

HITZ ELKARTUEN OSAERA ETA IDAZKERA

LEF batzordearen emaitza
Euskaltzaindiaren gomendio-arauak

EUSKALTZAINDIA
REAL ACADEMIA DE LA LENGUA VASCA
ACADEMIE DE LA LANGUE BASQUE

LEF batzordearen lanak

HITZ ELKARTUEN OSAERA ETA IDAZKERA

LEF BATZORDEAREN EMAITZA

EUSKALTZAINDIAREN GOMENDIO-ARAUAK

EUSKALTZAINDIA
1992

Egilea: Mikel Zalbide

© Euskaltzaindia, Plaza Barria, 15 - 48005 Bilbo

Lege-gordailua: BI-53-93

Fotokonposizioa: TRATEX, S.L. - Particular de Costa, 12-14 - 48012 Bilbo

Inprimategia: ELKAR, E. Koop. Grafikagintza, Autonomia, 71 - 48010 Bilbo

Aurkibidea

Aitzinsolasa	VII
--------------------	-----

Sarrera	IX
---------------	----

Lehen zatia: galdeketa erantzuna eta ondorioak

I. GALDEKETAREN ERANTZULEAK	3
I.1. Begiz jotako erantzuleak, zenbat eta zer-nolako	3
I.1.1. Erantzule posibleak, jardun-esparruen arabera	3
I.1.2. Erantzule posibleak, jatorri edo lekugunearen arabera	4
I.1.3. Erantzule posibleak, beren jardun-esparruaren eta lekugunearen arabera	5
I.2. Benetako erantzuleak, zenbat eta zer-nolako	6
I.2.1. Benetako erantzuleak, jardun-esparruen arabera	7
I.2.2. Benetako erantzuleak, jatorri edo lekugunearen arabera	8
I.2.3. Benetako erantzuleak, beren jardun-esparruaren eta lekugunearen arabera	9
II. ERANTZULEEK ZER DIOTEN	10
II.1. Erantzun lotuak	10
II.1.1. 1971ko arauen ezaguera	10
II.1.2. 1971ko arauen argitasuna	11
II.1.3. 1971ko arauak zenbateraino betetzen dira	12
II.1.4. Arau berri baten beharra	12
II.1.5. Hitz elkartuak idazteko norbere irizpideak	13
II.1.6. Irakurtzeko, zer nahiago	14
II.1.7. LEF batzordearen proposamenaz, oro har, erantzuleek zer iritzi	15
II.1.8. Erantzuleen idaztohiturak eta hobespenak	16
II.1.9. Erantzuleen idaztohitura	16
II.1.10. Arau-proposamenen onarpen-maila: erantzuleen aldaketa-proposamenak	18
II.1.11. Labur bilduz	21
II.2. Erantzun libreak	22
II.2.1. Arau ilunak	22
II.2.2. Marraren on-gaitzak	23

II.2.3. Posposizioa: zer da hori?	26
II.2.4. Hitz-andana ihartuak: hiztegi-kontuak hiztegi-; erdararen mirabe?	27
II.2.5. Luze-laburraz eta gardentasunaz ahaztu egin omen	28
II.2.6. Hots-aldaketaz ez da ahaztu behar	28
II.2.7. Berrelkarketa ez da landu	30
III. LEF BATZORDEAREN PROPOSAMENA	31
III.1. Proposamen berriaren egitura	31
III.2. Proposamen lasaia, ez zorrotza	32
III.3. Erabaki-eskea	33

Bigarren zatia: hitz elkartuen osaera eta idazkerari buruzko argibideak

Sarrera	37
I. IRIZPIDE NAGUSIAK	37
I.1. Hitz elkartuen erabilpen-eremua	37
I.2. Hitz-junturako hots-aldaketak: hots-legeak	38
I.3. Lehen osagaiaren amaierako >a<: galdu ala ez	39
I.4. Mugatzailea eta mugakizuna. Berrelkarketa eta garapena	42
II. ATALEZ ATALEKO AZALPENA	46
1. Bikoiztapenak	48
2. Dvandva-elkarteak	53
3. Bahuvrīhi-elkarteak	56
4. Izaera-elkarteak	58
5. <i>Lotsagabe, lo falta</i> moduko elkarteak	60
6. Aditz-elkarteak	62
7. Hitz-elkarte sintetikoak	64
8. Asmo-elkarteak	70
9. <i>Egin berri</i> moduko elkarteak	72
10. <i>Jarteku</i> moduko hitz elkartuak	74
11. <i>Eguzki-lore</i> : menpekotasunezko izen-elkarteak	77
12. Atributu- eta koordinazio-elkarteak	84
13. <i>atsegin-kontentu</i> : tautologiazko elkarteak	87
14. Aposizioak	89
15. Izengoiti-elkarteak	97
16. Sinbolismo fonetiko eta hots-uztardurak	99
17. Exoelkarteak	101
III. ADIBIDETEGIA	103
Hirugarren zatia: Euskaltzaindiaren gomendio-arauak	131
Eraskina: galdeketa lgorri zalen idazleak	141

AITZINSOLASA

Euskaltzaindiak berariazko lantaldeak eratu ditu azken urteotan, iker-saileko eginbeharrak bideratzeko. Hiztegitzaren alorrean badu, besteak beste, LEF batzordea. Lexikologiazko irizpideak finkatzen saiatzea: hori du lantalde horrek bere xede eta eginkizuna. Hitz-elkarketaren eremua landu du lehenik; eratorpen-bideak aztertzen ari da orain. Euskaltzain osoak, urgazleak eta gai horietan jakitun diren bes-telako euskalariak biltzen dira batzorde horretan.

Orain aurkezten dizudan liburua ez da bereziki berria. Zenbait idazki argitara emanak ditu Euskaltzaindiak, izan ere, aztergai honetaz. Haien segida da, neurri batean, gaurko hau. Haiena eta, bide batez, iragan ekainaren 26an hitz elkartuez eman ditugun gomendio-arauden oihartzuna. Guztiarekin ere ez da, ordea, hitz-elkarketaz eskaintzen den "beste argitalpen bat gehiago". Badu oraingoak, izan ere, berezko nortasunik. Berariazko ezaugarri horiek azpimarratu nahi nizkizuke, labur-labur, aitzinsolas honetan.

Eskuartearen duzun liburu honek, hasteko, galdeketa baten berri ematen du. Euskalgintzan diharduen hainbat idazlek, batzordearen galde-idazkiari erantzunez, bere iritzia eman ditu hitz elkartuei buruz: marra bai/marra ez, >a< kendu/ez kendu... Guzti horren labur-bilketa eskaintzen du liburuaren lehen zatiak. Ohitura zaharra du Euskaltzaindiak, inork besterik uste badeza ere, gai bati buruzko erabakia hartu aurretik hartan interesa edo zeresana luketen herritarrei iritzia eskatzekoa. Halaxe egin zuen jaioberritan, Champion-Broussainen txostenaren inguruan batasunari buruzko gogoeta-lan zabala bideratu zuenean. Eta halatsu egin izan du gerora ere, behin baino gehiagotan.

Liburuaren bigarren ezaugarria, hitz elkartuen azalpen sistematikoa eskaintzea da. Aurrekoetan ez bezala, oraingo honetan elkarte-mota guztien berri ematen da. Baterabilduzko azalpen hau mesedegarri izan daiteke azterlan zabalagoak burutik burura irakurtzeko astia edo aukera nekez izaten duten hainbat irakasle, kazetari, literaturgile eta abarrentzat.

Iragan ekainean onarturiko gomendio-arauekin, lau-pabost urteko ikerlan horri amaiera eman zaio nolabait. 1971ko arautze-lana osatu, zehaztu eta eguneratu egin da horrela, neurri on batean. Eta poz hartzen dut, jakina, horren eskean zeuden herritarrei emaitza hori aurkezterakoan. Arautze-lana ez da, ordea, behin eta betiko egiten den horietarikoa. Oraingo hau ere hurbilketa-saiotzat hartzea komeniko da, beraz: ibiliak erakutsi beharko digu, ezerk baino areago, zertan asmatu den eta zerk bide-berritza eskatzen duen. Egindako lana hor dago, nolahi ere.

Probetxu on egin diezazula, irakurle, argitalpen honek. Anartearen har ditzatela lan horretan murgildu diren guztiek nere eskerrik beroenak.

Jean Haritschelhar
euskaltzainburua.

SARRERA

1986an ekin zion Lexikologi Erizpideak Finkatzeko batzordeak bere langintzari: Beloken egindako jardunaldian, horrela, hitz-eraketazko baliabide desberdinen azalpen-saioa egin zen; eta geroztik, Plentzian hasi eta beste hainbat herritan barrena jardunaz (Leitza, Bidarra, Gernika, Uitz, Zarautz,...), hitz-elkarketaren berariazko atalak aztertu eta ahal zen heinean argitu dira. Langintza horren lekuko dira, besteak beste, hainbat batzordekidek prestatu eta aurkezturiko txostenak. Guzti horren emaitza dira, orobat, jadanik argitara emandako bi liburukiak eta argitaratzeko den hirugarrena.

Beti izan da Euskaltzaindiarentzat, hitz-elkarketaren esparru hau, azter-eremu atsegin eta gogozkoa. Hizkuntz Akademia sortu zenetik beretik, aski ezaguna denez, arreta handia eskaini izan zaio hitz-erabide honi. Hizperriak sortzeko orduan edota erdal sintagma-eraikuntza bihurriak euskaraz adierazi beharra dagoenean, izan ere, lagungarri sendoa gertatu ohi da konposizio-bide hau sarri baino sarriago. Eskoletan nahiz komunikabideetan, kultur elkarte zein administrazio-atal desberdinetan lanean ari den euskaldun-jendeak gogoz jotzen du iturri horretara, gauzak egoki eta argi esan nahirik. Hasi ere hasi gara oraintxe gehienok, ibiliaren poderioz, baliabide horri berez eman dezakeena nola atera ikasten: euskal idazlanen azken urteotako nondik norakoari erreparatu besterik ez dago, alor horretan zenbat aurreratu den ikusteko.

Pauso horiek eman ahala behar berriak ere ari dira, ordea, sortzen. Behar berri horietako bat, hain zuzen, hitz elkartuen osaerarena da: hitz-elkarketaz ahalirutzira baliatzen den hainbat hitzunez argiago eta barrenagotik ezagutu nahi luke hitz elkartuen barne-osaera, erabilera eta baliagarritasuna: “posible al da *bero-neurgailu* modukoe-tatik *elektretxegailu* gisakorik sortzea?” galdetuko dizu Urliak. Sendiak, berriz, zera jakin nahi luke: “erdarazko *labiodental* esateko nora jo behar dugu?; zilegi al da behin-lolako *gatz-ozpindu*, *gatz-piperdun* elkarteen ildotik *hortz-etzpainkari* esatea?” Galdera zehatzak egingo dizkizu halakok, eta argibide praktikoa eskatuko dizu.

Idazleak badu, gainera, bigarren kezka bide bat: orain sortzen ditugun hitz elkartuok nola idatzi. Zenbat ordu ez ote dira pasatzen, bazterretan, etengabe eratu eta erabili ohi ditugun hitz-elkarteak bereiz, marraz loturik ala bat eginik idatzi behar diren pentsatzen, alboko adiskideari galdetzen edo lankide-talde zabalagoetan eztabaidatzen. Zenbat ordu, orobat, lehen osagaiaren amaierako >a< organikoari zer egin (bere hartan eutsi ala kendu) erabakitzen. Erabakiak hartu ere hartzen ditugu, sarri asko: norbanaka batzuetan, taldean inoiz. Beti ere halako inpresio batekin, ordea: “a zer mesede inork, puntu hauei buruz, gauzak argituko balitu eta guztiontzat edo gehien-gehienontzat baliozkoa izango den bide bat markatuko baligu. Buruhauste gutxiago izango genuke, seguru asko, idazterakoan. Eta erraztasun ohargarria, bide batez, besterenak irakurtzerakoan”.

Kezkabide hauek aintzakotzat hartuz ekin zion Euskaltzaindiak 1986an, esan bezala, hitz-elkarketaren aztertze- eta argitze-lanari. Bere LEF batzordeak aztertze-lan hori amaitu duenetik ere urtebete inguru pasa da. Bitartean, berriz, euskaldungoarentzat baliagarri izango diren gomendio- eta arau-proposamenak prestatzen eman da denbora: hitz elkartuak noiz eta nola erabili behar liratekeen azalduko duten aholkuak moldatzen, lehenik; eta, ondoren, aholku moduko horiek noraino ulergarri, gogozko eta baliagarri diren jakin nahian. Arriskutsua baita aholku-erabakiak hartzen ibiltzea arau horiek erabili beharko dituztenek benetan ulertzen dituzten, gustatzen zaizkien eta, ikasi ahala, erabiltzeko prest dauden jakin gabe.

Bigarren pauso hori ere eman da: euskal idazlangintzaren munduan gaur egun nor den askori, banaka edo taldeka, proposamena aurkeztu eta iritzia eskatu nahi izan zaio. Batekin baino gehiagorekin huts egingo zen noski; ez baita erraza izaten zerrenda egiten hasi eta guzti-guztiak gogoan hartzea. Hutsegite larriegirik ez da uste, ordea, asko egin denik. Berrehun eta berrogeita hamar galdeketa-orritik gora bidali dira, gero azalduko denez, zazpi probintzietara. Batzuetan, esan bezala, euskalari edo euskaltzale jakinei eskatu zaie erantzuna; bestetan, aldiz, euskalgintzan diharduten erakunde, elkarte edo lantaldeei eskatu zaie multzo-erantzuna.

Askok erantzun du: erdiak baino gehiagok. Horrelako galdeketa-lanak egiten direnean gutxitan lortzen omen da hain erantzun bete. Pozgarri da hori, jakina, LEF batzordearentzat: Euskaltzaindiari erabaki-proposamena aurkezterakoan beste segurtasun eta konfidantza batez egin ahal izango dio, horri eskerrak, bere proposamena. Ez da batzordekideen ustea soilik, alegia, idazki horretan aurkezten dena; horrezaz gainera, izan ere, euskalgintzan ari den jendeak horri buruz zer iritzia duen jakinik egin da proposamena.

Lau urteko azterlanaren ondorioz, eta galdeketa-emandako erantzunak kontuan hartuz, "Hitz Elkartuen Osaera eta Idazkera" txostena aurkeztu dio LEF batzordeak Euskaltzaindiari 1992ko otsailean. Txosten hori, eta haren ondoren Hizkuntz Akademiak jakinarazi dituen gomendio-arauak, eskaintzen dira hain zuzen argitalpen honetan.

Honako hiru zatiotan banatu da, horretarako, esku artean duzun liburuki hau:

Lehen zatia: galdeketa-erantzuna eta gomendioak. Hitz elkartuen osaera-idazkerei buruz bidalitako galdeketa nork erantzun dion azaltzen da bertan, lehenik; ondoren, erantzule horiek hitz elkartuak nola idatzi nahiago lituzketen aztertzen da; eta, azkenik, guzti horren argitan LEF batzordearen ustea zein den esaten.

Bigarren zatia: argibideak eta azalpenak. Hau da, irakurleak erraz antzeman-go dionez, liburuki honen zati nagusia. Hitz elkartuei buruzko irizpide nagusiak agertzen dira bertan, lehenik. Atalez ataleko azalpena eskaintzen da ondoren (arlotan hau da, hain zuzen, Euskaltzaindiaren gomendio-arauetan AAA bidez aipatzen dena). Azkenik aurreko ataleko adibide guztiak, alfabeto-ordenan emanik, eskaintzen dira.

Hirugarren zatia: Euskaltzaindiaren gomendio-arauak. Hizkuntz Akademiak, aurreko informazio hori guztia eskuan zuelarik eta Euskara Batuko batzordearen bitartez, bere hileroko bilkuretan aztertu du gaia. Azkenik, ekainean berariazko gomendio-arauak onartu ditu. Horietxek dira, hain zuzen, hirugarren atal honetan eskaintzen direnak.

Eskerrak eman nahi dizkie LEF batzordeak, sarrera moduko hau amaitu aurretik, aldez edo moldez langintza honetan partaide izan diren guztiei. Bereziki eskertu nahi ditu inkesta-jasotzaile (eta, neurri handi batean, erantzun-emaile) izan direnak.

Eskerronezko aitormen horren lekuko xehea izango bada ere, beraien izen-abizenak eskaintzen dira liburukiaren amaieran, bakoitzaren jardungunearen berri ere emanaz gehienetan.

Irakurle-idazleek dute orain, noski, hitza. Haien jokaerak erabakiko du, nagusiki, azken urteotako argitze- eta bateratze-lan hau noraino izan den egoki eta noraino zuzen. Honetan edo hartan hemen eskaintzen zaizun azalpena laburregia irudituko baltzaizu, ez ahaztu bertako puntu gehienak aurreko liburuetan luzeago eta, sarri asko, zehatzago emanak daudela.

Lehen zatia

GALDEKETAREN ERANTZUNA ETA ONDORIOAK

- I. Galdeketaren erantzuleak**
- II. Erantzuleek zer dioten**
- III. LEF batzordearen proposamena**

I. GALDEKETAREN ERANTZULEAK

I.1. Begiz jotako erantzuleak, zenbat eta zer-nolako

Guztira 263 pertsona edo elkarteren eskuetara iritsi zen, Euskaltzaindiaren LEF batzordeak bidalirik, hitz elkartuei buruzko galdeketa. Normalean, gehien-gehiene-tan, zuzenean beraiei bidalia zen galdeketa hori. Inoiz edo behin gertatu da, halere, galdeketa pertsona jakin bati bidali eta honek, hobe beharrez, bere lantaldeko kide bati edo biri berorren kopia eskuratu izana, azkenean galdeketa batetik erantzun bi edo hiru jaso direlarik. Horrelako kasu bakan horietan ontzat eman dira erantzun guztiak.

263 erantzule posible genituen, beraz. Zer-nolako erantzuleak genituen hauek? Zertan lan egiten dute? Non bizi dira? Bidezkoa litzateke, jakina, 263 erantzule po-sible horien era askotako kategorizazioa egitea: adinaren arabera, sexu-arauz, espe-zializazio-alorraz... Bistan da, izan ere, guztien erantzunei ezin zaiela beti pisu ber-bera eman: ez, behintzat, jakineko auzigai batez iritzi zehatzak ematerakoan.

Hori kontuan izan beharraz ongi jabetua dago hasieratik LEF batzordea; eta txos-ten honetan bertan, proposamen konkretuetara iritsi aurretik, berriro helduko zaio hain zuzen puntu horri.

Errazenetik hasiko gara, ordea, orain. Eta errazena, eskueran ditugun datuen ara-bera, honako bi puntuoi erantzutea da:

- zertan dihardute, lanbidez edo albo-jardueraz, begiz jotako erantzule hauek?
- nongoak ditugu, lurraldez lurralde, erantzule posible hauek?

Bistan da bi puntuok badutela garrantzi berezia: gerta baitaiteke, adibidez, lanbi-de-esparru horien edo lekugunearen arabera euskalgintzan diharduten norbanako eta lantaldeek puntu jakin baten gainean aski iritzi desberdin eta are kontrajarria izatea. Idazlan honen amaieran, eraskin gisa, 263 erantzule posible horien banan-banako ze-rrenda ematen da, beren jardun-esparru nagusia ere bertan adieraziz.

I.1.1. Erantzule posibleak, jardun-esparruen arabera

Erantzule gehien lanbidezko sailkapena egin nahirik, bost zati edo ataleko ba-naketa hau prestatu da:

- *Erakunde-elkartek*: Euskaltzaindiko, euskalgintzan diharduten kultur elkarte-etako edota euskal argitaletxe handietako hizkuntz arduradunak sartu dira he-men.
- *Administrazioa*: herri-administrazioetan lan egiten dutenak.
- *Irakaskuntza*: hezkuntza-alorrean, batez ere unibertsitatean, ari direnak.
- *Komunikabideak*: euskarazko egunkari-aldizkarietan eta irrati-telebistetan dihardutenak.

- *Berariazko pertsonak*: aurreko ataletan sartzen ez diren pertsonak: literaturgile-multzo hautetsi bat, bereziki, atal honetan sailkaturik dago.

Zati-banaketa hau eztabaidagarria da, jakina: euskaltzain bat adibidez eskubide osoz izan baitaiteke noski, aldi berean, irakasle, aldizkari-arduradun eta literaturgile ospetsu. Halakoetan, hoberik ezean, zentzuzkoena zirudien sailkapenera jo da. Bere akats-arrisku guztiekin ere sailkapen horrek damaigun irudia ez dirudi hain desitxuratu denik.

Ondoko hauek dira, irizpide guzti horien arabera, 263 erantzule posibleen jardun-esparru nagusiak:

Jardun-esparrua	Erantzule posibleak	%
Erakunde-elkarteak	91	34,6
Administrazioa	61	23,2
Irakaskuntza	46	17,5
Komunikabideak	28	10,6
Berariazko pertsonak	37	14,1
GUZTIRA	263	100

Normala denez, erakunde-elkarteek izan dute galdeketa honetan pisurik handiena. Galdezka hasterakoan etxe barrutik (jakitez edota lanbidez gai hauen inguruan dabilzanetatik alegia) hasi behar, jakina, azken-azken muturrera iritsi aurretik. Pentsatzekoa da, gainera, lexikologiazko kontu hauetan jantziago leudekeela bertako kide asko. Beti ere duda-punta bat gelditzen da, ordea, halakoetan airean: ez ote dugu atal hau (bertako zenbait kultur elkarte, adibidez) gehiegitxo puztu?

Aipagarria da, bestalde, administrazio-esparruak daukan izaria: irakaskuntza-alorri eta komunikabideei baino neurri handiagoa eman diogu. Azken hamarkadan gertaturiko gizarte-aldaketen oihartzun izan daiteke, seguruenik, hori.

Komunikabideen alorra neurritz txikiena izatea, azkenik, ohargarria da: gizarte-bizitzan duen eragin zabala kontuan izanik badirudi erantzule posible gehiago aurkitu behar genuela hor. Honek, ordea, beste gai bat aztertzeraz eramango gintuzke: gure gaur eguneko komunikabideetan ba al daude, egon, behar adinbat hizkuntz arduradun?

I.1.2. Erantzule posibleak, jatorri edo lekugunearen arabera

Jardun-esparruaz egin den azterketa hori berdin egin daiteke erantzule posibleon jatorri edo lekuguneaz ere: nongoak dira gure 263 erantzule posible horiek? Galdera, halere, dirudien baino korapilatuagoa da: gauza bat da izan ere jaiotzaz zein euskalkitakoak (edota, gutxienez, zein probintziatakoak) diren esatea; eta beste bat, al-diz, gaur egun non bizi diren eta zein hizkuntz ereduz baliatzen diren jakitea.

Hemen ere, guzti horregatik, halako erdibide batera jo behar izan da sailkapena egiterakoan. Gehienetan non jaioa den kontuan hartu ahal izan bada ere, beti ezin egin izan da hori. Horrela, adibidez, Bizkaiko udaletxe batean urte askotan ari den itzultzaile giputz bat Bizkaiko atalean sartu da, bere egunoroko lanean aurkitzen dituen arazoak bizkaierarekin eta Bizkaiko egungo giroarekin lotuagorik dituelakoan. Ez da beti erraza izan erabakia hartzea: kasuren batean Araba eman da erantzulearen lekugune gisa, erantzule hori bertan jaioa eta euskaldunberria delako. Euskaldunzaharren kasuan, aldiz, beren jatorria errespetatu da gehienetan.

Hona ondoren, esandako irizpide horien arabera, 263 erantzule posible horiek nola sailkatzen diren:

Jatorri edo lekugunea	Erantzule posibleak	%
Araba	1	0,4
Bizkaia	77	29,3
Gipuzkoa	155	58,9
Iparraldea	15	5,7
Nafarroa	12	4,6
Zehaztu gabe	3	1,1
GUZTIRA	263	100

Aurreko taulan baino alde nabarmenagoak ageri dira, dudarik gabe, oraingo honetan: Gipuzkoak erantzule posible guztien ia %60 hartzen du, eta Bizkaia ia %30. Besteak oso urrun gelditzen dira. Bat al dator banakera hau gaur eguneko euskalgintzaren benetako indar-proporzioarekin? Hainbaterainokoa al da Gipuzkoaren nagusitasuna eta Gipuzkoa-Bizkaian “bakardadea”?

Ez da noski txosten honen egitekoa galdera zail horiei erantzutea, eta ez gara auzi-garbitze bihurri horretan sartuko. Esana gera bedi, ordea, zerrendak sortarazi digun kezka: ez ote gara, hizkuntzaren inguruko iritzi-bilketa egiterakoan, Gipuzkoan zentratuegi ari? Ez ote ditugu ezker-eskuineko herrialdeak, Bizkaia eta, oso bereziki, Nafarroa-Iparraldeak, errazegi baztertu?

Hau izan da, dena den, inkestagile posibleen osaera; eta, onean zein gaitzean, hortik jasotako erantzunak hartuko ditu txosten honek aintzakotzat.

I.1.3. Erantzule posibleak, beren jardun-esparruaren eta lekugunearen arabera

Ondoko taulak ematen du, azkenik, aldagai biok elkarrekin gurutzatuz ateratzen den sailkapena:

	Erakundeak + elkarteak	Administrazioa	Irakaskuntza	Komunikabideak	Berariazkoak
Araba	1	0	0	0	0
Bizkaia	18	18	28	2	11
Gipuzkoa	57	34	16	24	24
Nafarroa	4	6	2	0	0
Iparralde	11	0	0	2	2
Zehaztu gabe	0	3	0	0	0

Taula honetatik ere ondorio bat baino gehiago atera daiteke. Horrela:

a) harrigarria da, alde batetik, lauki batzuk zein gizen hornituak dauden. Ondoko bi hauek, bereziki:

— Gipuzkoako “erakunde-elkarteen” atala: batez ere bertako kultur elkarten (UZEI, Elhuyar) eta argitaletxeen eraginez, seguruenik (Donostialdean daude, ezaguna denez, euskal argitaletxe nagusi gehienak).

— Bizkaiko “irakaskuntza” atala: Leioako campusa da, agian, ustezko gainbalio honen eragile nagusi.

b) harrigarria da, era berean, beste lauki batzuk zein hutsik dauden. Bereziki:

— Iparraldeko eta Arabako irakaskuntzaren alorra alhora utzi da erabat.

— Nafarroako komunikabideen alorra, berez aski txikia izanik ere, ez da kontuan hartu.

Hurrengo inkestaldi batean lauki-atal horiek oreka handiagoz tratatzea merezi luke, inondik ere.

Bere muga, hutsarte eta desoreka posibleekin ere lagin adierazgarria da, LEF batzordearen ustez, 263 kideko zerrenda hori: baliteke euskal hizkuntz lanketaren munduan nor diren guztiak barruan ez egotea, baina zerrendan dauden gehienak badira nor. Eta, ondorioz, berorien erantzuna aski kontuan hartzekoa dela deritza batzorde honek.

I.2. Benetako erantzuleak, zenbat eta zer-nolako

Goian aipatutako 263 erantzule posible horietatik 149k erantzun du. Beste 114 (guztien %43,3 beraz) erantzun gabe gelditu dira.

Zein jendek erantzun du? eta zeinek ez? Erantzule posibleen kasuan bezala, eta agian arrazoi sendoagoz, merezi du galdera hauei erantzuten saiatzea. Bertatik jakin ahal izango dugu izan ere, beste inondik baino hurbilago, iritzi-bilketa honek zer-nolako fidagarritasuna duen. Goazen beraz, oraingoan ere, puntu horiek pausoz pauso aztertzeraz.

I.2.1. Benetako erantzuleak, jardun-esparruen arabera

Gorago (ikus I.1.1. puntua) adierazi den lanbide-sailkapenari eutsiz, benetako 149 erantzun horien osaera honako hau da:

Jardun-esparrua	Benetako erantzuleak	%
Erakunde-elkarteak	53	58,24
Administrazioa	37	60,66
Irakaskuntza	34	73,91
Komunikabideak	10	35,71
Berariazko pertsonak	15	40,54
GUZTIRA	149	56,67

(Oharra: taula honetako portzentaiak, kasuan kasuko erantzule posibleen arabera eginak dira)

Datu interesgarriak eskaintzen ditu, hasteko, goiko taula honek. Horrela,

- irakaskuntza-alorretik etorri da, askogatik, erantzunik beteena: erantzule posible guztien %73,91k erantzun du hor. Galdeketa jaso dutenen ia hiru laurdenek, alegia. Beste hainbat aldetatik ere aski ezaguna den fenomenoaz azaltzen digu, itxuraz, horrek: irakasleen artean beste inongo lanbidetan baino interes biziagoz jarraitzen direla euskararen batasun-ahalegin hauek (ez ahaztu, dena den, batez ere unibertsitate-alorreko irakasle euskaldunetz ari garela hemen).
- Herri-administrazioan eta erakunde-elkarteetan sailkatu ditugun euskalari eta hizkuntz teknikariek ere aski neurri ohargarrian erantzun dute: %60 inguruan.
- Berariazko pertsonen alorretik ez da itxuraz hainbateko interesik piztu: %40 pasatxok baizik ez du erantzun. Zergatik ote hori? Atal horretako askotxo literaturgileak (punta-puntakoak barne) direla kontuan izanik, badirudi ondoko hipotesi hau ez litzatekeela guztiz burugabea: "letra ederrekin" sorkuntza-lanean ari direnek ez dute hitz elkartuen idazkera-kontu honekin hain interes biziirik; ez behintzat irakasleek, administrazio-alorreko teknikariek, euskaltzainek eta argialetxeetako hizkuntz arduradunek adinbatekorik. Edota, agian, erantzuna ez daukate hain argi. Kontua da, nolana ere, honegatik edo hargatik ez dutela bestek adina erantzun. Kontuz, halaz ere: %40ko erantzun-proportzioa proportzio ohargarria da nolana ere.
- Komunikabideetatik, azkenik, inondik baino gutxiago erantzun dute: %35 inguruk bakarrik itzuli du galdeketa-orria. Zer esan liteke kasu honetan, ia hirutatik bik zergatik erantzun ez ote duen argitzeko? Hipotesi posible bat honako hau izan daiteke: irrati-telebistetako kazetariak ahoz dihardute euskaraz, batez ere. Ahozko euskararekin kezkatuagorik daude, ondorioz, eta idazkera-kontuok ez dira hainbat arduratzen. Bigarren arrazoibide bat ere tartean

legoke, dena den, gorago adierazi denez: aldizkari asko ez da hizkuntz ardura-dunez hornituegi, aurrekontu-mugek hartaraturik edo; eta, ondorioz, aldizkari horiek ez daukate idazkera kontuan iritzi garbirik. Aldizkari horretan parte hartzen duen artikulu-idazle bakoitzaren aburuak pisu handiagoa du, halakoe-tan, argitaletxeak berak baino.

I.2.2. Benetako erantzuleak, jatorri edo lekugunearen arabera

Hona, bestalde, 149 erantzun horiek lurraldez lurralde nola sailka daitezkeen

Jatorri edo lekugunea	Benetako erantzuleak	%
Araba	0	
Bizkaia	52	67,53
Gipuzkoa	86	55,48
Nafarroa	5	41,67
Iparraldea	6	40,00
Zehaztu gabe	0	
GUZTIRA	149	56,67

Gogoan izan hemen ere portzentaiak kasuan kasuko erantzule posibleen arabera eginak direla.

Taula honek ez ditu, ageri denez, jardun-esparruen arabera bezain alde nabarmenak azaltzen. Ohargarriak dira ordea, hemen ere, batetik besterako tarte horiek. Horrela,

- Bizkaiak eman du erantzun beteena: %67,53. Galdeketa jaso duten hiru bizkaitarretik bik erantzun egin du. Jasotako erantzun guztien %34,9 bertakoa da.
- Gipuzkoako erantzun-proportzioa, batezbestekoaren paretsukoa izan da: bertara bidalitako galdeketen %55,48. Proportzioan bizkaitarren erantzunak baino zerbait gutxiago izanik ere, kopuru hutsari dagokionez Gipuzkoatik etorri dira gehienak: jasotako erantzun guztien %57,7.
- Nafarroatik eta Iparraldetik, azkenik, erantzun gutxiago jaso da: bai kopuruz (%3,4 eta %4, hurrenez hurren) eta bai erantzun-proportzioz: bidalitako galdeketen %41,67 eta %40, hurrenez hurren.
- Arabakoen eta zehaztugabekoen laukietatik, azkenik, hain kopuru txikiak izanik ezin ondorio handirik atera daiteke.

Hipotesi argirik ez da lortzen erraza, leku batetik besterako bariazio-neurri zabal horiek esplikatzeko: ez dago garbi, alegia, zergatik bizkaitarren %67,53k erantzun duen eta, aitzitik, iparraldekoen %40,00k.

I.2.3. Benetako erantzuleak, beren jardun-esparruaren eta lekugunearen arabera

Erantzule posibleekin egin zen bezala posible da, xehetasun gehiago jaso nahirik, 149 erantzule horiek parametro biren arabera sailkatzea. Aski emaitza argigarriak jasotzen dira, jaso, sailkapen bikoitz horrekin. Hona horren berri ematen duen taula:

	Erakundeak + elkarteak		Herri-administrazioa		Irakaskuntza		Komunikab.		Berariazko pertsonak	
	Erantz.	%	Erantz.	%	Erantz.	%	Erantz.	%	Erantz.	%
Araba	0		0		0		0		0	
Bizkaia	13	72,27	12	66,67	23	82,14	1	50,00	3	27,27
Gipuzkoa	36	63,16	22	70,97	10	62,50	8	33,33	10	41,67
Nafarroa	1	25,00	3	50,00	1	50,00	0		0	
Iparraldea	3	27,27	0		0		1	50,00	2	100
Zeh. gabeak	0		0		0		0		0	
GUZTIRA	53	58,24	37	60,66	34	73,91	10	35,71	15	40,54

Multzo txikiak alde batera uzten badira, ondoko datuok dira goiko taula honetan, itxura osoz, argigarrienak:

- Bizkaiko irakaskuntzaren alorretik jaso da, askogatik, erantzunik beteena: %82,14k erantzun du bertatik. Leioako campuseko irakasle euskaldunen parte-hartze zabalari zor zaio, neurri handi batean, oroz gaisetiko proportzio hori. Gipuzkoan %62,5 dira, bestalde, irakaskuntza-alorretik erantzuna eman dutenak.
- Administrazio-lanean ari diren giputz-bizkaitarrek berebat, Bizkaiko irakasle-en parera inola iritsi gabe ere, erantzun ona eman dute: hirutik bik erantzun du. Erakunde eta elkarteetan ere, bi lurralde horietatik antzeko erantzun-maila jaso da: Bizkaian hobea, halere, Gipuzkoan baino.
- Gainerakoetan, erantzun-proportzioak ez du %50eko muga gainditzen.

Honekin esana dago, beraz, benetako erantzuleak batez ere nongoak eta zein lanbide edo jardun-esparrutakoak diren. Kontuan hartzea mereziko du horrek, proposamen konkretuak prestatzeko orduan: norentzat eta norekin ari garen jakitea garrantzitsua da, hizkuntz plangintzaren alor konkretuotan jarduterakoan ere. Arau-gomendiorik jakingarriena emateak ezer gutxi balio baitu, arau horiek ikasiko eta erabiliko dituztenekin konektatzen asmatzen ez bada. Ondorio bi ekarri behar litzuke irizpide honek, gure kasuan. Batetik, benetako erantzule horiek hor daudela, interesik biziena beraiek ageri dutela eta beraien gogo-nahiak alboratzea ez litzatekeela gomendagarri. Bestetik, aldiz, laginaren oreka-mailaren fidagarritasun-kontua mahai gaineratzen da berriro: talde mugatu, disziplinatua eta aski homogeneo batzuen

ikuspegi gogotsua noraino da, izan ere, euskalgintzan diharduten milaka irakasle, kazetari, liburugile, administrazio-langile, elizgizon, merkatari eta abar horietara estrapolagarri? Aurrerago helduko diogu, berriro, puntu honi.

II. ERANTZULEEK ZER DIOTEN

1991ko udaberrian bidalitako galdeketak bi eratako erantzunak emateko aukera eskaintzen zuen: alde batetik erantzun lotuak, koadrotxo batean ala bestean x-a markatuz eman beharrekoak; eta, bestetik, erantzun libreak (nork bere gogorako esplikazioak, luze edo labur) emateko lekua uzten zuen.

Erantzun lotuak kuantifika daitezke, halako neurri on batean. Erantzun libreak, aldiz, ez. Bigarren hauek erantzun kualitatibo aberatsa eskaintzen digute, baina beste era batean kontuan hartzekoak dira: datu kuantitatiboak osatzeko, matizatzeko eta zehazteko balio handia dute. Azken idazkuntza prestatzerakoan, ondorioz, aski kontuan hartu behar izan dira behin baino gehiago. Gero azalduko da hori: txosten honen II.2. atalean eskaintzen dira izan ere, sailkatu eta labur bildurik, erantzun kualitatibo libre horiek.

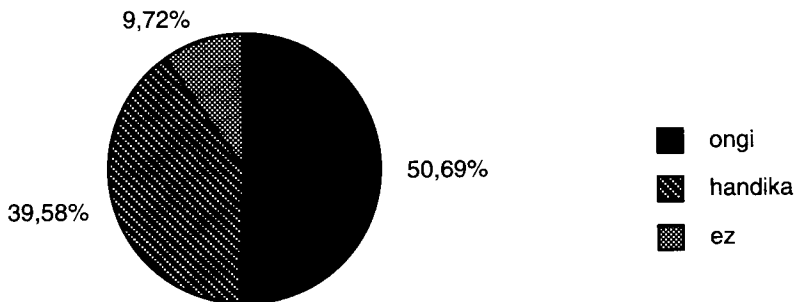
Orain, ordea, lehen-lehenik erantzun lotuen emaitza kuantitatiboak eskaini nahi dira.

II.1. Erantzun lotuak

Koadrotxo batean ala bestean x-a markatuz, edo ezer markatu gabe, emandako erantzunetatik informazio aberatsa jaso da. Informazio horri esker posible da, orain, inpresio mailako iritzi hutsaletatik zertxobait alden du eta izen-deitura ezaguneko hainbat euskalari-euskaltzaleren testigantza zuzenean oinarritzea. Ohizko “niri iruditzen zait...” horretatik alden duz posible da, alegia, batezbesteko joerak eta bide-aukerak nondik nora doazen jakitea. Behin-behineko ezaguera dela hau, begien bistan dago: hobetu egin daiteke noski, bai gehiagori galdetuz eta bai galdera matizatuagoak eginaz. Inkestak anonimoa izatea mesedetako lukeela ere esan du norbaitek. Baliteke guzti hori hala izatea. Nolanahi ere, bere aje guztiakin ere jakiniturri emankorra da oraingo hau eta, hoberik izan artean, ondo kontuan hartzea merezi du. Ikus ditzagun datuok, banan-banan.

II.1.1. 1971ko arauen ezaguera

Hitz elkartuak loturik, marrarekin ala bereiz idatzi behar diren argitzeko 1971n eman zituen Euskaltzaindiak, azkenekoz, bere arauak. Noraino ezagutzen dira gaur egun idaztarau horiek? Erantzuna adierazgarria da oso: erantzuna eman duten erdiek bakarrik ezagutzen dituzte ongi 1971ko idaztarauak. Beste erdiak handika ezagutzen ditu, edo ez ditu ezagutzen. Ondoko irudiak ematen du erantzun horren azalpen grafikoa.

1. irudia: 1971ko arauen ezaguera

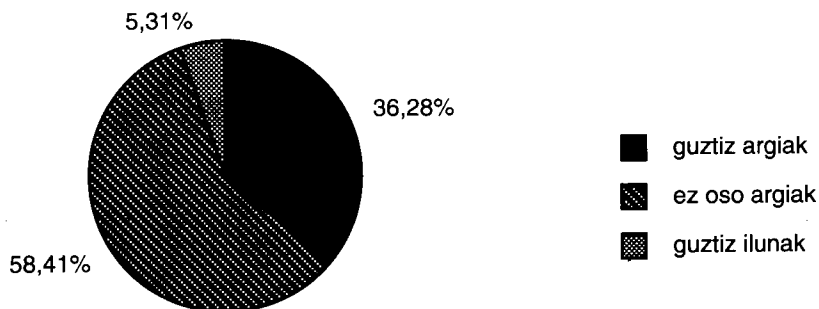
Galdeketa hori euskal idazlangintzaren munduan zeharo murgildurik dauden norbanako eta elkarreei egin zaiela kontuan izanik, 1971ko idaztarau horien ezaguera-maila apala dela esan daiteke. Zergatik ote ezaguera-maila apal hori? Erantzunaren zati bat hurrengo puntuan egon daiteke.

II.1.2. 1971ko arauen argitasuna

Idaztarau bat ikasi nahi izatea ez da berez aski, arau hori benetan ikasi eta ongi menperatzeko: arau iluna, ikasten gogoz saiaturik ere, zail da ongi ezagutzea. Argiak al dira 1971ko arauak, hitz elkartuak justu-justu noiz bereiz, noiz marraz eta noiz loturik idatzi behar diren esaten dutenak?

Erantzuleek diotenez, 1971ko arauak ez dira oso argiak. Hirutatik bati bakarrik iruditzen zaizkio, hor nonbait, 1971ko arauak guztiz argiak: beste guztien ustez ez dira oso argiak, edo guztiz ilunak dira.

Ondoko irudiak ematen du erantzun horren azalpen grafikoa.

2. irudia: 1971ko arauen argitasuna

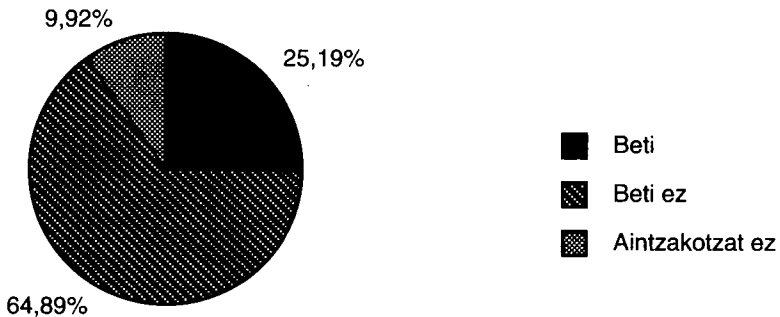
Erantzuna are aipagarriagoa da, 1971ko arauak argiak direla eta ongi ezagutzen dituela esan duen bat baino gehiago gero, hurrengo galderei erantzuterakoan, arau horietatik aldendu egiten dela ikusirik. Ondoko puntuak ematen du, hain zuzen, erabilera-kontu honen berri.

II.1.3. 1971ko arauak zenbateraino betetzen dira

Aurreko puntua baino adierazgarriago da, ordea, honako hau: 1971ko idaztarauak zenbateraino betetzen ditugu. Erantzuna oso argia izan da: idaztarau hori beti, behar den bezala betetzen dutenak lautatik bat bakarrik dira. Lautatik hiruk ez ditu betetzen, edo ez ditu aintzakotzat hartzen.

Kontuan izan galdeketa hau ez zaiela nola-halako euskaldunei, erdi-alfabetatu traketsei pasa, euskal kontuan goi-puntakoak direnei baizik (euskaltzainei, unibertsitateetako euskal irakasleei, komunikabideetako eta euskal argialetxeetako hizkuntz arduradunei,...).

Hauen artean bertan hitz elkartuei buruzko arau-betetzea neurri ahul horretakoa bada, pentsatzekoa da gainerako euskaldunen artean zenbatekoa izango den. Ondoko irudiak ematen du erantzun horien adierazpen grafikoa.

3. irudia: 1971ko arauak zenbateraino betetzen diren

Hori horrela izanik, bistan da 1971ko idaztarau haiek berrikusi eta egokitzeko arazoak sendoak daudela. Arau argiak eta zehatzak eskatzen ditu jendeak. Ikus, bestela, hurrengo puntua.

II.1.4. Arau berri baten beharra

“Euskaltzaindiak hitz elkartuen idazkeraz arau berri bat kaleratzea zer izango litzateke zure ustez?” galdetu zaie inkesta-jasotzaileei. Erantzuna argia izan da:

%57,43rentzat, oso beharrezkoa da.

%40,54entzat, komenigarria.

%2,03rentzat, azkenik, alferrikakoa.

Kaltegarria izan ote zitekeen ere ematen zen erantzuteko, aukeran: kalte-iritzi horren aldeko erantzun bakar bat ere ez da agertu.

II.1.5. Hitz elkartuak idazteko norbere irizpideak

Euskaltzaindiaren 1971ko arau haiek osorik ez betetzeak eta arau berri baten eskean egoteak ez du esan nahi, halere, euskal idazleek beren egunoroko langintzan gai honi buruz inolako irizpiderik ez dutenik. Gerta liteke aitzitik, eta itxuraz gertatzen da, oinarrizko irizpideren bat bederen aski errotua izatea norberak. Nolakoa da, ordea, Euskaltzaindiaren 1971ko idaztarauak beti betetzen ez dituen idazle-gehiengo horren oinarrizko irizpide hori? Eta, batez ere, zertan oinarritzen da horretarako?

Hiru bat irtenbide ikusten ditu nagusiki, euskal idazleak, aukeran: gramatika-bide batetik, situazio-egokiera bestetik eta, azken baina ez hutsen, estetika-bidea. Hitz-andana ihartuen multzo berezia alde batera uzten bada, badaude aldiak aldiko hitz elkartua nola idatzi erabakitzeke orduan

- a) batez ere hitz-elkarte horren erabidean, bere osagaien kategoria gramatikaletan, osagai bien arteko erlazioan eta hitz-junturako hots-ekontzan fijasak direnak. Ikuspegi gramatikala deituko diogu hauen irizpideari.
- b) badaude, bestalde, batez ere ulergarritasunaren bila dabilzanak eta horretarako, hitz elkartuaren barrenak miatzen ibili ordez, hitz-elkartuaren aldiak aldiak testuinguruaz gehiago kezkatzen direnak. Hitz-ingurune hori argitu beharra sentitzen dutenean, edota gutxienez horren komenentzia sentitzen duten situazioetan, marrarekin idazten dute. Bestela, ahal den guztian bereiz. Ikuspegi situazionala esango diogu idazle hauen irizpideari.
- c) badira, azkenik, batez ere irizpide estetikoak gogoan izanik horren arabera idazten saiatzen direnak. Ikuspegi estetikoak dela esango dugu, nagusiki, azken hauen irizpidea.

Zein ikuspegi baliatzen dira, batez ere, erantzuna bidali duten 149 euskal idazleok?

Erantzuna burubikoa da oraingoan. Izan ere, erantzun dutenen artean ikuspegi gramatikaren alde %47,56 dago; ikuspegi situazionalaren alde, %45,73;

ikuspegi estetikoaren alde, %5,49;

irizpiderik gabe, azkenik, %1,22.

Hitz elkartu bat nola idatzi erabakitzeke orduan bi irizpide dira, praktikan, gure artean korritzen dutenak: gramatika-begiz diharduenarena, edota testuinguruaren konmenentzi arauaz jardun ohi duenarena. Leku txikia dago itxuraz, hitz-elkarketaren esparru honetan, kontsiderazio estetiko hutsentzat.

Honek ez du esan nahi, halere, estetika-kontuak batere indarrrik ez duenik. Bigarren bidea aukeratu duen askok, esate baterako, marra-gehiegikeriak sortzen dion arbuio-sentieragatik idazten omen du ahal den gehienez bereiz.

Sentierak ez dira objektiboak ordea. Eta beste askori, horrela, marrak ez dio begietan inolako minik egiten. Are gehiago: galdeketari erantzun diotenen artean bada marradun idazkera berariaz ederresten duenik: “euskal zentzua eta sena dario (marrarekin idatzitako idazlanari)”, dio halakok.

Garbi dago, beraz, estetika-kontu hutsarekin auzi hau ezin erabaki daitekeela: guztiok onartu, ikasi eta erabiliko ditugun arauak, ahalik eta arau argi-zehatzenak, dira behar ditugunak. Arauak izango baditugu, berriz, goiko bi irizpide horietariko bat aukeratu beharko dugu, edota bien arteko ezkontza-modu bat egin.

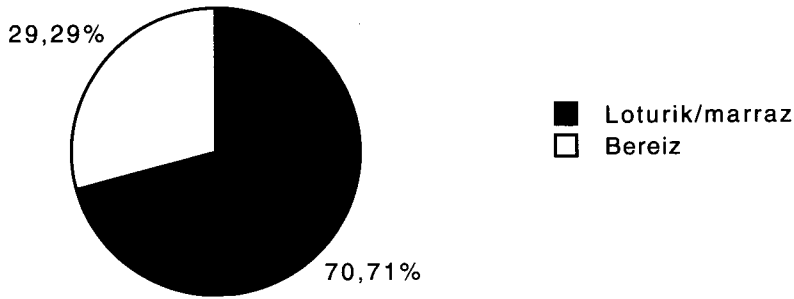
II.1.6. Irakurtzeko, zer nahiago

Hitz elkartuak nola idatzi erabakitzeke zein irizpidez jokatu behar den ez dago argi: jarrera-bitasun nabarmena dago hor, esan berri dugunez. Beste horrenbeste gertatzen ote da irakurtzeko orduan? Irakurtze aldetik ere bi multzo nagusitan banaturik ote gaude?

Inondik ere ez. Erantzun duten guztien %70,71k, izan ere, honako hau dio: osagaien arteko batasuna agerian jartzen duen idazkera (marratxoarekin edo erabat loturik) atseginago edo ulergarriago dela. Bereiz idatzirik dauden hitz elkartuak irakurri nahiago dituztenak %30era iristen dira doi-doi, alegia.

Idazle goaren aldetik zalantza ageri den bezala irakurleen aldetik ez dago dudarik: gehiengo handi batek (ia hiru laurdenak) nahiago ditu nolabait (marraz edo lotura zuzenez) markaturiko hitz-elkarteak.

Ondoko irudiak eskaintzen du, labur bildurik, esan berri dugun emaitza horren azalpen grafikoa.

4. irudia: irakurlearen irizpidea

II.1.7. LEF batzordearen proposamenaz, oro har, erantzuleek zer iritzi

Bi gauza galdetu die batzordeak, bestalde, 263 inkesta-jasotzaile horiei: batetik, ea teoria aldetik proposamena orohar egokia iruditzen zaien; eta, bestetik, proposamen hori erabilera edo praktika aldetik ere egokia iruditzen al zaien oro har. Hauek izan dira erantzunak

- a) teoria aldetik, proposamena:
 - %85,71rentzat seriooki egina da
 - %12,24entzat landu beharrekoa
 - %2,04entzat ez da egokia
- b) erabilera edo praktikotasun aldetik, berdin. Proposamena:
 - %85,71ren ustez ikasi eta bete daiteke,
 - %12,24en ustez konplikatu edota ilunegia da; eta, azkenik,
 - %2,04en ustez zehaztasun gutxikoa da.

Argi dagoenez, parez pare joan dira a) eta b) ataletako galde-erantzunak.

1971ko arauak baino argiagoak dira, erantzuleen ustez, oraingo arau-proposamenok. Bost erantzuleetik lauk baino gehiagok hau dio: ikasi eta bete daitezkeen modukoak direla.

Gehiengo zabal bati proposamena egoki egina eta erabilgarria iruditzen bazaio ere, bada arazorik ikusten duenik. LEF batzordearen ustez aintzakotzat hartu beharra dago horien (batez ere horien) ustea, eta azken idazkuntza egiterakoan hobetu daitezkeena hobetzen saiatu beharra dago noski. Bi arrazoiengatik, besteak beste:

- euskal idazle arruntak eta 149 erantzule horiek ez dira seguru asko, arauak ikasteko erraztasun-mailari dagokionez, zeharo maila berekoak izango. Gerta litekeena da, alde horretatik, 149 erantzule horien %85ari ikasteko modukoa iruditzen zaion araua idazle arruntei ez hain erraza gertatzea.

- Oraingo arau-azalpenok 1971koak baino zehatzagoak iruditu arren, konplikatuegiak ere badira hainbatentzat. Eta “hainbat” horiek, gainera, berariaz aipatu dute beren erantzunetan konplikatu horren zer-nolakoa. Erantzun libreetatik, gehien aipatu izan den puntua da hau. Hori ezin da, beraz, %12 baten gutxiengo-aitzakian alboratu. Aurrerago helduko zaio, berriro, puntu honi.

II.1.8. Erantzuleen idaztohiturak eta hobespak

Bazen, guztiarekin ere, batzordeari inkestatuengandik jakitea bereziki interesatzen zitzaion puntu-pare bat. Honetaz eta hartaz erantzule bakoitzak izan dezakeen iritziaz gainera,

- gaur egun nola idazten ditu erantzule horrek, benetan, hitz elkartu konkretuak?; eta, era bateko edo besteko idaztohitura horiek alde batera utzita,
- LEF batzordeak prestatuturiko arau-proposamen konkretuetan zer onartuko luke erantzule horrek dagoen-dagoenean, eta zer aldatuko luke? Aldatzekotan, gainera, nola aldatuko luke?

Berariaz aztertuko dira, ondoren, bi puntu horiek.

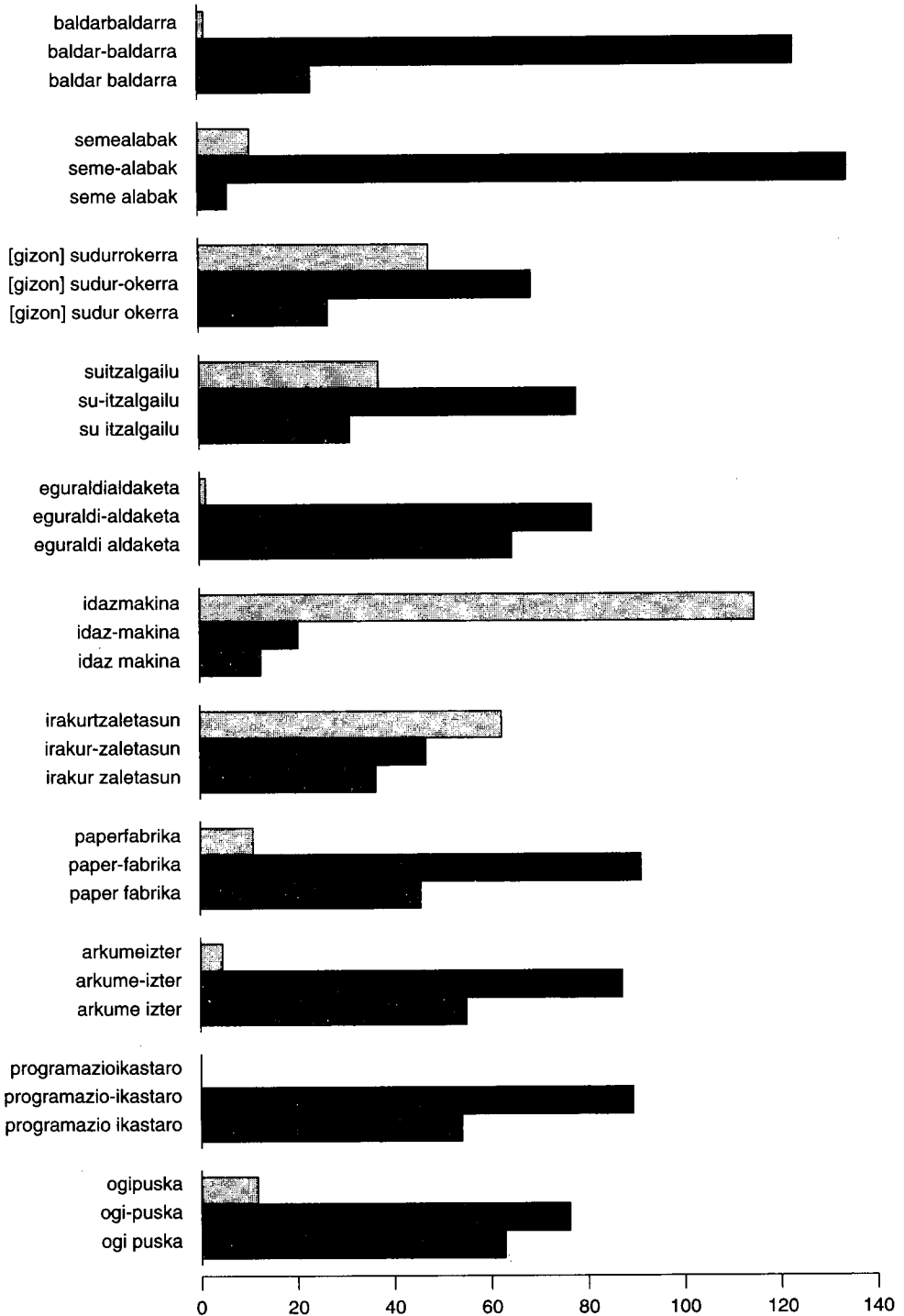
II.1.9. Erantzuleen idaztohitura

Hitz elkartu jakin-konkretu batzuk eskaini zitzaizkien erantzule posibleei. Hitz elkartu bakoitza hiru erataria idatzita aurkezten zitzaien: bereiz, marrarekin eta loturik (bat eginik). Eta hauxe eskatzen zitzaien: esan zezatela zein idazkeraz baliatzen ziren beraiek kasuan kasuko hitz elkartu hori idazteko.

Erantzunak aski argigarriak izan dira. Alboko orrialdean doa, aurre-iruzkin luzeagorik gabe, erantzun horien azalpide grafikoa.

Ondorio batzuk azkar samar atera daitezke erantzun horietatik. Horrela,

- a) zenbait kasutan adostasun handia (%80tik gorakoa) dago hitz-elkarte jakin batzuk idaztekoari buruz: gehiengo handi-handia da, adibidez, *idazmakina* eta bere modukoak loturik idazten dituenak. Erabateko gehiengoa da, orobat, bai *baldar-baldarra* eta bere segidakoak eta bai *seme-alabak* modukoak marraz idazten dituenak. Horietan badirudi Euskaltzaindiak ez leukakeela buruhauste handirik, 1971n urratutako bideari eutsiz (hainbat kasutan ordukoa berretsiz) erabaki argi bat hartzeko: dagoeneko aski ohitura sendo eta bateratua dago, izan ere, egungo idazleen artean, hitz-elkarte horiei buruzko idazkera-kontuan.
- b) beste zenbait kasutan ezin esan liteke, ordea, adostasun-giro handirik nabari denik egungo idazlearen artean. LEF batzordeak jasotako erantzunen arabera, ondoko hiru elkarte-mota hauek dira funtsean arazo-iturri nagusiak:

- menpekotasunezko izen-elkarteak (*eguzki-lore, paper-fabrika, arkume-izter, programazio-ikastaro, ogi-puska* idatzi, marraz; ala *eguzki lore, paper fabrika, arkume izter, programazio ikastaro, ogi puska* idatzi, bereiz)
- hitz-elkarte sintetikoak (*su-itzalgailu, zerga-biltzaile, eguraldi-aldaketa marraz*, ala *su itzalgailu, zerga biltzaile, eguraldi aldaketa* bereiz) (egia da, gainera, kasu honetan *suitzalgailu* moduko idazkera lotuak ere badituela bere aldekoak)
- bahuvrñhiak (*sudurroker, sudur-oker* ala *sudur oker* exozentrikoak)

Hiru multzo hauetan ez dago, gaur egun, a) atalean aipaturiko haietan bezalako adostasunik. Eta horra: hiru multzo hauek oso garrantzitsuak dira alde askotatik. Kopuru aldetik, adibidez: gaur erabiltzen eta, batez ere, sortzen diren hitz-elkarte gehienak multzo horietarikoak dira. Hiru hitz-elkarte horietan adostasunik ez egoteak ez du esan nahi, halaz ere, idazkera-molde guztiak (loturik, marrarekin, bereiz) berdin erabiliak direnik. Menpekotasunezkoetan eta ekintza-elkarte sintetikoetan, kasu, hitz elkartuok alemanek bezala, zeharo loturik alegia, idazteko forma inork gutxik hobesten du (orain ez gara, jakina, hitz-andana ihartuez edo bigarren osagaia *-aldi, -bide* modukoa dutenez ari). Beste bi idazkerak ere (bereiz, marrarekin) ez dira berdin hobetsiak: jasotako erantzunen artean marraren alde agertu direnak gehiago izan dira, kasu guztietan. Kopuru-diferentziak txikiagoak dira, ordea, bi joera horien aldekoen artean. Aurrerago helduko diogu, berriro, puntu garrantzitsu honi.

II.1.10. Arau-proposamenen onarpen-maila: erantzuleen aldaketa-proposamenak

LEF batzordeak hitz elkartuen idazkerari buruz bidalitako galdeketak bazuen, azken aldean, puntu interesgarri bat: batzordeak hobetsitako idazkera konkretua eskaintzen zitzaion inkesta-jasotzaileari kasu bakoitzean; eta honek, inkesta-jasotzaileak alegia, kasuan kasuko idazkera horrekin ados zegoen ala ez esan behar zuen. Ados ez bazegoen, gainera, bere ustez forma egokia zein litzatekeen esatea eskatzen zitzaion.

Galdeketa osotik puntu hau gertatu da, espero zitekeenez, eskuartean dugun zereginerako argigarrien. Hor agertu da, izan ere, erantzuleen gogoia eta nahia inon baino argiago isladatua. Hor ikusten da lauzpabost urteko azterlanaren ondorioz aurkeztu diren arau-proposamenak noraino diratekeen egungo idazle euskaldunen gogozko (edota onartzeko modukoak), eta zer-nolako desadostasuna sor dezaketen. Euskaltzaindiak garbi jakin behar du horren berri, pisuzko erabakirik hartu aurretik.

Ondoko taulak ematen du, behar den xehetasunez, 149 erantzule horiek batzordearen idaztarau-proposamenak (hitz elkartuen idazkerari buruzko arau-proposamenak alegia) noraino ontzat eman dituzten. Hona emaitzak:

elkarte-mota	marraz	bereiz	lotuta	adostasun-maila	
				zenbat	%
1.1.1 paper-fabrika, adierazpen-askatasun	b.p.*	39	7	103	69,13
1.1.2. giza eskubideak	10	b.p.	1	138	92,62
1.1.3 hizkuntz politika	13	b.p.	1	134	90,54
1.1.4 idazmakina	13	2	b.p.	134	89,93
1.1.5. aspertu-itxura	32	b.p.	0	117	78,52
1.2.1. zin egin	4	b.p.	5	140	93,96
1.2.2 itxuraldatu	1	4	b.p.	144	96,64
1.3.1 haragizale, asegaiz	2	1	b.p.	146	97,99
1.3.2 erre berri	11	b.p.	7	130	87,83
1.4 oneritzi-emaile	b.p.	24	5	120	80,54
2 zango-luze	b.p.	16	27	106	71,14
3 izeba-osabak, zuri-beltzak	b.p.	6	7	136	91,28
4 Oria ibaia	2	b.p.	0	147	98,66
5 Jainko Aita, etxe orratz	1	b.p.	2	146	97,99
6 poliki-poliki	b.p.	10	3	136	91,28

Oharra: delako b.p. horren esanahia hau da: "batzordeak proposatua".

Ohar hauek egin nahi dira taula honi buruz

- Delako 1.1.5. proposamena gaizki agertu zen galdeketan, eta aldaketa-proposamen asko erru hori konpontzeko eginak ziren. Bertan agertzen diren 32 aldaketa-proposamen horiek, ondorioz, hutsegite horren argitan ulertu behar dira.
- Anomalia hori alde batera uzten bada, 149 erantzuleatik 63k (hau da, %42,3k) bere hartan onartzen ditu LEF batzordearen arau-proposamen guzti-guztiak. Gainerako 86k (%57,7 erantzulek, beraz) gutxi edo asko aldatu egingo lituzke idaztarau-proposamen horiek: batzuek honako puntu hau aldatuko lukete, beste batzuek horko hori eta, zenbaitek, proposameneko puntu hau, hori eta hura.
- Puntu askotan, desadostasun-maila oso txikia da: %10ekoa edo txikiagoa. Horrek honakoa esan nahi du, batzordearen ustez: bere zertzelada nagusietan behintzat idaztarau jakin horiek aski onartuak izango lirakeela Euskaltzaindiak bere horretan hartuko balitu. Pozgarri da, noski, hori ikustea: hitz elkartuen mendez mendeko idaztohiturak xeheki aztertzeaz gainera gaur eguneko joera nagusiekin aski ongi konektatzen jakin da, itxuraz, puntu horietan. Horri eskerrak adostasun handiko puntuak zein diren, eta zein joeratakoak, aski argitzea lortu dela uste da.

d) Badira ordea, gorago esan denez, halako adostasunik ageri ez duten puntuak. Honako hauek dira, labor bildurik, auzi-iturri direlako puntuok:

- *liburu-azoka* moduko hitz elkartuak;
- *telebista-konpontzaile* modukoak, eta
- (*lapitz*) *punta-zorrotz* modukoak.

Batez ere puntu horiekin loturik dauden hots-aldaketak eta berrelkarketa-kontuak gordin samar daudela ikusi da orobat.

Banan-banan ikusiko da, ondoren, puntuotan zer-nolako desadostasuna ageri den 149 erantzuleen artean.

a) *liburu-azoka* modukoak marrarekin idazteaz

Esan dezagun, hasteko, erantzule guztien %69,1 konforme ageri dela elkarte-modu hori marraz idaztearekin. Gehiengo zabala da, beraz, marraren aldekoa. Hori da lehen-lehenik aipatu behar den puntua, ondoren egingo diren oharrek oinarrizko datu garrantzitsu hori erdi-ezabatu ez dezaten. Ondotxo gutxiago izanik ere asko dira, bestalde, marra-idazkera nahi ez dutenak: %30,9.

Normalean marra erabili nahi ez luketen guztiok, dena den, ez dira aburu bereko: batzuek zeharo loturik idatzi nahi lituzkete hitz-elkarte horiek, eta besteek bereiz. Lehenengoak, erabat loturik idaztearen aldekoak, gutxi dira zinez: erantzule guztien %4,7. Gehiago dira, aldiz, *liburu azoka* modukoak bereiz idaztearen aldekoak: erantzule guztien %26,2. Norbaitek esan dezake noski %26,2 ez dela kopuru kualifikatua, eta gehiengo zabalaren aukera besterik gabe onartu beharko lukeela gutxiengo horrek. LEF batzordeak ez du horrelakorik uste izan. Aurrerago emango dira iritzi honen aldeko arrazoiak.

b) *telebista-konpontzaile* modukoak marrarekin idazteaz

Hemen ere, aurreko puntuan bezala, baieztapen batekin hasi behar dugu: erantzuleen %80,5 konforme agertu da batzordearen proposamenarekin. Hots, hitz elkartu sintetikoak marraz idazteari ez lioke erreparorik jarriko. Aurrekoan baino are adostasun zabalagoa dago beraz hemen. Kontrako iritzia agertu dutenak ez dira gainera guztiak, oraingoan ere, asmo berekoak: gutxi batzuk (erantzun duten guztien %3,4) hitz elkartuok loturik idaztearen alde agertu dira; gainerakoak (%16,1 beraz), aldiz, bereiz idaztearen aldeko dira. Dudagarriagoa da, kasu honetan, bereiz idaztearen aldeko joerari zer pisu eman behar zaion: kontuan hartzekoa da, alde horretatik, *liburu azoka* modukoak bereiz idaztearen alde agertu den batek baino gehiagok ongi ikusten duela *zerga-biltzaile* modukoak marraz idaztea. Ez dirudi, beraz, batean eta bestean hedadura bereko iritzi-desberdintasuna dagoenik.

c) (*lapitz*) *punta-zorrotz* modukoak marraz idazteaz

Hemen ere marraz idaztearen proposamenarekin ados agertu dira erantzule gehienak: %71,1 konkretuki. Besterik nahi dutenetan, berriz, gutxienak dira bereiz idaztearen aldekoak (%10,7); gehienak (%18,1) loturik idaztearen alde daude. Pentsakizun bat baino gehiago ematen du, noski, alde bietako dispertsio horrek. Idaztohituren tradizio-falta izan liteke arrazoietakoa bat. Bestea, berriz, alor honetako adibide askoren ihartze-kutsua. Aurrerago helduko zaio xehekiago puntu bihurri honi.

II.1.11. Labur bilduz

Batzuek eta besteek batzordearen galdeketari emandako erantzun lotuek puntu bat baino gehiago argitzen lagundu dute. Honako puntuok, bederen, kontuan hartze-koak dira:

- a) Erantzuleak Euskaltzaindiaren erabaki ofizial baten esperoan daude. 1971n gai horretaz emandako arauekin gehienek ez dute aski: beren ustez ez dira behar bezain argiak; eta, ondorioz, beren eguneroko idazjardunean ere ez dituzte beti betetzen edo aintzakotat hartzen.
- b) Erantzuleen gehiengo zabal bat (%90 ingurukoa eta are hortik gorakoa) ados dago funtsean batzordeak, puntuz puntu egindako aztersaioaren buruan, hitz elkartuen idazkeraz prestatu dituen aurre-proposamen gehienekin.
- c) Hiru hitz-elkarteren kasuan, horietan ere erantzule gehienak (batean %69 inguru, bestean %80 eta azkenean %71) konforme agertu arren, arau-proposamenarekiko desadostasun-maila ohargarria da. Eta, ondorioz, hiru puntuok kontuzago aztertzea merezi luke. Esan beharra dago, gainera, egungo hitz-elkarte ugarietak hiru multzo horietan sartzen direla.

II.2. Erantzun libreak

Lehenago esan denez, kasuan kasuko koadrotxoetan x -ak markatzeaz gainera besterik ere egin dute 149 erantzuleek. Puntu honi edo horri buruz zituzketen uste-aburuak eman ahal izan dituzte, inolako muga edo loturarik gabe. Horiek osatzen dute, hain zuen, atal honetan azalduko diren erantzun librean saila.

Askok eman du erantzun librerik. Batek baino gehiagok, inkesta-orrian kabitzen ez eta, aparteko txostenean eman du bere erantzun libre hori. Eskerronezko aipamena egin nahi die guzti horiei, gerora gabe, batzordeak. Aberatsa izan da, benetan, erantzun librean sail hori. Iritziotan ez dira idazkera-kontuak bakarrik astindu: lehen osagaiaren amaierako $>a<$ galdu / ez galdu, berrelkarketaren noiz-norainokoak, posizioen berezitasun-maila,... eta hitz elkartuen osaerari dagozkion beste hainbat puntu zehatz-mehatz aipatu (eta, inoiz, landu) dira bertan. Koadro lotuetan xeheki azaldu ezin zen hainbat \bar{n} abardura eta oinarritzko irizpide hor agertu da, gordin eta birluz, estatistika hotzen osagarri eta are zuzentzaile.

Ez da erraza, ordea, erantzun libreok labur biltzea. Arrazoi birengatik, besteak beste:

- a) dispertsio handiagatik, alde batetik: gusto guztietako erantzunak, eta erantzun asko, jaso dira galdera gehienetan. Ugariaren ugariatz, ordea, zaila da sintesilari ganorazkorik eskaintzea: zuhaitzen gehiegiak oihana bere osoan ikustea oztopatu egiten du hemen ere.
- b) hainbat erantzunek ez du erraztasunik ematen, bestalde, betibateko ondoriorik ateratzeko. Adibidez, askok esan du arau ximpleak, hainbat konplikaziorik gabeak nahiago lituzkeela aukeran. Hori esan duen batek baino ondotoz gehiagok azpimultzoen azpi-azpimultzoak egin nahi lituzke ordea, han-hemen, holako edo halako kasuri trataera berezia emateko. Zabal eta hertsia, biak batera ezin ordea.

Eragozpen horiek kontuan izanik, eta ohar nagusi-ustekoei lehentasuna eman nahirik, honako laburpen-sorta prestatu da erantzun libre horiekin.

II.2.1. Arau ilunak

“Ilunegiak, konplikatuak, azpimultzo sobera dutenak dira LEF batzordearen arau-proposamenak”. Askok eman du, \bar{n} abardura bat edo beste erantsiz, erantzun kritiko hori. Hau izan da alegia, gorago ere aipatu denez, ohar kritiko errepikatuena. Gehien-gehienek (%85 pasatxok) arau-proposamena ikasi eta bete daitekeen modukoa dela esan duten arren, ez dira horien artean ere falta konplikazio gehiegiaren beldur agertzen direnak.

Zein da arazo honen irtenbidea? Teorian argi dago: erantzuleen beraien hitzetan esateko,

- “jende guztiarentzako arauak eratu behar dira: zehatzak, argiak eta sinpleak”;
- “gramatika jakin gabe erraz bete daitezkeen arauak” behar dira;
- “idazlea beti arauetara begira egongo ez den” moduko soluziobidea hartu behar da;

Oso zuhurrak dira irizpide nagusiok. Itxutasun handiz jokatu luke, nolana ere, kriterio horiek baztertuz eta gutxietsiz lebilkeenak. Praktikan kontuak ez daude, ordea, hain garbi: gauza bat da, izan ere, arau *zehatzen* bila ibiltzea; eta bestea, aski bestea, arau *sinpleak* eskatzea. Sinpleak dira, ezin sinpleagoak, 1971ko arauak. Sinpletasun horrek eguneroko idazlangintzan ekarri dituen zehaztasun-maila ahula eta bateratasun falta begien bistan daude ordea.

Hitz elkartuen mundua bera da aski konplikatua, guk nahi ala ez. Berez da korapilatua, ez inork hartaratu duelako. Beste zenbait hizkuntzak sintagma-erabide desberdinez (adjektibo erreferentziaz, kasu) edota lexiko-sorbide bereziz (adizki-aurrizkiez, batez ere) eman dezaketena hitz-elkarteen bidez eman nahi izaten dugu euskaldunok. Besteren preposizio-sorta ere hitz-elkarteen anaia bikia edo dugun posposizio-bidez ematen ahalegintzen gara, orobat. Eta arrazoi handiz; euskararen beraren jiteak eta jatortasunak ahal delarik honela jokatzeko eskatzen duela denok aitortua aldez edo moldez.

Horrek berez dakar, ordea, halako konplexutasun-maila bat. Aski gauza desberdinak ditugu, alegia, hitz elkartuen zaku honetan: eta elementu denei kolore eta itxura berbera ematea ez da ez erraza eta ez zentzuzkoa. Beti edo ia beti idazkera-arau berberaz baliatzen direla dioten gehienak ere ahalirutzira ibiltzen dira sarri asko, orain honela eta gero hala ari direla: beraien dozena-erdi bat testu hartu eta alderatzea aski luke, horren zalantzatan legokeenak.

Erreparo hau jartzeak ez du ordea, goian aitortu den bezala, ahal den guztian zehaztasuna, argitasuna eta sinpletasuna elkarrekin ezkondu nahi hori gaitzesten. Aitzitik, eginkizun zaila izanik ere begien bistatik inoiz galtzea komeni ez den oinarri-araua izan behar luke guztiontzat. Entenditzen zailak diren arauak nekez ikasiko ditu batezbesteko euskal idazleak, eta nekezago erabiliko. Erraza, argia eta zehatza batera bilduko dituen orekagunea aurkitzea, hori izan behar dugu beraz denok xede.

II.2.2. Marraren on-gaitzak

Marra bai, marra ez: hori gertatu da bestalde, erantzun libreetan, eztabaidagai nagusi. Beste puntu eta puntu asko jorratu dituzte erantzun-emaileek beren iritzi-azalpenetan, aurrerago adieraziko denez. Hau bezain auzigai bizirik ez da, ordea, agertu.

Espero izatekoa zen hori. Bagenekien alegia, erantzun lotuetatik bertatik, beste hainbat alorretan adinako adostasunik ez dagoela puntu horri dagokionean: menpeko *eguzki-lore* edo *liburu-azoka* izen-elkarteetan, *telebista-konpontzaile* edo *datu-bilketa* sintetikoetan eta (*hegazkin*) *punta-zorrotz* modukoetan ageri da, batez ere, adostasunik eza. Lehenengo bi multzoetan bereziki, hirugarrenean besterik baita hainbatean. Ez pentsa, ordea, eztabaida osoa bizpahiru puntu horietara bakarrik mugatua dagoenik: erraztasunaren izenean, hizkuntzak berak hala eskatzen omen delako edota beste arrazoibideren bat dela medio, salbuespenak salbu beti bereiz edo beti marrarekin idatzi nahi luketenak ere ez dira tartean falta. Gutxienak dira, ordea, mutur banatako aldezle horiek. Gehiago ditugu, aldiz, batezbestean bereiz idazteari hobe deritzotenak edota normalean, sintagma-eraikuntza jakin-mugatueta, marrarekin idaztearen aldekoak. Bi multzo nagusiok xeheago mugatzen dituzte beren irizpi-deak. Eta, asko zein gutxi, batzuek eta besteek beren lekua eskaintzen diete idazkera lotuari, bereiziari eta marra bidezkoari.

Ahal delarik bereiz, marra gabe idatzi nahi dutenek hiru eragozpide ikusten dizkiote, nagusiki, *eguzki-lore*, *telebista-konpontzaile* edota *maiztasun-azterketa* moduko marra-idazkerari:

— itsusitasuna: “prusianismoa”, “suban-estrujen-bajen-deutschen”-kutsua hartzen zaio marra-bideari, zenbait erantzularen hitzez esateko. Antiestetikoa da, horien ustez, marra bidezko idazkera. Gehienak ez dira iritzi horretako; baina multzo kunplitu osatzen dute marra bidezko idazkera begi-mingarri gertatzen zaiela diotenek. Aintzakotzat hartu beharreko erreparoa da hau: gustatzen ez den idazmoldeak nekez egingo baitu, Hizkuntz Akademiaren hobespen-aitorrena berekin izanik ere, bide luzerik.

Non ote du “estetikarik ez” horrek bere iturria? Erdal estetikan, beste erantzularen baten hitzetan esateko. Litekeena da azken hau. Bizi garen inguramenduan bizi gara noski, eta aurrerantzean ere biziko. Auzo-hizkuntza nagusiak, gaztelania eta frantsesa, ez ditugu marra bidez elkaturiko hitz-andana libreenezale. Ingelesa bera, hain albo-albokoa izan ez arren gero eta ezagunago duguna, marragabea da bere hitz-elkarte gehienetan. Guzti horrek ere eraginik badu: auzo-hizkuntza nagusi horien bereiz idazteko joera horrek markatzen digu, hein batean, zer den euskararentzat eder eta zer trakets.

— marraren beharrik eza: prosa literario arruntaren ikuspegitik, batez ere, ez bide dago zeinu horren beharrik. Marrak ez du testu barruko anbiguotasunak argitzen laguntza handirik ematen, testu barruko anbiguotasunak zinez bakanak direlako. Eta, okerreanean ere, bere-berezkoa omen du edozein testuk, euskaraz zein erdaraz, halako anbiguotasun-apur bat.

— marra zuzen erabiliko bada, ikasi egin behar lehenik noiz erabili eta noiz ez. Eta ikastea, honetan ere, lan nekeza da. Zenbat eta arau eta azpiarau gehiago

eman, hainbat eta zailago gainera. Marra-idazkerak, labur esanik, karga bat gehiago eransten dio bestela ere zamatu samarrik dagoen euskal idazleari.

Alde horretatik badago zer hausnartu eta zer argitu, euskal idazlegoari emendiozko nekebiderik gaineratu aurretik. Marrarik ahal den gutxien erabiltzeko gomendioa, hainbat kasutan auzi-iturri gertatuko bada ere (zer da, izan ere, “ahal den gutxien” hori?), ikasten errazagoa da. Eta erraztasunak balio du, horrelakoetan, gramatikaren edo beste zerbaiten logikak adina edo gehiago.

Marraren aldekoek besterik diote, noski. Hauen jokabidea ere hiru oinarri nagusitara biltzekotan honako hauek dira, itxuraz, maizenik azaltzen diren argumentu-euskarriak:

- baliteke testu guztiek halako anbiguotasun-punta bat berea izatea, eta hori kaltegarri ez gertatzea; baina anbiguotasuna ez da, berez eta nolana, inongo mesede. Zalantza dugun guztian anbiguotasun hori murrizten eta bakantzen, ez onartzen eta ugaritzen, saiatu beharko genuke beraz. Auzia ez da, gainera, txuri ala beltz artekoa, maila-kontua baizik: marra gabeko hainbat eta hainbat testu anbiguoago da, objektiboki froga daitekeenez, arrazoizko irizpide baten arabera marrarekin idatzitako ordaina baino. Diskutigarria da, horrelakoetan, marra bidezko idazkerak gutxi ala asko laguntzen duen: testuinguruak, irakurlearen euskal senak, irakurtzeko ohiturak eta abarrek zeresan nabarmena dute horretan. Honakoak dudarik ez du, ordea: marrak lagundu egiten duela anbiguotasun hori arintzen.
- ondorioz, irakurlearen lana erraztu egiten du marrak. Marra bidez testu batek errazago iragartzen dizkio irakurleari hitz-elkarteen sintagma-mugak, hasi eta buka, non daudekeen. Hitz elkartuen mikrosintaxi-alor trinko horren barne-loturak eta kanpo-mugarriak garaiz adierazten ditu marrak. Euskararen joskeraren molde jatorrak ongi ezagutzen dituen irakurleari lagundu egiten dio, beraz, begien aurrean duen testu-masari bere baitako esanahi-zukua osorik eta bizkor ateratzen. Marra gabeko idazkera idazlearentzat errazago gerta daitekeen bezala, marradun idazkerak laguntza sendoa eskain diezaioke irakurleari.
- euskal doinuera jatorrari eusten lagundu egiten omen du, gainera, marra bidezko idazkerak. Ez doinuera-kontu osoari, bistan da; bai, ordea, izen-sintagmaren barruko azentu-unitate ohizkoenari. Hitzarte horretako azentu-batasunak semantika-unitate zabalago horrekin badu harremanik. Gauza bat da “*haizeak lurrera bota zuen txori izugarri hura*” esatea, eta bestea “*haizeak lurrera bota zuen txori-izugarri hura*” adieraztea. Doinuera desberdina eskatzen dute, ezinbestean: “*pájaro enorme*” eta “*espantapájaros*” direlakoek. Auzo-hizkuntzak hitz-erabide desberdinez ematen dituen elementuok, doinuera edo azentuazio hutsez bereizten ditu euskarak. Eta on da, dudarik gabe,

mintza-mailako bereizketa erabakigarri hori idatziz ere argi agertzea. Azen-tuazio-molde jatorrari eusteko laguntza baliotsua da, irizpide honen arabera, joskera-molde librean bereiz idatzi ohi diren hitz-andanak marrarekin (edo, forma ihartu askotan, loturik) idaztea.

Gero eta sarriago erabiltzen da euskara mikrofono aurrean, irrati-telebistetan bereziki, boz gora irakurritz. Zenbait kasutan jasotzen diren emaitzak hain badaezpadakoak izanik, doinuera egoki horri lagunduko dion marra-idazkera hobestea komeni omen da.

Bietarako daude beraz, “marra bai/marra ez” auzigai honetan, arrazoiak eta argu-mentu-oinarriak. Alde bien azalpen ernagarria eskaini dute, itxura osoz, erantzule batzuek eta besteek LEF batzordearen galdekizunari emandako erantzun libreetan.

Bada, dena den, gai hau dela eta ahaztu ezin den datu bat: batzordearen arau-proposamenarekin ados agertu ez diren erantzuleen artean, gehiengo osatzen dute proposamena marradunegia dela diotenek. Batzordearen proposamenean baino marra gehiago nahi lukeenik ere agertu da tartean, baina gutxiago dira horiek.

II.2.3. Posposizioa: zer da hori?

Posposizioekiko mesfidantza handia ageri da, bestalde, hainbat oharretan. Bati “disparatea” iruditzen zaio, esate baterako, *mendi-gaina* izen-elkartetzat hartzea eta *mendi gainean* hitzartean, aldiz, *gainean* hori posposizioa dela esatea. “Irentsiezina” omen da, beste erantzule batek dioenez, bereizketa hori. “Hizkuntza kontuan profesionalak ez direnentzat nahasgarria” omen da alor-banaketa hori, hirugarren baten ustean. *Liburu-azoka* edo *mendi-gaina* bezalaxe idatzi behar omen dira “posposizio” direlako horiek: *mendi-gain* moduko elkarteak marraz idaztekotan, hori dela eta, *mendi-gainean* ere marrarekin idaztea proposatzen dute ohargileok.

Posposizioak noraino diren kategoria logiko eta berezkoak argitzea ez dagokio LEF batzordeari. Ondoko bi puntuok argi daude halere, eta horiek hartu nahi dira hemen kontuan:

- a) “posposizio” kontzeptua ez da azken orduko asmakari badaezpadakoa. Euskarari buruzko bibliografia teknikoan ez da han eta hemen, aspaldi samarretik, funtzio-adierazlearen lana egiten duten elementu hauetaz berariazko azalpenik falta: ikus, adibidez, R.M. Azkueren *Morfología Vasca*, 473-77 orr., P. Lafitteren *Grammaire Basque*, 163-172 orr. eta L. Villasanteren *Estudios de sintaxis vasca*, 47-109 orr.
- b) Gramatikalariek diotenaz gainera besterik ere bada, bestalde, kontuan hartu beharrekoa: marratxoa erabiltzen duen idazle-jendeak, hainbat idazlek bederen, bereizi egiten ditu, zinez, izen elkartuak eta posposizio-andanak idaztera-

koan. *Trenbidea*, *zine-barrua* edo *teilatu-gaina* idazten duen hainbatek, alegia, *tren bidez* (*bidali*), *zine barruan* (*elkartu*) edo *teilatu gainetik* (*erori*) idazten du. Posposizio kontua ez da, idazleontzat behintzat, gramatikazko abstrakzio-arau hutsa.

Egia da, alde horretatik, hitz elkartuak bereiz idazten dituztenek buruhauste bat gutxiago dutela: batean zein bestean marra gabeko idazkera bera erabiltzen dutenez, huts egiteko arriskurik ere ez dute.

II.2.4. Hitz-andana ihartuak: hiztegi-kontuak hiztegi-gira; erdararen mirabe?

Hitz-andana ihartuak direla eta, proposamen-txostenean aurkezturiko zerrenda ez da askoren gogo-betegarri gertatu. Era bateko edo besteko arrazoiak direla medio, hainbat erantzulek kritika-ohar sendoak egin dizkio zerrenda horri. Bi arrazoibide agertu dira, nagusiki, ohar kritiko horietan:

- a) hitz-andana ihartuen zerrenda hori ez omen da osatua: forma ihartu asko eta asko falta dira bertan. Zer dela eta, beraz, elementu bati kabida eman eta berak adina eskubide duten beste hiruzpalau kanpoan utzi? Hitz-andana ihartuen erdia baino ondotoz gehiago kanpoan uzten duen zerrenda batek zer aurrerabide dakarkigu? Kritika hori egin dutenek beraiek bi soluzio-molde eskaini dituzte, bide batez: hitz-zerrenda osatu, edota hitz-andanen zerrenda hori ezabatu.
- b) espainolaren menpekoegi ibili omen da LEF batzordea, hainbat elementu lexikal hitz-andana ihartuen zerrenda honetan sartzerakoan. Hitz-andana ihartutzat hartu omen ditu ez benetan iharturik daudelako, zenbaitek loturik idazten dituelako baizik. Eta zenbait horiek auzo-hizkuntza nagusiaren imitazioz, ez euskal ohiturak hartaraturik, ematen omen dituzte hitz-andana horiek loturik. *Zapata-kaja* hitz bitan (bereiz edo marrarekin) eta *zapatadenda* loturik idaztearen arrazoa, funtsaren funtsean, exonormatiboa omen da alegia: *caja de zapatos*-ek bi hitz (gehi preposizioa) dituela eta *zapatería*-k, aldiz, bakar bat.

Ez da erraza, benetan, arrazoibide honen balio-indar zehatza neurtzea. Semantikara hurbildu orduko hutsaldu, edota gutxienez lausotu, egiten dira sarri batzuen eta besteen kontzeptu-kategoriak. Gezurra, gezur osoa, denik apenas, dena den, esan daitekeen: asko edo gutxi, horrelako zerbait tartean dagokeela onartzekoa dirudi. Orduan ere zilegi litzateke, noski, erantzunbide hau: hitz-morrontza hori neurri on batean egia balitz ere, zer? Nork esan digu exonormatibismo hori, beti eta nonnahi, euskararen kaltegarri denik?

Galdera egiten errazagoa da horrelakoetan, nolana ere, asebetzeko erantzuna ematen baino. Hobe izango da beraz, gure jakitearen mugak eta flakeziak aurrez aurre aitortuz, kritika horiek eta aurreko atalekoak (zerrendaren osotasunik ezarenak) aintzakotzat hartzea.

Hala egiten du batzordeak. Eta, ondorioz, azken proposamenean hitz-andana ihar-tuen zerrendarik ez du eskainiko. Horren trukean gisako izango da, laburrik bederen, gomendio-arauen sarreran ihartze-kontu honetaz azalpen-saio bat eskaintzea.

II.2.5. Luze-laburraz eta gardentasunaz ahaztu egin omen

“Hitz-elkarteko osagaien luze-laburrak ez dira kontuan hartu; osagaien gardenta-suna ere ez”. Horra beste zenbaitek egindako oharra. Ohargile batzuen ustean, hitz elkartuak loturik, marrarekin edo bereiz idatzi erabakitzeke orduan gramatikazko irizpidea bezain erabakior izan behar lukete beste bi faktoreok ere; eta proposamen-txostenak ez ditu faktoreok, horien ustez, behar bezain kontuan izan.

Badu kritika honek ere bere arrazoi-punta. Egia da, horrela, badagoela euskaraz, bere batezbestekoan, halako joera bat

- a) hitz-elkarte luzeak, silaba ugarikoak, loturik ez idazteko: askoz errazago joko dugu *lantalde* loturik idaztera, *informaziobulego* moduko elkarte bat eginik idaztera baino; lau silaba edo gehiago dituen hitza, batez ere, bihurria gertatu ohi da mugatzaile gisa loturik emateko;
- b) hitz-junturan hots-topaketa bihurriak gertatzen direnean, bestela loturik idatziko lirakeen hitz horiek, luze zein labur, marrarekin (inoiz, ez hain sarri, bereiz) idazten dira: *amildegi*, *amiltoki*, baina *amil-leku*, *amil-lerro*.

Egia da, neurri on batean, LEF batzordearen proposamen-txostenean leku estua, estuegia nonbait, eskaini zaiola irizpide horri. Aintzakotzat hartzen da beraz, neurri batean, kritika. Eta, azken proposamenean, luze-laburren eta gardentasunaren aipamen argiagoa egiten da.

Neurri batean har daiteke ordea, ez osotoro, faktore hori kontuan. Kasuistika hutsen bukatuko genuke izan ere, bide horretan barrena abiatuz, uste baino lehenago: “lehen osagaia luze, hitz-juntura bihurri, bigarren osagaia normal”, “lehen osagaia luze, hitz-juntura garden, bigarren osagaia luze”, “lehen osagaia normal,...” Lehen-dik konplikatu samarra dugun alorra, aukeran sinplifikazio-egarri omen dagoena, are gehiago ilunduko genuke. Arau eta azpiarau gehiegik badakigu noski zer arrisku duen: arau praktikorik gabe gelditzekoa.

II.2.6. Hots-aldaketaz ez da ahaztu behar

“Hitz-junturetako hots-topak, eta haietarik sor daitezkeen hots-aldaketak, ez dira gomendio-arauetan behar bezain gogoan izan” esan digu batek baino gehiagok. Honako hau erantsi du, gainera, zenbaitek: “lehen osagaiak amaieran /a/ duenean, bereziki, arinegi aipatu da azken /a/ hori galdu ala gorde auzia”. Beste kezkarik ere ager-tu zaigu, azkenik, puntu honen gainean: “arau-proposamenean egiten denaren justu

alderantziz, azken /a/ hori galtzen denean edota hitz-junturan bestelako hots-aldaketaren bat gertatzen denean erabili behar litzateke marra, inon erabiltzekotan”. Loturik dago puntu hau, bistan denez, lehen osagai edo mugatzailea *giza, itsas, erret* edota *euskal, erdal* duten hitz elkartuen idazkerarekin.

Auzi bihurria da hau, eta hobe izango dugu pausoz pauso joatea. Gogoan har ditzagun, horretarako, honako kontuok:

a) egia da batzordearen puntuz puntuko arau-proposamenetan hitz-junturetako hots-topak bakan aipatzen direla. Ez horiek bakarrik ordea: irakurleari lana arindu nahirik, ahal den azalpen formalizatu gutxien eta, horren truk, ahal den adibide praktiko gehien sartu zen arau-proposamen haietan. Hitz-junturetako hots-topaz ere, ondorioz, zail da puntuz puntuko gomendio-arauetan esplikazio luzerik aurkitzea. Gai hori berariaz lantzen ez denik ezin esan daiteke ordea: idazkera-proposamenetako I.2.1. eta I.2.2. puntuak horretaz ziharduten, izan ere, justu-justu. Gomendio-arauen sarrera-oharretan, 2. puntu osoan, aski luze eta berariaz aztertzen zen gainera gai hau: ez gai osoa, bukaerako /a/-ren galeraz ezer gutxi esaten baita; baina bai azken urteotan istilu-iturri bihurtu diren beste zenbait hots-aldaketa.

b) besterik da, noski, LEF batzordeak puntu hauei buruzkoetan egin zuen hobespen-aukera egokiena den ala ez. Badirudi, jasotako kritika-ohar horien arabera, hobespen horietako bat baino gehiago ez dela hain gogo-betegarri gertatu. Puntu bi izan dira, itxura guztien arabera, kezka-iturri bizienak:

— lehen osagaia *giza, itsas, erret* edota *euskal, erdal* denean hurrengo hitza, elkartearen bigarren osagaia, bereiz idaztearena. Batek baino gehiagok ez du uste hitzok bereiz idazteko kontu horretan luze-zabaleko araurik eman daitekeenik. Beste zenbait urrunago doa: horrelako hitz-elkartek, justu-justu horrelakoak, idatzi behar lirateke loturik edo marrarekin. “Hitz-andana ihartuak loturik (*iteuli, betile, galeper,...*) edota gutxienez marrarekin (*ongi-etorri, hitz-jario*) idazten baditugu, zergatik ihartze-bide zaharren hots-arrastoa hain begien bistan daramaten hitz elkartuok bereiz idatzi?”

— gehiegikeria iruditu zaio ohargile askotxori, lehen osagaiaren amaierako /a/ hotsa hainbat kontestutan kentzeko araua. Izan da, horien oharretan, azken bokal hori beti eta nonahi gorde beharko litzatekeela esan duenik. Gehienak ez doaz horretaraino, ordea: zenbait kasutan kenduko lukete azken /a/ hori; ez ordea LEF batzordeak kentzea proposatu zuen kasu guztietan.

Aintzakotzat hartu dira kritika-puntu bi hauek. Arau-proposamenetan, hori dela eta, berrikustapen osoa eman zaio gai horri eta, ahal den neurrian, irizpide gehienengozkoago izan daitekeen formulazioa eskaini da.

II.2.7. Berrelkarketa ez da landu

Ohar hau ere askok egin du: “Hitz bi noiz eta nola elkartzen diren garbi samar azaldu da. Ez, ordea, hiru (edo gehiago) hitz elkar daitezkeen eta, elkartzekotan, zein patroi-ereduz. Berrelkarketaz, alegia, ez da behar bezalako argitasunik ematen”.

Egia da: hitz-elkarketa aztergai izanik, hitz biren konbinazio-arauak, muga-debe-kuak eta idazmoldeak landu dira bertan. Handik aurreranzko hedapen-moduez ez da, aldiz, baliozko argibiderik eskaini.

Badu horrek bere esplikazioa: hitz-elkarteak, hamarretatik bederatzi, osagai bi-koak izan ohi dira. LEF batzordeak, hori kontuan izanik, lehen hurbilketa-saio horretan ez dio berrelkarketari lekurik eskaini.

Arrazoi osoa du ordea hainbat iritzi-emailek, berrelkarketaren alorra ere landu beharra dagoela esatean. Zientzi-tekniken edo administrazio-prozeduren alorreko idazkiak euskaraz sortu behar dituenari, are gehiago testu-molde horiek erdaratik itzuli behar izaten dituenari, buruhauste franko eman ohi dio gai horrek: “ongi al dago *enpresa-batzorde bilera?*”, galdetuko dizu batek; “esan al daiteke *solido-gas oreka-diagrama?*”, jakin nahi izango dizu besteak. Hirugarren bat ere ez da hain urrun ibiliko, bere kezka-moduarekin. “Nola esango dut euskaraz *oficina de recaudación de impuestos* delakoa: *zerga-bilketa bulegoa*, ala beste nolabait?”

Berrelkarketaren kontu hau aski irristakorra dela jakinik ere, bidezkoa dirudi beraz argibideren bat ematen saiatzea. Irizpide nagusien atalean, ondorioz, lehen hurbilketa baizik izango ez bada ere erantzun-saio bat eskaini beharra ikusi da.

III. LEF BATZORDEAREN PROPOSAMENA

Guzti horren ondorioz, bere proposamena prestatu du batzordeak. Ondoko irizpideok hartu dira, horretarako, gidari:

III.1. Proposamen berriaren egitura

III.1.1. Atal (inoiz azpiatal) bakoitzari egitura hirukoitza eman zaio: sailkapena eta adibideak eskaintzen dira lehenik, ezaugarri nagusiak ondoren eta idazkera-proposamenak azkenik. Ezaugarri nagusien sailean, gainera, honako puntuok landu dira gehienetan: esangura, morfologi osaera, emankortasuna, hots-aldaketa eta berrelkarketa. Gain-gaineko aipamenak egiten dira puntu bakoitzean; irakurleari oinarritzko informazioa eskuratu nahi zaio horrekin, elkarte-modu bakoitza noiz eta nola erabiltzen den edo erabil daitekeen jakin dezan. Aparte eskaintzen dira beti, atal bakoitzaren amaieran eta erraz aurkitzeko moduan, elkarte-modu bakoitzaren idaztarau-proposamenak.

III.1.2. Orain hogeituro urteko idaztarauei aurkitu uste izan zaien eragozpenetako bat hauxe da: lazoegiak, jeneralegiak direla euskal hitz elkartuen itsaso zabal horri bere ertzak eta neurriak aurkitzeko. Euskaltzaindiak gai horrezaz idaztarau berririk ematekotan, arau zehatzagoak beharko dute oraingoan izan. Bestela, beldur izatekoa da egungo nahas-egoera hori ezer gutxi onbideratuko dela. Asmo hori gogoan harturik, idazkera-proposamen xehe-konkretuak prestatu ditu batzordeak.

III.1.3. Xehetasunak nekea eta zailtasuna izan ohi du ordea, sarritan, bidelagun: denbora eta atentzioa eskatzen du hainbat xehetasun eta zoko-moko irakurri, aztertu, ikasi eta buruan gordetzeak. Eragozpen hau ahal den neurrian arintzearen, teoria eta abstrakzio-kutsuko azalpenak alde batera utzi dira ahal zen guztian. Eta, horien orde, adibideak eman. “Adibide gehiegi ere bai”, esango du norbaitek. Ez da hori batzorde honen ustea: adibideetatik asko ikasi ohi dute lanbidez euskalari ez izan arren euskalgintzan diharduten herritarrek. Eta horiek hartu behar genituzke noski, lehenik eta behin, gogoan: eskoletako maisu-maistrak, euskaltegi-tako irakasleak, kazetari eta liburugileak, elizgizon eta literaturgileak, administrazioko euskal arduradun eta langileak, itzulpen-zerbitzu-tako beharginak, etab. Horiek ditugu argitasun-behar gorrienean daudenak. Euskaltzaindiak batasun-bidean eman ohi dituen idaztarauen gizarteratzaile nagusi ere horiexek izaten baitira, gainera, inor izatekotan. Euskaldungoaren zati dinamiko horrek luze-zabalean ikasi, buruan gorde eta erabiltzen ez dituen idaztarauen bizi-indarra ahula da.

III.1.4. Adibide eta sailkapen ugari horien oinarrian zein arrazoibide dagoen jakin nahi izango du ordea, gisakoa denez, hainbat irakurlek. Hizkuntzalari edo euskalari-jendeak, bereziki, galdera bat baino gehiago izango du; eta, seguruenik, proposamen-zerrendak ez dio gose hori berdinduko. Dagoeneko kalean dauden *Hitz-elkarketa/1* eta *Hitz-elkarketa/3* liburukietara (eta, kalera dadinean, *Hitz-elkar-*

keta/2-ra) zuzendu beharko du, ezinbestean, halakok. Ondo ala gaizki, hango txosten eta adibidetegian dago, oso-osorik ez bada ere, oraingo arau-proposamen hauen iturburua eta erreferentzi gunea. Ez ahaztu, halere, bigarren jakiniturri batez ere baliatu dela batzordea proposamena prestatzerakoan: 149 erantzule horietariko askok hone-taz edo hartaz agertu duen hainbat uste edo kezka-hobespen oso aintzakotzat hartu dira txostenaren azken idazkuntzan.

III.1.5. Ondoren aurkeztuko diren idazkera-proposamenak ihartu gabeko hitz-elkarteentzat dira, batez ere. Bidenabar aipatzen da, han-hemengo salbuespenak ematerakoan eta, hitz-andana ihartu batzuen idazkera egokiena zein den. Ez da hori ordea, inondik ere, arau-gomendio hauen helburu nagusia. Hitz-andana ihartuen leku naturala hiztegia da. *Orotariko Euskal Hiztegia* ari da, dagoeneko, forma ihartu horien idazmoldeaz hainbat argibide ematen. *Egungo euskararen bilketa-lan sistematikoa* ere lagungarri sendoa da. Bihar edo etzi euskara batuaren hiztegi ofizialik izan dezagunean, eta hiztegi arau-emaile bat kalera dadinean, han ikasiko dugu guztiok milaka hitz-andana ihartu horien idazkera zuzenaren berri.

III.2. Proposamen lasaia, ez zorrotza

Ustez zorituak dauden elkarte-moduetarako idazkera-proposamen zehatza egiten da. Idazkera-arau zabaletarako adostasun-giro ahulagoa ageri den hiru elkarte-moduetan, berriz, ez da proposamen zorrotzik egiten: *sudur-luze* loturik nahiz marraz onartzen da, eta *kale-garbitzaile* edo *paper-fabrika* gisakoetan libre uzten da bereiz edo marrarekin idaztea. Egia da galdekizunaren erantzule gehienak marraren alde agertu direla horietan. Batzordearen ustez hori ez da, ordea, behar adina arrazoi. Hona zergatik:

1. Galdeketa erantzunetan gehiengo zabal bat marraren aldeko ageri bada ere, kopuru ohargarria osatzen dute besterik nahi dutenek: gainerako kasuetan baino sendoagoak dira, alegia, hemengo gutxiengoak.
2. Iritzia eskatu zaien zer erantzun duten gauza bat da, gainera, eta eguneroko praktikan zer gertatzen den bestea: ez dago batere garbi, esate baterako, euskaraz idazten duten euskaldunen artean hiru elkarte-molde horien marra bidezko idazkera hain zabala eta nagusia denik. Idazle trebeaz edo euskalari adituaz gainera, milaka euskal idazle xumeago horiek ere oso kontuan hartu behar ditu noski arau-emaileak.
3. Maiztasun handikoak eta emankortasun bizikoak dira, gainera, hiru elkarte-moduok: horietarako har daitezen arauak oihartzun zabalekoak izango dira, ondorioz; eta adostasun handia eskuratu behar dutenak, benetan beteko badi-ra. Hiru arau horietan porrot egin dezan araudia araudi ustela, fidagarritasunik gabea izango da hasieratik.
4. Gainerakoetan baino era nabariagoan, kontuan hartu beharreko eten-moduko bat ageri da gainera hiru elkarte-modu hauetariko biren kasuan: *eguzki-lore*

eta *zerga-biltzaile* modukoetan. Jatorriaren arabera da, itxuraz, eten hau: mendebaldeko idazleen artean (Bizkai-Gipuzkoetan alegia) marra erabiltzea nagusi da; marrarik gabe, bereiz idazteko joera nabarmena ageri dute aldiz iparraldeko eta nafar idazle inkestatuek.

5. Lanbide edo espezializazio-alorrak ere badu, itxuraz, ezin ukatuzko eraginik: literatura- eta sorkuntza-munduko idazleen artean LEFen proposamenekiko atxikimendua ahulagoa da eskola- eta administrazio-munduko ordezkarien artean baino. Ezin hasiko gara ordea, hori dela eta, batzuentzat arau bat eta besteentzat bestea aukeratzen.
6. Proposamena ahulegi aurkeztua zegokeen, gainera, bahu^vrñien kasuan: oraingo bahu^vrñi berri-bizikiak eta lehendikako forma ihartuak ez da behar bezain zorrotz bereizten asmatu, itxuraz. Hortik datorke, hain zuzen, elkarte-modu horri buruzkoetan ageri den idazpide hirukoitza. Puntu hori hobeto argitu ezean arriskugarria gerta daiteke arau zorrotzagarik ematea.
7. Hitz-junturako hots-aldaketak hiru elkarte-moduotan dira, gainera, nagusi; hor ere ez dirudi gaur-gaurkoz erabateko arau zorrotzik eman daitekeenik.

Hiru elkarte-modu horietarako hobe da beraz, batzordearen ustez, erabaki zorrotzik gabeko epe-luzapen bat ematea: bost bat urtekoa, esate baterako. Bitarte horretan oraingoz auzigai diren puntuok xeheago aztertzea komeniko da, alde batetik, eta bestetik euskal idazleen joerak nondik nora doazen ikertzea. Epealdi hori burututakoan egoera hobean egongo gara guztiok, agian, adostasun zabalagoko araubideetara biltzeko.

III.3. Erabaki-eskea

LEF batzordeak, guzti horren ondorioz, honako hau eskatzen dio Euskaltzaindiari:

1. Ondoren eskaintzen zaion proposamen-txostena berariaz azter dezala. Batzordea prest dago, Hizkuntz Akademiak hala agindu diezaionean, txosten horren aurkezpen-azalpena egiteko.
2. Gaia behar bezain landua izan dezanean, hitz elkartuen osaera eta idazkerari buruzko erabakia har dezala: desadostasun-arrisku berezirik ageri ez duten elkarte-moduetarako erabaki zehatzak har ditzan eskatzen zaio Hizkuntz Akademiari, eta gainerakoetarako joera nagusiak bederen argiturik utz ditzan. Erabakitze-lan horretarako egokia izan daitekeen egitura eman nahi izan dio batzordeak, hain zuzen, puntuz puntuko bere proposamenari.
3. Hartutako erabaki horren berri zehatza eman diezaiola euskaldun-jendeari. Ondoko bide hauek izan daitezke, itxuraz, zabalkunde-lan horretarako egokienak: a) ondoren azaltzen den txostena, beharrezkoak lituzkeen emendio-aldaketekin, argitara ematea *Euskera*-n eta berariazko liburuki moduan; b) laburpenezko gomendio-erabakia, oinarri-oinarrizko puntuak bilduko lituzkeena, luze-zabal ezagutaraztea.

Bigarren zatia

**HITZ ELKARTUEN OSAERA ETA IDAZKERARI
BURUZKO**

ARGIBIDEAK ETA AZALPENAK

- I. Irizpide nagusiak**
- II. Atalez ataleko azalpena**
- III. Adibidetegia**

Sarrera

Egunero sortzen dira gertaera, kontzeptu, tresna eta langai berriak. Guzti horien berri eman behar izaten da, hitzez zein izkribuz. Bide bat baino gehiago izan ohi du, edozein hizkuntzatan, berritasun horiek bere solaskideei azaldu beharrean dagoen hiztunak edo idazleak: bide horietako bat da hitz-elkarketa, erdaraz *composición*, *composition*, *Wortzusammensetzung*, etab. deitu ohi dena.

Bi hitz elkartzuz adierazle berri bat sortzeko bidea dela esan ohi da hitz-elkarketa: buruan zituen *arratoi* eta *txakur* hitzak egoki konbinatuz sortu zuen norbaitek, horrela, txakur-mota jakin bat adierazten duen *arratoi-txakur* hitz-elkarte. Era bere-tsuatan sortzen ditugu orain ere, beharraren eta trebeziaren arabera, beste hainbat hitz elkartu: *ekintza-plan*, *lege-gordailu*, *aditz-erro*, *barne-araudi*, *Foru Aldundi*, *iragar-ki-taula*, *mezu-igorle*, *bozeramale*, *diruzain*, *ur-kutsadura*, *idazmakina*, *ziurtagiri*, *zelulabakar*, *angelu-zuzen* eta beste mila. Neologismo edo hizperriak sortzeko eus-karak duen erabide emankorrenetakoa da dudarik gabe hitz-elkarketa.

Ez hori bakarrik. Ondoko hizkuntzetan sintagma zabalagoen bidez adierazten dena azaltzeko ere hitz-elkarketaz baliatzen gara euskaldunok: *osaba-ilobak* (*zinaera joan dira*), *igande-goizean* (*etortzekoa da*), *abeslari-taldea* (*bikain aritu da*), *zuri-zuri* (*geratu zen*), (*autobusa*) *bete-betea* (*dago*), *etxez etxe* (*postari dabil*)... Horrelakoetan, hitz-elkarketa sintaxitik hain urrun ez dabilela antzematen da: bestela nekez adierazi ahal izango genituzkeen esamoldeak eta itzulikak labur eta zehatz agertzeko baliabide indartsua dugu berau. Indar handiko arrazoiak ditugu, beraz, hitz elkartuen osaera-idazkerak ongi ikasi eta zuzen erabiltzen jakiteko.

Hori guztia kontuan izanik, eta lehendik emandako pausoen ildotik, hitz elkartuei buruzko argibide hauek eskaini nahi dira oraingoan.

I. IRIZPIDE nagusiak

I.1. Hitz elkartuen erabilpen-eremua

Baliabide indartsua da hitz-elkarketa, erdarazko hainbat hitzarte euskaraz eroso eta labur azaltzeko. Erdal A de B moduko izen-komplementazio askoren ordaina, esate baterako, horrela ematen du euskarak: *guraso-elkarte*, *telefono-zenbaki*, *garapen-maila*, *zerga-biltzaile*. Aukera paregabea eskaintzen du, orobat, erdal “izen + adjektibo erreferentzial” egiturak ordezkatzeko: *esku-lan* (*trabajo manual/travail manuel*), *aho-literatura* (*literatura oral/littérature orale*), *ekonomi teoria* (*teoría económica/théorie économique*), etab. Bide honi eutsi behar litzaioke orain ere, ahal den guztian, erdal hitz-moldaera arrotzen menpekoegi bihurtu nahi ez badugu: bes-telako grazia eta jatortasuna dario *esne-fabrika* hitzari, euskal sena itxuratxarki gal-

durik ez duenaren ezpainetan, sarriegi baliatzen dugun *enpresa lakteo* erabidearen ondoan.

Era berean, bikoteak izendatzeko dvandva-elkarteak ditugu egokienak: erdarazko *los hijos/les enfants, los reyes/les rois* edo *los padres/les parents* esamoldeen (hau da, bikotea izendatzen duten sintagmen) ordain jatorrak *seme-alabak, errege-erreginak* eta *aita-amak* (edo *gurasoak*) dira euskaraz; inoiz horien lekuan agertzen diren *erregeak, aitak* bezalakoak ez dira onargarriak. *Nombre y apellidos* esateko *izen-deiturak* edo *izen-abizenak* dugu, orobat, azalpide arteza: han-hemen ugaritzen hasi zaizkigun *izena eta abizenak* gisako koordinazio-sintagmak alferrikakoak dira, sarri, horrelakoetan.

Askotan eta egoki balia daitekeen hitz-elkarketak ere baditu, ordea, berezko mugak. Osagaien arteko erlazio ilunak direla medio, mezu-hartzailearentzat ulergaitz gerta daiteke hainbat kasutan hitz elkartua; ezer gutxi aurreratuko dugu irakurlea hitz-andana horiek erdarara itzultzera behartzen badugu, edo testuinguru zabal bihurriagoen zain uzten. Forma elkartuen sortzaile-idazleak hobeko du kasu hauetan erai-kuntza sintaktiko libreetara jo, argitasunaren mesedetan: hobe dugu halakoetan *unibertsitateko soldatak, merkatuaren bilakaera, udaletxeen antolamendua, larrialdiko irteera* edo *elizbarrutiko museoa* esan eta idatzi, *unibertsitate-soldatak, merkatu-bilakaera, udaletxe-antolamendua, larrialdi-irteera* edo *elizbarruti-museo* modukoe-tara lerratu gabe.

Badira esapideak, azkenik, hitz-elkarketaren bidez ez argi eta ez ilun eman daitezkeenak: gatzelaniazko *música rockera* esateko aukera eroso eskaintzen digu euskal elkarte-bideak, *rock-musika* eginaz. Erosoa bezain mugatua da, ordea, baliabide hori: “*una música muy (bastante, demasiado,...) rockera*” esateko, izan ere, alferrik saiatuko gara *rock-musika* elkartearekin.

I.2. Hitz-junturako hots-aldaketak: hots-legeak

Hitz elkartuen inguruan maiz sortu ohi den auzi bat, bi osagaien artean gerta daitezkeen hots-aldaketena da. Arazo honi dagokionez, aldaketok hitz elkartuak idazterakoan zein puntutaraino agertzen diren azter dezakegu; forma idatziak baitira, hain zuzen, Euskaltzaindiak arautu nahi dituenak. Corpus zabala ikertu ondoren argi ikusten da lehen osagaiaren azken bokala erori eta ondorioz gertatzen diren kontsonante-aldaketak, edo azken bokalaren aldaketak, zenbait izenetara mugaturik egon direla. Ohizko *begi, ardi, argi, beso, etxe, arto, idi...* hitzak *bet-, art-, art-, besa-, etxa-, arta-, it-...* forman aurkitzen dira euskal lexikoan aspaldidanik txertatuak ditugun izenetan: *betile, artizar, iteuli, artaburu, besamotz, etxalde...* Baina hauen ondoan hor ditugu era berean *begi-keinu, begi-kolpe, begi-azal, argi-txinta, argi-izpi, ardi-txabola, ardi-gazta, ardi-sail, arto-erregutada, arto-jale, arto-alor, beso-lan, beso-giharre, etxe-erretze, etxe-gain, etxe-bizitza...* Emaidza desberdin hauen aurrean, ondoko puntuok zehaztu beharra ikusten da:

- a. Osagaien arteko erlazio-moduak baldintzatzen ditu hots-aldaketak: menpekotasunezko lotura dutenetan gertatu izan dira bokal- eta kontsonante-aldaketok; ez, ordea, dvandva (*seme-alabak*), koordinaziozko (*errege-profeta*), atribuziozko (*osaba bertsolari*) eta aposiziozko (*Txirrita bertsolaria*) elkarteetan. Halaber, sintaxitik oso gertu dauden elkarteetan, hala nola 'izen + *egin/eman/hartu*' edo 'izen/aditzoin + *behar/nahi*' egituretan, ez da bi osagaien artean aldaketarik aurkitzen.
- b. Menpekotasunezko elkarteetan, lehen osagaiaren amaierako segmentuaren morfologi izaerak ere badu zerikusia; lehen osagai hori eratorria bada, atzizkiak nekez izango du aldaketarik: *-ari*, *-te*, etab.ek bere horretan iraungo dute, azken bokala galdu gabe. *Bertsolari* ez dugu **bertsolal-* bihurtzen, ez eta *txistulari*, *botikari* nahiz *bulegari*, **txistulal-*, **botikal-* edo **bulegal-*. Alde honetatik, aipamen berezia zor zaie azken urteetako *unibertsital*, *monetal*, *neka-zal* eta antzekoei; ia guztiak dira *-ari(o)* atzizkiak sortutako erdal adjektiboak ordezkatzeko erabili direnak: *profesores universitarios* = *unibertsital irakasleak*, *política monetaria* = *monetal politika*, *ayuda financiera* = *finantzal laguntza*... ikusi eta irakurtzen ditugu gero eta maizago. Bide zuzena, gorago esan denez, azken orduko berrikuntza horiek albora utzita *unibertsitate(ko)* *irakasleak*, *moneta-politika*, etab. erabiltzea da.
- c. Aldaketa guztiak ez dute hedadura bera izan: *-i* askoz maizago erori izan da *-u* baino, esaterako. Badira Mitxelena «zaharkitu itxurako, zaharkitutzat har daitezkeen» hitzetan baino gertatzen ez direla dioen modukoak ere.
- d. Hedadura handiagoa izan duten aldaketak ere zenbait hitzetan gertatu dira, ez guztietan eta automatikoki: *euri*, eman dezagun, ez da normalean **eul-* bihurtzen, *mendi* ere ez **ment-*. Erraz uler daiteke hori, nekez asmatuko baikenuke *eul-* forma *euri*-tik datorrela; gehienez ere, *euli* hartuko genuke horren atzean dagoen izen osotzat. Hots-aldaketek, gainera, hitz elkartua ilundu egiten dute; eta, horregatik, ez da harrigarria bikoteak aurkitzea osagai berak dituzten elkarteetan: *galburu* eta *gari-buru*; *galsoro* eta *gari-soro*...
- e. Era berean, aparteko aipamena merezi du *-a* itsatsiaren galerak: ikus hurrengo atala.
- f. Badira halere zenbait ezaugarri fonetiko-grafiko hitz-elkarketarekin lotzen ditugunak, hala nola osagaien artean *n*, *t* eta *k* kontsonanteak agertzea: *ardangela*, *gaztanbera*, *eritetxe*, *ulerterraz*, *agortezin*, *ibilkeria*, *esakera*...

I.3. Lehen osagaiaren amaierako >a< : galdu ala ez

Bada adibide zaharrik, bokal-kontrakzioa gertatu delako edo beste zerbaitengatik lehen osagaiaren amaierako >a< hori ageri ez duenik: *Elizondo*, *Elizmendi*, *Elejoste*,

eskolemaile, etab. Halakoetan ere ez da falta izaten, ordea, bokalari bere horretan eutsi izanaren lekukotasunik: *Elizagarai*, *Elizabeherea*, *Elejabeitia*, *eskola-emaile*, etab.

Puntu horietan desadostasun bat baino gehiago agertzen den arren, ez da hori gaur eguneko auzi-iturri nagusia. Esparru jakin-mugatu horretatik gainezka eginez, beste-lako hedadura eta agerpen-maiztasuna eskuratu du izan ere, bokal-galeraren fenomeno honek, XX. mendean: 1950etik honakoan ugarituz joan diren *kultur hizkuntza*, *literatur tradizio*, *hizkuntz egoera*, *ortografi arau*, *teknologi maila* modukoetan bereziki. Gaur egun nahaste-borraste handia dago, puntu honi dagokionez, euskal idazleen (eta are, zenbaitetan, hiztunen) artean.

Azken >a< hori auzigai duten hitzen sailkapen bat egitekotan, honako atal hauek hartu behar dira besteak beste kontuan:

- bukaeran >ia< duten maileguzko (hobe, nazioarteko) kultur hitzak: *biologia* baina *biologi(a)* *azterketa*, *filologia* baina *Filologi(a)* *Fakultatea*, *toponimia* baina *toponimi(a)* *batzordea*, *geodesia* baina *geodesi(a)* *erpina*, *geografia* baina *geografi(a)* *atlasa*, *biografia* baina *biografi(a)* *oharrak*, *hidrofobia* baina *hidrofobi(a)* *seinaleak*.
- bukaeran >ia< izan arren lehen multzoan sartzen ez diren hitzak: *dotorezia* baina *dotorezi(a)* *falta*, *distantzia* baina *distantzi(a)* *neurketa*, *ahuleria* baina *ahuleri(a)* *markak*.
- bukaeran >tura< (ez, ordea, euskal -*dura* atzizkia) duten maileguzko hitzak: *kultura* baina *kultur(a)* *astekaria*, *literatura* baina *literatur(a)* *tradizioa*, *arkitektura* baina *arkitektur(a)* *hiztegia*, *diplomatura* baina *diplomatur(a)* *agiri*.
- bukaeran >kuntza< daramaten hitzak: *hizkuntza* baina *hizkuntz(a)* *ariketak*, *hizkuntz(a)* *eskola*, *hizkuntz(a)* *politika*, *hizkuntz(a)* *ukipena*; *hezkuntza* baina *Hezkuntz(a)* *Saila*, *hezkuntz(a)* *administrazioa*, *hezkuntz(a)* *plangintza*; *medikuntza* baina *Medikuntz(a)* *Fakultatea*, *medikuntz(a)* *hiztegia*.
- bestelakoak: *horma* baina *horm(a)* *irudiak*, *eskola* baina *eskol(a)* *orduak*, *gramatika* baina *gramatik(a)* *arauak*, *fonetika* baina *fonetik(a)* *legea*.

Multzo zabala osatzen dute beraz, ikusten denez, gaur egun eztabaidagai ditugun puntuok. Ez dirudi korapilo hau, gauden egoeran gaudelarik, erabat askatzeko moduan dagoenik. Hainbat puntu gerora gabe argitu eta garbitu daitezkeela uste da, ordea. Hona, labur bilduz, argibidezko puntu horiek:

- a) ez da ahaztea komeni >a< bukaera duten hitz-formak direla honelakoetan, berez, markatugabeak: hitz-elkarketazko testuinguru hauetan izan ezik horiek dira, alegia, beti eta nonahi lexema garbiak. Duda-mudazko kasuetan hobe

izango da beraz betibateko forma horri eustea: *eskolaumea, horma-irudia, arkitektura-hiztegia, hezkuntza-mundua, optika-legea*, eta ez *eskolumea, hormirudia, hezkuntz mundua, arkitektur hiztegia, optik legea*.

- b) aurreko irizpide hori are kontuanago hartzekoa da ondoko gertaera hau ikusirik: idazle bat baino gehiago, >a< gabeko forma markatu horietan oinarrituz eta horietatik abiatuz, inoiz gutxitan eztabaidagai izandako testuinguru berrietara zabaltzen ari da grafia-aniztasuna (eta horrek berekin dakarren egonezina). Hori dela eta *energi alternatiboak, hizkuntz nagusia, kultur modernoa, hezkuntz elebiduna* moduko hutsarteak ugaritzen hasi dira bazterretan. Darelako *energi, hizkuntz, hezkuntz, kultur* forma horiek inolako testuingurutan (ez eta menpekotasunezko izen-elkarteen lehen osagai gisa ere, hortaz) erabiliko ez bagenu asko aurreratuko genuke, bistan da, egungo nahaspide hori baztertzeko.
- c) Muturreko jokabide horrek (>a< hori inoiz ez kentzekoak alegia) baditu ordea eragozpenak. Eta ez nolana hikoak: gaur eguneko liburu, aldizkari-egunkari edo administrazio-idazki askotan, bai eta jendaurreko mintzajardun jasoan ere, bere lekua eginik du >a< gabeko idazmoldeak eta hitz-ebakerak. Idazle edo hiztun batetik bestera alde handiak ageri diren arren, eta inoiz idazle bakoitzak aldaera nabarmenak ageri baditu ere une batetik bestera, egia da *hizkuntz gaitasuna, kultur astea, ortografi arauak, gastronomi elkartea, pedagogi aldizkaria* edo *Euskal Autonomi Elkartea* moduko idazkera-ebakerak gogotik erabiltzen direla: >a< grafiadun *hizkuntza-gaitasun, kultura-aste, ortografia-arau* formak baino ugariago, itxuraz. 1970 urte-ingurutik honako hiztegiek ere sarbide zabala, ia erabatekoa, eman diote joera horri. Azken berrogei urte honetan eratzen eta zabaltzen joan den ohitura honi orain, betibateko arau-eskakizunen izenean, ateak zeharo ixtea ere ez da beraz gisako. Punta-mutur batetik bestera joatea litzateke hori.
- d) Emendiozko behaztoparik ere baluke, gainera, atzera-martxako jokabide horrek: euskal idazle- eta hiztun-jendearen baitan gutxi-asko erroturik dauden eredu-moldeak desitxuratzeaz gainera Euskaltzaindiak berak oraindik hain aspaldi ez dela legezkozat emanak dituen *biologi ikerlanak, Filosofi Fakultatea* modukoak gaitzestea (ikus maileguzko hitzei buruzko erabakiak, II.4. puntua).

Hori guztia kontuan izanik, honako bide hau hobesten da:

- 1) bukaeran >ia< duten hitzak lehen osagai edo mugatzaile gisa dihardutenean, >a< hori kenduta nahiz kendu gabe erabili : *biologi azterketa, geologi irakaslea, pedagogi berrikuntza, ortografi arauak, erreferentzi puntua, diplomazi falta, bidai agentzia, Filosofi Fakultatea, Euskal Autonomi Elkartea*, edota *biologia (-) azterketa, geologia (-) irakaslea, pedagogia (-) berrikuntza, ortografia (-) arauak*, e.a. Hala ere, >a< kenduta erabiltzeari ematen zaio lehentasuna.

- 2) lehen osagaia *eliza, burdina, hizkuntza, kultura, natura* edo *literatura* duten elkarteetan *eliz, burdin, hizkuntz, kultur, natur, literatur* forma >a<-gabeak zein *eliza-, burdina-, hizkuntza-, kultura-, natura-, literatura-* >a<-dunak berdin onargarri dira. Ongi emanak daude, beraz, bai *eliz agintariak, burdin fabrika, hizkuntz gaitasuna, kultur emankizuna, natur zientziak, literatur tradizioa* modukoak eta bai *eliza-zerga, burdina-saltzailea, hizkuntza-eskola, Kultura Saila, naturazalea, literatura-joera* gisakoak. Lehen osagaiari berezko >a< hori kentzen zaionean, marrarik ez erabili.
- 3) gainerako elkarte berri guztietan debeku da lehen osagaiaren amaierako >a< kentzea. Beraz *eskola-liburua, iraultza-giroa, jaiotza-kontrola, plangintza-arduraduna, finantza-taldea, fonetika-legea, gramatika-araua, kutsadura-arriskua, ohitura-aldaketa, Medikuntza Fakultatea, hezkuntza-alorra* idatz bedi, eta ez *eskol liburua, iraultz giroa, jaiotz kontrola, plangintz arduraduna, finantz taldea, kutsadur arriskua, ohitur aldaketa, Medikuntz Fakultatea, hezkuntz alorra*.

I.4. Mugatzailea eta mugakizuna. Berrelkarketa eta garapena

Atal biko sintagma izan ohi da, normalean, hitz-elkartea: *zuzen-zuzenean, seme-alabak, muturzikin, meza-emaile, diru eske, ikasgela, zikin-fama, baratxuri-zopa, ardi-gazta* edo *bibliografi ohar* elkarteek, horrela, bina hitz dituzte. Hitz biko eramolde hau da, elkartearen alorrean, eredugarria: hori da hitz elkartu bizien osaera ezagun eta erabiliena.

Hitz-elkartezko sintagma horiek parez pareko osagaiak izaten dituzte batzuetan: bi hitzetako bat ez da, horrelakoetan, bestearen menpeko. Hori gertatzen da, aski arrazoi desberdinengatik bada ere, *ardo-ogiak, afari-merienda* edota *Bidasoa ibaia* moduko adibideekin.

Hitz-elkarte gehienek ez dituzte ordea buru biko sintagmak osatzen, burubakarrak baizik: *esne-behia behia* da (hori da, hortaz, sintagma-buru), ez *esnea. Behi-esnea*, aitzitik, *esnea* da eta ez *behia*.

Bigarren osagaia izan ohi da euskaraz, gehienetan, sintagma-buru. “Mugakizun” esan ohi zaio horri, semantika aldetik lehen osagaiak mugatzen duelako: esne-mota posible guztietatik esne-mota jakin-mugatu batera pasatzen gara, horrela, *esne-tik behi-esne*-ra pasatzean. Lehen osagai horri “mugatzaile” esan ohi zaio.

Gorago esan denez, bai mugatzailea eta bai mugakizuna hitz bakanak izan ohi dira gehienetan: *oilo-lapur, ortografi arau* eta *buruarin* elkarteetan, horrela, hitz bakarrak dira bai *oilo, ortografia* edo *buru* mugatzaileak eta bai *lapur, arau* edo *arin* mugakizunak.

Ezinbestekoa al da, ordea, bai mugatzailea eta bai mugakizuna hitz bakarrak izatea? Debeku al dugu, alegia, *lan-bilera mahaia*, *bide-laguntza elkarte*, *dantza-talde mota*, *harri-jasotze txapelketa*, *landare-izen zerrenda*, *lansari-igoera*, *esku-lan-gintza feria*, *mendi-portu izenak*, *pinu-adar muturrak*, *udal musika-eskola*, *gurdi-ardatz aldaketa*, *administrazio-hiztegi batzordea*, *ganadu lehiaketa-erakusketak*, *esne-hauts saltzailea*, *euskal aldizkari-zuzendari-bilera* edo *soinu-uhin-hedapen-abiadura* moduko berrelkarketak egitea?

Bi ikusmolde dabilta hemen, gure artean, berrelkarketari buruz elkarren lehian. Behin eta berriro errepika daitekeen prozedura da elkarketa lehenengo ikusmoldearentzat: gramatikaltasunaren ikuspegitik ez dago horretarako inolako debekurik; hitz elkartuak bi osagai izanik ere, osagai bakoitzak bina osagai izan ditzake, eta abar. Irizpide hau azken muturrera eramanez, zilegi genituzke *pentze-larre-behi-esne-elkarte* moduko sintagma.

Arras kontrakoa dio beste ikusmoldeak: hitz bi, eta bi bakarrik, dituela elkarketak (mugatzaile-hitza batetik, eta mugakizun-hitza bestetik). Hizketarako onargarritasuna da, gramatikaltasuna gorabehera, ikuspegi honek azpimarratzen duena; egin ere, kasu gehien-gehienetan, osagai biko elkarteak egiten direla gogorazi ohi du ikusmolde honek.

Eguneroko mintzajardun arruntean badirudi gauzak ez direla erabat ikusmolde batean edo bestean sartzen, erdibide batera hurbiltzen baizik: zenbait egoeratan erraz samar gertatzen dira hiru (eta are gehiago) hitzeko elkarteak, beste egoera batzuetan gogor egiten zaio belarriari halakorik jaso beharra eta, azken baina ez hutsen, bada hainbat kasu hitz bi baino gehiago elkartzea ezinezkoa gertatzen dena. Zein dira, ordea, hiru multzo horien ezaugarriak? Erantzuna ez da erraza: atalez ataleko azalpenean, elkarte-mota bakoitza xeheki aztertzean, hainbat argibide emango dira. Bikoiztapen indargarriez ari garelarik, adibidez, (*gizon-puska*) *on-on-ona* moduko berrelkarketak zilegi direla adieraziko dugu. Lekuan lekuko argibideak dira ordea horiek: gehienek ez dute luze-zabaleko balio-indarririk.

Irizpide nagusi gisa, eta batez ere menpekotasunezko hitz-elkarteak gogoan izanik, badirudi honako puntuok direla gaur-gaurkoz seguruentzat eman daitezkeenak:

1. Atal biko sintagma da hitz-elkarte, lehenik eta behin. Hori du bere izaera jator-sustraizkoa, eta horri eustea komeni da ahaleginean. Beharrik ez dagoenean ez gaitezen, beraz, *euskal aldizkari-zuzendari-bilera*, *Mendibilgo udal-kirol-patronatua* edo *soinu-uhin-hedapen-bidea* modukoak sortzen ibili. Hobe da, horrelakoetan, sintagma-erabide desberdinak konbinatuz *euskal aldizkari(etako) zuzendarien bilera*, *Mendibilgo udalaren kirol-patronatua*, *soinu-uhinen hedapen-bidea* gisakoak osatzea.

2. Goiko arau hori are sendoagoa da mugatzaile-izenari muga jakineko adjektiboren bat eransten zaionean: *hautagai-zerrenda* baina *hautagai berrien zerrenda*, ez *hautagai berri zerrenda*; *lan-eguna* baina *lan gogorreko eguna*, ez *lan gogor eguna*; *artzain-borda* baina *Aralarko artzain(ar)en borda*, ez *Aralarko artzain-borda* (besterik dugu hori: izen-elkartearen ezker-hedapena, ez mugatzailearena); *izen-zerrenda* baina *landare-izenen zerrenda*, ez *landare-izen-zerrenda*. Berrietan berdin: *ur-erreaktorea* baina *ur astuneko erreaktorea*, ez *ur astun erreaktorea*.
3. Badira ordea, guztiarekin ere, berrelkarketa errazago onartzen duten eramoldeak. Ondoko hauek dira, itxuraz, ezagunenak
 - 3.1. Mugatzailea *euskal*, *erdal*, *frantses*,... dutenak: *euskal musika-taldea*, *euskal kultur mintegia*, *euskal liburu-sorta*, *erdal joskera-moldea*, *frantses lege-araudia*.
 - 3.2. Aposizioak. Inon baino sarriago ageri dira hemen, agian, berrelkarteak: *Elai Alai dantza-taldea*, *Ama Lur filmea*, *Joanak Joan eleberria*, *Urola-Kosta eskualdea*, *Bilb(a)0-Behobia autobidea*, *Goiz-Argi aldizkaria*.
 - 3.3. Mugatzailearen koordinazio-hedapenak: *emakume- eta haur-taldeak*, *ebazpen- eta jarraipen-batzordea*, *edari- eta izozki-saltzailea*, *galdera- eta harridura-markak*, *Hezkuntza*, *Unibertsitate eta Ikerketa Saila*.
 - 3.4. Aurrerago ikusiko diren *irizpen-*, *multzo-*, *zati-* eta *mota-*elkarteak. *Eguzki-lore* gisako beste gehienek baino askatasun handixeagoa dute hauek honelako hedapenetarako: *butano-saltzaile itxura*, *kafe erre usaina*, *zakar-biltzaile taldea*, *orein-haragi zatia*, *perpaus subordinatu motak*.
 - 3.5. *Jarleku* moduko hitz elkartuak ere sarritxo agertzen dira mugatzaile gisa: *deklinabide-atzizkia*, *geltoki-garbitzailea*, *aztergai-zerrenda*, *ikasliburu-saltzailea*, *logela-aldaketa*.
4. Mugatzailea edo mugakizuna (edo biak) berez hitz-andana ihartu direnean, berrelkarketaz ezin hitz egin badaiteke ere, hiru hitz edo gehiago suertatzen dira elkarren ondoan. Multzo zabala, adibide ziur-ziurretatik lauso-ilunetarainokoa, osatzen du sail honek. Zenbat eta hitz-andanaren ihartze-maila handiagoa izan, hainbat eta erraz, naturalagoa izango da elkarte-modu hori. Horrela
 - a) mugatzailea edo mugakizuna erabat iharturiko hitz-andana denean: *galeper-zakurra*, *akelarre-eguna*, *baserri-bidea*, *burruka-oilarra*, *zorion-agurra*, *udaberri-gaitza*, *txakurtxiki-bilketa*, *eguraldi-aldaketa*.
 - b) osagai bietako bat ihartu samarriko hitz-andana denean: *urbedeinkatu-ontzia*, *trenbide-konponketa*.
 - c) ihartze-kontua hasi baizik egin ez zaien hitz-andanazkoak. Hauek dira, askogatik, onesten edo gaitzesten okerrenak.

Goian esandakoa gogoratu nahi da, halere. Forma normala, markatugabea, hitz biko elkarteak da. Hirukote eta laukoteak testuinguru jakin-mugatueta bakarrik dira onartzekoak. Beraz, ahal den guztian, bi hitzetik gorako elkarteak egin ordez hobe da sintagma-erabide askatuagoetara jotzea. Horrela, *lanbide-heziketa-ikastetxea* ordez hobe *lanbide-heziketako ikastetxea*; *meategi-ikerketaz-zerbitzua* ordez hobe *meategi-ikerketen zerbitzua*; *muga-zerga-taula* ordez hobe *muga-zerg(ar)en taula*. Are sintagma askatuagoetara ere jo daiteke noski, hartarako modurik eta egokierarik ikusten denean: *meategia(k) ikertzeko zerbitzua*.

Gertatuko da behin baino gehiagotan, halere, hiru hitzeko elkarketa gogor samarrik egin beharra. Mezu-igorlea saia bedi, halakoetan, irakurleari informazio osatuen ematen: berrelkarketa horren muin-muineko bikotea zein den garbi adierazteko, bereziki, hobe izango da bikote hori marraz lotzea eta bestea bereiz ematea: *kale-gar-biketa zerbitzua*, *gizarte-segurantza saila*, *foru informatika-elkartea*, (*Kaliforniako adimen-heldutasun testa*).

II. ATALETZ ATALEKO AZALPENA

Irizpide nagusi horien eragina mugatua da noski. Batezbesteko argibide horiek nekez argituko dute hitz-elkarketaren hainbat zoko-moko. Hitz elkartu horien osae-ra-idazkerak zehatzago adierazi asmoz, atalez ataleko azalpena eskaintzen da ondoren.

Hitz-andana ihartuen trataera zertxobait alboratuz gaur eguneko hitz-elkarte bizi, emankorretan zentratzen da batez ere azalpen hau. Hamazazpi ataletan banatu dira, horretarako, hitz elkartuak.

1. **Bikoiztapenak:** *aurrez aurre, adarrik adar; apurka-apurka, aldian-aldian; gorri-gorri, labur-labur, alfer-alferrik, zuzen-zuzenean, bihotz-bihotzetik; poliki-poliki.*
2. **Dvandva-elkarteak:** *seme-alabak, zeru-lurrak; zuri-gorri; harat-honat; sartu-irten.*
3. **Bahuvrīhi-elkarteak:** *sudur-luze, ipurtarin, esku-hutsik; gogo-landu; begi-bakar.*
4. **Izaera-elkarteak:** *aldagaitz, egoskogar, asmaezin, ulerterraz, isurbera.*
5. **lotsagabe, lo falta:** *adargabe, errugabe, osagabe, egur falta, harreman falta.*
6. **Aditz-elkarteak:** *odolustu, salbuetsi, antzaldatu, indarberritu; dei egin, lur eman.*
7. **Sintetikoak:** *hargin, legegile, mugazain, fededun; oilo-lapur, kale-garbitzaille, mezu-hartzaille, meza-emaile; bertsogintza, diruzaintza; uso-pasa, adar-jotze, diru-bilketa, ardo-eske, kontu kontari, aho-zabalka, ate-jota.*
8. **Asmo-elkarteak:** *barregura, burruka-nahi, aginte-gose, diru-egarri, pinuzale.*
9. **egin berri modukoak:** *amaitu berri; jan-zahar; hil-hurren; erre-arin.*
10. **jarleku modukoak:** *egongela, aurkibide, agerraldi, geltoki, ikasgela, ikuspuntu.*
11. **eguzki-lore modukoak:** *behi-esne, ezpata-dantza, bilera-egun, telefono-zenbaki, gai-zerrenda, tabako-denda, aditz-erro, lore-sorta, ogi-puska, litro-erdi, garo-usain, zikin-fama, pinu-arbola, elizgizon, hitzaurre, aurreproiektu.*
12. **Atributu- eta koordinazio-elkarteak:** *harri zilindro, baserri-etxe, alkate jaun, makina-erreminta.*
13. **Tautologiazko elkarteak:** *sasoi-edade, busti-palatal, onetsi-maitatu, Lizarra/Estella.*

14. **Aposizioak:** *Ebro ibaia, Aralar mendia, Axular liburutegia, Uztapide bertsolaria, maisu Juan, B eredua, ETB1 kanala.*
15. **Izengoiti-elkarteak:** *Peru Abarka, Etxahun Iruri, Garazi Gerrieder, mari-zikin.*
16. **Sinbolismo fonetiko eta hots-uztardurak:** *barra-barra, plisti-plasta, zehatz-mehatz.*
17. **Exoelkarteak:** *metahizkuntza, infragorri, telemezu, ultragorri; euskara light.*

Atal-kopurua handiagoa egin zitekeen noski, eta ondotoz laburrago eman ere bai. Euskaltzaindiak azken urteotan landutako, eta parte on batean argitara emandako, sailkapena hartu da hemen, gisakoa denez, oinarri. Hona, besterik gabe, atalez ataleko azalpena.

1. Bikoiztapenak

Hitz bera errepikatuz sortzen dira bikoiztapenak. Hiru eratako elkarte-moduak daude sail honetan: *etxez etxe* modukoak, *apurka-apurka* modukoak eta *gorri-gorri(a)* modukoak. Adiera-ezaugarritz eta morfologi osaeraz hirurak desberdinak direnez, banan-banan adieraziko dira.

1.1. *etxez etxe* moduko amredita arruntak

SAILKAPENA ETA ADIBIDEAK

Multzo honetan sartzen dira, bereziki,

aurrez aurre modukoak: *aurrez aurre, bidez bide, erdiz erdi, eskuz esku, etxez etxe, gainez gain, gizaldiz gizaldi, herriz herri, hitzez hitz, hurrenez hurren, kalez kale, larrez larre, mailaz maila, mendez mende, mendiz mendi, orpo-z orpo, parez pare, pausoz pauso, puntuz puntu.*

adarrrik adar modukoak: *adarrrik adar, bazterrik bazter, belaunik belaun, erromeriarik erromeria, famarik fama, festarik festa, kalerik kale, sasirik sasi.* Hauen parekoak dira zenbait lekutako *dendariz denda, mendiriz mendi, tabernariz taberna* esapideak ere.

menderen mende modukoak: *alderen alde, bururen buru, menderen mende, punturen puntu.*

Besterik: *goizean goiz, bisean bis; doian doika; oraindik orain.*

EZAUGARRI NAGUSIAK

1. esangura: behin eta berriroko gertaeren nondik norakoa adierazten dute sarri. Horrela, *etxez etxe* dabilena *etxetik etxera* dabil; ez behin bakarrik, behin eta berriro baizik. Errepikatze-lan hori banakakoa, 'aldian bat'ekoa izan ohi da. Leku-denborazko adierazgaietan mamitzen dira gainera, nagusiki, elkarteok.

Alde horretatik garbi ikusten da ondoko beste esapideok, gainerakoan antzik falta ez bazaie ere, ez direla amredita arruntak:

— *entzunak entzun, esanak esan, galduak galdu, hilak hil, joanak joan; aldeak alde, besteak beste, iritziak iritzi, salbuespenak salbu.*

— *ekinaren ekinaz, ibiliaren ibiliz, pozaren pozez (edo pozagaz), ustelduaren ustelduz.*

2. morfologi osaera: hitz berbera errepikatuz lortzen dira amredita arruntak: lehenengo aldian deklinabide-atzizkiz jantzia joan ohi da hitza, eta bigarren aldian biluzik: *etxeZ etxe, sasiRIK sasi, mendeREN mende.*

Adizlagunak edo adberbio moduko eraikuntzak dira, oro har, amredita-elkarteok.

3. emankortasuna: amredita arruntak, lehenengo bi ataletakoak bereziki, erraz sortzen ditu orain ere euskal hiztun garbiak: *bulegoz bulego, euskaltegiz euskaltegi, belodromorik belodromo*. Baliteke hirugarren ataleko sorbidea agorturik egotea.
4. hots-aldaketa: amredita arrunt hauetan ez da ia inoiz hitz-junturan hots-aldaketarik gertatzen.
5. Berrelkarketa: oso gutxitan egiten da halakorik. Lehen osagaia hitz elkartua duen kasuetan agertzen da, gehienera ere, inoiz edo behin: *erreka-zuloz zulo*.

IDAZKERA

Amredita arruntak bereiz idaztekoak dira: *aurrez aurre, etxez etxe, mendez mende, kalerik kale, bazterrik bazter, bururen buru*.

Salbuespenak: hitz-junturan hots-aldaketa jakina izan duten *behinipehin, batipat* moduko forma ihartu bakanak.

1.2. *apurka-apurka* moduko sasi-amreditak

SAILKAPENA ETA ADIBIDEAK

Multzo honetan sartzen dira, bereziki:

tarteka-tarteka modukoak: *apurka-apurka, arrastaka-arrastaka, banaka-banaka, bazterka-bazterka, tarteka-tarteka, txandaka-txandaka*.

aldian-aldian modukoak: *aldian-aldian, arian-arian, egunean-egunean, ekinean-ekinean, ezarian-ezarian, ikusian-ikusian, lekuan-lekuan, onean-onean, unean-unean*.

bestelakoak: *egunero-egunero, jaiero-jaiero; banan-banan, piskana-piskana; launaka-launaka*.

EZAUGARRI NAGUSIAK

1. esangura: ‘aldiko zenbat’, ‘aldiero nola’ edota ‘zenbana aldiero’ adierazten dute honelako hitz elkartu gehienek. Denbora eta neurria dira, horrexegatik, elkarteon osagaietan maizenik ageri diren adierazkizunak.
2. morfologi osaera: sasi-amreditak ere hitz berbera errepikatuz osatzen dira. Oraingoan bietan doa, ordea, hitza atzizkiz (atzizki berberaz) jantzia: *apurKA-apurKA, aldiAN-aldiAN, jaiERO-jaiERO*.
3. emankortasuna: antzutu samarrrik dago euskal sorbide hau. Hainbat kasutan ezinezkoa dirudi hitz-elkarte berririk sortzea: *launaka-launaka*-ren patroitik, adibidez, nekez *milanaka-milanaka* ulerterrazik atera daiteke. Badira, ordea, ongi bizirik dauden sorbide-moldeak ere: *zikloka-zikloka, fasean-fasean* modukoak edozein euskaldun garbik uler ditzake gaur egun.

4. hots-aldaketa: hitz-junturan ez dute inolako hots-aldaketarik ageri.

IDAZKERA

Sasi-amreditak marrarekin idaztekoak dira: *apurka-apurka, tarteka-tarteka, aldian-aldian, arian-arian, egunero-egunero, banan-banan, launaka-launaka,...* (baina *tokian tokiko, lekuan lekuko, egunean eguneko,...*)

1.3. *gorri-gorri(a)* moduko indargarriak

SAILKAPENA ETA ADIBIDEAK

Multzo honetan sartzan dira, bereziki,

labur-labur (azaldu). Aditz aurreko bikoiztapen biluziak: *adi-adi (egon), erne-erne (gidatu), erraz-erraz (asmatu), harro-harro (agertu), justu-justu (iritsi), labur-labur (azaldu), lasai-lasai (itxaron), oker-oker (egin), ozta-ozta (entzun), samur-samur (esan), ziur-ziur (jakin), zoro-zoro (egon).*

(hitzaldi) luze-luzea (da). Izen ondoko edo atributuzko bikoiztapen mugatzaileak: *(egun) argi-argia, (bazkari hau) arin-arina (da).* Bi multzo horietarikoak dira ondoko adibideok: *berde-berdea, berdin-berdina, berezi-berezia, bero-beroa, berri-berria, doi-doia, eder-ederra, euskaldun-euskalduna, fin-fina, garbi-garbia, gordin-gordina, gorri-gorria, ilun-iluna, lodi-lodia, lehor-lehorra, luze-luzea, maite-maitea, on-ona, puru-purua, txiki-txikia, zabal-zabala, zuzen-zuzena.*

alfer-alferrik (saiatu). Aditzondo bikoiztu jantziak. Horrela: *alfer-alferrik, bakar-bakarrrik, bizi-bizirik, gazte-gazterik, huts-hutsik, isil-isilik, lehen-lehenik, oso-osorik, poz-pozik, soil-soilik, zabal-zabalik; aurren-aurrena, azken-azkena, gehien-gehiena, ixil-ixila, zalu-zalua, doi-doia;* (bai eta ondoriobidezko izenlagunak ere: *aurren-aurreneko, azken-azkeneko*); *arin-arinka, laster-lasterka, pote-poteka, txalo-txaloka; zalu-zalukara; gaur-gaurkoz.*

zuzen-zuzenean. Adizlagun bikoiztu jantziak: mugatzaileaz gainera deklinabide-atzizkiz jantziak. Horrela: *ageri-agerian, albo-alboan, aurre-aurrean, azken-azkenean, azpi-azpian, barren-barrenean, bene-benetan, bete-betean, erdi-erdian, hotz-hotzean, ondo-ondoan, mendi-mendian, pare-parean, sakon-sakonean, zuzen-zuzenean,* (ondoriobidezko izenlagunak ere bai: *behin-behineko, sakon-sakoneko*); *antzina-antzinatik, bihotz-bihotzetik, hasiera-hasieratik, txiki-txikitatik (txiki-txikitandik); zin-zinez, amorrur-amorruruz,* (baita ondoriobidezko izenlagunak ere: *behar-beharrezko, oinarri-oinarritzko*); *alde-aldera, gain-gainera; azken-azkeneraino, ondo-ondoraino.*

poliki-poliki. Eratorpenezko adberbio bikoiztuak. Horrela: *ederki-ederki, emeki-emeki, poliki-poliki, tinki-tinki; ederto-ederto, politico-polito; astiro-astiro, emaro-emaro.*

asper-asper (egin) moduko adizkiak: *asper-asper egin, astin-astin egin, neka-neka egin, txiki-txiki egin, zapal-zapal egin, zuri-zuri egin; dabilen-dabilen, dagoen-dagoen(ean).*

gehien-gehien(a)(k) moduko zenbatzaile- eta graduatzaile-bikoiztapenak: *den-den(a)(k), guzti-guzti(a)(k), gehien-gehien(a)(k), bat-batean, bi-biak, hamabi-hamabi(etan); arras-arras, oso-oso.*

izenordainak: *bere-bere(a), geure-geure(a).*

EZAUGARRI NAGUSIAK

1. esangura: oinarri-hitzaren esanahia indartu, inoiz superlatibo-mailarainotu, egiten dute elkarte-moduok. Hori dela eta, *biziki ederra* edo *oso ederra* esan ordez *eder-ederra* esan daiteke; *oso asperturik, arrunt asperturik (nago)* esan ordez, orobat, *asper-asper (eginda nago)* esan daiteke.

Beti ez da intentsitate-kontua, ordea, indartze-lan horrek dakarrena. Zehaztasuna da hainbatetan, intentsitatea ordez, indarketa horri dariona. 'Justu-justu zer edo nola' adierazten dute, horrela, honako hitz elkartuok: *erdi-erdian (dago), zuzen-zuzenean (etorri da), gain-gainera (erori zait).*

2. morfologi osaera: indargarriak ere hitz berbera errepikatuz osatzen dira. Oraingoan bigarren aldian deklinatzen da hitza, ordea, deklinatzekotan (gerta daiteke bietan biluzik joatea): *erne-erne (egon), asper-asper (egin), bero-beroA, mendi-mendiAN, txiki-txikiTATIK, azken-azkenERAINO.*

Ia kategoria gramatikal guztietako hitzetan ageri da indargarritzko bikoiztapena.

3. emankortasuna: aski emankorrek dira multzo honetako zenbait elkarte-modu: aditz edo izen ondoko *moderno-moderno (jazten da), (dokumentu) ofizial-ofiziala (bestea da), (ariketa) praktiko-praktikoa* gisako bikoiztapen indargarriak edonork ulertzen ditu, eta hainbatek sortzen, egungo egunean.

Gehienetan ez da, ordea, horrela: *bizi-indar ahulekoak* dira honelako bikoiztapen batzuk (*?pausaldi-pausalditik, ?mila-milak,...*) eta antzuak besteak (*asko garatu* ordez ezin dugu **gara-gara egin* sortu; jendeak ez luke entendentituko).

4. hots-aldaketa: hitz-junturan ez dute inolako hots-aldaketarik ageri.

5. berrelkarketa: indar emate hori are gehiago azpimarratu nahi denean, maiz egiten dira hiruko edo gehiagoko berrelkarketak: *maite-maite-maitea*; *den-den-dena* (*jan du*); (*gizon-puska*) *on-on-on-ona*. Adjektibo-bikoiztapenak dira, itxuraz, berrelkartzen errazenak.

IDAZKERA

Indargarriak marraz idaztekoak dira: *labur-labur* (*azaldu*), *alfer-alferrik* (*ibili*), (*gaztarora*) *doi-doia* (*heldu*), *bene-benetan* (*esan*), *hasiera-hasieratik* (*igarri*), *oso-oso* (*motel erantzun*).

Salbuespenak: aspaldidaniko forma ihartuak. Gutxi dira horrelakoak. Loturik idazten dira sarrienik: *berbera*.

2. Dvandva-elkarteak

Koordinazio-elkarteak sartzen dira, ezaguna denez, dvandva-elkarteen sailean. Hitz elkartu *kopulatiboak*, *aditiboak* edo *bikote-hitzak* ere deitu izan zaie hauei.

Bada, bestalde, bigarren elkarte-modu bat inoiz sail honetan eman izan dena: tautologi elkarteak edo geminatu semantikoak. Beste leku batean (ikus 13. atala) eman go dira oraingoan tautologia horiek.

SAILKAPENA ETA ADIBIDEAK

Dvandva-elkarte osoaren kategoria gramatikaren arabera, ondoko sei atal hauek sartzen dira hemen:

seme-alabak moduko izen-dvandvak. Ugarietak izen arruntekoak dira: *aita-amak*, *senar-emazteak*, *zeru-lurrak*, *seme-alabak*, *bihotz-ezpainak*, *buru-buztanak*, *euskara-erdarak*, *ezpain-lumak*, *esan-eginak*, *galde-erantzunak*, *goi-beheak*, *hotz-beroak*, *izen-abizenak*, *jaun-andreak*, *maisua-maistrak*, *neska-mutilak*, *ogi-ardoak*, *porru-patatak*, *uste-sinesmenak*, *uztail-abuztuak*, *ostegun-ostiralak*, *buru-buztanak*, *dama-galaiak*, *errege-erreginak*, *on-gaitzak*.

Hauen parekoak dira izen propioko dvandvak: *Bizkai-Gipuzkoak*, *Oria-Bidasoak*, *Bilbo-Iruñeak*, *Sakana-Burundak*, *Azpeiti-Azkoitiak*; *Axular-Etxepareak*, *Unamuno-Barojak*.

zuri-gorri moduko adjektibo-dvandvak: *zuri-gorri*, *txuri-urdin*, *gazi-geza*, *gor-mutu*, *luze-zabal*, *nagi-epel*, *gozo-mikatz*, *hori-beltz*, *zuri-beltz*, *argi-ilun*.

han-hemen moduko adizlagun- eta aditzondo-dvandvak: *han-hemen*, *han-hor*, *hala-hola*; *gaur-biharretan*, *bihar-etzi(etan)*, *luze-laburrean*, *goien-barreren*, *ezker-eskuin*, *gutxi gora-behera*, *harat-honat*, *atzera-aurrera*; *laztan-musuka*, *negar-zotinka*. Hemendik eratorriak dira izenlagun-dvandvak: *luze-zabaleko* (programazioa), *leku-denborazko* (deklinabide-atzizkia), *ikus-entzunezko* (ikasmateriala).

sartu-irten. Adizkiz osaturiko izen-dvandvak: *sartu-irten*, *itxi-ireki*, *galdugorde(an ibili)*, *izkuta-agiri(ka)*, *joan-etorri*, *hartu-eman*, *egosi-irakin*, *eraman-ekarri*, *saldu-erosi*, *jantzi-erantzi*. Aditzoin + aditz moduko forma ihar-tu bakanak ere sail honetakoak dira: *salerosi*, *salerosketa*, *harreman*.

hamar-hamabi moduko zenbatzaile-dvandak: *sei-zazpi* (etxe), *zortzi-hamar* (kilometro), *hamar-hamaika* (lagun), (orain) *hogeihogeiabost* (urte), *hirurehun-laurehun* (ardi); *gutxi-asko*. Baina *bizpahiru*, *hiruzpalau*, *lauzabost*, *bospasei*.

non-zer moduko galdekari-dvandvak: *noiz-nongo*, *zer-nola(ko)*; *non-zer*; *nor-nori*, *zer-nori-nork*.

EZAUGARRI NAGUSIAK

1. esangura: koordinazio-esanahia darie, lehenago esan denez, dvandva-elkartean. Koordinazio-bide hori kopulatiboa izaten da gehienetan. Hots, 'eta' juntagailua antzematen da hitz-elkarte horren oinarriko perpaus-eskeman (bakanago ageri da 'edo', agian 'ala', modukorik).

Osagai biek bateragarriak izan behar dute, gainera, esanahiaren aldetik: normalean ez da posible *gizon-porruak*, *itxi-erosi*, *joan-ekzkondu*, *gaur-han*, *hark-ni* edo *jantzi-etorri* moduko dvandvarik sortzea. Zertan datza, ordea, bateragarritasun horren funtsa?

— izenetan, esanahi-kidetasunean sarrienik;

— gainerakoetan, antonimiazko harremanean usuenik.

2. morfologi osaera: buru biko sintagmak dira dvandva-elkartek. Parez pareko buru bi, eta ez bat, izate horretan bereizten dira hitz elkartuok beste nonbait aipatzen diren atributu-elkarteetatik. Sintagma-burua lehenengo osagaia dutenetatik, bereziki: *gizon astoa* gizona da batez ere, eta *zakur galgoa* zakurra; *aita-amak* edo *txuri-gorri* elkarrekin ez dago, aldiz, beste baina "buru"ago den atalik. Zailagoa da, aldiz, besteekiko (batez ere koordinazio-elkarrekin) bereizketa semantikoa. Bada ordea, ondoren azalduko denez, bestelako bereizbiderik.

Izen-dvandva hauek pluralean agertzen dira ia beti: *aita-amak*, *seme-alabak*, *zeru-lurrak*. Bestela ere ager daitezke ordea:

— partitiboa: *seme-alabarik* (ez dute), *porru-patatarik* (*nahi ote du?*).

— mugagabea, oro har: (*zenbait*) *neska-mutil*, (*hainbat*) *gogo-asmo*.

Dvandva moduko elkarte berri batzuetan, halere, pluralezko osaera jator hori aldatzen ari da. Singularrean eman ohi dira, horrela, azken urteotan sorturiko hainbat erakunde eta elkarrekin izenak: *AEK* (*Alfabetatze-Euskalduntze Koordinakundea*), *EITB* (*Euskal Irrati-Telebista*), *HABE* (*Helduen Alfabetatze Berreuskalduntzeko Erakundea*), *IRALE* (*Irakaslegoaren Alfabetatze-Euskalduntzea*), *Bilbao-Bizkaia Kutxa*.

3. emankortasuna: emankorra da berez euskal hitz-sorbide hau. Horrela,
 - izen-dvandvetan *egunkari-aldizkariak*, *irradi-telebista(k)*, *irail-urria(k)*, *autobus-kamioiak* modukoak maiz samar sortzen dira, eta euskaldun garbi gehienek erraz ulertzen dituzte.

Ezin uka daiteke, ordea, era mugatu batean erabiltzen direla honelako izen-dvandva berriak; euskaldun gehienok errazago esaten eta idazten dugu *eskutitzak* eta *telegramak*, adibidez, *eskutitz-telegramak* baino.

— erdaratiko adjektiboekin ere usu sortzen dira, gaur egun, bikote-elkar-te berriak. Horrelakoak dira, adibidez: (*helburu*) *didaktiko-pedagogi-koak*, (*filosofo*) *ateo-materialistak*, (*teoria*) *sortzaile-transformatzaileak*, (*garapen*) *logiko-matematikoa*, (*kultura*) *greko-erromatarra*, (*teoria*) *atomiko-molekularra*, (*hizkuntza*) *fino-ugriarrak*, (*Inperio*) *austro-hungaroa*. Baita egile-izen berriak ere: *ikus-entzule* (cf. lehen-go *salerosle*).

Hemen ere mugatua da, ordea, gure gaurko sormena: errazago ageri dira horrelako elkarteak maileguzko dvandva-bikoteetan geure hitz-altxorre-ko elementuez berariaz sortzen ditugunetan baino.

— auzo-erdaren eraginez sortuak ditugu orobat, behinolako euskal eredu jatorrik falta ez zaien arren, azken orduko *hortz-etzpainkari* modukoak.

4. hots-aldaketak: hitz-junturan ez dute dvandva-elkar-teek ia inolako hots-aldaketarik izaten.
5. hedabidea: dvandva-elkar-teek gutxitan ageri dute berrelkarketa- edo garapen-kasurik. Ezinezkoak ez dira, ordea. Halakoetarako, ondoko aukerabideok kontuan izan: (*gure*) *zeru-lur-itsasoak* (*maite zituen*); (*zinta*) *zuri-gorri-berdea*; *8-10-12* (*urteko ikasleak*); *erdal-euskal hiztegia*; *jale-edale ospea*; *gatz-ozpindu*, *gatz-piperdun*.

IDAZKERA

Marrarekin idaztekoak dira dvandva-elkar-teok: *anai-arrebak*, *izen-abizenak*, *zuri-beltz*, *han-hemen*, *luze-zabalean*, *joan-etorri*, *sei-zazpi*, *austro-hungaro*.

Salbuespena: aditz-dvandvetan lehen osagaia aditz-erroa denean, loturik ematen dira elkarte zaharrak: *harremanak*, *salerosketak*.

3. Bahuvrîhi-elkarteak

Hitz elkartu *posesiboak* ere esan izan zaie hauei. Hainbat hizkuntzalarik, gainera, hitz-elkarteok exozentrikoak direla aipatu izan du.

SAILKAPENA ETA ADIBIDEAK

sudur-luze moduko izen + izenondo elkarteak: *adar-motz, aho-zabal, aitzin-xuri, aurpegi-luze, begi-beltz, begi-gorri, begi-ilun, belarri-luze, bizar-gorri, buru-arin, buru-soil, buru-zuri, esku-zabal, gerri-eder, hanka-luze, hanka-motz, ile-harro, ile-kizkur, kirten-motz, lepo-zikin, magal-harro, mingain-luze, moko-fier, moko-fin, musu-gorri, mutur-beltz, mutur-zikin, odol-bero, papar-gorri, sudur-motz, titi-handi, tripa-zikin, txapel-gorri, zain-gorri, zango-makur; belarluze, besamotz, hankarin, ipurlodi, ipurtarin, kaskazuri, kopetilun, lepagorri, lepamehe, mutxurdir, prakerre, tripaundi, zapataundi.*

Azpimultzo berezia osatzen dute, hemen, *hankutsik* moduko izen + adizlagun elkarteak: *esku-hutsik, kaltzontzilo-hutsik, larru-hutsik; esku-huska; begi-huts (izan), musu-huts (geratu), mutur-huts (agertu), sudur-huts (ibili)*

gogo-landu moduko izen + partizipio elkarteak: *gogo-landu, bihotz-gogortu, gose-pasatu, buru-makurtu, ele-erasan, ipurtagiri, asko-jakin, bakan-ibili, zikin-estali*

lauburu moduko zenbatzaile + izen elkarteak: *bostortz, hamalauzanko, hiruar, hiruhortz, lauburu; adarbakar, asmobakar, begibakar, hankabakar*

EZAUGARRI NAGUSIAK

1. Esangura: *sudur-luze* modukoek beste norbait edo zerbait nolakoa den adierazten dute. Antz handia dute, alde horretatik, izaera-elkarteekin. Bahuvrîhiak izen bizidunei aplikatzen zaizkie oro har: gehienetan giza-kiei, gutxiagotan animaliei. Hortik kanpora ere erabili izan dira, ordea: botanikan (*hosto-zabal, gibel-urdir, barren-gorri*), adibidez. *Hankutsik* modukoek, bestalde, norbait hori nola dabilen esaten digute. *Gogo-landu* modukoek norbaitek zer egi(te)n duen adierazten dute, nolakoa den bezainbat. *Lauburu* modukoek, azkenik, zenbat duen adierazten digute.
2. Morfologi osaera: sailkapenean emana dago banan-banan. Izen + izenondo erabidea da, askogatik, ugariena. *Gogo-landu* modukoak, sintetikoaren oso antzekoak dira.
3. Emankortasuna: emankorrek dira gaur ere bahuvrîhi-molde guztiok. Ez denak neurri berean, ordea: *sudur-luze* modukoek dute bizi-indar handiena (*angelu-zuzen* 'rectángulo' esateko, *albozuri* 'white sided' adierazteko) eta *lauburu* modukoek ahulena (*zelulabakar* 'unicelular' esateko,

balioanitz ‘polivalente’ adierazteko). Izendapen-esparru guztietarako baliozkoak izan arren anatomian, zoologian eta botanikan sortzen dira orain ere bahuvrîhi berri gehienak.

4. Hots-aldaketak: ikus sintetikoak
5. Berrelkarketa edo garapena: gutxitan gertatzen da horrelakorik, bahuvrîhiekin.

IDAZKERA

1. *sudur-luze* modukoak:
 - 1.1 Hots-aldaketarik izan duten honelako bahuvrîhiak bat eginik idaztekoak dira: *betizu*, *besamotz*, *kaskazuri*, *ipurterre*, *zapataundi*; *hankutsik*, *makutsik*.
 - 1.2. Hitz-junturan hots-topa bihurria izan baina hots-aldaketarik agertzen ez dutenak marraz lotzekoak dira: *behatz-lodi*, *bihotz-txiki*, *isats-luze*, *kirten-motz*. Marraz idaztekoak dira, orobat, lehen osagaia kontsonantez amaitu eta bigarren osagaia >h<-z hasten duten forma ez-ihartuak: *gibel-handi*, *zain-hori*, *zain-hil*
 - 1.3. Gainerakoetan (eta hauek dira, askogatik, gehienak) joera biko idazkera ageri da gaur egun: *gona-motz* / *gonamotz*, *gogo-arin* / *gogorin*. Joera bi hauen indarraz jabeturik, ez dirudi erabateko lege zorrotzik eman daitekeenik. Beraz, ontzat ematen dira horietan bai *aurpegi-luze*, *musu-zikin*, *punta-zorrotz*, *txapel-oker*, *angelu-kamuts* eta bai *aurpegiluze*, *musuzikin*, *puntazorrotz*, *txapeloker*, *angelukamuts* idazkerak.
2. *gogo-landu* modukoak: marrarekin idaztekoak dira era honetako bahuvrîhiak. Salbuespentzat hartu behar dira loturik ematen diren forma ihartuak (*zinegotzi*).
3. *lauburu* modukoak loturik idazten dira: *hamalauzanko*, *hiruhortz*, *zelulabakar*.

4. Izaera-elkarteak

Atal desberdinak daude sail honetan, eta banaka agertuko dira.

SAILKAPENA ETA ADIBIDEAK

aldagaitz, egoskogar modukoak: *aldagaitz, ezagugaitz, gozakaitz, izukaitz, konformagaitz, kontentagaitz, moldakaitz, pairagaitz, sineskaitz, uxagaitz; landugaitz, saldugaitz; egoskogar, sineskogar*

asmaezin modukoak: *asmaezin, aseezin, egonezin, nekaezin, kontaezin, hilezin, pentsaezin, integraezin, bateraezin, konformaezin, pasaezin;*

ulerterraz, isurbera modukoak: *adierraz, etenerraz, mintzaerraz, moldaerraz, sinesterraz, ulerterraz, irakurterraz; isurbera, samurbera, lizunbera, minbera;*

EZAUGARRI NAGUSIAK

1. Esangura: ezintasun-traba agertzen dute lehenengo bi ataletakoek; horren aurkakoa, aldiz (hots, erraztasun-joera), azkenak.
2. Morfologi osaera: hitz-elkarte honek, bere osoan, ezin ukatuzko antza du bahuvrñhi-elkartearekin. Exozentrikotasun-marka berbera du, batetik. Bestetik, berriz, adjektiboa du bigarren osagaia: ez ordea, bahuvrñhietan bezala, izenaren ondoko adjektiboa, aditzaren ondokoa baizik. Aditza (gehienetan aditzoina) da, izan ere, hitz elkartu hauen lehen osagaia.
3. Emankortasuna: aditzoin + *ezin* eredia dugu emankorrena: *transformaezin, deformaezin...*
Bigarren osagaia *gaitz* edota *erraz* dutenekin ere hainbat hizperri sortzen da: *herdoi(l)gaitz, proiektiaerraz...* Ez nahi den guztian, ordea.
Azkenik, aditzoin + *gogor/bera* ereduak aski bizi-indar ahulekoak dira gaur egun.
4. Hots-aldaketa: lehengo forma ihartuetan baino hots-aldaketa gutxiago ageri da oraingoetan. Zenbait ohar egin beharra dago, halere:
 - a) bigarren osagaia *gaitz, gogor* eta *bera* dutenetan, bodega/petaka hots-aldaketa aski indarrean egona da: txistukarien ondoren, bereziki, betibateko araua izana dela dirudi (*sineskaitz, egoskogar,...*). Ez da hots-inguramendu jakin horretan bakarrik ageri, ordea (*izukaitz, moldakaitz,...*).
 - b) bigarren osagaia *erraz* edo *ezin* duten elkarte bakan batzuetan, loturazko >t< ageri da (*irakurterraz, ikustezin,...*).

- c) arau nagusia, oraingo hitz berrietan ia erabatekoa, hots-aldaketarik ez egitekoa da ordea. Delako -a + e- = -e- hots-legea, adibidez, ez da orain betetzen: *pentsaezin*, *deformaezin*.

IDAZKERA

Loturik, bat eginik idaztekoak dira hitz elkartuok: *kontentagaitz*, *erregogor*, *konformaerraz*, *aseezin*, *isurbera*.

5. *Lotsagabe, lo falta* moduko elkarteak

Erabat sinonimoak ez izan arren, esanahi beretsukoak dira elkarte hauen bigarren osagaiak: ‘gabezia, eza’ adierazten dute. Horregatik, batez ere, ematen dira sail berean. Gainerakoan badute, ondoren ikusiko denez, hainbat desberdintasun.

SAILKAPENA ETA ADIBIDEAK

lotsagabe modukoak: *adargabe, amagabe, antsikabe, atsekabe, axolagabe, babesgabe, baliogabe, beldurgabe, bidegabe, burugabe, dirugabe, ditxagabe, dohakabe, erlijiogabe, errugabe, eskergabe, eskolagabe, fedegabe, hezigabe, kordegabe, kutsagabe, lurgabe, lotsagabe, nahigabe, ondragabe, osagabe, paregabe, preziogabe, sinesgabe, tolesgabe, ustekabe, zentzugabe, zorikabe, zuzengabe.*

Besterik dira, noski, *kotxe gabe (etorri), beldur gabe (esan), ezer gabe (gelditu), lanik gabe (egon), ikusi gabe (asmatu)* moduko posposizioak edota *akats gabeko (lana), jorratu gabeko (saila), pare gabeko (altxorra)* moduko izenlagunak. Bereiz idazten dira guztiok, eta ez dira hitz-elkarketaren alorrean sartzen.

lo falta modukoak: *batasun falta, borobiltasun falta, egur falta, estilo falta, harreman falta, lo falta, kontzientzi falta, praktika falta.*

EZAUGARRI NAGUSIAK

1. esangura: gorago esan denez ‘gabezia, eza’ adierazten dute elkarte hauen bigarren osagaiak, eta esangura horixe darama elkarte osoak ere itsatsirik.
2. morfologi osaerari dagokionez, ikus ditzagun banan-banan:
 - a) *lotsagabe* modukoetan elkarte osoa izenaren ondoko adjektiboa izan ohi da gehienetan; batzuek izen gisa soilik jokatzen dute, ordea. Lehen osagaia izena izan ohi da sarrienik. Zenbaitetan aditz(oin)a izaten da, halere.
 - b) *lo falta* modukoetan elkarte osoa izena izan ohi da. Lehen osagaia ere izena izaten da ia beti, eta bigarrenaren osagarri zuzen gisa dihardu.
3. emankortasuna: arras emankorrak dira elkarte-molde biok. Edozein euskaldun garbik sortzen ditu maiz, eta nornahik ulertzen, *hipotekagabe, proiektugabe* edo *garapen falta, dokumentazio falta* moduko elkarte berriak.
4. hots-aldaketak. Banan-banan aztertzeakoak dira. Horrela
 - a) *lo falta* modukoek ez dute beren hitz-junturan inolako hots-aldaketarik eragiten.

- b) *lotsagabe* modukoetan, batez ere lehen osagaia txistukariz amaitzen denean, duda-muda ageri da sarri *gabe* eta *kabe* artean. Bizpahiru ohar egin behar da, halere:
- alternantzia hori bokal ondoren ere ageri da: *antsikabe*, *atsekabe*, *ustekabe*, *zorikabe*, (*axolakabe*)... Baita *oharkabe* modukoetan ere. Ez dirudi, beraz, hots-ingurune jakin baten baldintzapen estuaz hitzegin daitekeenik.
 - lehen osagaiaren amaierako txistukarietan zalantza ageri da, gainera, *gazgabe/gatzgabe*, *akasgabe/akatsgabe* moduko bikoteen artean.
 - orainagoko elkarteetan, ez dirudi bodega/petaka hots-araua gehienetan betetzen denik: *funskabe*, *horzkabe* edo *akaskabe* gortuen orde *funsgabe*, *horzgabe* edota *akasgabe* ozenak dira askogatik nagusi.

IDAZKERA

1. *lotsagabe* modukoak loturik, bat eginik idaztekoak dira: *burugabe*, *lotsagabe*, *mugagabe*, *zentzugabe*. Hitz bien arteko lotura ilun gera daitekeenean, salbuespenez, hobe marra erabiltzea: (*gutun*) *sinestamendu-gabea*, *robot-gabea*.
2. *lo falta* modukoak bereiz idaztekoak dira: *aurrikuspen falta*, *diplomazi falta*

6. Aditz-elkarteak

Elkarte hauen bi osagaietako bat aditza izan ohi da. Aditza bigarren osagaia da kasu hauetan, ez lehenengoa; eta hortik sortzen den elkarte osoak ere halako aditz-izakera garbia du.

SAILKAPENA ETA ADIBIDEAK

Ondoko bi multzo hauetan bana daitezke aditz-elkarteak, azalpena erraztu asmoz:

odolustu moduko aditz elkartu arruntak: *gatzoztu, gurutziltzatu, larririki, maitemindu, hegoaidatu, hotzildu, indargaldu, odolustu, uranditu*. Badira, elkarte-modu honetan, besteak baino sarriago agertzen diren zenbait aditz:

etsi eta eritzi: *berantetsi, ederretsi, erdietsi, ezetsi, gaitzetsi, goretsi, gutxie-tsi, hautetsi, lehenetsi, luzetsi, miretsi, salbuetzi, sinetsi*; eta hortik *salbues-pen, mirespen, balioespen; oneritzi, gaitzeritzi, luzeiritzi(ta egon)*.

aldatu: *antzaldatu, formaldatu, herrialdatu, itxuraldatu, lekualdatu, mintzal-datu*.

berritu: *eraberritu, indarberritu, biziberritu, zaharberritu, azalberritu, fede-berritu*.

gabetu: *baimengabetu, baliogabetu*.

Aipamen berezia zor zaie, azkenik, lehen osagaian leku-denborazko izenak dituzten aditz-elkarteei: *goraipatu, gain(t)xuritu, goraltxatu, gainbihurritu, azpimarratu, aurr(e)ikusi*.

lo egin modukoak. Banan-banan eskainiko dira azpimultzook:

egin: *lo egin, hitz egin?, negar egin, barre egin, oihu egin, huts egin?, alde egin, berba egin, bide egin, dei egin, gogait egin, ihes egin, salto egin, plan-to egin, zintz egin, on egin; hitzegin?, hutsegin?, hotsegin*.

eragin: *amets eragin, barre eragin, gogait eragin, ihes eragin, leher eragin, hil eragin, negar eragin, zin eragin*.

eman: *amor(e) eman, aurpegi eman, beldur eman, hats eman, gibel eman, hitz eman, kontu eman, lur eman, musu eman, su eman; antzeman, atzeman, hotseman, hauteman*.

hartu: *min hartu, kargu hartu, su hartu, parte hartu, gorroto hartu, kontu hartu, poz hartu; onartu, lo(a)kartu, hitzartu, jaunartu*.

EZAUGARRI NAGUSIAK

1. morfologi osaera: *hats hartu, beldur eman* moduko ondoan hor daude aditz-elkarterik gabeko *hatsa hartu, beldurra eman* sintagma libreagoak

ere. Behinolako osagarri zuzen mugagabeen seinalea ageri da, nolabait, aditz-elkarte horietan. Galdua dute gaur, ordea, osagarri zuzenaren funtzionamolde hori: *Andonik tiroa hutsegin du* esaten dugunean, horrela, *tiroa* dugu oraingo osagarri zuzen, ez *huts*.

2. emankortasuna: bizi-indarrik gabekoak dira, gehienetan, aditz-elkarteok. Badira, hala ere, emankortasun-seinalerik ageri duten multzo batzuek. Horrela, *letraldatu*, *bideberritu* edo *txartelgabetu* gisakoak edozein euskaldunek entenditzeko modukoak dira. Euskal erabide jatorra ez bada ere, gainera, saio ugariak egiten ari dira *aurrikusi* moduko en ildotik.
3. hots-aldaketak: aditz-elkarte gehienetan ez da hitz-junturako hots-aldaketarik ageri.

IDAZKERA

1. Lehen ataleko aditz-elkarteak, adibideetan bertan argi dagoenez, loturik idaztekoak dira: *indargaldu*, *uranditu*, *gaitzetsi*, *antzaldatu*, *biziberritu*, *indargabetu*, *azpimarratu*.
2. Bigarren ataleko *lo egin*, *kargu hartu*, *su eman* modukoak, azkenik, bereiz idazten dira gehienetan (baina salbuespenezko idazkera loturik ere ageri dute forma ihartuenetan).

Bigarren ataleko aditz-elkarte horiek gehienetan bereiz idazten diren arren, horietarik eratorriak diruditen *partehartzaile*, *loeragile*, *hutsegite* modukoetan ez da idazkera loturik (edota gutxienez marradunik) falta izaten. Hitz-elkarte sintetikoen eta *eguzki-lore* moduko en sailean aztertuko da hori, behar den zehaztasunez.

7. Hitz-elkarte sintetikoak

Multzo zabala osatzen dute hitz-elkarte sintetikoek. Azpimultzoak ere ugariak dituzte. Horiek ikusiko ditugu ondoren.

SAILKAPENA ETA ADIBIDEAK

- 7.1. **Egile-elkarte sintetikoak:** zerbait egiten ari den *norbait* edo *zerbait* adierazten dute. Bigarren osagaia, horretarako, aditzezkoa dute (aditzoina, gutxienez, bertan izan ohi dute).

hargin moduko errokariak: bigarren osagaia *-gin, -gile, -zain, -dun* duten egile-elkarteak: *hargin, zurgin, uztargin, emagin, gaizkin, ikazkin, okin, harakin; bertsogile, eltzegile, industrigile, langile, legegile, noblelagile, liburugile, musikagile, santugile; mugazain, diruzain, bidezain, atezain, lemazain, arimazain, bizkarzain, erizain; dirudun, arduradun, baliodun, berbadun, bizardun, kakodun, haurdun, armadun, hitzun, margodun, mokodun, potrodun, txapeldun, zentzudun, fededun, zordun, tituludun, euskaldun.*

oilo-lapur moduko soilak: bigarren osagaia aditz-erroaren pareko izena dutenak: *oilo-lapur, lur-jabe, etxe-maite, etxe-kalte; hitz-jario, berri-jario, zarpa-jario, beldur-jario.*

kale-garbitzaile moduko osatuak: bigarren osagaia *x-(tzai)le, x-garri, x-gailu, x-ki(n), x-ari* modukoa dutenak: *kale-garbitzaile, bide-urraztaile, diru-jasotzaile, gai-jartzaile, harri-jasotzaile, harri-pikatzaile, liburu-saltzaile, jai-antolatzaile, zerga-biltzaile, giro-sortzaile, aterki-saltzaile, meza-laguntzaile, bertso-biltzaile, fede-ukatzaile, esne-saltzaile, telebista-konpontzaile; bide-erakusle, liburu-idazle, zaldi-erosle, musika-ikasle, matematika-irakasle, irrati-entzule, klase-emaile, lege-hausle; meza-emaile, frutu-emaile, botu-emaile, bozemaile, bizi-emaile, indar-emaile, mezu-igorle; aho-gozagarri, bihotz-hunkigarri, bihotz-erdiragarri, etxe-galgarri, begi-mingarri, txori-izugarri; euri-neurgailu, orri-zulagailu, zoru-garbigailu, su-itzalgailu, kilometro-kontailu, grapa-kengailu, uzta-bilgailu, plater-ikuzgailu, tanta-kontailu, bero-neurgailu, kolpe-leungailu, ardo-dastagailu, (baina bozgorailu); aho-estalki, buru-estalki, euri-neurkin, argi-neurkin; behor-gidari, erbi-ehiztari, bulego-zaindari; intsektikari, sagu-hilkari.*

- 7.2. **Ekintza-elkarte sintetikoak:** *norbait* edo *zerbait* egiten ari den *ekintza* adierazten dute. Hauek ere, egile-elkarteek bezala, aditzezkoa dute bigarren osagaia. Bestelako eratorpen-atzizkia eraman ohi du ordea, *ekintza-elkarte* gehienetan, aditzoin horrek.

bertsogintza moduko errokariak: bigarren osagaia *-gintza*, *-gite*, *-za(i)ntza* duten ekintza-elkarteak: *antzerkigintza*, *armagintza*, *barkugintza*, *bertsogintza*, *bidegintza*, *burdingintza*, *elizagintza*, *erlojugintza*, *gaztagintza*, *haurgintza*, *herrigintza*, *kulturgintza*, *liburugintza*, *nobela-gintza*, *plangintza*, *poemagintza*, *politikagintza*; *egurgite*, *etxegite*, *talogite*, *txanpongite*, *ongigite*; *gaixozaintza*, *ertzaintza*, *liburuzaintza*, *Euskerazaintza*, *diruzaintza*, *artzantza*

artajorra moduko soilak: ekintza-elkarteok aditz-erroa edo horren parekoa dute bigarren osagai: *artajorra*, *lurrikara*, *behaztopa*, *eskuerakutsi*, *hitz-etorri*, *hitz-jario*, *txuleta-jan*, *gau-pasa*, *uso-pasa*, *muxar-ehize*

adar-jotze moduko osatuak: bigarren osagaia *x-t(z)e*, *x-keta*, *x-era*, *x-pen*, *x-kuntza* modukoa duten ekintza-elkarteak: *adar-jotze*, *auzi-garbitze*, *behi-umatze*, *bertso-paratze*, *botu-emate*, *denbora-galtze*, *giro-berotze*, *gogo-galtze*, *hazi-ereite*, *indar-neurtze*, *lan-uzte*, *odol-isurtze*, *oroimen-galtze*, *patata-zuritze*, *pauso-kontatze*, *prezio-altxatze*, *soineko-urratze*, *txerri-hiltze*, *zikiro-jate*; *bide-aldaketa*, *datu-bilketa*, *demografi aldaketa*, *diru-bilketa*, *emaitza-bilketa*, *olerki-sariketa*, *adimenez-azterketa*, *gizarte-aldaketa*, *sari-banaketa*, *jantzi-garbiketa*, *maiztasun-azterketa*, *ardi-lapurreta*; *ikastaro-amaiera*, *mende-hasiera*, *hitz-joskera*, *jatordu-amaiera*, *txosten-prestaera*, *nobizio-sarrera*; *hats-beherapen*, *berri-laburpen*, *diru-ugalpen*, *fede-ukapen*; *pedagogi berrikuntza*, *erlijio-irakaskuntza*, *teknologi ikaskuntza*, *etxe-eraikuntza*; *industri iraultza*, *lan-eskaintza*, *odol-eskaintza*; *klase-emankizun*; *ur-kutsadura*; *azalpen-eskabide*

- 7.3. **Jardun-elkarte sintetikoak**: adberbio-lanean jardun ohi dute, aurrekoek ez bezala, elkarte sintetiko hauek.

diru eske moduko soilak: bigarren osagaia aditz-erroa edo horren parekoa dute jardun-elkarteok. Maizenik *bila*, *eske* eta *pasa* erabili ohi dira: *diru eske*, *barkamen eske*, *argibide eske*, *aholku eske*, *izen eske*, *kafesne eske*, *liburu eske*; *ur bila*, *bake bila*, *lagun bila*, *etsai bila*, *ardo bila*, *diru bila*, *ogi bila*, *zorion bila*, *mendeku bila*; *denbora-pasa* (*dabil*).

ate-joka moduko osatuak: bigarren osagaia *x-ka*, *x-ari* izan ohi da gehienetan. Horrela: *aho-zabalka*, *beso-gainka*, *gaizki-esaka*, *mutur-joka*, *ostatu-galdezka*, *errosario-esaka*; *kontu-kontari*, *kantu-kantari*.

EZAUGARRI NAGUSIAK

1. Esangura: gardenak dira, oso, hitz elkartuok. Elkarte osoaren esanahia behala jaso ohi da osagai bien esanahi-baturatik: *butano-saltzaille* baten esangura esplikatatu beharrik ez dago inongo euskalduni.

2. Morfologi osaera: izen + izen itxurakoak dira, lehen begiratu batean, sintetiko gehienak: *kale-garbitzaile* edo *diru-bilketa* modukoak ez dira, alde horretatik, *eguzki-lore* edo *liburu-azoka* moduko hain apartekoak.

Lehen osagaia izena da ia beti: izen arrunta, ez propioa. Bigarren osagaia izena da gehienetan: *nor-nork* aditzetiko izena ordea (*emaile, bilketa,...*), ez *lore, etxe* moduko izen arrunta. Horretantxe bereizten dira, morfologiari dagokionez, *diru-emaile* moduko sintetikoak *eguzki-lore* moduko menpekotasunezkoetatik.

Elkarte osoaren kategoria gramatikala izena da lehen bi kasuetan (*nomina agentis* eta *nomina actionis* dira elkarteok, hurrenez hurren); jardun-elkarteak, aldiz, adverbio modukoak dira.

Azpimultzo batean baino gehiagotan ager daiteke hitz-elkarte bera: *hitz-jario*, horrela, egile- zein ekintza-elkarte izan daiteke; *diru-eske*, era berean, ekintza- zein jardun-elkarte.

3. Sintaxi-egitura: elkarte hauen bi osagaiak, hurrenez hurren, osagarri zuzena eta predikatua dira ia beti. Horrela, *kale-garbitzaile*: norbaitek kalea(k) garbitzen d(it)u; *diru-bilketa*: norbaitek dirua bildu/biltzen du; *ikazkin*: norbaitek ikatz(a) egiten du; *gerri-makurka*: norbait gerria makurtuz ari da. Inoiz edo behin, leku-denborazko osagarri gisa (*bide-ebasle, etxe-sartze*) edo subjektu moduan (*argi-urratze*) ageri da lehen osagaia.
4. Emankortasuna: arras emankorra da hitz-elkarketa sintetikoa. Bi erabilpen-esparru nagusi ditu:
- a) Nazioarteko kultur hitzak: *herbívoro*-tarako sortu izan den *belar-jale*-ren ildotik, adibidez, ehundaka dira egungo testuetan irakur daitezkeen hitz-elkarte sintetiko berriak.
- b) frantses-gaztelanietako A de B, Ab* sintagmak (A hori aditzetiko izena denean) euskarara itzultzeko:

GAZTELANIAZ		EUSKARAZ	
A de B	receptor de mensajes	mezu-hartzaile	egile-elkarte
Ab*	analizador morfológico	morfologi analizatzaile	sintetikoak
A de B	cambio de horario	ordu-aldaketa	ekintza-elkarte
Ab*	análisis sanitario	osasun-azterketa	sintetikoak

5. Hots-aldaketak: gaur eguneko hitz-elkarte sintetiko gehienetan ez da hots-aldaketarik eragiten. Elkarketa “garbiak” dira gehienak: *safari-antolaitzaile* (ez **safal-antolatzaile*), *gorputz-garbigeta* (ez *gorpuzkarbigeta*), *etxe-erakusle* (ez *etxaerakusle* edo *etxerakusle*).

Behinolako hitz elkartu sintetiko askok ongi agerian du, ordea, sortu zen garaian indarrean zegoen hots-lege baten edo besteren marka. Horrela:

a) *etxagile* (forma berrietan *etxe-miaketa*, *etxe-eroste* ageri da, aldiz), *ilagin*, *gaiztagin*, *mandazain*, *artajorra*, (berriagoetan *arto-lantze*, *asto-lasterketa*,...)

b) *ikazkin*, *hiztun*, *gaizkile* (baina berriagoetan *adizgile* modukoak)

Inoiz kontrakorik ere gertatzen da, ordea: behinolako forma zaharretan hain betibatekoa ez zen hots-aldaketa bat ia sistematikoki egiten da orain. -zain/-za(i)ntza-rekin batez ere: *euskaltzain*, *ertzaintza*, *hautzaindegi*.

Azkenik, oraingo *literaturgile*, *geografi irakasle*, *ekonomi azterketa* modukoetarako ikus irizpide nagusien I.3. atalean esandakoa.

6. Berrelkarketa edo garapena: mugakizunak, bigarren osagaiak alegia, ez du ia inoiz berrelkarketarik izaten. Koordinaziozkoak dira horrelako gehienak: *barku-betetze* eta *-hustutze*, *begi itxi-ireki*, *abere-salerosle*.

Mugatzaileak ere ez du noiznahi berrelkarketarik onartzen. Mugakizuna baino eskuzabalagoa da, ordea, horretan. Koordinaziozko *ardo- eta kafe-saltzaile*, *txistu- eta danbolin-jotzaile*, *ile- eta bizar-moztaile*, *saski- eta otarregintza* modukoez gainera badaude hemen, izan ere, honako beste bi erabideok: batetik *paper-langile ugaltze*, *zurgin-lantegi garbiketa* modukoa, mugatzaileko bikotea iharturik edo ihartze-bidean ez badago ahal den gutxien erabiltzea komeni dena; eta bestetik, *estalki zuridun*, *bihotz gogordun*, *azal ederdun*, *ahalguztidun* modukoa. Azken hau ere ez da betidanikoa eta noranahikoa: *estalki zuriko*, *bihotz gogorreko*, *azal ederreko* izenlagunak normalagoak dira horrelakoetan.

IDAZKERA

- Zenbait hitz-elkarte sintetiko loturik idatzi ohi da, zalantzarik gabe. Hala idaztea gomendatzen da hemendik aurrera ere. Loturik idazten dira, bereziki, honako elkarte-moduok:
 - bigarren osagaia, *gin*, *gile*, *zain*, *dun* duten egile-elkarteak: *hargin*, *zurgin*, *uztargin*; *bertsogile*, *eltzegile*, *langile*; *mugazain*, *diruzain*, *bi-dezain*, *atezain*; *dirudun*, *arduradun*, *bizardun*.
 - bigarren osagaia *gintza*, *gite*, *za(i)ntza* duten ekintza-elkarteak: *gaztagintza*, *barkugintza*, *burdingintza*; *egurgite*, *etxegite*, *talogite*; *gai-xozaintza*, *ertzaintza*, *liburuzaintza*.
- Zenbait jardun-elkarte sintetiko bereiz idatzi izan da nagusiki. Bigarren osagaia *eske* edo *bila* dutenak sartzen dira, bereziki, multzo honetan. Orain ere bereiz idaztea gomendatzen da elkarte-modu horiek. Horrela: *diru eske*, *barkamen eske*, *argibide eske*; *ur bila*, *bake bila*, *lagun bila*.

3. Gainerako hitz elkartu sintetikoetarako (eta hauek dira askogatik ugarie-nak) ezin da idazkera-arau zabal eta zorrotzik eman. Bi ohitura dira eus-kaldunon artean, gaur egun, aski zabalduak: marra bidezko idazkera bate-tik, eta bereiz idaztekoa bestetik. Galdeketa egin denean gehiengo zabal bat marraren alde agertu da, baina bereiz idaztearen aldekoak ere ugaris-ko dira. Idazmolde biak ontzat ematen dira, beraz. Horrela:

a) egile-elkarte sintetikoak, soilak zein osatuak, marrarekin nahiz marra-rik gabe (bereiz alegia) idatz daitezke oro har:

kale-garbitzaile, bide-urratzaile, gai-jartzaile, harri-jasotzaile, libu-ru-saltzaile, edota kale garbitzaile, bide urratzaile.

bide-erakusle, liburu-idazle, zaldi-erosle, musika-ikasle, matematika-irakasle edota odol emaile, soinu jole, eguraldi iragarle.

aho-gozagarri, bihotz-erdiragarri, etxe-galgarri, begi-mingarri, txo-ri-beldurgarri edota aho gozagarri, bihotz hunkigarri.

euri-neurgailu, orri-zulagailu, zoru-garbigailu, su-itzalgailu, kilome-tro-kontailu edota euri neurgailu, orri zulagailu.

behor-gidari, erbi-ehiztari, bulego-zaindari; aho-estalki, buru-estalki edota autobus gidari, aho estalki.

b) ekintza-elkarte sintetikoak ere marrarekin zein bereiz idatz daitezke oro har:

adar-jotze, auzi-garbitze, zikiro-jate, bertso-paratze, odol-isurtze, denbora-galtze edota lan uzte, oroimen galtze, indar neurtze

datu-bilketa, diru-bilketa, olerki-sariketa, adimen-azterketa, gizarte-aldaketa edota sari banaketa, jantzi garbiketa, ardi lapurreta

mende-hasiera, hitz-joskera, jatordu-amaiera, txosten-prestaera edo-ta ikastaro amaiera, hitz osaera

hats-beherapen, berri-laburpen edo diru ugalpen, fede ukapen; erli-jio-irakaskuntza, idazketa-ikaskuntza edo etxe eraikuntza; lan-es-kaintza edota odol eskaintza; klase-emankizuna edo teatro ikuskizuna.

c) jardun-elkarte sintetikoak ere marraz zein bereiz idatz daitezke:

aho-zabalka, ate-joka, beso-gainka edota mutur joka, ostatu galdezka, errosario esaka

kontu-kontari edota kantu kantari.

Oro har bi idazkera-modu horiek ontzat emateak ez du esan nahi, jakina, aski iharturik edo finkaturik dauden hitz-elkarte sintetikoak ere ezinbes-tean horrela idaztekoak direnik. Forma ihartu horietan normala da bi hitzak loturik idaztea; idaztohitura hori bere horretan onartzekoa da orain ere: *urtebetetze, buruhauste, hutsegite, lekualdatze; gaizkiegile,*

gaizkiesale, bozgorailu. Hiztegi bidez finkatzekoa da, nolana ere, forma ihartu edo sendo finkatu horien kopuru-hedadura zehatza.

Ohar garrantzitsu bat egin behar da, azkenik, marrarik gabe idaztearen aldeko direnentzat: hitz-osaeragatik beragatik adiera bikoak gerta daitezke, hainbat kasutan, elkarte sintetikoak (egile-elkarte sintetikoak, bereziki). Honela, marrarik erabiltzen ez bada *sorgin ehiztaria* ‘ehiztaria den sorgina’ edo ‘sorginak ehizatzen dituen’ izan daiteke; orobat, *emakume sendagilea* ‘sendagilea den emakumea’ edo ‘emakumeak sendatzen dituen gizakia’. Era berean, *batzar agiria* delakoa ‘agerian egiten den batzarra’ izan daiteke, edota ‘batzar baten akta’. Dudazko kasuotan, gogoan izan bedi Euskaltzaindiaren 1971ko gomendioa: elkarte horiek marraz idaztea hobesten da: beraz *sorgin-ehiztari, emakume-sendagile, batzar-agiri,...* marraz idatz bitez esamolde horien 2. adiera azaldu nahi denean.

8. Asmo-elkarteak

Era askotakoak dira elkarte-moduok. Ezagun-erabilienak baizik ez dira hemen agertuko. Gainerakoetarako, ikus *Hitz-elkarketa/3* liburua.

SAILKAPENA ETA ADIBIDEAK

izen edo aditzoin + gura modukoak, erdi-ihartuak gehienak: *barregura, txizagura, azkura, logura, handikigura, senargura, jolasgura; esangura, ikasgura, jakingura, bizigura, ezkongura, hilgura*.

Horien parekoak dira are ihartuago dauden *logale, botagale, tiragale* modukoak.

izen edo aditzoin + nahi moduko izen eta izenondoak: *batasun-nahi, zorion-nahi, burruka-nahi, bizi-nahi, jakin-nahi*. Besterik dira, noski, bereiz idazten diren aditz-moldaera libreak: *goiz itzuli nahi nuke, zerbait esan nahi genioke, bertan egon nahi badu...* (ikus, horretarako, 5.3. puntua).

izen edo aditzoin + gose/egarri modukoak: *aginte-gose, diru-gose, espantu-gose, Jainko-gose, zuzen-gose; jakin-gose, jan-gose...*; *diru-egarri, egi-egarri, fama-egarri*.

izen edo aditz-sintagma + zale modukoak: *aberezale, abertzale, ardozale, bakezale, berrizale, bertsozale, dantzazale, dotrinazale, edarizale, egizale, euskaltzale, gerrazale, gizonzale, haragizale, jainkozale, idolozale, industrizale, jakintzazale, jeltzale, literaturzale, pinuzale, neskazale, odolzale, ospezale, sagardozale, soinuazale, umezale; eginzale, aurrerezale, jakinzale, kiskalizale*.

EZAUGARRI NAGUSIAK

1. Esangura: zerbaitetarako asmoa, gogoia, joera edo zaletasuna adierazten dute elkarteak.
2. Morfologi osaera: izena (edo izen-balioko izenondoa) da, gehienetan, lehen osagaia. Bestela, aditzoina. Bigarren osagaia *zale* dutenetan, gainera, konbinazio-aukerak are zabalagoak dira.
Elkarte-modu honek, bere osoan, ezin ukatuzko antza du egile- edota ekintza-elkarte sintetikoekin.
3. Emankortasuna: ezintasunik ez dago, berez, era honetako elkarte berriak sortzeko: edonork ulertuko lituzke, horrela, *informazio-gura, sendotasun-nahi, burokrazi egarri* edota *elektronikazale* modukoak.
4. Hots-aldaketak: izaera-elkarteetan esandakoak bete-betean balio du atal honetarako ere. Oro har ez da, elkarte-moduotan, hots-aldaketarik egiten. Zalantza bakarra *euskal(t)zale* modukoetan ageri da.

IDAZKERA

- a) forma ihartu eta erdi-ihartuak alde batera utzita (ikus, horietarako, hiztegiak), oraingo *gura*, *nahi*, *gose*, *egarri* bukaeradunak marraz loturik idaztekoak dira: *informazio-gura*, *batasun-nahi*, *petrolio-egarri*.
- b) bigarren osagaia *zale* dutenetan loturik, bat eginik idaztea da arau nagusia: *bertsozale*, *haragizale*, *sagardozeale*.

Sabuespen gisa, txistukari-bikoteagatik edo bestegatik ilun gelditzen diren hitz-junturak marraz idatzi: *jolas-zale*, *arrotz-zale*, *konfort-zale*, *txurrut-zale*, *marketing-zale*.

9. Egin berri moduko elkarteak

SAILKAPENA ETA ADIBIDEAK

amaitu berri modukoak (partizipioa + *berri*): *amaitu berri, atera berri, aurkitu berri, bazkaldu berri, bilatu berri, bota berri, bukatu berri, egin berri, ekarri berri, erre berri, esan berri, etorri berri, galdu berri, hasi berri, hil berri, iragan berri, irakin berri, irten berri, jaio berri, mintzatu berri, ordaindu berri, sartu berri, zozkatu berri, zulatu berri.*

ezkonberri modukoak (aditzoin soila + *berri*) azpimultzo bakan-berezia osatzen dute: *ezkonberri, etorberri, hasberri, sorberri, aldaberri, janzberri.*

jan-zahar modukoak (partizipioa + *zahar*): *jan-zahar, ibili-zahar, hil-zahar.*

hil-hurren modukoak (partizipioa + *hurren*): *hil-hurren, hil-hurran.*

erre-arin modukoak (partizipioa + *arin*): *egin-arin, erre-arin, jan-arin(ean), landu-arin.*

EZAUGARRI NAGUSIAK

1. Esangura: partizipio-aditzaren ekintza noiz (azkenak, zein neurritan) gertatu den adierazten dute: lehenengoak *berrikitan* gertatu dela dio, bigarrenak *aspaldi*. Hirugarrenak *laster* gertatzekoa dela. Azkenak *gutxi(sko)* adierazten du: *erre-arina* = gutxisko errea.

2. Morfologi osaera: lehenengo osagaia aditz-partizipioa da ia-ia beti; aditzoin soilak salbuespenezkoak dira eta, oro har, gaitzesgarriak.

Elkarte osoak aditzondo edo atributu gisa egiten du askotan lan. *Amaitu berri* modukoei dagokienez, horrelakoak ditugu honako adibideok: *egin berri duten zubi hori sendoa da; ezagutzen al duzu sortu berri den argitaletxe hori?; gidabaimena atera berri zuelarik istripua izan zuen; atzeko gurpila zulatu berri du; mutil hori sartu berria da gure lantegian; datu-bilketa amaitu berria zen.*

Izen ondoko adjektibo gisa ere sarri agertzen dira: *gustora jango nuke txuleta egin berri bat!; zabilitza kontuz zakur jan-zaharrarekin!*

Besterik da *hil-berri* izen-elkartea: *gaur goizean jaso dugu Patxiren hil-berria.*

3. Emankortasuna: sorbide emankorra da “partizipio + *berri*” moduko elkarte-moldea: “Iturri garbitik adierazi berri zaigunez...”. Ez, aldiz, “aditzoin + *berri*” modukoa. Bestalde, “partizipio + *zahar* / *arin* / *hurren*” moduko gehienak erdi-iharturik daude gaur egun.

4. Hots-aldaketa: hitz-juntura hauetan ez da ia inolako hots-aldaketarik ageri: *erre berri* (eta ez, kasu, *erra berri*), *jan-zahar* (eta ez *jantzahar*),...

IDAZKERA

Bereiz idaztekoak dira partizipio + *berri* modukoak: *amaitu berri, ikusi berri, iritsi berri, eraman berri*.

10. *Jarleku* moduko hitz elkartuak

Hitz elkartuon lehen osagaia aditzoina da normalean, eta bigarrena izena. Ondorioz, izen-kategoria hartzen dute, ez aditz-kategoria: argi bereizten dira horretan aditz-elkarteetatik.

SAILKAPENA ETA ADIBIDEAK

egongela moduko arruntak: *abesbatz, aldagela, abiaburu, antzezlan, azterpuntu, bizigiro, borragoma, egongela, endredamakila, ernamuin, errebelar, ezkonbidaia, ezkonsari, galzori, gertirudi, gidabaimen, gidaliburu, helburu, helmuga, idazkola, idazmakina, idaztarau, idazpuru, ikaslagun, irakasmaila, irakurliburu, mintzagaitasun, mintzapraktika, nahaspila, pasagiri, salmahai, salneurri, sendabelar, sorterri, ziurtagiri, zorroztarri.*

aurkibide modukoak: badira hitz jakin batzuk, era honetako elkarte-moduetan bigarren osagai gisa oso sarri agertzen direnak. Adibidez:

bide: *aberaspide, adibide, adierazpide, agerbide, aginpide, argibide, aterabide, aurrerabide, aurkibide, deklinabide, eginbide, erakuspide, esapide, eskabide, etorbide, galbide, helbide, ibilbide, idazpide, ikasbide, irabazpide, irtenbide, itzulbide, jakinbide, jardupide, jokabide, kezkabide, komunikabide, konponbide, mintzabide, orientabide, pasabide, salbabide, sarbide.*

aldi: *agerraldi, argitaraldi, ateraldi, edanaldi, egonaldi, ekinaldi, emanaldi, esaldi, etsialdi, etzanaldi, geldialdi, hasialdi, ihesaldi, ibilaldi, ilunaldi, kantaldi, mintzaldi, pasaldi, tentaldi, aparkaldi.*

gai: *adigai, aldagai, apaingai, aztergai, bizigai, elikagai, erregai, esangai, ezkongai, galdegai, ikasgai, irakurgai, hedagai, jardungai, kontagai, mintzagai, osagai, sendagai.*

leku: *abialeku, akanpaleku, aparkaleku, dantzaleku, eserleku, finkaleku, gordeleku, helduleku, igerileku, jarleku, pasealeku, pausaleku, sorleku.*

toki: *agertoki, biltoki, erakustoki, erortoki, esertoki, garbitoki, geltoki, jantoki, jolastoki, pasatoki.*

molde: *ikasmolde, jokamolde, esamolde, mintzamolde, pentsamolde, planteamolde; bizimodu; idaztankera.*

gune, kide, alde, lan: *aztergune, bilgune, bizigune, elikagune, jardungune, geldiune, pasagune; ikaskide, lehiakide, agerkide; etzinalde, sartalde, sortalde; antzezlan, azterlan, idazlan, ikerlan.*

ikasliburu modukoak: badira beste hitz batzuk, lehen osagai gisa sarri agertzen direnak. Adibidez

ikas: *ikasgela, ikasmaila, ikasliburu, ikasmaterial, ikastaro, ikasteznika, ikastola, ikastetxe, ikastordu, ikasturte, ikastaldi.*

irakas: *irakaspide, irakasmaila, irakasmundu, irakasteredu, irakastordu;*

ikus: *ikuspuntu, ikusmuga, ikuspegi.*

bizi: *bizimodu, bizimolde, bizileku, bizigune.*

EZAUGARRI NAGUSIAK

1. esangura: ondoko ekuazio-modu honek adierazi ohi du, normalean, elkar-te honen esanahia: *idazmakina* = idazteko makina; *borragoma* = borra-tzeko goma; *jolastokia* = jolasteko tokia; *bizimodua* = bizitzeko modua. Bestelako perpaus-eskemarik ere izan ohi du, ordea, oinarrian: *sorleku, idazlan, ikerlan.*

Egungo esanahia gauza bat da, dena den, eta behinolako sorbidea bestea: *esapide, jardupide* modukoetan, horrela, hurbilago antzematen da *esat(e) + bide, jardut(e) + bide* gisakorik.

2. emankortasuna: bizi-indarrik ez zaie, halako neurri batean, elkarte-moduoi falta. Euskaldun landu-ikasiak, bereziki, hainbat adierazkizunetarako sarri baliatzen dira sorbide honetaz. Euskaldun gehienek erraz ulertzen dituzte horrelako elkarteak. Eta gisakoa da, ondorioz, ahal delarik horrelakoez baliatzea: *ordu lektibo* baino egokiago dugu, horrela, *irakastordu* erabiltzea.

Hitz-erabide emankorra eta erraz ulertzekoa izanik ere ez da komeni, ordea, neurritz gain hartara jotzea: inoiz edo behin agertu ohi diren *elikaiturri, ebaluatalde* edo *informabulego* gisakoak, esate baterako, ez dira gomendagarri. Hobe da, horrelakoetan, bestelako elkarte-moduez baliatzea edo are sintagma-eraikuntza libreagoetara jotzea: *elikadura-iturri* (edo *elikatzeko iturri*), *ebaluazio-talde, informazio-bulego*. Hitzunaren senak asko dezake, noiz bide batera jo edo noiz bestera erabakitzeke. Baita kasuan kasuko komenentziak ere: erdarazko *aparato excretor* esateko hain-hemen erabiltzen den *iraitz-aparatua*, adibidez, ez da gomendagarri; hobe da, *Iraitz* izeneko hainbat haur eta gazte kontuan izanik, *iraitze(ko) aparatu* modukoetara jotzea.

3. hots-aldaketa: hots-lege zahar batzuk bizirik daude, neurri batean behintzat, elkarteotan. Horrela:
 - behinolako hots-lege zaharra, $a + a = a$ egin ohi zuena, bizirik dago oraindik elkarte-modu honetan. Bigarren osagaia *aldi* denean ageri da hori, bereziki: *argitaraldi, kantaldi, mintzaldi, pausaldi, tentaldi, aparkaldi*. Ez horietan bakarrik, ordea: *ziurtagiri*.

- bizirik dago orobat, orainagoko hainbat sorkariren hitz-junturan, *-te* izengilearen arrasto modukoa dirudien *t* hotsa: goian aipaturiko *esapide*, *jardupide* modukoez gainera *idaztarau*, *ikasturte*, *ikastordu*, *irakas-teredu*. Berdin *k*: *idazkola*, *irarkola*.
- bodega/petaka hots-aldaerak ere badu, elkartetotan, bizi-indarrik: *idazpuru*, *aberaspide*, *irakaspide*. Hots afrikatuekin ongi betetzen den lege hau ez da komeni, ordea, noranahi zabaltzea. Gainerako kasuetan, horrela, hobe hots-aldaketarik gabe jokatzea: hobe da alegia *baliabide*, *ikasgai* formez baliatzea, eta ez *baliapide*, *ikaskai* gisakoez.

IDAZKERA

Loturik, bat eginik idatzi ohi dira *jarleku* moduko hitz elkartuak: *aldagela*, *helmuga*, *galbide*, *ibilaldi*, *ikasgai*, *sorleku*, *bilgune*.

Salbuespena: hitz-juntura ilun gera daitekeenean (juntura aurreko eta ondoko silabak berdinak direlako, txistukari + txistukari hotsak elkartzen direlako, etab.), marra bidez eman daitezke hitz elkartuok. Adibidez, *azter-eremu*, *eragin-indar*, *ikas-sail*, *irakas-sistema*, *ikas-helburu*, *ibil-leku*, *amil-leku*, *eho-makina*, *esna-ordu*, *irten-muga*, *idatz-hizkera*, *jardun-atal*.

11. Eguzki-lore: menpekotasunezko izen-elkarteak

Izen + izen segida dute elkarteok. Lehenengoa mugatzailea da, eta mugakizuna bigarrena. Bigarren osagaia da beti sintagma-burua: *eguzki-lorea* ‘lorea’ da, ez ‘eguzkia’.

SAILKAPENA ETA ADIBIDEAK

11.1. *behi-esne* moduko izen-elkarte arruntak

Hauek dira ugarietak. Aspaldidaniko forma ihartuak alde batera utzi-rik ere, hitzetik hortzera darabiltzagu honelako hainbat elkarte: *ahari-apustu, aitzur-kirten, akordeoi-soinu, ardi-haragi, ardi-esne, arratoi-zakur, aza-hosto, baratxuri-zopa, baso-mutil, behi-esne, bide-bazter, bizar-labana, bizkar-hezur, domeka-arratsalde, eguzki-argi, eper-kabia, erreka-zubi, eskola-maisu, esne-behi, ezpata-dantza, gari-urte, gatz-ontzi, gona-zakur, haize-txistu, hanka-arrasto, haragi-salda, kale-kantoi, kandela-argi, kaputxino-komentu, leku-izen, limoi-ur, lizar-makila, oilo-izter, pago-hosto, pauso-hots, piper-hauts, sagar-tarta, sega-poto, soka-mutur, txerri-hanka, txori-kaiola, ur-putzu, zakar-ontzi, zerra-fabrika, zorion-agur.*

Berriagorik ere nahi adinbat adibide entzuten eta irakurtzen dugu egunero: *adimen-koefiziente, aditz-erro, aditz-forma, aditz-izen, ama-hizkuntza, azterketa-proba, bilera-egun, deklinabide-atzizki, diru-kopuru, ebaluazio-fitxa, egile-eskubide, ekintza-plan, erlijio-gurutzada, errolda-zenbaki, esku-baloi, gai-zerrenda, gaitasun-agiri, garraio-zerbitzu, gizarte-egoera, gramatika-arau, harpidetza-sari, hautagai-zerrenda, hauteskunde-batzorde, herri-kirol, ikasketa-programa, ikerketa-proiektu, informazio-zerbitzu, iragarki-taula, iritzi-artikulu, izen-sintagma, jaiotza-tasa, kale-bizitza, kirol-aldizkari, lan-kontratu, lan-prozedura, lege-eskakizun, lege-gordailu, maisu-itzal, perpaus-egitura, posta-barruti, programazio-ikastaro, puntuazio-markak, salmenta-prezio, telefono-zenbaki, trebetasun-maila, ulermen-maila, zati-potentzia.*

Elkarte-modu joria da hau, esan bezala: gaur egun sortzen ditugun hitz elkartu gehienak honelakoak dira. Hain eremu zabala estaltzen dutenez, posible da bere baitako azpimultzo eta sail bereziak egitea. Morfologiari begira egiten dira horrelako azpisailkapen batzuk, sintaxi-inguramenduaren arauz besteak; bada, azkenik, semantikaren ikuspegitik egindako atalik ere. Guzti horien berri ematen da ondoren.

11.2. Mugakizun bereziko izen-elkarteak

11.2.1. *lore-sorta, ogi-puska*: multzo- eta zati-elkarteak

lore-sorta moduko multzo-elkarteetan mugakizuna *aldra, andana, mordo, multzo, oste, pila, sail, sorta, talde, tropel,...* da. Adibidez *emakume-aldra, uso-aldra, jende-andana, zakur-andana, erle-mordo, liburu-mordo, ikasle-multzo, turista-multzo, arrain-oste, jende-oste, diru-pila, egur-pila, etxe-sail, gizon-sail, lore-sorta, galdera-sorta, etsai-talde, neska-talde, mutil-tropel, zaldi-tropel (odol-talde, futbol-talde modukoak ez dira, aldiz, hemen sartzen).*

ogi-puska moduko zati-elkarteetan mugakizuna *apur, atal, izpi, koskor, piska, pittin, poxi, pusk(et)a, tanta, zati,...* da. Adibidez *ogi-apur, esne-apur, gorputz-atal, hitz-atal, belar-izpi, lotsa-izpi, azukre-koskor, harri-koskor, egur-piska, gatz-piska, iraupen-poxi, jendetasun-poxi, amodio-pittin, haize-pittin, lan-puska, ogi-puska, esne-tanta, ezti-tanta, ur-xorta, izerdi-xorta, gibel-zati, lukainka-zati. Bustirik ematen dira sarri mugakizun-hitzok: *koxkor, pixka, ttantta,...**

ordu-erdi moduko frakzio-elkarteak, azkenik, zati-elkarte berezizat har daitezke: *kilo-erdi, metro-erdi, bertso-erdi, oilategi-erdi; baxoerdi, eguerdi, galtzerdi; ordu-laurden, mende-laurden, bizi-laurden.*

11.2.2. *garo-usain, zikin-fama*: konparazio- eta irizpen-elkarteak. Mugakizuna *antz, fama, itxura, kutsu, usain* modukoa dute.

garo-usain moduko konparazio-elkarteetan mugatzailea izena da: *aingeru-antz, baserri-antz, bertsolari-fama, jainko-itxura, garaje-itxura, gaztaina-kolore, lur-kolore, desafio-kutsu, itzulpen-kutsu, diru-usain, festa-usain.*

zikin-fama moduko irizpen-elkarteetan mugatzailea adjektiboa edo da: *integrata-aita, bihurri-antx, gordin-antx, kokolo-aurpegi, liberal-fama, harro-haize, aberats-itxura, haserre-itxura, inozo-plantak, tonto-plantak, artobero-usain, koxkerro-usain.*

11.2.3. *pinu-arbola, ikerketa-lan*: “sumpsuntive” elkarteak. Mugakizuna, bigarren osagaia alegia, mugatzailearen gainmultzoa da. Gainmultzo-izaera hori benetakoa izan daiteke, edo logiko-abstraktua.

lizar-arbola, porru-landare, arrosa-lore, elorri-ondo,... moduko botanika-izenak dira benetako gainmultzo-izaera horren adibide argienak.

aberaste-lan, bilketa-lan, ebaluazio-lan, gizarteratze-lan, afa-ri-kontu, elebitasun-kontu, definizio-kontu, ulermen-kontu modukoek osatzen dute, bestalde, logiko-abstraktuena saila.

11.2.4. **eskola-molde** moduko mota-elkarteak. Mugakizuna *era, klase, manera, modu, molde, mota, suerte, tailu* gisakoa dute. Adibidez *zibilizazio-era, abisu-klase, arbola-klase, gerla-manera, bizitze-manera, banaketa-modu, hizkera-modu, gobernu-molde, politika-molde, arrain-mota, bertso-mota, abantail-suerte, fruitu-suerte, jende-tailu, joko-tailu.*

11.2.5. **andregai** modukoak. Mugakizun-hitz batzuk, aspaldidaniko erabiliaren erabiliaz, erdi-atzizki bihurturik daude: *aldi, bide, buru, gai, gizon, (g)une, jende, kide, (k)ume, lagun, orde* mugakizunak sartzen dira hemen, batez ere.

aldi: agintealdi, arnasaldi, astialdi, bakealdi, belaunaldi, berbaldi, bozaldi, deialdi, geroaldi, jaialdi, zinemaldi.

bide: amets-bide, bake-bide, bekatu-bide, damubide, ekintza-bide, gizabide, gogoeta-bide, hizketa-bide, hizpide, hobekuntza-bide, irizpide, lanbide, solas-bide, soluziobide, transmisio-bide, zalantza-bide

buru: atalburu, batzarburu, batzordeburu, epaimahaibururu, erredakzioburu, gobernuburu, mahaibururu, sailburu, sintagma-buru, zerbitzibururu

gai: abadegai, andregai, auzigai, aztigai, burdingai, diputatugai, erregegai, gonagai, jakintza-gai, kontsumo-gai, otoitz-gai

gizon: armagizon, elizgizon, gerragizon, itsasgizon, legegizon, olagizon, plazagizon; kultur gizon

(g)une: aldiune, argiune, auzune, babesgune, ingurune, zokogune, ertzaingune, zerbitzugune; administrazio-gune

jende: andre-jende, baserritar-jende, buruzagi-jende, errores-jende, gazte-jende, irakasle-jende, langile-jende, ontzi-jende, plater-jende

kide: aberkide, ardazkide, asmokide, baliokide, batzordekide, hoskide, irizkide, lehiakide, mahaikide, solaskide

(k)ume: *aingerukume, baserrikume, burgeskume, erregekume, eskolaume, kalekume, orkume, putakume, sasikume, zaldikume*

lagun: *bizilagun, neskalagun, josulagun; bertso-lagun, biltzar-lagun, dantza-lagun, ehize-lagun, eskola-lagun, espos-lagun, irakasle-lagun*

orde: *alabaorde, buruorde, dekan(o)orde, errektor(e)orde, izenorde, kantzelariorde, lehendakariorde, sailburuorde, zuzendariorde*

Are ihartuagorik ere badago sail honetan: mugakizuna *ola, tegi*, etab. dutenak. Berriagoetan, gainera, badago joera zenbait mugakizun-hitz orobat loturik idazteko (*etxe, denda*, etab.).

- 11.2.6. **hitzaurre** moduko deiktikoak. Mugakizuna leku-denborazko *aitzin, alde, arte, atze, aurre, azpi, barne, barru, be (pe), gain, gibel, inguru, ondo, oste,...* deiktikoa dute. Erdi-atzizki bihurturik daude hauetarik hainbat ere. Hitz-elkarteok leku-denborazko deklinabide-markarik gabe hartzen dira oraingoan: markagailu horiekin doazenean posposizio-lanean ari izaten dira mugakizunok (horretarako ikus 14.4. atala). **Hitzaurre** modukoak ditugu *etxe-aitzin, ezkerralde, begitarte, hutsarte, lagunarte, lanarte, solairuarte, etxe-atze, pago-atze, aldare-aurre, etxe-aurre, gerra-aurre, betaurre, dantzaurre, hitzaurre, beso-azpi, oin-azpi, xingar-azpiki, bihotz-barne, etxe-barne, ari-ma-barru, tripa-barru, aterpe, barrunbe, ilunbe, zubipe, astogain, bular-gain, esne-gain, mendi-gain, lepagain, mingain, mendi-gibel, bazko-inguru, bular-inguru, etxe-ondo, gerra-ondo, mahai-ondo, afalondo, belarrondo, bihotzondo, aditzondo, izenondo, belarri-oste, guda-oste*.

11.3. Mugatzaile bereziko izen-elkarteak

- 11.3.1. **aurreproiektu** moduko deiktikoak. Mugatzailea leku-denborazko *aitzin, albo, aurre, azpi, barne, behe, gain, goi, kanpo,...* deiktikoa dute. Erdi-aurrizki moduan dihardute. Adibidez *aitzinasmu, aitzinsolas, albo-emaitza, albo-hizkuntza, aurrekontu, aurrikuspen, aurrelan, aurrebaldintza, azpiatal, azpiegitura, azpikontratu, azpimarra, azpimultzo, azpioihal, barne-araudi, barne-bizitza, barne-lotura, barne-migrazio, barne-muin, barne-oreka, behe-laino, behe-maiztasun, behe-*

-nafarrera, gainazal, gainbalio, gainegitura, gainkarga, gainpresio, gainsoldata, goi-agintaritza, goi-kargu, goi-maila, goi-nafarrera, kanpo-ekintza, kanpo-irizpide, kanpo-mugarri. Beste zenbait deixi-hitz ere honela erabili da: *artizki, atzerri, atzizki.*

11.3.2. **elkarlan** modukoak. Azpimultzo bi daude hemen, nagusiki:

elkar-A: *elkarbizitza, elkarbide, elkarrekintza, elkargiro, elkargune, elkarrikusketa, elkarritzeta, elkartruke.* Noizean behingotan: *elkar-maitasun, elkar-konfidantza, elkar-jarrra, elkar-istimu.*

kontra-A: *kontra(a)gindu, kontrazal, kontradibide, kontraegitura, kontrakarga, kontramaisu, kontrapozoi(n), kontrapisu, kontrasu.*

11.4. Subordinaziozko leku-izenak: *Atharratze-Jauregia* (= Atharratze herriko Jauregia etxea), *Lakarri-Buztanobi* (= Lakarri herriko Buztanobi etxea), *Ozaze-Jaurgainia* (= Ozaze herriko Jaurgainia etxea), *Minotz-Agerrea* (Hazparneko Minotz auzategiko Agerrea-n den etxea), *Hazparne-Ehulatei*(ko seme gehiena) (= Hazparne herriko Ehulateia etxe-ko seme zaharrena), *Barkoxe-Etxahunia, Gaztelondo-Topetia.*

11.5. Izen-elkarketazko posposizioak: izen-konposizioaren sailkapen lau-koitz honetatik kanpora, baina harekin (batez ere 11.2.6. eta 11.2.4. atalekin) lotu-loturik, dagoen sail garrantzitsua osatzen dute hauek.

komediante moduan, etxe aurrean. Bigarren osagaia moduzkoa edo leku-denborazkoa dute hauek, eta gainera leku-denboraz deklinaturik daude. Adibidez: *esku artean, gerra aurretik, aste barruan, hiri barnera, ikastetxe mailan, ate ondora, trenbide ondoan, mahai gainetik, Urola aldeko (herriak), eskualde mailako (zerbitzua), denda osteko (almazena) idazkerak ditugu batetik. Bestetik, eskolarteko, nazioarteko, mehatxupeko, gerraurreko, astebarruko, hiribarneko, jaiondoko.*

IDAZKERA

0. Elkarre-modu hauetan, beste gehienetan baino ondotoz sarriago, forma ihartuak edo ihartze bidean doazenak agertu ohi dira. Halakoetan idazkera-arau betibatekorik ezin eman badaiteke ere egia da hitz-andana horiek loturik, hitz bakar bat eginik, eman ohi direla gehienetan: *akelarre, galeper, betile, otordu, ipurtzulo, iteuli, artizar, galsoro, iturburu, baserri, deiadar, errepide,...* Erdi-ihartuetan ere hartarako joera nabari da, nahiz

eta halakoetan idazkera aldetiko zalantza gehiago sortu: *gurdibide, hu-
tsarte, plazagizon, lankide, bihotzondo,...*

Hemen ez gara, ordea, osorik edo erdizka iharturik dauden izen-elkarte horiez ari, hiztunak unean-unean eratu behar izaten dituen menpekotasu-
nezko izen-elkarte bidez baizik: *liburu-azoka, plastiko-fabrika, tabako-
-denda, alfabetatze-kanpaina, sagar-tarta, filosofo-taldea, iritzi-askata-
suna, tren-geltokia, lege-proiektua, tradizio-alorra,...*

1. Izen-elkarte berri, bizi, bapateko hauetarako ez da idazkera-arau zabal eta zorrotzik ematen. Bi idaztohitura ageri dira gaur egun, euskal idazleen ar-
tean, nagusi: marra bidezko idazkera alde batetik, eta bereiz idaztekoa
bestetik. Egia da, bai, joera horiek ez direla erabatekoak: *liburu-azoka, iritzi-askatasuna* edo *lege-proiektua* marraz idazten duen askok, izan ere, marrarik gabe idazten du sarri *kultur astea, hizkuntz ariketa*; bestalde, *lege proiektua* bereiz idazten duen hainbatek *kandela-argia* edo antze-
koak marrarekin idazten ditu, testuinguru-irizpidearen ildotik. Batak zein
besteak joera nabaria izango dute gainera, seguru asko, mugatzaile labu-
rreko *lantalde, lanordu, jai egun, hautsontzi, lurbira, suziri* gisakoak lotu-
rik emateko. Xehetasun horiek hor daude noski, eta kontuan hartzekoak
dira. Guztiarekin ere egia da marra bidezko idazkerak eta bereiz bidezko-
ak osatzen dituztela, xehetasunak xehetasun, bi multzo nagusiak.

Idazmolde nagusi biak ontzat ematen ditu Euskaltzaindiak. Beraz, ongi idatziak daude bai marraz: *akordeoi-soinua, lan-hitzarmena, batzorde-
-atala, arau-proposamena, merkatari-mundua, erlijio-hezkuntza, gizarte-
-aitzinamendua, dokumentu-oinarria, ezarpen-eremua, hiztun-taldea, aginte-indarra, garapen-maila, zigor-debekua, eskabide-orria, herri-
-mintzaira, ama-hizkuntza, euskalduntze-lana, lege-araudia, izen-zerren-
-da, ikastetxe-mota, neurketa-plana, gizarte-bizitza, arazo-iturria, sakon-
-tze-ikastaroa, osasun-egoera, elebitasun-formula, lore-sorta, ogi-puska, litro-erdi...* eta bai bereiz, marrarik gabe: *akordeoi soinua, arau propo-
-sarena, garapen maila, ikastetxe mota, eskabide orria, osasun egoera, lore
-sorta, ogi puska, litro erdi.*

2. Arau nagusia hori izanik ere badira hainbat puntu, arau zehatzagorik onar dezaketenak.
 - 2.1. Bigarren osagaia *-aldi, -buru, -gizon, -(g)une, -kide, -(k)ume, -orde* duten izen-elkarteak loturik idazten dira, salbuespenak salbu: *agin-
-tealdi, belaunaldi; batzordeburu, sailburu; legegizon, elizgizon; ar-
-giune, zerbitzugune; baliokide, solaskide; kalekume, bulegokume;
-izenorde, sailburuorde. Abadegai, erregegai, aztigai* modukoetan, orobat, loturik ematen da *-gai* osagaia.

Lehen osagaia luzea edo hitz-juntura bihurria duten elkarte berrietan salbuespenak egin daitezke: *kapitalismo-aldi, erredakzio-buru, administrazio-gune, lehendakari-gai*.

- 2.2. Lehen osagaia *aurre-*, *azpi-* eta *gain-* duten izen-elkarteak loturik idaztekoak dira: *aurrekontu, aurrelan, aurreproiektu; azpiegitura, azpimarra, azpimultzo; gainazal, gainbalio, gainkarga*.
 - 2.3. Lehen osagaia *erdal, euskal, giza, itsas* denean, bereiz idaztekoak dira elkarte berriak (forma zahar-ihartuetarako, ikus hiztegia): *erdal hizkuntzak, erdal itzulpena; euskal aldizkariak, euskal artea, euskal olerkiak, euskal enpresariak, euskal kirolak, euskal idazleak; giza zientziak, giza aberera, giza adimena; itsas garraioa, itsas agintariak, itsas ekologia*.
 - 2.4. Lehen osagaiaren amaierako >a< galtzen denean, elkarte bereiz idaztea hobesten da: *biologi ikasketak, ortografi arauak, diplomazi harremanak, jakinduri maila, bidai agentzia; hizkuntz ariketak, kultur astea, literatur tradizioa, natur zientziak; eliz agintariak, burdin industria*. Amaierako >a< hori noiz galtzen den jakiteko, ikus irizpide nagusien I.3. atala.
 - 2.5. Osagai biak letra larriz hasten direnean hobe da hitz elkartua marrik gabe idaztea. Errotuluetan, zenbait titulutan eta izendapenetan agertzen da hori batez ere: *Eusko Jaurlaritza, (Nafarroako) Ostalaritza Elkarte, Foru Aldundiak, Kultura eta Turismo Saila, Garraio Zuzendaritza, Medikuntza Fakultatea, Bertsolari Txapelketa, Zinema Jaialdia, Aurrezki Kutxa, Ur Kirolak* eta abar.
3. Posposizioei dagokienez, ondoko bi idaztohitura hauek dira nagusi:
- a) bereiz: *Parlamentu aurrean, kable bidez, ikastetxe mailan, geltoki ondotik; gerra aurreko (literatura), bide ondoko (espaloia), hari gabeko (telefonoa), gazte mailako (txapelketa), komediante moduko (ibilera)*. Hau da posposizioen idazkera-molde nagusia, eta molde honi eutsi behar litzaioke eginahalean.
 - b) loturik: *zubipean, gerraurrean, jendartera; mehatxupeko (harremanak); nazioarteko (lehiaketa), eskolaurreko (heziketa), hilondoko (berriak), gerr(a)osteko (gosetea), jendaurreko (azalpenak), prentsaurreko (luzea)*.
-pe(ko)-dunetan izan ezik forma markatuak dira, oro har, idazkera baterabildu horiek: auzo-erdara nagusien *international, interstate, preescolar* moduko “hitz bakarren” eredura sortuak agian. Kasu horietan ere posible da, ihartze-fenomenoa tartean ez dagoenean, markatu gabeko idazkera erabiltzea: *nazio arteko (lehiaketa), hil ondoko (berriak)*.

12. Atributu- eta koordinazio-elkarteak

Osagai biak izenak dira elkarte-moduotan. B-A moduko izen-elkarteak dira hauek ere, beraz. Ez dira, ordea, *eguzki-lore*, *liburu-azoka* modukoak; ezta *diru-biltzaile*, *kale-garbiketa* gisakoak ere. Beren barruan badaude, gainera, multzo desberdinak. Ikus ditzagun banan-banan:

SAILKAPENA ETA ADIBIDEAK

12.1. Atributu-elkarteak

harri zilindro modukoak: *egun seinale*, *emakume deabru*, *gizon asto*, *andre sendagile*, *hitz iratxo*, *harri zilindro*, *hiri buruzagi*, *makila borra*, *osaba bertsolari*, *ume aingeru*, *zakur galgo*.

baserri-etxe modukoak: *baserri-etxe*, *bonba-kotxe*, *dorre-etxe*, *Eguzki-errege*, *Ilargi-amandre*, *lege-dekretu*, *urre-diru*.

alkate jaun, *jaun mediku* modukoak: *batetik apaiz jaun*, *mediku jaun*, *alkate jaun*, *lehendakari jaun*, *sailburu andere*, *idazkari andere*; *batetik jaun mera*, *jaun baru*, *andere espos*.

12.2. Koordinazio-elkarteak

makina-erreminta modukoak: *bidazti-olerkari*, *errege-profeta*, *erreter-bikario*, *konde-duke*, *hargin-meatzari*.

hego-ekialde moduko puntu kardinalak: *hego-ekialde*, *hego-mendebalde*, *ipar-ekialde*, *hego-hegomendebalde*.

Ezkio-Itsaso moduko leku-izen elkartuak: *Abanto-Zierbena*, *Ainhize-Monjolose*, *Amenduze-Unaso*, *Amorebieta-Etxano*, *Arberatze-Zilhekoa*, *Arboti-Zohota*, *Ürrüxtoi-Larrabile*, *Arratzu-Ubarrundia*, *Burgue-Erreiti*, *Berrogañe-Lahüntze*, *Biurun-Olkotz*, *Duzunaritze-Sarrasketa*, *Buztintze-Iriberry*, *Gamue-Zohazti*, *Etxarri-Aranatz*, *(Markin-)Etxebarri*, *Ezkio-Itsaso*, *Gernika-Lumo*, *Uharte-Arakil*, *Idauze-Mendi*, *Iruraitz-Gauna*, *Labetze-Bizkai*, *Leaburu-Gaztelu*, *Markina-Xemein*, *Lasarte-Oria*, *Uharte-Garazi*, *Donibane-Lohizune*.

Labur bilduz: atributu-elkarteetan, izen batek beste izena zer den edo nolakoa den esaten du. Koordinazio-elkarteetan, aldiz, elkar osatzen dute biek (bata ez da, alegia, bestearen laguntzaile huts). Hutsala eta lausoa da, hainbat puntutan, goian emandako zati-banaketa hori. Askotan berdin edo berdintsu du, izan ere, “A den B” edo “B den A” ereduaz baliatzea. Atributu- eta koordinazio-elkarteen arteko banaketa ere interpretazio-kontua da, halako neurri batean. Orientazio moduan lagungarri gertatzen da, ordea, eta horren izenean eskaintzen da.

EZAUGARRI NAGUSIAK

1. Esangura eta morfologi osaera

1.1. atributu-elkarteak: B-A moduko atributu-elkartetan ondoko bi azpimultzook ageri dira maizenik:

- a) “B izena A (edo A modukoa) da”: *emakume deabrua, gizon astoa, hitz iratxoa, harri zilindroa, hiri buruzagia, makila borra, ume aingerua; festaburua, zerrama,...* Euskal hitz-elkarketaren mugatzaile / mugakizun segidaren aurka, lehen osagaia da hitz-elkarte hauetako sintagma-buru. Bigarren osagaiak, aldiz, adjektibo-lana egiten du.
- b) “A izena B (edo B modukoa, edo Bduna) da”: *baserri-etxea, ez-pata-belarra, dorre-etxea, Eguzki-errege, Ilargi-amandre; giltzarri, mugarri*. Euskal hitz-elkarketaren mugatzaile / mugakizun segida bere horretan errespetatzen du eramolde honek: bigarren izena da, kasu honetan, sintagma-buru. Pentsatu ere egin daiteke, menpekotasunezko izen elkartuen azpimultzo bat ez ote den (cf. *eguzki-lore*).

Atributu-elkarte berezitzat har daitezke, orobat, *alkate jaun, jaun mediku* modukoak. Tradizio bi ditugu, ezaguna denez, eramolde honen segidari dagozkionetan: batetik *apaiz jauna, mediku jauna, alkate jauna, lehendakari jauna, idazkari anderea, sailburu anderea;* bestetik *jaun mera, jaun barua, andere esposa*.

1.2. koordinazio-elkarteak: B-A moduko koordinazio-elkartetan, aldiz, honako eredu-molde hau ageri da: “nor bait (zer bait) B da eta A da”: *makina-erreminta, konde-duke, errege-profeta, erretor-bikario, bidazti-olerkari, Lasarte-Oria, Markina-Xemein*. Buru biko sintagmaosatzen dute, beraz, koordinazio-elkarteek.

2. Emankortasuna: emankorrak dira elkarte-modu guztiok. Erdal eraikuntzen eraginez batzuk (*perro galgo, decreto ley*), administrazio-neurrien ondorioz besteak (*Ezkio-Itsaso, Lasarte-Oria*).
3. Hots-aldaketa: atributu- eta koordinazio-elkarte berriek ez dute beren hitz-junturan hots-aldaketarik izaten. Salbuespen huts dira *giza igel* modukoak.

IDAZKERA

Sailkapen horren arabera, elkarte-moduon idazkera egokienak honako hauek dira:

1. *harri zilindro* gisakoak bereiz. Sintagma-burua lehen osagaia denean, eta bigarren izenak adjektibo-lana egiten duenean, hitzak bereiz idatzi: *hitz iratxo, bertsolari poeta, zakur galgo, neska katxarro, harri zilindro, paraje bazter, Jainko aita, Ama Birjina, giza igel, gizon arrano*. Salbuespen gisa, loturik eman ohi dira aspaldidaniko forma ihartuak: *etxebizitza, zerrama*.
2. *baserri-etxe* modukoak, *behi-esne* taldekoak bezala idatzi. Hots, sintagma-burua bigarren osagaia denean, menpekotasunezkoak bezala, marra-ekin edo bereiz idatzi: *afari-merienda, bonba-kotxe, lege-dekretu, inude-abioi, kafe-antzerki, errota-etxe, jauregi-etxe, kuartel-etxe* edo *zisterna kamioi, garabi kamioi, merkantzi tren, Eguzki errege*.
Forma ihartu zaharrak loturik, halere: *giltzarri, liztari, mugarri, katuarra*.
3. *Alkate jaun, andere espos* modukoak bereiz idazten dira.
4. Koordinazio-elkarteetan, hitz biak marrarekin idatzi: *makina-erreminta, nafar-euskaldun, frantses-euskaldun, konde-duke, idazkari-sailburu, alkate-lehendakari, errege-profeta (David)*.
5. Koordinaziozko leku-izen elkartuak ere marrarekin idazten dira: *Abanto-Zierbena, Ainhize-Monjolose, Etxarri-Aranatz, Lasarte-Oria*.

13. *atsegin-kontentu*: tautologiazko elkarteak

“Geminatu semantikoak”, “sinonimiazko bikoiztapenak” edo “itzulpen-elkarteak” ere esan izan zaie hauei. Dvandva-elkarteen sailean sartu izan dira. Baita atributu-elkartetzat hartu ere. Badago arrazoirik, guztiarekin ere, berariazko lekua eskaintzeko.

SAILKAPENA ETA ADIBIDEAK

Ondoko multzo hauek sartzen dira, kategoria gramatikalaren arabera, sail honetan:

sasoi-edade moduko tautologi izenak: *atsegin-kontentu*, *ebaluazio-neurketa*, *sasoi-edade*, *sermoi-prediku*, *gorro-txapel*, *poema-olerki*.

busti-palatal moduko tautologi adjektiboak: *busti-palatal* (cf. *behinolako galbar-ihartu*).

onetsi-maitatu moduko tautologi adizkiak edota aditz-izenak: *onetsi-maitatu*, *ordain-kitatu*, *beldur-ikaratu*.

Lizarra/Estella moduko izen propio eta laburdurak: *Vitoria/Gasteiz*, *Lizarra/Estella*, *Arrasate/Mondragón*, *Donostia/San Sebastián*, *Eusko Trenbideak/Ferrocarriles Vascos*, *Osakidetza/Servicio Vasco de Salud*; *EHU-UPV*, *HAEE-IVAP*, *EAJ-PNV*, *STEE-EILAS*, *NUIF-IRPF*, *BEZ-IVA*.

EZAUGARRI NAGUSIAK

1. esangura: gauza bera edo oso antzekoa dioten bi hitz desberdin (bietako bat maileguzkoa edo erdarazkoa sarri asko) elkartuz osatzen dira tautologiazko elkarteak. Euskalki arteko elkarte-bideak ere izaten dira tartean: *belerroi*. Osagai biek semantema bera izate honek bereizten ditu elkarteok dvandvetatik zein atributu-elkarteetatik.
2. morfologi osaera: izen-elkarteak dira gehienak; ez dute pluralik eskatzen, koordinaziozko izen-dvandvek bezala.
3. emankortasuna: lehen hiru ataletan ez da tautologi elkarte berri asko sortzen. *Busti-palatal* modukoek garbi adierazten dute sorbide emankorra dela, nolana ere.

Laugarren atalekoek, bestalde, administrazio-alorrean behintzat badute bizi-indarrik aski. Euskara gaztelaniaren ondoan hizkuntza ofizial izendatu izanak ekarri du, bereziki, era honetako elkarte berri askoren sorrera.

Zoritxarrez, ez da ofizial-bitasun hori bere aplikazio praktikoetan beti nahi bezain egokia gertatzen. Hori dela eta, behar ez den hainbat testuingurutan alferrikako eta are behaztopazko tautologiak ikusten dira gaur egun: *EHU-UPVko errektore jauna*; *Vitoria/Gasteizko aireportua*;

Donostia/San Sebastián go zinegotziak; Arrasate/Mondragón go kooperatibak; Osakidetza/Servicio Vasco de Salud-en osasun-plana; Soraluze/Placencia de las Armasko saihezpidea.

Tautologiazko izen propio eta laburdura horiei dagokienez, ondoko oharra kontuan izan bedi: hizkuntza batean, gure kasuan euskaraz, ari garelarik ez da gisakoa esplikazio-behar berezirik ez duen euskal hitz edo sigla bat erdal baliokidearekin uztarturik ematea. Beraz *EHUko errektore jautana, Soraluzeko saihezpidea,...* da idazmolde zuzen arrunta.

4. hots-aldaketak: hitz-junturan ez dute elkarteok, forma ihartu zaharretan izan ezik, inolako hots-aldaketarik izaten.

IDAZKERA

Marraz idaztekoak dira tautologiazko elkarteak: *atsegin-kontentu, sermoi-prediku, busti-palatal, HAEE-IVAP.*

Marra hori, etzana gabe, zeharria izatea gomendatzen du Euskaltzaindiak itzulpenezko leku-izenen kasuan: *Lizarra/Estella, Arrasate/Mondragón, Vitoria/Gasteiz,...*

Loturik, bat eginik idazten dira halere behinolako forma ihartuak: *irribarre, ikusmira(tu)* (ikus + mira), *pegatsi* (pegatu + itsatsi), *salmenta* (saldu + venta), *izelombre* (izen + nombre), *jaundone* (jaun + lat. beranteko domne), *andredena*.

14. Aposizioak

Era askotako definizioak eman izan dira aposizioez, eta alde handiak daude bate-tik bestera. Gure artean gehientsu korritu duten azalpideak aintzakotzat hartuz, aposizioak pertsona, leku, lantegi, salgai, gertaera... *bakar* bat izendatzen duten hitz-moldaketak direla esan daiteke.

Hitz-elkarketaz egin ohi da gehienetan, baina ez beti, moldatze-lan hori. Hiru bide (hiru sintagma-hedabide) desberdin ditugu, funtsean, euskal aposizioak sortzeko:

- ezker-hedapen biluzia: *Ebro ibaia, Gerediaga elkarte, Herria astekaria*
- ezker-hedapen jantzia: *Garaziko herria, San Bizenteko eliza, Jesusen Konpainia*
- eskuin-hedapena: *osaba Martin, maisu Juan, andre Madalen.*

Horrezaz gainera, kontuan har bedi aposizioak norbanako bizidun bat izendatzen duen ala bizigabeko “zerbanako”ren bat: elkarte-arauak desberdinak dira batean eta bestean. Berariazko lekua aitortu behar zaie, bestalde, azken urteotan sortzen ari diren aposizio-molde berriei.

14.1. Ohizko aposizioak

SAILKAPENA ETA ADIBIDEAK

Lau ataletan bana daitezke ohizko aposizio arruntak: bizigabeen bi aposizio-moldeak azalduko dira lehenik, eta bizidun norbanakoen beste biak ondoren.

Ebro ibaia moduko ezker-hedapen biluziak. Hedabide hau da gaur egun, asogatik, bizigabeko aposizioetan erabiliena. Horrela:

- a) leku-izenak (mendi, ibai, itsaso, etab.): *Aralar mendia, Aloña mendia, Olinpo mendia, Everest mendia; Bidasoa ibaia, Urola ibaia, Nilo ibaia; Jumay sumendia, Kanin penintsula, Baleare irlak, Salomon irlak, Magallaes itsasarte.*
- b) kale-izenak (kale, auzo, plaza, parke, pasealeku,...): *Dato kalea, San Martin auzoa, Jardines kalea, Garibai kalea, Larramendi kalea, Cordeliers karrika, Zumalakarregi parkea.*
- c) etxadi- eta eraikuntza-izenak (baserri, jauregi, teatro, hotel, eliza, dorre, zubi, itsasontzi,...): *Altzarrate baserria, Uriarte jauregia, Ajuria Enea jauregia, Arriaga antzokia, Maria Cristina hotela, Eiffel dorrea,...; Mari Galant karabela, Titanic bidaiontzia.*
- d) ikastegi, merkatari-etxe eta salgaiak: *Iraurgi ikastetxea, Udarregi ikastola, Usandizaga institutua, M. Ravel lizeoa, Xalbador ikastegia, Ulibarri euskaltegia; Urdangarin harategia, Anitz loradenda, Albisu kristaldegia, Saioa jatetxea, Olaeta kafetegia, Axular liburudenda, Auñamendi argi-*

taldaria; Etxegoitia garraioak, Lepasoro hegaztitegia; Izarra likorea, Elosua olioia, Elgorriaga txokolatea, Muga ardoa, Insalus ura, Michelin gurpilak.

- e) komunikabideak: *Arrate irratia, Irulegi irratia, Argia astekaria, Euskal-zale albistaria, Kili-Kili aldizkaria.*
- f) kultur ekoizpenak: *Peru Abarka liburua, Garoa eleberria, Euskaldunak poema, Urlo opera, Genio y lengua saiakera; "Patterns of Culture" liburua, "Que sais-je" bilduma, Auspoa liburutegia; Gernikako Arbola kantua, Ama Begira Zazu antzerkia; Nobel saria, Urruzuno lehiaketa, Rikardo Arregi saria.*
- g) elkarte- eta erakunde-izenak: *Gerediaga elkartea, Sü-Azia elkartea, Maiatz batasuna, Uhaitza kultur etxea, "Mariaren alabak" elkartea; Jakin taldea, Siadeco elkartea; Repsol konpainia, Air France konpainia; Unesco erakundea.*
- h) eguna, jaia: *San Inazio eguna, San Jose eguna, Omia saindu eguna, Gabon gaua, Ostegun santu arratsa, San Juan jaiak.*
- i) tekniko-esperimentalak: *Celsius eskala, Geiger kontagailua, Joule efektua, Kelvin temperatura, Winkler metodoa, Golgi aparatua, Zener diodoa.*
- j) kontzeptu-adierazleak: *analfabeto hitza, aposizio kontzeptua, perestroika izena, egin aditza, nor-nori-nork aditza, -ari atzizkia, goreskarri forma.*

Garaziko herria moduko ezker-hedapen jantziak. Aurrekoa baino gutxiago erabili ohi bada ere, aski ezaguna da izenlagunezko aposizio-hedapen hau. Horrela,

- a) leku-izenak eta aginte-esparruak: *Garaziko herria, Pasaiako herria, Zeraingo herria, Bilboko hiria, Iratiko basoa, Oizko mendia, Ziateko gaina; Nafarroako erresuma, Gasteizko udala, Gipuzkoako probintzia, Bizkaiko jaureria.*
- b) kale-izenak: *Zumalakarregiren etorbidea, Foruen plaza, Wellington(go) dukearen kalea, Askatasunaren etorbidea, Bustinzuriko errebala.*
- c) etxadi- eta eraikuntza-izenak: *San Bizenteko eliza, Santa Engraziko ermita, Kurasaaleko zubia.*
- d) tekniko-esperimentalak: *Coulomb-en legea, Helmholtz-en energia, Joule-Thomson-en koefizientea, Poisson-en ekuazioa.*

Uztapide bertsolaria moduko ezker-hedapen biluziak.

- a) kargu-, lanbide- eta nortasun-adierazleak (errege, lehendakari, apezpiku, apaiz, idazle, pelotari, mediku,...): *Teodosio enperadorea, Antso Abarka erregea; Agirre lehendakaria, R.M. Azkue euskaltzainburua, Fabiano*

Aita Santua, Pildain gotzai(n)a, Santa Kruz apaiza, Elissalde apezka, Jesus haurra, Isaias profeta, Bonifazio martiria, San Lukas ebanjelista, Mikel goiaingerua, Job saindua, Agustin deuna; Soto doktorea; Manezaundi idazlea, Etxegarai idazlea, Oteitza eskultorea, Bordel bertsolaria, Uztapide bertsolaria, Retegi pelotaria, Perurena harri-jasotzailea, Ildfonso Agirre jostuna, Lopez Mendizabal liburugilea, Barrueta tabernaria; Simbad marinela, Mars gerlagizona, Jean Etxepare medikua, Barriola medikua; Heidegger filosofoa, J. Hutton geologoa, Laplace matematikaria.

- b) Begirunezko deiturak (jaun/andere eta beste): *Aingeru Irigarai jauna, Julian Elortza jauna, Sebero Altube jauna, Izagirre jauna, Daranatz jauna; Vinson jauna, Uhlenbeck jauna, Humboldt jauna, Fishman jauna; Urlia jauna, Sendia jauna; Maria Dolores Agirre anderea, Basilia Bustintza anderea, Sorne Unzueta anderea, Julene Azpeitia anderea, Katalina Eleizegi anderea, Madalen Jauregiberri anderea, Mayi Ariztia anderea; Bovary anderea, Tabouret-Keller anderea; Errenderi aba; F. Ugarte adiskidea.*

maisua Juan moduko eskuin-hedapenak

- a) kargu-, lanbide- eta nortasun-adierazleak: *errege David, profeta Isaias, Birjina Maria; apaiz Lorenzo Izagirre.*
- b) ahaide-izenak: *anai(a) Xabier, anai(a) Joxantonio, anai(a) Abel, arreba Begoña, izeba Maria, izeba Joxepa, osaba Martin, osaba Inaxio Mari, amona Bixenta, aitona Domingo, iloba Endrike, emazte Klara, seme Jakob, lehengusu Antton.*
- c) begirunezko deiturak (jaun/andere eta beste):

jaun Bertran de Echaus; andre Madalen, Andra Mari; andre Kultura, andre Jakintza, andre Eguzki; Iondone Iakue, Iondone Petri, Iondone Paulo, Iondone Ioanes; On Lope, On Karmelo Etxegaraikoa, On Marzelino Soroa jauna, On Joxemiel Barandiaran; musde Tiraz, musde Zenmartzo, musde Irigarai; ama Euskera, ama Venus, ama Lur; ama Santa Teresa; aita San Antonio, aita Larramendi, aita Salvatore Mitxelena, aita Astibia, aita Erramun; Frai Bartolome, Frai Gil, Beobideko Aita Fr. Krispin; anai Frantzisko, arreba Klara, ahizpa Begoña; Sor Maria Joaristi, Sor Frantziska Zendoia, Sor Josefa Arozena; maisu Juan, adiskide Aitzol, lagun Borrás.

EZAUGARRI NAGUSIAK

1. Banaketa-irizpidea. Uste baino ilunagoa da, hainbat kasutan, hedabide desberdinon arteko muga. Horrela:

- noiz erabil *Ajuria Enea jauregia* moduko hedapen biluzia, eta noiz *San Kristobal*go *baseliza* gisako hedapen jantzia?
- noiz erabil *David erregea* ezker-hedapena, eta noiz *errege David* eskuin-hedapena?

Iluntasun horiek zeharo argitzeko arau esturik ezin eman daiteke: euskaldunon (eta, honenbestez, euskararen) kultur tradizioaren ondasun dira erabide horiek denak. Idazle gogo-landuaren trebetasunak asko dezake horrelakoetan, noiz zer egokiago den igartzeko. Batezbesteko gomendio edo argibide batzuk eman daitezke, halere. Horrela

- a) *Ategorrietako hiribidea*, *Txagorritxuko ospital(e)a*, *Mendizorrotzako polikiroldegia*, *Galarretako frontoia*, *Aieteko jauregia*,... modukoei ez -ko morfemarik kendu: Txagorritxun dagoen ospital(e)a, Mendizorrotzan dagoen polikiroldegia, Aieten dagoen jauregia, Ategorrietatik pasatzen den bidea,... adierazten dute horiek. Hots, “Aiete” ez da jauregiaren izena, jauregia *non* dagoen adierazten duen toponimoa baizik; era berean, Txagorritxu hori auzoaren (ospitalea dagoen auzoaren) izena da lehenik eta behin, ez ospitalearena. Aldiz, *Ajuria Enea jauregia* besterik da: jauregia ez dago Ajuria Enea izeneko leku batean, baizik eta jauregiaren izena da *Ajuria Enea*.
- b) Goiko muga-arau horretatik kanpora gelditzen dira, bistan denez, *Gipuzkoako probintzia*, *Garaziko herria* moduko aposizioak. Horietan, -ko morfema erabiltzeaz gainera lehen osagaia bigarren osagaiaren deitura-izena da.
- c) Eskuin-hedapen biluziak (hots, 14.1.4. atalekoak) ahaide-izenetan (eta begirunezko deitura batzutan) dira behar-beharrezkoak: *izeba Maria*, *aitona Domingo*, *andre Madalen*, *aita San Antonio*,...

Gainerakoetan ezker-hedapen biluzia nagusitzen ari da (*Lizardi olerkaria*, *Izagirre jauna*,...); horren ondorioz, eskuin-hedapena galtzen edo ari zaigu inguramendu horietan (gero eta gutxiago idazten da, alegia, *olerkari Lizardi* edo *jaun Izagirre* modukorik).

2. Esangura: aposizioak pertsona, leku, erakunde, gertaera *bakar* baten izena agertzen du normalean. Hots, bataio-lana egiten du gehienetan aposizio-elkarketak: euskaldunok gogoan dituzkegun elkarteetan artean bat, eta bat bakarra, da *Gerediaga* izenekoa. Era berean, ibai guztien artean bat dugu *Urumea ibaia*, eta horixe du bere izena. Senide jakin-bakar batez ari dira orobat familia bateko anai-arrebak, *anai Joxantonio*-ren berriak aipatzerakoan.

3. Morfologi osaera: bi osagaietako bat izen propioa da (*Tiber ibaia, Thatcher anderea*); edota, testuinguru batzuetan, izen propio (nahiz izendapen berezi) gisa jokatzen duen izen arrunta (*Euskalzale albistaria, analfabeto hitza*). Gainerakoan, izen-elkarteen parez parekoa da aposizio-elkartea.
4. Emankortasuna: arras emankorra da, oro har, aposizio-elkarketa. Aposizio-molde guztiak ez dira, ordea, berdin emankor: ezker-hedapen biluzia, bai bizidunena eta bai bizigabeena, da askogatik emankorrena. Aitzitik, erabide-molde batzuk (*musde Tiraz* sailekoak, adibidez) zaharkitzen eta izkribuzkoetan desagertzen ari dira.
5. Berrelkarketa eta garapena: gainerako hitz-elkarreek ez bezalako erraztasuna du honetarako aposizio-elkarketak. Horrela, eta berez dituen ahalbi-deen erakuskari xoil gisa, kontuan har ditzagun
 - a) mugatzailearen garapena: “*Peru Abarka*” liburua, “*Mariaren alabak*” elkartea, “*Ogi zerutik*” kantua.
 - b) mugakizunaren garapena: *Unamuno batxilergo-institutua, Urruzuno literatur lehiaketa*,
 - c) orotariko garapena: *Ur Kirolak arraun-elkartea, Ez Dok Amairu kantari-taldea, Nikanor Zabaleta harpa-jotzailea*,
6. Sintaxi-osaera: aposizio-elkarreak ez dira menpekotasunezkoak. Mugatzailea, mugakizunaren pare, sintagma-buru izan daiteke. Horrela, *Larrun mendira igo naiz* esan ordez *Larrunera igo naiz* esan daiteke, edota *Perurena harri-jasotzailea ikusi dut* ordez *Perurena ikusi dut*. Hori ez da gertatzen, gorago adierazi denez, *eguzki-lore* modukoekin: *eguzki-lore hau ihartu egin da* ordez ezin da *eguzki hau ihartu egin da* esan.
7. Hots-aldaketa: aposizioen hitz-junturan ez da hots-aldaketarik gertatzen.

IDAZKERA

Bereiz idazten dira aposizioak: *Amazonas ibaia, Larramendi kalea, Arriaga antzokia, Zuberoa jatetxea, Constantin mediku jauna, aita Donostia, izeba Maria, maisu Juan*. Mugatzailearen eta mugakizunaren arteko juntura da, noski, bereiz idazten dena. Mugatzaileak edo mugakizunak beste elkarte-moduren bat baldin badute beren baitan, barne-elkarte horien idazkera kasuan kasukoa izango da: *Bide Barrijak olerki-bilduma, Gizarte-auzia saiakera*.

14.2. Aposizio berri-bereziak

Ezker-hedapen biluziaz baliaturik, eta mintzabehar berriei erantzuteko, goiko lau erabide horiezaz gainera aposizio-molde berriak sortzen ari dira.

SAILKAPENA ETA ADIBIDEAK

Ondoko hiru hauek dira, batez ere, kontuan hartzekoak:

B eredua moduko ikur-hitzezko aposizioak. Lehen osagaia horrelakoetan ez da hitz osoa, letra, silaba, sigla edo are laburbiltze bihurriagoren bat baizik. Horrelakoak ditugu: *A multzoa, B eredua, C bitamina, D dokumentua*, (musikako) *re nota, e letra, x izpia*; *-a + e = -e- hots-legea*; *SECAM sistema, RENFE konpainia, ELA sindikatua, LEF batzordea, CINa gatzia, CODATA txostena, NPN trantsistorea, RDN osagaia, TAO zonaldea*.

ETBI kanala moduko izen-zenbakizko (alfa-zenbakizko) aposizio-elkarteak. Azpimultzo hauek sartzen dira hemen, bereziki: *ETBI kanala, K2000 produkzio-etxea, N-1 errepidea, BI-155 hegaldia, BMW-364 autoa, NGC-5195 galaxia, Boeing 747 bidai hegazkina, B-52 bonba-hegazkina, BI-1416-F matrikula*; *Europa 93 proiektua, Loiola '91 plana, Gipuzkoa 2000 programa, Bartzelona 92 olinpialdia*; *Adriano VI kalea, Pio XII plaza, Juan XXIII auzoa*; *burdina (III) kloruroa, berun (II) hidroxinitratoa*.

Bilb(a)o-Behobia autobidea gisakoak: elkarren arteko edo tandem-hitzezko aposizio-elkarteak. Mugatzailea da, horrelakoetan, tandem-hitza. Izen-dvandven ezaugarri den plural-markarik eta deklinabide-atzizkirik gabe ageri dira, ohizko bidetik aldenduz, tandem-elkarteok. Azpimultzo hauek dira maizenik ageri direnak:

- a) Nondik norako aposizio-elkarteak. Aposizio hauetan mugatzaileak, tandem-hitzezko lehen osagaiak alegia, ibilbidearen nondik norakoa adierazten du. Trafiko-alorra du, horregatik, erabilgune nagusi. Adibideak: *Bilb(a)o-Behobia autobidea, Madril-Irun trenbidea, Paris-Bonn ardatza, ioi-ioi distantzia, Behobia-Donostia maratoi-erdia, Gros-Amara autobus-linea*; *ipar-iparrekialde / hego-hegomendebalde orientazioa*.
- b) Aurrez aurreko aposizio-elkarteak. Aposizio hauetan dvandva modukoa da mugatzailea, eta bere tandem-hitzek 'bataren eta bestearen arteko lotura' adierazten dute maizenik: *Erasun-Elgorriaga aizkol apostua, Kohl-Miterrand elkarrizketak, EAJ-PSE koalizioa, Gipuzkoa-Donostia Kuxta*; *kobre/eztainu aleazioa, elektroihuhin teoria, bodega/petaka hots-aldaketa*, izen arrunt/izen propio oposizioa, *mugatzaile/mugakizun ordena, sinkronia/diakronia bereizketa, bizidun/bizigabe bereizketa, karbono/karbono lotura, presio/bolumen diagrama, triangelu/izar konexioa, likido/solido nahastea, cis-trans isomeria*.
- c) neurri-mugako aposizio-elkarteak: *ikasle / gela ratioa, idazle / hitzun koefizientea*.

EZAUGARRI NAGUSIAK

1. Esangura: egungo bizimoldeak berekin dakartzan tresna, kontzeptu, harreman eta produktu berriak identifikatzeko erabiltzen dira, batez ere, aposizio berri-bereziok.
2. Morfologi osaera: zenbakiez aparte izenak dira, ia beti, aposizio berriotan elkartzen direnak. Lehen osagaia izen propioa da gehienetan, edota izen propio gisa jokatzen duen elementua.
3. Emankortasuna: oso emankorrak dira aposizio hauek. Kazetaritza-alorrean, publizitate-sailean, izkribu teknikoetan eta errotulazio-lanean gero eta sarriago agertzen dira honelako elkarte-moduak. Albo-erdara nagusiek eragindakoa da, neurri batean, emankortasun hau: horietan ere uholdeka ari dira, azken urteotan bereziki, labur-zurrezko azalptideok sortzen.
4. Hots-aldaketa: aposizio hauek ez dute, beren hitz-junturan, hots-aldaketa-rik ageri.
5. Berrelkarketa edota garapena: ikur-hitzezko aposizioetan ez da, mugatzaileari dagokionez, horrelakorik gertatzen. Bai, aldiz, izen-zenbakizko eta, bereziki, tandem-hitzezko mugatzaileetan.

IDAZKERA

Bereiz idazten dira aposizio berri-bereziok: alde batetik doa, alegia, mugatzailea, eta bestetik mugakizuna: *B eredua*, *D dokumentua*, *ELA sindikatua*, *ETBI kanala*. Mugatzaileak bere baitako garapena izan duenean, ordea, era batera edo bestera eman ohi da garapen horren berri: goiko adibideetan eskainitako idazkerak ditugu, gaur-gaurkoz, egokienak.

14.3. Ele biko aposizioak: noiz eta nola

Cafetería Irimo kafetegia moduko erdal-euskal aposizioak

Jatetxe, denda, erakunde nahiz beste edozein lekuren izena euskaraz eta erdaraz eman nahi denean, ondokoa da egitura zuzena: lehenik erdal *bar*, *librería/librairie*; *carnicería/boucherie* delakoa; izen propioa erdian; eta azkenik euskal *taberna*, *liburudenda* edo *harategia*.

Adibidez: *Cafetería Irimo* kafetegia, *Librería Oihenart* liburudenda, *Carnicería Etxeberria* harategia.

Ez da beharrezko, ordea, beti eta nonahi ele biko aposizio-elkarte horietara jotzea. Batez ere euskaldunok euskaldunokin jardun ohi dugun esparruetan hobe dugu euskara hutsezko azalptideaz baliatzea: *Landerretxe ikastegia*. Beti besteren besotik edota inoren itsu-mutil ibiltzea ez du ezein hizkuntzak, denik txikienak ere, gogoko.

Honegatik edo hargatik euskara hutsean eman ezin balitz, saia gaitzen be-
deren euskarazko azalpideari berariazko duintasun-lekua eskaintzen.

lácteos Esne: euskal-erdarazko aposizio elbarriak

Hainbat enpresa, denda eta salgaiari izena ematerakoan badago Euskal he-
rrian, bertako elebitasunaren nolakoak eraginik, euskal-erdarazko aposizio
bitxi batzuk jartzeko ohitura: *gruas Jaso, Limpieza en seco Garbi, aceite
Koipe, panadería Ogi, lácteos Beyena, aceite de maíz Artua, gimnasio Kiro-
la, muebles Aulki-Mai, Distribuidor de neumáticos Gurpil, mobiliario Gela-
ko, revestimientos Ezarri, baldosas Jarri, control numérico Zenbaki, constr-
uctora Etxegintza, pastelería Goxua, luminosos Argi, Clínica Sendategi,...*

Bistan da ele biko aposizio horiek, neurri on batean, euskal maitez asmatuak
direla. Eta eskerroneko harrera egiten zaie, alde horretatik: erdara hutsezko
enpresa-, denda- eta produktu-izenak entzun ordez gure izenik tartean antze-
mateak poz ematen die, ez min, euskal begi-belarriei.

Erdaraz esateko asmatu diren aposizio horiek ez dira ordea, zoritxarrez, eus-
karaz jarduteko erosoak. Kamuts eta enparazgarri gelditzen dira sarri, euska-
raz pentsatu eta euskaraz mintzatu nahi duenarentzat, *Artua arto-olioa, Gur-
pil gurpil-denda, Beyena esnekiak, Zenbaki zenbaki(zko) kontrola, Ogi
okindegia* moduko aposizio-moldeak. Herren, elbarriturik uzten dute euska-
razko azalpidea. Aposizioen zeregin nagusia identifikatze-lana izanik, iden-
tifikatzeko ia batere ahalmenik ez dute horiek.

Ele biko aposizio-elkarteak sortzerakoan, guzti horregatik, euskararen kalte-
an gertatuko ez diren izendapen-aukerak egitea komeni da: (*editorial*) *Auñ-
amendi argitaletxea, (artes gráficas) Itxaropena irarkola, (automóviles) Izaro
autoak, (poissonnerie) Joakin arrandegia, (meubles) Ihidoi altzariak, (res-
taurant) Etxola jatetxea, (residence) Hegoalde egoitza, (boulangerie) Zu-
gasti okindegia.*

15. Izengoiti-elkarteak

Hizkuntza gehienek bere-berea dute, eta euskarak ere bai, hiztun bakoitzaren izen propioari izengoitia elkartzeko ohitura. Lagunarteko eta talde barneko hizkera-moldeetan, bereziki, usu erabili ohi da horrelako hitz-elkarerik. Ez horietan bakarrik, ordea: plaza-gizon eta handiki batek baino gehiagok ere bere izengoiti eta guzti izan du histori liburuetakoa sarbidea. Literaturan, letra ederrezko euskal sormen-alorrean, berriazko lekua dute orobat era honetako elkarteok. “Izengoiti” esatean, horregatik, ez da derrigorrean zentzu peioratibozko aipamenik egiten: garai batean, legezko deitura bezain identifikatzaile sendo eta neutrala izan ohi zen emendailuzko elementu hori.

Hitz-elkarketarekin lotuenik dauden formak eskainiko dira ondoren, bestelako baliabidez sorturiko hainbat (*Joanito Kojua* modukoak, adibidez) kanpoan utziz.

SAILKAPENA ETA ADIBIDEAK

Peru Abarka modukoak: *Anton Berakatz, Anton Deabru, Anton Kaiku, Anton Ostatu, Domingo Kanpaña, Indalezio Moko, Joane Talotxu, Kose Diru, Kosepa Koipe, Madalen Bonbila, Manu Fortuna, Manu Txurrut, Martin Txilibitu, Matea Saltsa, Mateo Txistu, Matxin Koipe, Matxin Sukalde, Mikaela Txintzarri, Mikela Begi, Mitxel Tolet, Patxi Ardatz, Patxi Guzur, Patxiko Txerren, Pello Errota, Pello Kirten, Pepa Negar, Peru Abarka, Peru Eltze, Peru Odolki, Petiri Danbolin, Petiri Karrika, Petra Ostatu, Praixka Mutur, Santi Anpolai, Timuti Belarri, Txanton Piperri, Txanton Txitxarro, Txomin Ipurdi.*

Etxahun Iruri modukoak: *Etxahun Barkoxe, Etxahun Iruri, Joxe Larraburu, Joxe Lezo, Patxi Lopeene, Pello Tolosa.* Gizaki hori zein herri edo baserritakoa den azaltzen du bigarren osagaiak.

Garazi Gerrieder modukoak: *Anton Betozko, Anton Guzurretxe, Garazi Gerrieder, Gaxuxa Mokobipil, Kosepantoni Koloregorri, Liño Ankabakar, Mainton Itzontzi, Mari Begiluze, Mariñe Besolodi, Mikel Eleder, Peru Ilegorri, Tomas Txorimalo, Tomax Aldaro, Teresa Kaskazuri;* bigarren elementua bahuvrñhi moduko izen elkartua dute hauek sarri.

mari-zikin modukoak: *mari-aker, mari-apain, mari-atso, mari-bandera, mari-bihurri, mari-gaizto, mari-gizon, mari-gorringo, mari-kontra, mari-kriseilu, mari-maisu, mari-maistra, mari-maite, mari-matraka, mari-moda, mari-mutiko, mari-mutil, mari-mutur, mari-puntta, mari-sorgin, mari-suge, mari-xukalde, mari-zikin.*

EZAUGARRI NAGUSIAK

1. esangura: aipagai duen pertsonaren nortasun-ezaugarri nabarmenen bat eskaini ohi du gehienetan elkarte-modu honek. Nortasun-marka hori ana-

tomikoa izan ohi da batzuetan, zaletasun edo izakerazkoa besteetan. Bada, azkenik, lanbide- edo jatorri-aipamena egiten duenik ere.

2. morfologi osiera: lehenengo atalekoak “izen + izen” modukoak dira. Pertsona-izen propioa aurretik joaten da ia beti (salbuespen bakan dira *Arta Manuel* modukoak). Laugarren atalekoak “izen propio + adjektibo” modukoak dira batzuetan, eta “izen propio + izen” modukoak besteetan. Hirugarren atalekoak dira, azkenik, hiruretan korapilatuenak: elkartearen bigarren osagaia bera hitz elkartua izan ohi da, izan ere.

Izen propioak direnez, *Peru Abarka*, *Etxahun Iruri* eta *Garazi Gerrieder* modukoak mugagabeen joan ohi dira normalean: “Martin Txilibituk esan du”, “Garazi Gerriederren irribarrea”.

3. emankortasuna: bizi-indarrak ez zaie, gaur egun, izengoiti-elkarte hauei falta: *Matxin Burdin* (*Martin Fierro*-ren itzulpen ezaguna), *Antonino Apreta*, *Kandido Txapuza*, *Simon Besaluze*, *Santi Nonzebarri*, *Satan Bihotz-txiki*.

Emankorrek gertatzen ari dira, gainera, pareko erdal izengoiti ezagunak euskaraz emateko orduan: *Alberto Artz(a)*; *Rikardo Lehoibihotz(a)* (*erregea*), *Federiko I Bizargorri(a)* (*enperadorea*), *Felipe Eskuzabal(a)*, *Artaxerxes Eskuluze(a)*, *Karlos II Burusoil(a)*. Bestelakorik ere eratu ohi da: *Enrike Txori-ehiztari(a)*, *Juan Lurgabe(a)*.

IDAZKERA

Atal bakoitzak berariazko idazmoldea du. Horrela:

- *Peru Abarka*, *Martin Txilibitu* eta *Etxahun Iruri*, *Pello Tolosa* modukoak bereiz idaztekoak dira, hitz biak letra larriz hasten direlarik.
- *Garazi Gerrieder*, *Anton Guzurretxe* modukoak ere bereiz eta letra larriko hasieraz doaz. Bigarren osagaiko elkarte, kasuan kasuko elkarte-moduari dagokion idazkeraz eman.
- *mari-zikin*, *mari-xukalde* modukoak marrarekin idaztekoak dira, letra xehetz.

16. Sinbolismo fonetiko eta hots-uztardurak

Hitza baino areago hotsa da, era honetako elkarte askotan, funtsezko osagai eta adiera-sortzaile. Zenbaitek “onomatopeiazko elkarketa” deitu izan dio euskal hitz-sorbide honi.

SAILKAPENA ETA ADIBIDEAK

Ondoko hiru atal nagusiok bereizten dira hemen:

barra-barra moduko hots-errepikak: (*dirua*) *arra-arra, barra-barra, bor-bor, bris-bris, kask-kask, kili-kili, mara-mara, ñir-ñir, parra-parra, pil-pil, raka-raka, tapa-tapa, txin-txin, txio-txio(ka), txor-txor, xirri-xirri*.

plisti-plasta moduko ablaut-taldeak: *binbi-banba, binbili-bonbolo, bristi-brasta, dilin-dalan, dinbili-danbala, firi-fara, fristi-frasta, hinki-hanka, iji-aja, inji-anju, ipi-apa, kili-kolo, kinkiri-kunkuru, kriski-kraska, pinpi-panpa, piri-para, plisti-plasta, tiki-taka, tikili-takala, tirriki-tarraka, zingulu-zangulu, zipli-zapla, zirti-zarta, zirriki-zarraka*.

zehatz-mehatz moduko errima-bikoteak: *aitzaki-maitzaki, auzi-mauzi, duda-muda, elur-melur, erran-merran, handi-mandi, hasi-masi, hautsi-mautsi, hizka-mizka, ika-mika, ikusi-makusi, iritzi-miritzi, isil(ka)-misil(ka), jira-bira, nahas-mahas, nahaste-borraste, saski-naski, tarteka-marteka, to-tel-motel, txirula-mirula, txirri-mirri, zehatz-mehatz, zizka-mizka*.

EZAUGARRI NAGUSIAK

1. morfologi osaera:

— adberbio (sarrienik aditzondo) moduan agertu ohi dira normalean bai hots-errepikak eta bai ablaut-taldeak. Iharturik, izen gisa ere jokatzen du ordea horietariko batek baino gehiagok.

— errima-bikoteetan, ezin ezar daiteke hain muga zehatzik. Gehienak izen-kategoriakoak gertatu arren, bestela ere (adberbio, adjektibo,... moduan) agertzen dira inoiz edo behin.

2. emankortasuna: emankortasun ahulekoak dira, gaur egun, sinbolismo fonetiko eta hots-uztardurak. Izatekotan ere hirugarren atala, errima-bikoteena alegia, genuke oraindik hizperri-iturri. Sortu gutxi sortzen bada ere horrelakorik, entenditu gehienok entendituko genuke agian “*bulego-mulego* nabil egun osoan” moduko esamolderik.

IDAZKERA

Marrarekin idaztekoak dira: *duda-muda, kili-kili, mara-mara, plisti-plasta, tarteka-marteka, tirriki-tarraka.*

Salbuespen apurrak, zenbait forma ihartu dira: errima-bikoteetan *esamesa, tirabira, tximist, zirriborro, zurrumurru*; hots-errepiketan, izen gisa doazen *dardar(ra), dizdiz(a), kirkir(ra), kuku(a), marmar(ra), ttuntun(a)*. Hiztegiek ematen dute horren berri.

17. Exoelkartek

SAILKAPENA ETA ADIBIDEAK

17.1. Exohizkia mugatzaile

- a) hitz arruntak: *antioinak (antipodak), antisorgailu, antizatiki, autobehaketa, autoitsaskor, bideolan, bideo-saio, ekoetxe, elektroeragile, elektrotresn(eri)a, euroagintari, extrafin, (altzairu) extragozo, extraofizial(ki), fotoeroale, hiperbizkaiera, hipergizon, infragizatar, infragizon, infragorri, infrasoinu, metahizkuntza, mikrouhin, minietxe, minigona, morfojoskera, para(a)tzizki, para(a)urrizki, polikiroldegi, polinahaste, protoeuskara, protoirudi, supergizon, superni, superreroale, telebista, tele(e)gunkari, telegidatu, teleikusle, telekutxa, telemezu, telesaio, termoeonkor, ultrabatu, ultraeskuin(dar), ultraezker(tiar), ultragogor, ultramore, ultramundutar, ultrasoinu, ultrazuzenketa.*
- b) izen propioak: *Etniker, Expo Loiola, Fotokai, Hiper Eroski, Paleo-ikuska, Kredigak.*

17.2. Exohizkia mugakizun

adinlekto, argiteknia, astokrazia, berrimetro, enbormobil, euskarologo, jainkofago.

17.3. Anglo-euskarazko elkartek

17.3.1. *euskara light, copyright-agiria, gau klub, softwaregintza, ulermen-test.*

17.3.2. Komunikabide- eta merkatariza-izen propioak: *Aro leasing, Arrasate Press, Etxekit, Euskal air, Euskalsoft, Eusko-card visa, Euskophoto.*

EZAUGARRI NAGUSIAK

1. Osagaiak. Bai kultur erroak eta bai, azken ordukoetan, ingelesezko hitzak edo hizkiak izan ohi dira, sarrienik, elkarte-moduotan euskal hitz batekin uztartzen diren osagaiak.
2. Emankortasuna. Unean uneko sorkariak dira honelako asko; hizkuntzarekin egin daitezkeen hitz-jokoak baliatuz eratzen dira sarri. Hortik kanpora bizi hutsala du hainbatek: gutxi dira hitzun askoren ezpain-lumetan irauten duten exoelkartek.

Exohizki batzuk, halere, aurrizki moduko izaera eskuratzen ari dira apurka-apurka: *extra-, hiper-, infra-, mini-, tele-* eta, batez ere, *ultra-* elementuak halako neurri batean bertakotzen ari dira.

IDAZKERA

Anglo-euskarazko elkarreak eta izen propioak alde batera uzten badira (horietan ez dago joera jakinik), bat eginik idaztea da exoelkarreetako arau nagusia: *euroagintari, minigona, polikiroldegi, supergizon, ultramore; argitek-
nia.*

III. ADIBIDETEGIA

Atalez-ataleko azalpenetan aipatu diren adibideak jaso dira ondoko zerrendan, eta alfabeto-ordenan antolatu, forma gomendatuen bilaketa edo unean uneko kontsulta bizkorra errazteko xedearekin. Horretarako balio urrikoak direnez, bazter utzi dira aposizio arrunten adibideak.

Argibide zabalagoen bila abiatzen denak atalez ataleko azalpenetara jo nahiko du, eta horrentzat ipini da, adibidearen ondoan eta parentesi artean, zenbakizko erreferentzia bikoitz hau: lehenik, atala nahiz azpiatala adierazten du(t)en zenbakia(k), eta, barraren ondotik, txosteneko orrialdea(k). Bestalde, ≈ eta • zeinu bereziak ageri dira zerrendan, bi eratako idazkerak aukeran dituzten kasuak nabarmentzeko. Horrela:

11.2.5/79-80 (ik. *abadegai*): 11. ataleko (eta honen 2.5. azpiataleko) kasu bat da *abadegai* forma; eta 79-80 orrialdeetan aipatutako adibidea da.

- ≈ (ik. *aberaste=lan*): marraz loturik nahiz bereiz idatz daiteke hitz-elkartea. Beraz: ontzat ematen dira bai *aberaste-lan* eta bai *aberaste lan* idazkerak.
- (ik. *adar•motz*): marraz nahiz erabat loturik idatz daiteke hitz-elkartea. Horrela, nahiz *adar-motz* nahiz *adarmotz* formak erabil ditzake idazleak.

8-10-12 (urteko ikasleak) (2/53-55)	adibide (10/74-76)
A multzoa (14.2/93-95)	adierazpide (10/74-76)
abadegai (11.2.5/79-80)	adierraz (4/58-59)
abantail≈suerte (11.2.4/79-80)	adigai (10/74-76)
Abanto-Zierbena (12/78-80)	adimen≈azterketa (7.2/64-69)
aberaspide (10/74-76)	adimen≈koefiziente (11.1/77)
aberaste≈lan (11.2.3/78-80)	adinleko (17/101-102)
aberats≈itxura (11.2.2/78-80)	aditz≈erro (11.1/77)
aberezale (8/70-71)	aditz≈forma (11.1/77)
aberkide (11.2.5/79-80)	aditz≈izen (11.1/77)
abertzale (8/70-71)	aditzondo (11.2.6/80)
abesbatz (10/74-76)	administrazio≈gune (11.2.5/79-80)
abiaburu (10/74-76)	Adriano VI kalea (14.2/93-95)
abialeku (10/74-76)	afalondo (11.2.6/80)
abisu≈klase (11.2.4/79-80)	afari≈kontu (11.2.3/78-80)
adar≈jotze (7.2/64-69)	afari≈merienda (12/78-80)
adar•motz (3/56-57)	agerbide (10/74-76)
adarbakar (3/56-57)	ageri-agerian (1.3/50-52)
adargabe (5/60-61)	agerkide (10/74-76)
adarrik adar (1.1/48-49)	agerraldi (10/74-76)
adi-adi (egon) (1.3/50-52)	agertoki (10/74-76)

- aginpide (10/74-76)
 aginte-gose (8/70-71)
 agintealdi (11.2.5/79-80)
 -agiri (ipurtagiri: 3/56-57)
 ahari≈apustu (11.1/77)
 aho≈estalki (7.1/64-69)
 aho≈gozagarri (7.1/64-69)
 aho≈zabal (3/56-57)
 aho≈zabalka (7.3/65-69)
 aholku eske (7.3/65-69)
 aingeru≈antz (11.2.2/78-80)
 aingerukume (11.2.5/79-80)
 Ainhize-Monjolose (12/78-80)
 -aire (integrasta≈aire: 11.2.2/78-80)
 aita-amak (2/53-55)
 aitzaki-maitzaki (16/99-100)
 -aitzin (etxe≈aitzin: 11.2.6/80)
 aitzin-xuri (3/56-57)
 aitzinasmo (11.3.1/80-81)
 aitzinsolas (11.3.1/80-81)
 aitzur≈kirten (11.1/77)
 akanpaleku (10/74-76)
 akasgabe, akaskabe (5/60-61)
 akordeoi≈soinu (11.1/77)
 alabaorde (11.2.5/79-80)
 Alberto Artz(a) (15/97-98)
 albo≈emaitza (11.3.1/80-81)
 albo≈hizkuntza (11.3.1/80-81)
 albo-alboan (1.3/50-52)
 aldaberri (9/72-73)
 aldagai (10/74-76)
 aldagaitz (4/58-59)
 aldagela (10/74-76)
 aldare≈aurre (11.2.6/80)
 -aldata (antzaldata: 6/62-63)
 alde egin (6/62-63)
 -alde (ezkerralde: 11.2.6/80)
 -alde(ko: 11.5/81)
 -alde (sortalde: 10/74-76)
 alde-aldera (1.3/50-52)
 aldeak alde (1.1/48-49)
 alderen alde (1.1/48-49)
 -aldi (agintealdi: 11.2.5/79-80)
 -aldi (edanaldi: 10/74-76)
 aldian-aldian (1.2/49-50)
 aldiune (11.2.5/79-80)
 -aldra (emakume≈aldra: 11.2.1/78-80)
 alfabetatze-euskalduntze (2/53-55)
 alfer-alferrik (1.3/50-52)
 alkate jaun (12/78-80)
 alkate-lehendakari (12/78-80)
 Ama Birjina (12/78-80)
 ama≈hizkuntza (11.1/77)
 amagabe (5/60-61)
 amaitu berri (9/72-73)
 Amenduze-Unaso (12/78-80)
 amets≈bide (11.2.5/79-80)
 amets eragin (6/62-63)
 amil-leku (10/74-76)
 amodio≈pittin (11.2.1/78-80)
 amor(e) eman (6/62-63)
 Amorebieta-Etxano (12/78-80)
 amorrur-amorruz (1.3/50-52)
 anai-arrebak (2/53-55)
 -andana (jende≈andana: 11.2.1/78-80)
 andere espos (12/78-80)
 andre≈jende (11.2.5/79-80)
 andre sendagile (12/78-80)
 andredena (13/87-88)
 andredena (12/87-88)
 andregai (11.2.5/79-80)
 antioinak (antipodak) (17/101-102)
 antisorgailu (17/101-102)
 antizatiki (17/101-102)
 Anton Berakatz (15/97-98)
 Anton Betozko (15/97-98)
 Anton Deabru (15/97-98)
 Anton Guzurretze (15/97-98)
 Anton Kaiku (15/97-98)
 Anton Ostatu (15/97-98)
 Antonino Apreta (15/97-98)
 antsikabe (5/60-61)
 -antz (aingeru≈antz: 11.2.2/78-80)
 antzaldata (6/62-63)
 antzeman (6/62-63)
 antzerkigintza (7.2/64-69)

- antezlan (10/74-76)
 antzina-antzinatik (1.3/50-52)
 apaingai (10/74-76)
 apaiz jaun (12/78-80)
 aparkaldi (10/74-76)
 aparkaleku (10/74-76)
 -apur (ogi=apur: 11.2.1/78-80)
 apurka-apurka (1.2/49-50)
 Arberatze-Zilhekoa (12/78-80)
 arbola≈klase (11.2.4/79-80)
 -arbola (lizar≈arbola: 11.2.3/78-80)
 Arboti-Zohota (12/78-80)
 ardazkide (11.2.5/79-80)
 ardi=esne (11.1/77)
 ardi=haragi (11.1/77)
 ardi=lapurreta (7.2/64-69)
 ardo bila (7.3/65-69)
 ardo≈dastagailu (7.1/64-69)
 ardozale (8/70-71)
 arduradun (7.1/64-69)
 argi=neurkin (7.1/64-69)
 argi-argia (1.3/50-52)
 argi-ilun (2/53-55)
 argibide (10/74-76)
 argibide eske (7.3/65-69)
 argitaraldi (10/74-76)
 argiune (11.2.5/79-80)
 arian-arian (1.2/49-50)
 arima≈barru (11.2.6/80)
 arimazain (7.1/64-69)
 -arin (erre-arin: 9/72-73)
 arin-arin, bazkari (1.3/50-52)
 arin-arinka (1.3/50-52)
 armadun (7.1/64-69)
 armagintza (7.2/64-69)
 armagizon (11.2.5/79-80)
 arnasaldi (11.2.5/79-80)
 Aro leasing (17/101-102)
 arra-arra (dirua) (16/99-100)
 arrain≈mota (11.2.4/79-80)
 arrain≈oste (11.2.1/78-80)
 arras-arras (1.3/50-52)
 Arrasate Press (17/101-102)
 Arrasate/Mondragón (13/87-88)
 arrastaka-arrastaka (1.2/49-50)
 arratoi≈zakur (11.1/77)
 Arratzu-Ubarrundia (12/78-80)
 arrosa=lore (11.2.3/78-80)
 Arta Manuel (15/97-98)
 artajorra (7.2/64-69)
 Artaxerxes Eskuluze(a) (15/97-98)
 -arte(an): 11.5/81)
 -arte (hutsarte: 11.2.6/80)
 -arteko: 11.5/81)
 (artes gráficas) Itxaropena irarkola
 (14.3/95-96)
 artizki (11.3.1/80-81)
 artobero≈usain (11.2.2/78-80)
 Artua arto-olioa (14.3/95-96)
 artzantza (7.2/64-69)
 aseezin (4/58-59)
 asko-jakin (3/56-57)
 asmaezin (4/58-59)
 asmobakar (3/56-57)
 asmokide (11.2.5/79-80)
 asper-asper egin (1.3/50-52)
 aste barruan (11.5/81)
 astebarruko (11.5/81)
 astialdi (11.2.5/79-80)
 astin-astin egin (1.3/50-52)
 astiro-astiro (1.3/50-52)
 asto≈gain (11.2.6/80)
 astokrazia (17/101-102)
 -atal (gorputz≈atal: 11.2.1/78-80)
 atalburu (11.2.5/79-80)
 ate≈joka (7.3/65-69)
 ate ondora (11.5/81)
 ateo-materialista (2/53-55)
 atera berri (9/72-73)
 aterabide (10/74-76)
 ateraldi (10/74-76)
 aterki≈saltzaille (7.1/64-69)
 aterpe (11.2.6/80)
 atezain (7.1/64-69)
 Atharratze-Jauregia (11.4/81)
 atomiko-molekular (2/53-55)

- atsegin-kontentu (13/87-88)
 atsekabe (5/60-61)
 -atze (etxe=atze: 11.2.6/80)
 atzeman (6/62-63)
 atzera-aurrera (2/53-55)
 atzerri (11.3.1/80-81)
 atzizki (11.3.1/80-81)
 aurkibide (10/74-76)
 aurkitu berri (9/72-73)
 aurpegi eman (6/62-63)
 aurpegi*luze (3/56-57)
 aurr(e)ikusi (6/62-63)
 -aurre (aldare=aurre: 11.2.6/80)
 -aurre(tik): 11.5/81
 aurre-aurrean (1.3/50-52)
 aurrebaldintza (11.3.1/80-81)
 -aurreko: 11.5/81
 aurrekontu (11.3.1/80-81)
 aurrelan (11.3.1/80-81)
 aurren-aurrena (1.3/50-52)
 aurren-aurreneko (1.3/50-52)
 aurrerabide (10/74-76)
 aurrerazale (8/70-71)
 aurrez aurre (1.1/48-49)
 Aurrezki Kutxa (11/82)
 aurrikuspen (11.3.1/80-81)
 aurrikuspen falta (5/60-61)
 austro-hungaro (2/53-55)
 autobehaketa (17/101-102)
 autobus-kamioiak (2/53-55)
 autoitsaskor (17/101-102)
 (automóviles) Iزارo autoak (14.3/95-96)
 Autonomi Elkarte (x/39-42)
 auzi≈garbitze (7.2/64-69)
 auzi-mauzi (16/99-100)
 auzigai (11.2.5/79-80)
 auzune (11.2.5/79-80)
 axolagabe (5/60-61)
 Axular-Etxepareak (2/53-55)
 aza=hosto (11.1/77)
 azalberritu (6/62-63)
 azalpen≈eskabide (7.2/64-69)
 azken-azkena (1.3/50-52)
 azken-azkenean (1.3/50-52)
 azken-azkeneko (1.3/50-52)
 azken-azkeneraino (1.3/50-52)
 azkura (8/70-71)
 Azpeiti-Azkoitiak (2/53-55)
 -azpi (beso≈azpi: 11.2.6/80)
 azpi-azpian (1.3/50-52)
 azpiatal (11.3.1/80-81)
 azpiegitura (11.3.1/80-81)
 azpikontratu (11.3.1/80-81)
 azpimarra (11.3.1/80-81)
 azpimarratu (6/62-63)
 azpimarratu (6/62-63)
 azpimultzo (11.3.1/80-81)
 azpioihal (11.3.1/80-81)
 azter-eremu (10/74-76)
 aztergai (10/74-76)
 aztergune (10/74-76)
 azterketa≈proba (11.1/77)
 azterlan (10/74-76)
 azterpuntu (10/74-76)
 aztigai (11.2.5/79-80)
 azukre≈koskor (11.2.1/78-80)
 B eredia (14.2/93-95)
 B-52 bonba≈hegazkin (14.2/93-95)
 babesgabe (5/60-61)
 babesgune (11.2.5/79-80)
 baimengabetu (6/62-63)
 bakan-ibili (3/56-57)
 -bakar (begibakar: 3/56-57)
 bakar-bakarrik (1.3/50-52)
 bake=bide (11.2.5/79-80)
 bake bila (7.3/65-69)
 bakealdi (11.2.5/79-80)
 bakezale (8/70-71)
 baliabide (10/74-76)
 baliodun (7.1/64-69)
 balioespen (6/62-63)
 baliogabe (5/60-61)
 baliogabetu (6/62-63)
 baliokide (11.2.5/79-80)
 banaka-banaka (1.2/49-50)
 banaketa≈modu (11.2.4/79-80)

- banan-banan (1.2/49-50)
 baratxuri≈zopa (11.1/77)
 barkamen eske (7.3/65-69)
 Barkoxe-Etxahunia (11.4/81)
 barkugintza (7.2/64-69)
 barne≈araudi (11.3.1/80-81)
 barne≈bizitza (11.3.1/80-81)
 -barne (etxe≈barne: 11.2.6/80)
 barne≈lotura (11.3.1/80-81)
 barne≈migrazio (11.3.1/80-81)
 barne≈muin (11.3.1/80-81)
 barne≈oreka (11.3.1/80-81)
 -barne(ra): 11.5/81)
 -barneko: 11.5/81)
 barra-barra (16/99-100)
 barre egin (6/62-63)
 barre eragin (6/62-63)
 barregura (8/70-71)
 barren-barrean (1.3/50-52)
 -barru(an): 11.5/81)
 -barru (tripa≈barru: 11.2.6/80)
 -barruko: 11.5/81)
 barrunbe (11.2.6/80)
 Bartzelona 92 olinpialdia (14.2/93-95)
 baserri≈antz (11.2.2/78-80)
 baserri≈etxe (12/78-80)
 baserrikume (11.2.5/79-80)
 baserritar≈jende (11.2.5/79-80)
 baso≈mutil (11.1/77)
 bat-batean (1.3/50-52)
 batasun falta (5/60-61)
 batasun-nahi (8/70-71)
 bateraezin (4/58-59)
 batipat (1.1/48-49)
 batzarburu (11.2.5/79-80)
 batzordeburu (11.2.5/79-80)
 batzordekide (11.2.5/79-80)
 baxoerdi (11.2.1/78-80)
 bazkaldu berri (9/72-73)
 bazko≈inguru (11.2.6/80)
 bazterka-bazterka (1.2/49-50)
 bazterrik bazter (1.1/48-49)
 -be (pe) (zubipe: 11.2.6/80)
 begi•beltz (3/56-57)
 begi•gorri (3/56-57)
 begi•huts (izan) (3/56-57)
 begi≈mingarri (7.1/64-69)
 begi-ilun (3/56-57)
 begibakar (3/56-57)
 begitarte (11.2.6/80)
 behar-beharrezko (1.3/50-52)
 behatz-lodi (3/56-57)
 behaztopa (7.2/64-69)
 behe≈laino (11.3.1/80-81)
 behe≈maiztasun (11.3.1/80-81)
 behe≈nafarrera (11.3.1/80-81)
 behi≈esne (11.1/77)
 behi≈umatze (7.2/64-69)
 behin-behineko (1.3/50-52)
 behinipehin (1.1/48-49)
 Behobia-Donostia maratoi-erdia
 (14.2/93-95)
 behor≈gidari (7.1/64-69)
 bekatu≈bide (11.2.5/79-80)
 belar≈izpi (11.2.1/78-80)
 belarluze (3/56-57)
 belarri•luze (3/56-57)
 belarri≈oste (11.2.6/80)
 belarrondo (11.2.6/80)
 belaunaldi (11.2.5/79-80)
 belaunik belaun (1.1/48-49)
 beldur eman (6/62-63)
 beldur≈jario (7.1/64-69)
 beldurgabe (5/60-61)
 belodromorik belodromo (1.1/48-49)
 bene-benetan (1.3/50-52)
 -bera (isurbera: 4/58-59)
 berantetsi (6/62-63)
 berba egin (6/62-63)
 berbadun (7.1/64-69)
 berbaldi (11.2.5/79-80)
 berbera (1.3/50-52)
 berde-berdea (1.3/50-52)
 berdin-berdina (1.3/50-52)
 bere-bere(a) (1.3/50-52)
 berezi-berezia (1.3/50-52)

- bero≈neurgailu (7.1/64-69)
 bero-beroa (1.3/50-52)
 -berri (amaitu berri: 9/72-73)
 berri≈jario (7.1/64-69)
 berri≈laburpen (7.2/64-69)
 berri-berria (1.3/50-52)
 -berritu (bideberritu: 6/62-63)
 berrizale (8/70-71)
 Berrogañe-Lahüntze (12/78-80)
 bertso≈biltzaile (7.1/64-69)
 bertso≈erdi (11.2.1/78-80)
 bertso≈lagun (11.2.5/79-80)
 bertso≈mota (11.2.4/79-80)
 bertso≈paratze (7.2/64-69)
 bertsogile (7.1/64-69)
 bertsogintza (7.2/64-69)
 bertsolari≈fama (11.2.2/78-80)
 bertsolari poeta (12/78-80)
 Bertsolari Txapelketa (11/82)
 bertsozale (8/70-71)
 berun (II) hidroxinitratoa (14.2/93-95)
 besamotz (3/56-57)
 beso≈azpi (11.2.6/80)
 beso≈gainka (7.3/65-69)
 besteak beste (1.1/48-49)
 betaurre (11.2.6/80)
 bete-betean (1.3/50-52)
 betizu (3/56-57)
 Beyena esnekiak (14.3/95-96)
 BEZ-IVA (13/87-88)
 BI-1416-F matrikula (14.2/93-95)
 BI-155 hegaldia (14.2/93-95)
 bi-biak (1.3/50-52)
 bidai agentzia (x/39-42)
 bidazti-olerkari (12/78-80)
 -bide (agerbide: 10/74-76)
 bide≈aldaketa (7.2/64-69)
 -bide (bake≈bide: 11.2.5/79-80)
 bide≈bazter (11.1/77)
 bide egin (6/62-63)
 bide≈erakusle (7.1/64-69)
 bide≈urratzaile (7.1/64-69)
 bideberritu (6/62-63)
- bidegabe (5/60-61)
 bidegintza (7.2/64-69)
 bideo-saio (17/101-102)
 bideolan (17/101-102)
 bidez bide (1.1/48-49)
 bidezain (7.1/64-69)
 bihar-etzi(etan) (2/53-55)
 bihotz≈barne (11.2.6/80)
 bihotz≈erdiragarri (7.1/64-69)
 bihotz≈hunkigarri (7.1/64-69)
 bihotz-bihotzetik (1.3/50-52)
 bihotz-əzpainak (2/53-55)
 bihotz-gogortu (3/56-57)
 bihotz-txiki (3/56-57)
 bihotzondo (11.2.6/80)
 bihurri≈antx (11.2.2/78-80)
 bila (7.3/65-69)
 bilatu berri (9/72-73)
 Bilb(a)o-Behobia autobidea (14.2/93-95)
 Bilbao-Bizkaia Kutxa (2/53-55)
 Bilbo-Iruñeak (2/53-55)
 bildur-ikaratu (13/87-88)
 bilera≈egun (11.1/77)
 bilgune (10/74-76)
 bilketa≈lan (11.2.3/78-80)
 biltoki (10/74-76)
 biltzar≈lagun (11.2.5/79-80)
 binbi-banba (16/99-100)
 binbili-bonbolo (16/99-100)
 biologi azterketa (x/39-42)
 bisean bis (1.1/48-49)
 Biurrun-Olkotz (12/78-80)
 bizar≈gorri (3/56-57)
 bizar≈labana (11.1/77)
 bizardun (7.1/64-69)
 bizi≈emaille (7.1/64-69)
 bizi≈laurden (11.2.1/78-80)
 bizi-bizirik (1.3/50-52)
 bizi-nahi (8/70-71)
 biziberritu (6/62-63)
 bizidun / bizigabe bereizketa (14.2/93-95)
 bizigai (10/74-76)
 bizigiro (10/74-76)

- bizigune (10/74-76)
 bizigura (8/70-71)
 bizilagun (11.2.5/79-80)
 bizileku (10/74-76)
 bizimodu (10/74-76)
 bizimolde (10/74-76)
 bititze≈manera (11.2.4/79-80)
 Bizkai-Gipuzkoak (2/53-55)
 bizkar≈hezur (11.1/77)
 bizkarzain (7.1/64-69)
 bizpahiru (2/53-55)
 BMW-364 autoa (14.2/93-95)
 bodega / petaka hots≈aldaketa (14.2/93-95)
 Boeing 747 bidai hegazkina (14.2/93-95)
 bonba≈kotxe (12/78-80)
 bonba-kotxe (12/78-80)
 bor-bor (16/99-100)
 borobiltasun falta (5/60-61)
 borragoma (10/74-76)
 bospasei (2/53-55)
 bostortz (3/56-57)
 bota berri (9/72-73)
 botagale (8/70-71)
 botu≈emaile (7.1/64-69)
 botu≈emate (7.2/64-69)
 (boulangerie) Zugasti okindegia
 (14.3/95-96)
 bozaldi (11.2.5/79-80)
 bozemaile (7.1/64-69)
 bozgorailu (7.1/64-69)
 bris-bris (16/99-100)
 bristi-brasta (16/99-100)
 bukatu berri (9/72-73)
 bular≈gain (11.2.6/80)
 bular≈inguru (11.2.6/80)
 bulego≈zaindari (7.1/64-69)
 bulego-mulego (16/99-100)
 bulegoz bulego (1.1/48-49)
 burdin fabrika (x/39-42)
 burdina (III) kloruroa (14.2/93-95)
 burdina≈maila (x/39-42)
 burdingai (11.2.5/79-80)
 burdingintza (7.2/64-69)
 burgeskume (11.2.5/79-80)
 Burgue-Erreiti (12/78-80)
 burokrazi egarri (8/70-71)
 burruka-nahi (8/70-71)
 buru•arin (3/56-57)
 -buru (atalburu: 11.2.5/79-80)
 buru≈estalki (7.1/64-69)
 buru•soil (3/56-57)
 buru•zuri (3/56-57)
 buru-buztanak (2/53-55)
 buru-makurtu (3/56-57)
 burugabe (5/60-61)
 buruorde (11.2.5/79-80)
 bururen buru (1.1/48-49)
 buruzagi≈jende (11.2.5/79-80)
 busti-palatal (13/87-88)
 Buztintze-Iriberrri (12/78-80)
 C bitamina (14.2/93-95)
 cis-trans isomeria (14.2/93-95)
 CINA gatza (14.2/93-95)
 CODATA txostena (14.2/93-95)
 copyright-agiria (17/101-102)
 D dokumentua (14.2/93-95)
 dabilen-dabilen (1.3/50-52)
 dagoen-dagoen(ean) (1.3/50-52)
 dama-galaiak (2/53-55)
 damubide (11.2.5/79-80)
 dantza≈lagun (11.2.5/79-80)
 dantzaleku (10/74-76)
 dantzaurre (11.2.6/80)
 dantzazale (8/70-71)
 dardar(ra) (16/99-100)
 datu≈bilketa (7.2/64-69)
 definizio≈kontu (11.2.3/78-80)
 deformaezin (4/58-59)
 dei egin (6/62-63)
 deialdi (11.2.5/79-80)
 dekan(o)orde (11.2.5/79-80)
 deklinabide (10/74-76)
 deklinabide≈atzizki (11.1/77)
 demografi aldaketa (7.2/64-69)
 den-den(a)(k) (1.3/50-52)
 den-den-dena (1.3/50-52)

- denbora≈galtze (7.2/64-69)
denbora≈pasa (dabil) (7.3/65-69)
denda osteko (almazena) (11.5/81)
dendariz denda (1.1/48-49)
desafio≈kutsu (11.2.2/78-80)
didaktiko-pedagogiko (2/53-55)
dilin-dalan (16/99-100)
dinbili-danbala (16/99-100)
diplomazi falta (5/60-61)
diplomazi falta (x/39-42)
diputatu≈gai (11.2.5/79-80)
diru bila (7.3/65-69)
diru≈bilketa (7.2/64-69)
diru eske (7.3/65-69)
diru≈jasotzaile (7.1/64-69)
diru≈kopuru (11.1/77)
diru≈pila (11.2.1/78-80)
diru≈ugalpen (7.2/64-69)
diru≈usain (11.2.2/78-80)
diru-egarri (8/70-71)
diru-gose (8/70-71)
dirudun (7.1/64-69)
dirugabe (5/60-61)
diruzain (7.1/64-69)
diruzaintza (7.2/64-69)
dixagabe (5/60-61)
dizdiz(a) (16/99-100)
do nota (14.2/93-95)
dohakabe (5/60-61)
doi-doia (1.3/50-52)
doian doika (1.1/48-49)
dokumentazio falta (5/60-61)
domeka≈arratsalde (11.1/77)
Domingo Kanpaña (15/97-98)
Donibane-Lohizune (12/78-80)
Donostia/San Sebastián (13/87-88)
dorre≈etxe (12/78-80)
dotrinazale (8/70-71)
duda-muda (16/99-100)
-dun (dirudun: 7.1/64-69)
Duzunaritze-Sarrasketa (12/78-80)
e letra (14.2/93-95)
EAJ-PNV (13/87-88)
EAJ-PSE koalizioa (14.2/93-95)
ebaluazio≈fitxa (11.1/77)
ebaluazio≈lan (11.2.3/78-80)
ebaluazio-neurketa (13/87-88)
edanaldi (10/74-76)
edarizale (8/70-71)
eder-ederra (1.3/50-52)
ederki-ederki (1.3/50-52)
ederretsi (6/62-63)
ederto-ederto (1.3/50-52)
(editorial) Añamendi argitaletxea
(14.3/95-96)
-egarri (diru-egarri: 8/70-71)
egi-egarri (8/70-71)
egile≈eskubide (11.1/77)
egin berri (9/72-73)
egin (ihes egin: 6/62-63)
eginbide (10/74-76)
eginzale (8/70-71)
egizale (8/70-71)
egonaldi (10/74-76)
egonezin (4/58-59)
egongela (10/74-76)
egosi-irakin (2/53-55)
egoskogor (4/58-59)
eguerdi (11.2.1/78-80)
egun seinale (12/78-80)
egunean eguneko (1.2/49-50)
egunean-egunean (1.2/49-50)
egunero-egunero (1.2/49-50)
egunkari-aldizkariak (2/53-55)
egur falta (5/60-61)
egur≈pila (11.2.1/78-80)
egur≈piska (11.2.1/78-80)
egurgite (7.2/64-69)
eguzki≈argi (11.1/77)
Eguzki≈errege (12/78-80)
-ehize: 7.2/64-69)
ehize≈lagun (11.2.5/79-80)
eho-makina (10/74-76)
EHU-UPV (13/87-88)
ekarri berri (9/72-73)
ekinaldi (10/74-76)

- ekinaren ekinaz (1.1/48-49)
 ekinean-ekinean (1.2/49-50)
 ekintza≈plan (11.1/77)
 ekintzabide (11.2.5/79-80)
 ELA sindikatua (14.2/93-95)
 ele-erasan (3/56-57)
 elebitasun≈kontu (11.2.3/78-80)
 elektroeragile (17/101-102)
 elektronikazale (8/70-71)
 elektrotresn(eri)a (17/101-102)
 elikagai (10/74-76)
 elikagune (10/74-76)
 eliz agintari (x/39-42)
 eliza≈zerga (x/39-42)
 elizagintza (7.2/64-69)
 elizgizon (11.2.5/79-80)
 elkar≈istimu (11.3.2/81)
 elkar≈jarrera (11.3.2/81)
 elkar≈konfidantza (11.3.2/81)
 elkar≈maitasun (11.3.2/81)
 elkarbide (11.3.2/81)
 elkarbizitza (11.3.2/81)
 elkargiro (11.3.2/81)
 elkargune (11.3.2/81)
 elkarrekintza (11.3.2/81)
 elkarrikusketa (11.3.2/81)
 elkarrizketa (11.3.2/81)
 elkartruke (11.3.2/81)
 elorri≈ondo (11.2.3/78-80)
 eltzegile (7.1/64-69)
 elur-melur (16/99-100)
 emagin (7.1/64-69)
 emaitza≈bilketa (7.2/64-69)
 emakume≈aldra (11.2.1/78-80)
 emakume deabru (12/78-80)
 eman (gibel eman: 6/62-63)
 emanaldi (10/74-76)
 emaro-emaro (1.3/50-52)
 emeki-emeki (1.3/50-52)
 endredamakila (10/74-76)
 Enrike Txori-ehiztari(a) (15/97-98)
 entzunak entzun (1.1/48-49)
 epaimahaiburu (11.2.5/79-80)
 eper≈kabia (11.1/77)
 -era (zibilizazio≈era: 11.2.4/79-80)
 eraberritu (6/62-63)
 eragin (negar eragin (6/62-63)
 eragin-indar (10/74-76)
 erakuspide (10/74-76)
 erakustoki (10/74-76)
 -erakutsi (eskuerakutsi: 7.2/64-69)
 eraman berri (9/72-73)
 eraman-ekarri (2/53-55)
 -erasan (ele-erasan: 3/56-57)
 Erasun-Elgorriaga aizkol apostua
 (14.2/93-95)
 erbi≈ehiztari (7.1/64-69)
 erdal-euskal hiztegia (2/53-55)
 -erdi (kilo≈erdi: 11.2.1/78-80)
 erdi-erdian (dago) (1.3/50-52)
 erdietsi (6/62-63)
 erdiz erdi (1.1/48-49)
 -eritzi (oneritzi: 6/62-63)
 erizain (7.1/64-69)
 erle≈mordo (11.2.1/78-80)
 erlijio≈gurutzada (11.1/77)
 erlijio≈irakaskuntza (7.2/64-69)
 erlijiojogabe (5/60-61)
 erlojugintza (7.2/64-69)
 ernamuin (10/74-76)
 erne-erne (gidatu) (1.3/50-52)
 erran-merran (16/99-100)
 -erraz (adierraz: 4/58-59)
 erraz-erraz (asmatu) (1.3/50-52)
 erre berri (9/72-73)
 erre-arin (9/72-73)
 errebelar (10/74-76)
 erredakzioburu (11.2.5/79-80)
 erreferentzi puntu (x/39-42)
 erregai (10/74-76)
 errege-erreginak (2/53-55)
 errege-profeta (12/78-80)
 erregegai (11.2.5/79-80)
 erregekume (11.2.5/79-80)
 erreka≈zubi (11.1/77)
 erreka≈zuloz zulo (1.1/48-49)

- errektor(e)orde (11.2.5/79-80)
 erretor-bikario (12/78-80)
 errolda≈zenbaki (11.1/77)
 erromeriarik erromeria (1.1/48-49)
 erromes≈jende (11.2.5/79-80)
 errosario≈esaka (7.3/65-69)
 errota≈etxe (12/78-80)
 errugabe (5/60-61)
 ertzangune (11.2.5/79-80)
 ertzaintza (7.2/64-69)
 esaldi (10/74-76)
 esamesa (16/99-100)
 esamolde (10/74-76)
 esan berri (9/72-73)
 esan-eginak (2/53-55)
 esanak esan (1.1/48-49)
 esangai (10/74-76)
 esangura (8/70-71)
 esapide (10/74-76)
 eserleku (10/74-76)
 eskabide (10/74-76)
 eske (7.3/65-69)
 eskergabe (5/60-61)
 eskola≈lagun (11.2.5/79-80)
 eskola≈liburu (x/39-42)
 eskola≈maisua (11.1/77)
 eskolagabe (5/60-61)
 eskolarteko (11.5/81)
 eskolaume (11.2.5/79-80)
 esku artean (11.5/81)
 esku≈baloi (11.1/77)
 esku•huska (3/56-57)
 esku•hutsik (3/56-57)
 esku•zabal (3/56-57)
 eskualde mailako (zerbitzua) (11.5/81)
 eskuerakutsi (7.2/64-69)
 eskutitz-telegramak (2/53-55)
 eskuz esku (1.1/48-49)
 esna-ordu (10/74-76)
 esne≈apur (11.2.1/78-80)
 esne≈behi (11.1/77)
 esne≈gain (11.2.6/80)
 esne≈saltzaile (7.1/64-69)
 esne≈tanta (11.2.1/78-80)
 espantu-gose (8/70-71)
 espos≈lagun (11.2.5/79-80)
 -estali (zikin-estali: 3/56-57)
 estilo falta (5/60-61)
 ETB1 kanala (14.2/93-95)
 etenerraz (4/58-59)
 Etniker (17/101-102)
 etorberri (9/72-73)
 etorbide (10/74-76)
 etorri berri (9/72-73)
 -etorri (hitz-etorri: 7.2/64-69)
 etsai bila (7.3/65-69)
 etsai≈talde (11.2.1/78-80)
 -etsi (salbuetsi: 6/62-63)
 etsialdi (10/74-76)
 Etxarri-Aranatz (12/78-80)
 etxe≈aitzin (11.2.6/80)
 etxe≈atze (11.2.6/80)
 etxe≈aurre (11.2.6/80)
 etxe≈barne (11.2.6/80)
 etxe≈eraikuntza (7.2/64-69)
 etxe≈galgarri (7.1/64-69)
 etxe≈kalte (7.1/64-69)
 etxe≈maite (7.1/64-69)
 etxe≈ondo (11.2.6/80)
 etxe≈sail (11.2.1/78-80)
 etxebizitza (12/78-80)
 etxegite (7.2/64-69)
 etxez etxe (1.1/48-49)
 etzanaldi (10/74-76)
 etzinalde (10/74-76)
 euri≈neurigailu (7.1/64-69)
 euri≈neurkin (7.1/64-69)
 euroagintari (17/101-102)
 Europa 93 proiektua (14.2/93-95)
 Euskal air (17/101-102)
 Euskal Irrati-Telebista (2/53-55)
 euskal(t)zale (8/70-71)
 euskaldun (7.1/64-69)
 euskaldun-euskaldun (1.3/50-52)
 Euskalsoft (17/101-102)
 euskaltegiz euskaltegi (1.1/48-49)

- euskaltzale (8/70-71)
euskara light (17/101-102)
euskara-erdarak (2/53-55)
euskarologo (17/101-102)
Euskerazaintza (7.2/64-69)
Eusko Jauriaritza (11/82)
Eusko Trenbideak/Ferrocarriles Vascos S.A.
(13/87-88)
Eusko-card visa (17/101-102)
Euskophoto (17/101-102)
Expo Loiola (17/101-102)
extrafin (17/101-102)
extragozo (altzairu) (17/101-102)
extraofizial(ki) (17/101-102)
ezagugaitz (4/58-59)
ezarian-ezarian (1.2/49-50)
ezetsi (6/62-63)
-ezin (aseezin: 4/58-59)
ezker-eskuin (2/53-55)
ezkerralde (11.2.6/80)
Ezkio-ltsaso (12/78-80)
ezkonberri (9/72-73)
ezkonbidaia (10/74-76)
ezkongai (10/74-76)
ezkongura (8/70-71)
ezkonsari (10/74-76)
ezpain-lumak (2/53-55)
ezpata≈belar (12/78-80)
ezpata≈dantza (11.1/77)
ezti≈tanta (11.2.1/78-80)
-falta (estilo falta: 5/60-61)
-fama (bertsolaria≈fama: 11.2.2/78-80)
fama-egarri (8/70-71)
famarik fama (1.1/48-49)
fasean-fasean (1.2/49-50)
fede≈ukapen (7.2/64-69)
fede≈ukatzaile (7.1/64-69)
fedeberritu (6/62-63)
fededun (7.1/64-69)
fedegabe (5/60-61)
Federiko I Bizargorri(a) (15/97-98)
Felipe Eskuzabal(a) (15/97-98)
festa≈usain (11.2.2/78-80)
festaburu (12/78-80)
festarik festa (1.1/48-49)
filosofi fakultate (x/39-42)
fin-fina (1.3/50-52)
finkaleku (10/74-76)
fino-ugriar (2/53-55)
firi-fara (16/99-100)
fonetika≈lege (x/39-42)
formaldatu (6/62-63)
Foru Aldundiak (11/82)
fotoeroale (17/101-102)
Fotokai (17/101-102)
frantses-euskaldun (12/78-80)
fristi-frasta (16/99-100)
frutu≈emaile (7.1/64-69)
frutu≈suerte (11.2.4/79-80)
funsgabe, funskabe (5/60-61)
-(g)une (babesgune: 11.2.5/79-80)
-(g)une (babesgune: 11.2.5/79-80)
-gabe (adargabe: 5/60-61)
-gabetu (baimengabetu: 6/62-63)
-gai (aldagai: 10/74-76)
-gai (aztigai: 11.2.5/79-80)
gai≈jartzaile (7.1/64-69)
gai≈zerrenda (11.1/77)
-gain (asto≈gain: 11.2.6/80)
-gain(etik): 11.5/81)
gain(t)xuritu (6/62-63)
gain-gainera (1.3/50-52)
gainazal (11.3.1/80-81)
gainbalio (11.3.1/80-81)
gainbihurritu (6/62-63)
gainegitura (11.3.1/80-81)
gainez gain (1.1/48-49)
gainkarga (11.3.1/80-81)
gainpresio (11.3.1/80-81)
gainsoldata (11.3.1/80-81)
gaitasun≈agiri (11.1/77)
-gaitz (herdoi(l)gaitz : 4/58-59)
gaitzeritzi (6/62-63)
gaitzetsi (6/62-63)
gaixozaintza (7.2/64-69)
gaizki≈esaka (7.3/65-69)

- gaizkin (7.1/64-69)
 galbide (10/74-76)
 galde-erantzunak (2/53-55)
 galdegai (10/74-76)
 galdera=sorta (11.2.1/78-80)
 galdu berri (9/72-73)
 galdu-gorde(an ibili) (2/53-55)
 galduak galdu (1.1/48-49)
 -gale (logale: 8/70-71)
 galtzerdi (11.2.1/78-80)
 galzori (10/74-76)
 Gamue-Zohazti (12/78-80)
 garabi=kamioi (12/78-80)
 garaje=itxura (11.2.2/78-80)
 garapen falta (5/60-61)
 Garazi Gerrieder (15/97-98)
 garbi-garbia (1.3/50-52)
 garbitoki (10/74-76)
 gari=urte (11.1/77)
 garraio=zerbitzu (11.1/77)
 Garraio Zuzendaritza (11/82)
 gatz=ontzi (11.1/77)
 gatz=piska (11.2.1/78-80)
 gatz-ozpindu (2/53-55)
 gatz-piperdun (2/53-55)
 gatzoztu (6/62-63)
 gau klub (17/101-102)
 gau-pasa (7.2/64-69)
 gaur-biharretan (2/53-55)
 gaur-gaurkoz (1.3/50-52)
 Gaxuxa Mokobipil (15/97-98)
 gazgabe/gatzgabe (5/60-61)
 gazi-geza (2/53-55)
 gaztagintza (7.2/64-69)
 gztaina=kolore (11.2.2/78-80)
 gazte=jende (11.2.5/79-80)
 gazte-gazterik (1.3/50-52)
 Gaztelondo-Topetia (11.4/81)
 gehien-gehiena (1.3/50-52)
 geldialdi (10/74-76)
 geldiune (10/74-76)
 geltoki (10/74-76)
 geologi irakasle (x/39-42)
 gerla=manera (11.2.4/79-80)
 Gernika-Lumo (12/78-80)
 geroaldi (11.2.5/79-80)
 gerra=aurre (11.2.6/80)
 gerra aurretik (11.5/81)
 gerra=ondo (11.2.6/80)
 gerragizon (11.2.5/79-80)
 gerraurreko (11.5/81)
 gerrazale (8/70-71)
 gerri=eder (3/56-57)
 gertirudi (10/74-76)
 geure-geure(a) (1.3/50-52)
 gibel eman (6/62-63)
 -gibel (mendi=gibel: 11.2.6/80)
 gibel=zati (11.2.1/78-80)
 gibel-handi (3/56-57)
 gidabaimen (10/74-76)
 gidaliburu (10/74-76)
 -gile (langile: 7.1/64-69)
 giltzarri (12/78-80)
 -gin (emagin: 7.1/64-69)
 -gintza (antzerkigintza: 7.2/64-69)
 Gipuzkoa 2000 programa (14.2/93-95)
 Gipuzkoa-Donostia kutxa (14.2/93-95)
 giro=berotze (7.2/64-69)
 giro=sortzaile (7.1/64-69)
 -gite (talogite: 7.2/64-69)
 giza igel (12/78-80)
 gizabide (11.2.5/79-80)
 gizaldiz gizaldi (1.1/48-49)
 gizarte=aldaketa (7.2/64-69)
 gizarte=egoera (11.1/77)
 gizarteratze=lan (11.2.3/78-80)
 gizon arrano (12/78-80)
 gizon asto (12/78-80)
 -gizon (gerragizon: 11.2.5/79-80)
 gizon=sail (11.2.1/78-80)
 gizonzale (8/70-71)
 gobemu=molde (11.2.4/79-80)
 gobemuburu (11.2.5/79-80)
 gogait egin (6/62-63)
 gogait eragin (6/62-63)
 gogo=galtze (7.2/64-69)

- gogo-landu (3/56-57)
 gogoeta≈bide (11.2.5/79-80)
 -gogor (egoskogor: 4/58-59)
 -gogortu (bihotz-gogortu: 3/56-57)
 goi≈agintaritza (11.3.1/80-81)
 goi≈kargu (11.3.1/80-81)
 goi≈maila (11.3.1/80-81)
 goi≈nafarrera (11.3.1/80-81)
 goi-beheak (2/53-55)
 goien-barren (2/53-55)
 goizean goiz (1.1/48-49)
 gona≈zakur (11.1/77)
 gonagai (11.2.5/79-80)
 gor-mutu (2/53-55)
 goraipatu (6/62-63)
 goraltxatu (6/62-63)
 gordeleku (10/74-76)
 gordin≈antx (11.2.2/78-80)
 gordin-gordin (1.3/50-52)
 goretsi (6/62-63)
 gorputz≈atal (11.2.1/78-80)
 gorri-gorri (1.3/50-52)
 gorro-txapel (13/87-88)
 gorroto hartu (6/62-63)
 -gose (aginte-gose: 8/70-71)
 gozakaitz (4/58-59)
 gozo-mikatz (2/53-55)
 gramatika≈arau (11.1/77)
 gramatika≈arau (x/39-42)
 grapa≈kengailu (7.1/64-69)
 greko-erromatar (2/53-55)
 Gros-Amara autobus≈linea (14.2/93-95)
 guda≈oste (11.2.6/80)
 -gune (aztergune: 10/74-76)
 -gura (barregura: 8/70-71)
 Gurpil gurpil-denda (14.3/95-96)
 gurutzada≈saio (x/39-42)
 gurutziltzatu (6/62-63)
 gutxi gora-behera (2/53-55)
 gutxi-asko (2/53-55)
 gutxietsi (6/62-63)
 guzti-guzti(a)(k) (1.3/50-52)
 HAEE-IVAP (13/87-88)
 haize≈pittin (11.2.1/78-80)
 haize≈txistu (11.1/77)
 hala-hola (2/53-55)
 hamabi-hamabi(etan) (1.3/50-52)
 hamalauzanko (3/56-57)
 hamar-hamaika (lagun) (2/53-55)
 han-hemen (2/53-55)
 han-hor (2/53-55)
 handi-mandi (16/99-100)
 handikigura (8/70-71)
 hanka≈arrasto (11.1/77)
 hanka≈luze (3/56-57)
 hanka≈motz (3/56-57)
 hankabakar (3/56-57)
 hankarin (3/56-57)
 hankutsik (3/56-57)
 haragi≈salda (11.1/77)
 haragizale (8/70-71)
 harakin (7.1/64-69)
 harat-honat (2/53-55)
 hargin (7.1/64-69)
 hargin-meatzari (12/78-80)
 harpidetza≈sari (11.1/77)
 harreman (2/53-55)
 harreman falta (5/60-61)
 harremanak (2/53-55)
 harri≈jasotzaile (7.1/64-69)
 harri≈koskor (11.2.1/78-80)
 harri≈pikatzaille (7.1/64-69)
 harri zilindro (12/78-80)
 harro≈haize (11.2.2/78-80)
 harro-harro (agertu) (1.3/50-52)
 hartu (kargu hartu) (6/62-63)
 hartu-eman (2/53-55)
 hasberri (9/72-73)
 haserre≈itxura (11.2.2/78-80)
 hasi berri (9/72-73)
 hasi-masi (16/99-100)
 hasialdi (10/74-76)
 hasiera-hasieratik (1.3/50-52)
 hats≈beherapen (7.2/64-69)
 hats eman (6/62-63)
 haurdun (7.1/64-69)

- haurgintza (7.2/64-69)
 hautagai≈zerrenda (11.1/77)
 hauteman (6/62-63)
 hauteskunde≈batzorde (11.1/77)
 hautetsi (6/62-63)
 hautsi-mautsi (16/99-100)
 hazi≈ereite (7.2/64-69)
 Hazparne-Eulatei (11.4/81)
 hedagai (10/74-76)
 hego-ekialde (12/78-80)
 hego-hegomendebalde (12/78-80)
 hego-mendebalde (12/78-80)
 hegoaidatu (6/62-63)
 helbide (10/74-76)
 helburu (10/74-76)
 helduleku (10/74-76)
 helmuga (10/74-76)
 herdoi(l)gaitz (4/58-59)
 herri≈kirol (11.1/77)
 herrialdatu (6/62-63)
 herrigintza (7.2/64-69)
 herriz herri (1.1/48-49)
 hezigabe (5/60-61)
 hezkuntza≈alor (x/39-42)
 hil berri (9/72-73)
 hil eragin (6/62-63)
 hil-hurran (9/72-73)
 hil-hurren (9/72-73)
 hil-zahar (9/72-73)
 hilak hil (1.1/48-49)
 hilezin (4/58-59)
 hilgura (8/70-71)
 hiltoki (10/74-76)
 hinki-hanka (16/99-100)
 Hiper Eroski (17/101-102)
 hipergizon (17/101-102)
 hipotekagabe (5/60-61)
 hiri barnera (11.5/81)
 hiri buruzagi (12/78-80)
 hiribameko (11.5/81)
 hiruardar (3/56-57)
 hiruhortz (3/56-57)
 hirurehun-laurehun (2/53-55)
 hiruzpalau (2/53-55)
 hitz≈atal (11.2.1/78-80)
 hitz egin?/hitzezin? (6/62-63)
 hitz eman (6/62-63)
 hitz iratxo (12/78-80)
 hitz≈jario (7.1/64-69)
 hitz≈joskera (7.2/64-69)
 hitz-etorri (7.2/64-69)
 hitz-jario (7.2/64-69)
 hitzartu (6/62-63)
 hitzaurre (11.2.6/80)
 hitzez hitz (1.1/48-49)
 hizka-mizka (16/99-100)
 hizkera≈modu (11.2.4/79-80)
 hizketa≈bide (11.2.5/79-80)
 hizkuntz gaitasun (x/39-42)
 hizkuntza≈eskola (x/39-42)
 hizpide (11.2.5/79-80)
 hiltun (7.1/64-69)
 hobekuntza≈bide (11.2.5/79-80)
 hogei-hogeitabost (urte) (2/53-55)
 hori-beltz (2/53-55)
 hortz-ezpainkari (2/53-55)
 horzgabe/horzgabe (5/60-61)
 hoskide (11.2.5/79-80)
 hotsegin (6/62-63)
 hotseman (6/62-63)
 hotz-beroak (2/53-55)
 hotz-hotzean (1.3/50-52)
 hotzildu (6/62-63)
 -hurran (hil-hurren: 9/72-73)
 -hurren (hil-hurren: 9/72-73)
 hurrenez hurren (1.1/48-49)
 -huska (esku-huska: 3/56-57)
 huts egin?/hutsegin? (6/62-63)
 huts≈egite (6/62-63)
 -huts(ik) (esku-hutsik: 3/56-57)
 huts-hutsik (1.3/50-52)
 hutsarte (11.2.6/80)
 ibil-leku (10/74-76)
 ibilaldi (10/74-76)
 ibilbide (10/74-76)
 -ibili (bakan-ibili: 3/56-57)

- ibili-zahar (9/72-73)
 ibiliaren ibiliz (1.1/48-49)
 idatz-hizkera (10/74-76)
 Idauze-Mendi (12/78-80)
 idazkari andere (12/78-80)
 idazkari-sailburu (12/78-80)
 idazkola (10/74-76)
 idazlan (10/74-76)
 idazle / hiztun koefiziente (14.2/93-95)
 idazmakina (10/74-76)
 idazmakina (10/74-76)
 idazpide (10/74-76)
 idazpuru (10/74-76)
 idaztankera (10/74-76)
 idaztarau (10/74-76)
 idolozaile (8/70-71)
 igerileku (10/74-76)
 ihes egin (6/62-63)
 ihes eragin (6/62-63)
 ihesaldi (10/74-76)
 iji-aja (16/99-100)
 ika-mika (16/99-100)
 -ikara (lurrikara: 7.2/64-69)
 ikas-helburu (10/74-76)
 ikas-sail (10/74-76)
 ikasbide (10/74-76)
 ikasgai (10/74-76)
 ikasgela (10/74-76)
 ikasgura (8/70-71)
 ikasketa≈programa (11.1/77)
 ikaskide (10/74-76)
 ikaslagun (10/74-76)
 ikasle / gela ratioa (14.2/93-95)
 ikasle≈multzo (11.2.1/78-80)
 ikasliburu (10/74-76)
 ikasmaila (10/74-76)
 ikasmaterial (10/74-76)
 ikasmolde (10/74-76)
 ikastaldi (10/74-76)
 ikastaro (10/74-76)
 ikastaro≈amaiera (7.2/64-69)
 ikasteknika (10/74-76)
 ikastetxe (10/74-76)
 ikastetxe mailan (11.5/81)
 ikastola (10/74-76)
 ikastordu (10/74-76)
 ikasturte (10/74-76)
 ikazkin (7.1/64-69)
 ikerketa≈proiektu (11.1/77)
 ikerlan (10/74-76)
 ikus-entzule (2/53-55)
 ikus-entzunezko (2/53-55)
 ikusi berri (9/72-73)
 ikusi-makusi (16/99-100)
 ikusian-ikusian (1.2/49-50)
 ikusmira(tu) (13/87-88)
 ikusmuga (10/74-76)
 ikuspegi (10/74-76)
 ikuspuntu (10/74-76)
 ikustezin (4/58-59)
 Ilargi≈amandre (12/78-80)
 ile•harro (3/56-57)
 ile•kizkur (3/56-57)
 ilun-ilun (1.3/50-52)
 ilunaldi (10/74-76)
 ilunbe (11.2.6/80)
 Indalezio Moko (15/97-98)
 indar≈emaila (7.1/64-69)
 indar≈neurtze (7.2/64-69)
 indarberritu (6/62-63)
 indargabetu (6/62-63)
 indargaldu (6/62-63)
 industri iraultza (7.2/64-69)
 industrigile (7.1/64-69)
 industrizale (8/70-71)
 informazio≈zerbitzu (11.1/77)
 informazio-gura (8/70-71)
 informazio-gura (8/70-71)
 infragizatar (17/101-102)
 infragizon (17/101-102)
 infragorri (17/101-102)
 infrasoinu (17/101-102)
 -inguru (bular≈inguru: 11.2.6/80)
 ingurune (11.2.5/79-80)
 inji-anju (16/99-100)
 inozo≈plantak (11.2.2/78-80)

- integraezin (4/58-59)
 integrista≈aire (11.2.2/78-80)
 intsektikari (7.1/64-69)
 inude≈abioi (12/78-80)
 ipar-ekialde (12/78-80)
 ipar-iparrekialde / hego-hegomendebalde
 orientazio (14.2/93-95)
 ipar-mendebalde (2/53-55)
 lparbus (17/101-102)
 ipi-apa (16/99-100)
 ipurlodi (3/56-57)
 ipurtagiri (3/56-57)
 ipurtarin (3/56-57)
 ipurterre (3/56-57)
 irabazpide (10/74-76)
 iragan berri (9/72-73)
 iragarki≈taula (11.1/77)
 irail-urria(k) (2/53-55)
 irakas-sistema (10/74-76)
 irakasle≈jende (11.2.5/79-80)
 irakasle≈lagun (11.2.5/79-80)
 irakasmaila (10/74-76)
 irakasmundu (10/74-76)
 irakaspide (10/74-76)
 irakasteredu (10/74-76)
 irakastordu (10/74-76)
 irakin berri (9/72-73)
 irakurgai (10/74-76)
 irakurliburu (10/74-76)
 irakurterraz (4/58-59)
 irarkola (10/74-76)
 iraultza≈giro (x/39-42)
 irapen≈poxi (11.2.1/78-80)
 iritsi berri (9/72-73)
 iritzi≈artikulu (11.1/77)
 iritzi-mintzi (16/99-100)
 iritziak iritzi (1.1/48-49)
 irizkide (11.2.5/79-80)
 irizpide (11.2.5/79-80)
 irrati≈entzule (7.1/64-69)
 irrati-telebista(k) (2/53-55)
 irribarre (13/87-88)
 irten berri (9/72-73)
 irten-muga (10/74-76)
 irtenbide (10/74-76)
 Iruraitz-Gauna (12/78-80)
 isats-luze (3/56-57)
 isil(ka)-misil(ka) (16/99-100)
 isil-isila (1.3/50-52)
 isil-isilik (1.3/50-52)
 isurbera (4/58-59)
 itsasgizon (11.2.5/79-80)
 itxi-ireki (2/53-55)
 -itxura (jainko≈itxura: 11.2.2/78-80)
 itxuraldatu (6/62-63)
 itzulbide (10/74-76)
 itzulpen≈kutsu (11.2.2/78-80)
 izelonbre (13/87-88)
 izen arrunt / izen propio oposizio
 (14.2/93-95)
 izen eske (7.3/65-69)
 izen≈sintagma (11.1/77)
 izen-abizenak (2/53-55)
 izenondo (11.2.6/80)
 izenorde (11.2.5/79-80)
 izerdi≈xorta (11.2.1/78-80)
 izkuta-agiri(ka) (2/53-55)
 -izpi (belar≈izpi: 11.2.1/78-80)
 izukaitz (4/58-59)
 -jabe (lur-jabe: 7.1/64-69)
 jai≈antolatzaile (7.1/64-69)
 jaialdi (11.2.5/79-80)
 jaiero-jaiero (1.2/49-50)
 Jainko aita (12/78-80)
 jainko≈itxura (11.2.2/78-80)
 Jainko-gose (8/70-71)
 jainkofago (17/101-102)
 jainkozale (8/70-71)
 jaio berri (9/72-73)
 jaiondoko (11.5/81)
 jaiotza≈kontrol (x/39-42)
 jaiotza≈tasa (11.1/77)
 -jakin (asko-jakin: 3/56-57)
 jakin-gose (8/70-71)
 jakin-nahi (8/70-71)
 jakinbide (10/74-76)

- jakingura (8/70-71)
 jakintza≈gai (11.2.5/79-80)
 jakintzazale (8/70-71)
 jakinzale (8/70-71)
 jale-edale ospe (2/53-55)
 -jan (txuleta-jan: 7.2/64-69)
 jan-arin(ean) (9/72-73)
 jan-gose (8/70-71)
 jan-zahar (9/72-73)
 jantoki (10/74-76)
 jantzi≈garbiketa (7.2/64-69)
 jantzi-erantzi (2/53-55)
 jardun-atal (10/74-76)
 jardungai (10/74-76)
 jardungune (10/74-76)
 jardupide (10/74-76)
 -jario (beldur-jario: 7.1/64-69)
 -jario (hitz-jario: 7.2/64-69)
 jarleku (10/74-76)
 jatordu≈amaiera (7.2/64-69)
 jaun baru (12/78-80)
 jaun mera (12/78-80)
 jaun-andreak (2/53-55)
 jaunartu (6/62-63)
 jaundone (13/87-88)
 jauregi≈etxe (12/78-80)
 jeltzale (8/70-71)
 jende≈andana (11.2.1/78-80)
 -jende (gazte≈jende: 11.2.5/79-80)
 jende≈oste (11.2.1/78-80)
 jende≈tailu (11.2.4/79-80)
 jendetasun≈poxi (11.2.1/78-80)
 jira-bira (16/99-100)
 joan-etorri (2/53-55)
 joanak joan (1.1/48-49)
 Joane Talotxu (15/97-98)
 jokabide (10/74-76)
 jokamolde (10/74-76)
 joko≈tailu (11.2.4/79-80)
 jolas-zale (8/70-71)
 jolasgura (8/70-71)
 jolastoki (10/74-76)
 -jorra (artajorra: 7.2/64-69)
 josulagun (11.2.5/79-80)
 Juan Lurgabe(a) (15/97-98)
 Juan XXIII auzoa (14.2/93-95)
 justu-justu (iritsi) (1.3/50-52)
 -(k)ume (aingerukume: 11.2.5/79-80)
 K2000 produkzio-etxea (14.2/93-95)
 kafe≈antzerki (12/78-80)
 kafesne eske (7.3/65-69)
 kakodun (7.1/64-69)
 kale≈bizitza (11.1/77)
 kale≈garbitzaile (7.1/64-69)
 kale≈kantoi (11.1/77)
 kalekume (11.2.5/79-80)
 kalerik kale (1.1/48-49)
 kalez kale (1.1/48-49)
 -kalte (etxe-kalte: 7.1/64-69)
 kaltzontzilo•hutsik (3/56-57)
 kandela≈argi (11.1/77)
 Kandido Txapuza (15/97-98)
 kanpo≈ekintza (11.3.1/80-81)
 kanpo≈irizpide (11.3.1/80-81)
 kanpo≈mugarri (11.3.1/80-81)
 kantaldi (10/74-76)
 kantu≈kantari (7.3/65-69)
 kantzelariorde (11.2.5/79-80)
 kaputxino≈komentu (11.1/77)
 kargu hartu (6/62-63)
 Karlos II Burusoil(a) (15/97-98)
 kask-kask (16/99-100)
 kaskazuri (3/56-57)
 katuarrain (12/78-80)
 kezkabide (10/74-76)
 -kide (asmokide: 11.2.5/79-80)
 -kide (ikaskide: 10/74-76)
 kili-kili (16/99-100)
 kili-kolo (16/99-100)
 kilo≈erdi (11.2.1/78-80)
 kilometro≈kontailu (7.1/64-69)
 kinkiri-kunkuru (16/99-100)
 kirkir(ra) (16/99-100)
 kirol≈aldizkari (11.1/77)
 kirten-motz (3/56-57)
 kiskalizale (8/70-71)

- klase (abisu≈klase: 11.2.4/79-80)
- klase≈emaile (7.1/64-69)
- klase≈emankizun (7.2/64-69)
- koartel≈etxe (12/78-80)
- kobre / eztainu aleazio (14.2/93-95)
- Kohl-Miterrand elkarriketak (14.2/93-95)
- kokolo≈aurpegi (11.2.2/78-80)
- kolore (gaztaina≈kolore: 11.2.2/78-80)
- kolpe≈leungailu (7.1/64-69)
- komunikabide (10/74-76)
- konde-duke (12/78-80)
- konformaerraz (4/58-59)
- konformaezin (4/58-59)
- konformagaitz (4/58-59)
- konfort-zale (8/70-71)
- konponbide (10/74-76)
- kontaezin (4/58-59)
- kontagai (10/74-76)
- kontentagaitz (4/58-59)
- kontra(a)gindu (11.3.2/81)
- kontradibide (11.3.2/81)
- kontraegitura (11.3.2/81)
- kontrakarga (11.3.2/81)
- kontramaisu (11.3.2/81)
- kontrapisu (11.3.2/81)
- kontrapozoi(n) (11.3.2/81)
- kontrasu (11.3.2/81)
- kontrazal (11.3.2/81)
- kontsumo≈gai (11.2.5/79-80)
- kontu (afari≈kontu: 11.2.3/78-80)
- kontu eman (6/62-63)
- kontu hartu (6/62-63)
- kontu≈kontari (7.3/65-69)
- kontzientzi falta (5/60-61)
- kopetilun (3/56-57)
- kordegabe (5/60-61)
- Kose Diru (15/97-98)
- Kosepa Koipe (15/97-98)
- Kosepantoni Koloregorri (15/97-98)
- koskor (azukre≈koskor: 11.2.1/78-80)
- koxkero≈usain (11.2.2/78-80)
- kriski-kraska (16/99-100)
- kuku(a) (16/99-100)
- kultur emankizun (x/39-42)
- kultur gizon (11.2.5/79-80)
- Kultura eta Turismo Saila (11/82)
- Kultura Saila (x/39-42)
- kulturgintza (7.2/64-69)
- kutsadura≈arrisku (x/39-42)
- kutsagabe (5/60-61)
- kutsu (desafio≈kutsu: 11.2.2/78-80)
- Labetze-Bizkai (12/78-80)
- labur-labur (azaldu) (1.3/50-52)
- lagun bila (7.3/65-69)
- lagun (bizilagun: 11.2.5/79-80)
- lagunarte (11.2.6/80)
- Lakarri-Buztanobi (11.4/81)
- lan (aberaste≈lan: 11.2.3/78-80)
- lan (azterlan: 10/74-76)
- lan≈eskaintza (7.2/64-69)
- lan≈kontratu (11.1/77)
- lan≈prozedura (11.1/77)
- lan≈puska (11.2.1/78-80)
- lan≈uzte (7.2/64-69)
- lanarte (11.2.6/80)
- lanbide (11.2.5/79-80)
- landare (porru≈landare: 11.2.3/78-80)
- landu (gogo-landu: 3/56-57)
- landu-arin (9/72-73)
- landugaitz (4/58-59)
- langile (7.1/64-69)
- lapur (oilo-lapur: 7.1/64-69)
- larrez larre (1.1/48-49)
- larririki (6/62-63)
- larru•hutsik (3/56-57)
- lasai-lasai (itxaron) (1.3/50-52)
- Lasarte-Oria (12/78-80)
- laster-lasterka (1.3/50-52)
- lauburu (3/56-57)
- launaka-launaka (1.2/49-50)
- laurden (mende≈laurden: 11.2.1/78-80)
- lauzpabost (2/53-55)
- laztan-musuka (2/53-55)
- Leaburu-Gaztelu (12/78-80)
- LEF batzordea (14.2/93-95)
- lege≈dekretu (12/78-80)

- lege≈eskakizun (11.1/77)
 lege≈gordailu (11.1/77)
 lege≈hausle (7.1/64-69)
 legegile (7.1/64-69)
 legegizon (11.2.5/79-80)
 lehen-lehenik (1.3/50-52)
 lehendakari jaun (12/78-80)
 lehendakariorde (11.2.5/79-80)
 lehenetsi (6/62-63)
 leher eragin (6/62-63)
 lehiakide (10/74-76)
 lehiakide (11.2.5/79-80)
 lehor-lehorra (1.3/50-52)
 -leku (aparkaleku: 10/74-76)
 leku≈izen (11.1/77)
 leku-denborazko (2/53-55)
 lekualdatu (6/62-63)
 lekuan lekuko (1.2/49-50)
 lekuan-lekuan (1.2/49-50)
 lemazain (7.1/64-69)
 lengile≈jende (11.2.5/79-80)
 lepagain (11.2.6/80)
 lepagorri (3/56-57)
 lepamehe (3/56-57)
 lepo≈zikin (3/56-57)
 letraldatu (6/62-63)
 liberal≈fama (11.2.2/78-80)
 liburu eske (7.3/65-69)
 liburu≈idazle (7.1/64-69)
 liburu≈mordo (11.2.1/78-80)
 liburu≈saltzaile (7.1/64-69)
 liburugile (7.1/64-69)
 liburugintza (7.2/64-69)
 liburuzaintza (7.2/64-69)
 likido / solido nahaste (14.2/93-95)
 limoi≈ur (11.1/77)
 Liño Anabakar (15/97-98)
 literatur tradizio (x/39-42)
 literatura≈joera (x/39-42)
 literaturzale (8/70-71)
 lizar≈arboia (11.2.3/78-80)
 lizar≈makila (11.1/77)
 Lizarra/Estella (13/87-88)
 liztari (12/78-80)
 lizunbera (4/58-59)
 lo(a)kartu (6/62-63)
 lo egin (6/62-63)
 lo•eragile (6/62-63)
 lo falta (5/60-61)
 lodi-lodi (1.3/50-52)
 logale (8/70-71)
 logiko-matematiko (2/53-55)
 logura (8/70-71)
 Loiola '91 plana (14.2/93-95)
 -lore (arrosa≈lore: 11.2.3/78-80)
 lore≈sorta (11.2.1/78-80)
 lotsa≈izpi (11.2.1/78-80)
 lotsagabe (5/60-61)
 lotsagabetu (6/62-63)
 lukainka≈zati (11.2.1/78-80)
 lur eman (6/62-63)
 lur≈jabe (7.1/64-69)
 lur≈kolore (11.2.2/78-80)
 lurgabe (5/60-61)
 lurrikara (7.2/64-69)
 luze-laburrean (2/53-55)
 luze-luze (1.3/50-52)
 luze-zabal (2/53-55)
 luze-zabalean (2/53-55)
 luze-zabaleko (2/53-55)
 luzeiritzi(ta egon) (6/62-63)
 luzetsi (6/62-63)
 Madalen Bonbila (15/97-98)
 Madril-Irun trenbidea (14.2/93-95)
 magal-harro (3/56-57)
 mahai gainetik (11.5/81)
 mahai≈ondo (11.2.6/80)
 mahaiburu (11.2.5/79-80)
 mahaikide (11.2.5/79-80)
 -maila(ko) (11.5/81)
 -maila(n): 11.5/81)
 mailaz maila (1.1/48-49)
 Mainton Itzontzi (15/97-98)
 maisu≈itzal (11.1/77)
 maisu-maistrak (2/53-55)
 -maite (etxe-maite: 7.1/64-69)

- maite-maite-maite (1.3/50-52)
 maitemindu (6/62-63)
 maiztasun≈azterketa (7.2/64-69)
 makila borra (12/78-80)
 makina-erreminta (12/78-80)
 -makurtu (buru-makurtu: 3/56-57)
 makutsik (3/56-57)
 -manera (bizitze≈manera: 11.2.4/79-80)
 Manu Fortuna (15/97-98)
 Manu Txurru (15/97-98)
 mara-mara (16/99-100)
 margodun (7.1/64-69)
 Mari Begiluze (15/97-98)
 mari-aker (15/97-98)
 mari-apain (15/97-98)
 mari-atso (15/97-98)
 mari-bandera (15/97-98)
 mari-bihurri (15/97-98)
 mari-gaizto (15/97-98)
 mari-gizon (15/97-98)
 mari-gorringo (15/97-98)
 mari-kontra (15/97-98)
 mari-kriseilu (15/97-98)
 mari-maistra (15/97-98)
 mari-maisu (15/97-98)
 mari-maite (15/97-98)
 mari-matraka (15/97-98)
 mari-moda (15/97-98)
 mari-mutiko (15/97-98)
 mari-mutil (15/97-98)
 mari-mutur (15/97-98)
 mari-puntta (15/97-98)
 mari-sorgin (15/97-98)
 mari-suge (15/97-98)
 mari-xukalde (15/97-98)
 mari-zikin (15/97-98)
 Mariñe Besolodi (15/97-98)
 marketing-zale (8/70-71)
 (Markin-)Etxebarri (12/78-80)
 Markina-Xemein (12/78-80)
 marmar(ra) (16/99-100)
 Martin Txilibitu (15/97-98)
 Matea Saltsa (15/97-98)
 matematika≈irakasle (7.1/64-69)
 Mateo Txistu (15/97-98)
 Matxin Burdin (15/97-98)
 Matxin Koipe (15/97-98)
 Matxin Sukalde (15/97-98)
 mediku jaun (12/78-80)
 medikuntza≈fakultate (x/39-42)
 Medikuntza Fakultatea (11/82)
 mehatxupeko (11.5/81)
 mende≈hasiera (7.2/64-69)
 mende≈laurden (11.2.1/78-80)
 mendeku bila (7.3/65-69)
 menderen mende (1.1/48-49)
 mendez mende (1.1/48-49)
 mendi≈gain (11.2.6/80)
 mendi≈gibel (11.2.6/80)
 mendi-mendian (1.3/50-52)
 mendiriz mendi (1.1/48-49)
 mendiz mendi (1.1/48-49)
 merkantzi tren (12/78-80)
 metahizkuntza (17/101-102)
 metro≈erdi (11.2.1/78-80)
 (meubles) lhidoi altzariak (14.3/95-96)
 meza≈emaile (7.1/64-69)
 meza≈laguntzaile (7.1/64-69)
 mezu≈igorle (7.1/64-69)
 Mikaela Txintxarri (15/97-98)
 Mikel Eleder (15/97-98)
 Mikela Begi (15/97-98)
 mikrouhin (17/101-102)
 min hartu (6/62-63)
 minbera (4/58-59)
 mingain (11.2.6/80)
 mingain•luze (3/56-57)
 minigona (17/101-102)
 Minotz-Agerrea (11.4/81)
 mintzabide (10/74-76)
 mintzaerraz (4/58-59)
 mintzagai (10/74-76)
 mintzagaitasun (10/74-76)
 mintzaldatu (6/62-63)
 mintzaldi (10/74-76)
 mintzamolde (10/74-76)

- mintzapraktika (10/74-76)
 mintzatu berri (9/72-73)
 mirespen (6/62-63)
 miretsi (6/62-63)
 Mitxel Tolet (15/97-98)
 moderno-moderno (jantzi) (1.3/50-52)
 -modu (hizkera≈modu: 11.2.4/79-80)
 moko•fier (3/56-57)
 moko•fin (3/56-57)
 mokodun (7.1/64-69)
 moldaerraz (4/58-59)
 moldakaitz (4/58-59)
 -molde (ikasmolde (10/74-76)
 -molde (politika≈molde: 11.2.4/79-80)
 -mordo (erle≈mordo: 11.2.1/78-80)
 morfojoskera (17/101-102)
 -mota (bertso≈mota: 11.2.4/79-80)
 mugagabe (5/60-61)
 mugarri (12/78-80)
 mugatzaile / mugakizun ordena (14.2/93-95)
 mugazain (7.1/64-69)
 -multzo (ikasle≈multzo: 11.2.1/78-80)
 musika≈ikasle (7.1/64-69)
 musikagile (7.1/64-69)
 musu eman (6/62-63)
 musu•gorri (3/56-57)
 musu•huts (geratu) (3/56-57)
 mutil≈tropel (11.2.1/78-80)
 mutur•beltz (3/56-57)
 mutur≈joka (7.3/65-69)
 mutur-huts (agertu) (3/56-57)
 mutur-zikin (3/56-57)
 mutxurdin (3/56-57)
 muxar-ehize (7.2/64-69)
 N-1 errepeidea (14.2/93-95)
 nafar-euskaldun (12/78-80)
 (Nafarroako) Ostalaritza Elkarte (11/82)
 nagi-epel (2/53-55)
 nahas-mahas (16/99-100)
 nahaspila (10/74-76)
 nahaste-borraste (16/99-100)
 -nahi (batasun-nahi: 8/70-71)
 nahigabe (5/60-61)
 natur zientziak (x/39-42)
 naturazale (x/39-42)
 nazioarteko (11.5/81)
 negar egin (6/62-63)
 negar eragin (6/62-63)
 negar-zotinka (2/53-55)
 neka-neka egin (1.3/50-52)
 nekaezin (4/58-59)
 neska katxarro (12/78-80)
 neska≈talde (11.2.1/78-80)
 neska-mutilak (2/53-55)
 neskalagun (11.2.5/79-80)
 neskazale (8/70-71)
 NGC-5195 galaxia (14.2/93-95)
 nobelagile (7.1/64-69)
 nobelagintza (7.2/64-69)
 nobizio≈sarrera (7.2/64-69)
 noiz-nongo (2/53-55)
 non-zer (2/53-55)
 nor-nori (2/53-55)
 NPN transistorea (14.2/93-95)
 NUIF-IRPF (13/87-88)
 ñir-ñir (16/99-100)
 odol•bero (3/56-57)
 odol≈eskaintza (7.2/64-69)
 odol≈isurtze (7.2/64-69)
 odolustu (6/62-63)
 odolzale (8/70-71)
 ofizial-ofizial (1.3/50-52)
 ogi≈apur (11.2.1/78-80)
 ogi bila (7.3/65-69)
 Ogi okindegia (14.3/95-96)
 ogi≈puxka (11.2.1/78-80)
 ogi-ardoak (2/53-55)
 oharkabe (5/60-61)
 ohitura≈aldaketa (x/39-42)
 oihu egin (6/62-63)
 oilategi≈erdi (11.2.1/78-80)
 oilo≈izter (11.1/77)
 oilo≈lapur (7.1/64-69)
 oin≈azpi (11.2.6/80)
 oinarri-oinarrizko (1.3/50-52)
 oker-okar (egin) (1.3/50-52)

- okin (7.1/64-69)
olagizon (11.2.5/79-80)
olerki=sariketa (7.2/64-69)
on egin (6/62-63)
on-gaitzak (2/53-55)
on-on-on-ona (1.3/50-52)
onartu (6/62-63)
-ondo(an): 11.5/81)
-ondo (elorri=ondo: 11.2.3/78-80)
-ondo (gerra=ondo: 11.2.6/80)
-ondo(ra): 11.5/81)
ondo-ondoan (1.3/50-52)
ondo-ondoraino (1.3/50-52)
-ondoko: 11.5/81)
ondragabe (5/60-61)
onean-onean (1.2/49-50)
oneritzi (6/62-63)
onetsi-maitatu (13/87-88)
ongigite (7.2/64-69)
ontzi=jende (11.2.5/79-80)
oraindik orain (1.1/48-49)
ordain-kitatu (13/87-88)
ordaindu berri (9/72-73)
-orde (sailburuorde: 11.2.5/79-80)
ordu=laurden (11.2.1/78-80)
Oria-Bidasoak (2/53-55)
orientabide (10/74-76)
orkume (11.2.5/79-80)
oroimen=galtze (7.2/64-69)
orpoz orpo (1.1/48-49)
orri=zulagailu (7.1/64-69)
ortografi arau (x/39-42)
osaba bertsolari (12/78-80)
osagabe (5/60-61)
osagai (10/74-76)
Osakidetza/Servicio Vasco de Salud
(13/87-88)
oso-oso (1.3/50-52)
oso-osorik (1.3/50-52)
ospezale (8/70-71)
ostatu=galdezka (7.3/65-69)
-oste (arrain=oste: 11.2.1/78-80)
-oste (belarri=oste: 11.2.6/80)
-oste(ko): 11.5/81)
ostegun-ostiralak (2/53-55)
otoitz=gai (11.2.5/79-80)
Ozaze-Jaurgainia (11.4/81)
ozta-ozta (entzun) (1.3/50-52)
pago=atze (11.2.6/80)
pago=hosto (11.1/77)
pairagaitz (4/58-59)
Paleo-ikuska (17/101-102)
papar*gorri (3/56-57)
para(a)tzizki (17/101-102)
para(a)urrizki (17/101-102)
paraje bazter (12/78-80)
pare-parean (1.3/50-52)
paregabe (5/60-61)
parez pare (1.1/48-49)
parra-parra (16/99-100)
parte hartu (6/62-63)
parte*hartzaille (6/62-63)
-pasa (denbora=pasa: 7.3/65-69)
-pasa (gau=pasa: 7.2/64-69)
pasabide (10/74-76)
pasaezin (4/58-59)
pasagiri (10/74-76)
pasagune (10/74-76)
pasaldi (10/74-76)
pasatoki (10/74-76)
pasealeku (10/74-76)
patata=zuritze (7.2/64-69)
Patxi Ardatz (15/97-98)
Patxi Guzur (15/97-98)
Patxiko Txerren (15/97-98)
pausaldi (10/74-76)
pausaleku (10/74-76)
pauso=hots (11.1/77)
pauso=kontatze (7.2/64-69)
pausoz pauso (1.1/48-49)
-pe (be) (zubipe: 11.2.6/80)
pedagogi berrikuntza (7.2/64-69)
pedagogi berrikuntza (x/39-42)
pegatsi (13/87-88)
-peko: 11.5/81)
Pello Errota (15/97-98)

- Pello Kirten (15/97-98)
 pentsaezin (4/58-59)
 pentsamolde (10/74-76)
 Pepa Negar (15/97-98)
 perpaus=egitura (11.1/77)
 Peru Abarka (15/97-98)
 Peru Eltze (15/97-98)
 Peru Ilegorri (15/97-98)
 Peru Odolki (15/97-98)
 Petiri Danbolin (15/97-98)
 Petiri Karrika (15/97-98)
 Petra Ostatu (15/97-98)
 petrolio-egarri (8/70-71)
 pil-pil (16/99-100)
 -pila (diru=pila: 11.2.1/78-80)
 pinpi-panpa (16/99-100)
 pinuzale (8/70-71)
 Pio XII plaza (14.2/93-95)
 piper=hauts (11.1/77)
 piri-para (16/99-100)
 -piska (egur=piska: 11.2.1/78-80)
 piskana-piskana (1.2/49-50)
 -pittin (amodio=pittin: 11.2.1/78-80)
 plangintza (7.2/64-69)
 plangintza=arduradun (x/39-42)
 -planta (inozo=plantak: 11.2.2/78-80)
 planteamolde (10/74-76)
 planto egin (6/62-63)
 plater=ikuzgailu (7.1/64-69)
 plater=jende (11.2.5/79-80)
 plazagizon (11.2.5/79-80)
 plisti-plasta (16/99-100)
 poema-olerki (13/87-88)
 poemagintza (7.2/64-69)
 (poissonerie) Joakin arrandegia
 (14.3/95-96)
 poliki-poliki (1.3/50-52)
 polikiroldegi (17/101-102)
 polinahaste (17/101-102)
 politika=molde (11.2.4/79-80)
 politikagintza (7.2/64-69)
 polito-polito (1.3/50-52)
 porru=landare (11.2.3/78-80)
 porru-patatak (2/53-55)
 posta=barruti (11.1/77)
 pote-poteka (1.3/50-52)
 potrodon (7.1/64-69)
 -poxi (jendetasun=poxi: 11.2.1/78-80)
 poz hartu (6/62-63)
 poz-pozik (1.3/50-52)
 pozaren pozez (1.1/48-49)
 Praixka Mutur (15/97-98)
 prakerre (3/56-57)
 praktika falta (5/60-61)
 praktiko-praktiko (1.3/50-52)
 presio / bolumen diagrama (14.2/93-95)
 prezio=altxatze (7.2/64-69)
 preziogabe (5/60-61)
 programazio=ikastaro (11.1/77)
 proiektarras (4/58-59)
 proiektugabe (5/60-61)
 protoeuskara (17/101-102)
 protoirudi (17/101-102)
 puntuazio=markak (11.1/77)
 punturen puntu (1.1/48-49)
 puntuz puntu (1.1/48-49)
 puru-puru (1.3/50-52)
 -pusk(et)a (lan=puska: 11.2.1/78-80)
 putakume (11.2.5/79-80)
 raka-raka (16/99-100)
 RDN osagaia (14.2/93-95)
 RENFE konpainia (14.2/93-95)
 (residence) Hegoalde egoitza (14.3/95-96)
 (restaurant) Etxola jatetxea (14.3/95-96)
 Rikardo Lehoibihotz(a) (15/97-98)
 robot-gabe (5/60-61)
 sagar=tarta (11.1/77)
 sagardozele (8/70-71)
 sagu=hilkari (7.1/64-69)
 -sail (etxe=sail: 11.2.1/78-80)
 sailburu (11.2.5/79-80)
 sailburu andere (12/78-80)
 sailburuorde (11.2.5/79-80)
 Sakana-Burundak (2/53-55)
 sakon-sakonean (1.3/50-52)
 sakon-sakoneko (1.3/50-52)

- salbabide (10/74-76)
 salbuespen (6/62-63)
 salbuespenak salbu (1.1/48-49)
 salbuetsi (6/62-63)
 saldu-erosi (2/53-55)
 saldugaitz (4/58-59)
 salerosi (2/53-55)
 salerosketa (2/53-55)
 salmahai (10/74-76)
 salmenta (13/87-88)
 salmenta≈prezio (11.1/77)
 salneurri (10/74-76)
 salto egin (6/62-63)
 samur-samur (esan) (1.3/50-52)
 samurbera (4/58-59)
 Santi Anpolai (15/97-98)
 Santi Nonzebarri (15/97-98)
 santugile (7.1/64-69)
 sarbide (10/74-76)
 sari≈banaketa (7.2/64-69)
 sartalde (10/74-76)
 sartu berri (9/72-73)
 sartu-irten (2/53-55)
 sasikume (11.2.5/79-80)
 sasirik sasi (1.1/48-49)
 saski-naski (16/99-100)
 sasoi-edade (13/87-88)
 Satan Bihotz-bxiki (15/97-98)
 SECAM sistema (14.2/93-95)
 sega≈poto (11.1/77)
 sei-zazpi (2/53-55)
 seme-alabak (2/53-55)
 senar-emazteak (2/53-55)
 senargura (8/70-71)
 sendabelar (10/74-76)
 sendagai (10/74-76)
 sermoi-prediku (13/87-88)
 Simon Besaluze (15/97-98)
 sinesgabe (5/60-61)
 sineskaitz (4/58-59)
 sineskogor (4/58-59)
 sinestamendu-gabe (5/60-61)
 sinesterraz (4/58-59)
 sinetsi (6/62-63)
 sinkronia / diakronia bereizketa (14.2/93-95)
 sintagma≈buru (11.2.5/79-80)
 softwaregintza (17/101-102)
 soil-soilik (1.3/50-52)
 soineko≈urratze (7.2/64-69)
 soinuzale (8/70-71)
 soka≈mutur (11.1/77)
 solairuarte (11.2.6/80)
 solas≈bide (11.2.5/79-80)
 solaskide (11.2.5/79-80)
 soluziobide (11.2.5/79-80)
 sorberri (9/72-73)
 sorleku (10/74-76)
 -sorta (lore≈sorta: 11.2.1/78-80)
 sortalde (10/74-76)
 sorterri (10/74-76)
 sortzaile-transformatzaile (2/53-55)
 STEE-EILAS (13/87-88)
 su eman (6/62-63)
 su hartu (6/62-63)
 su≈itzalgailu (7.1/64-69)
 sudur•motz (3/56-57)
 sudur-huts (ibili) (3/56-57)
 -suerte (frutu≈suerte: 11.2.4/79-80)
 supergizon (17/101-102)
 supemi (17/101-102)
 superreroale (17/101-102)
 tabernariz taberna (1.1/48-49)
 -tailu (jende≈tailu: 11.2.4/79-80)
 -talde (etsai≈talde: 11.2.1/78-80)
 talogite (7.2/64-69)
 -tankera (idaztankera: 10/74-76)
 -tanta (esne≈tanta: 11.2.1/78-80)
 tanta≈kontailu (7.1/64-69)
 TAO zonaldea (14.2/93-95)
 tapa-tapa (16/99-100)
 tarteka-marteka (16/99-100)
 tarteka-tarteka (1.2/49-50)
 teknologi ikaskuntza (7.2/64-69)
 tele(e)gunkari (17/101-102)
 telebista (17/101-102)
 telebista≈konpontzaile (7.1/64-69)

telefono=zenbaki (11.1/77)
 telegidatu (17/101-102)
 teleikusle (17/101-102)
 telemezu (17/101-102)
 tentaldi (10/74-76)
 Teresa Kaskazuri (15/97-98)
 termoegonkor (17/101-102)
 tiki-taka (16/99-100)
 tikili-takala (16/99-100)
 Timuti Belarri (15/97-98)
 tinki-tinki (1.3/50-52)
 tirabira (16/99-100)
 tiragale (8/70-71)
 tirriki-tarraka (16/99-100)
 titi•handi (3/56-57)
 tituludun (7.1/64-69)
 tokian tokiko (1.2/49-50)
 tolesgabe (5/60-61)
 Tomas Txorimalo (15/97-98)
 Tomax Aldaro (15/97-98)
 tonto=plantak (11.2.2/78-80)
 -topa (behaztopa: 7.2/64-69)
 total-motel (16/99-100)
 transformaezin (4/58-59)
 transmisio=bide (11.2.5/79-80)
 trebetasun=maila (11.1/77)
 trenbide ondoan (11.5/81)
 triangelu / izar konexioa (14.2/93-95)
 tripa≈barru (11.2.6/80)
 tripa•zikin (3/56-57)
 tripaundi (3/56-57)
 -tropel (mutil≈tropel: 11.2.1/78-80)
 ttuntun(a) (16/99-100)
 turista≈multzo (11.2.1/78-80)
 txalo-txaloka (1.3/50-52)
 txandaka-txandaka (1.2/49-50)
 txanpongite (7.2/64-69)
 Txanton Piperri (15/97-98)
 Txanton Txixarro (15/97-98)
 txapel•gorri (3/56-57)
 txapeldun (7.1/64-69)
 txartelgabetu (6/62-63)
 txerri=hanka (11.1/77)
 txerri=hiltze (7.2/64-69)
 txiki-txiki (1.3/50-52)
 txiki-txiki egin (1.3/50-52)
 txiki-txikitandik (1.3/50-52)
 txiki-txikitatik (1.3/50-52)
 tximist (16/99-100)
 txin-txin (16/99-100)
 txio-txio(ka) (16/99-100)
 txirri-mirri (16/99-100)
 txirula-mirula (16/99-100)
 txizagura (8/70-71)
 Txomin Ipurdi (15/97-98)
 txor-txor (16/99-100)
 txori≈izugarri (7.1/64-69)
 txori≈kaiola (11.1/77)
 txosten≈prestaera (7.2/64-69)
 txuleta-jan (7.2/64-69)
 txuri-uridin (2/53-55)
 txurrut-zale (8/70-71)
 Uharte-Arakil (12/78-80)
 Uharte-Garazi (12/78-80)
 ulermen≈kontu (11.2.3/78-80)
 ulermen≈maila (11.1/77)
 ulermen-test (17/101-102)
 ulerterraz (4/58-59)
 ultrabatu (17/101-102)
 ultrabizkaiera (17/101-102)
 ultraeskuin(dar) (17/101-102)
 ultraezker(tiar) (17/101-102)
 ultragogor (17/101-102)
 ultramore (17/101-102)
 ultramundutar (17/101-102)
 ultrasoinu (17/101-102)
 ultrazuzenketa (17/101-102)
 ume aingeru (12/78-80)
 umezale (8/70-71)
 Unamuno-Barojak (2/53-55)
 -une (geldiune: 10/74-76)
 unean-unean (1.2/49-50)
 ur bila (7.3/65-69)
 Ur Kirolak (11/82)
 ur≈kutsadura (7.2/64-69)
 ur≈putzu (11.1/77)

- ur≈xorta (11.2.1/78-80)
 uranditu (6/62-63)
 Urola aldeko (herriak) (11.5/81)
 urre≈diru (12/78-80)
 Ürrüxtoi-Larrabile (12/78-80)
 -usain (diru≈usain: 11.2.2/78-80)
 usatortola (12/78-80)
 uso≈aldra (11.2.1/78-80)
 uso-pasa (7.2/64-69)
 uste-sinesmenak (2/53-55)
 ustekabe (5/60-61)
 ustelduaren ustelduz (1.1/48-49)
 uxagaitz (4/58-59)
 uzta≈bilgailu (7.1/64-69)
 uztail-abuztuak (2/53-55)
 uztargin (7.1/64-69)
 Vitoria/Gasteiz (13/87-88)
 x izpia (14.2/93-95)
 xingar≈azpiki (11.2.6/80)
 xirri-xirri (16/99-100)
 zabal-zabal (1.3/50-52)
 zabal-zabalik (1.3/50-52)
 -zahar (jan-zahar: 9/72-73)
 zaharberitu (6/62-63)
 zain•gorri (3/56-57)
 -zain (lemazain: 7.1/64-69)
 zain-hil (3/56-57)
 zain-hori (3/56-57)
 -za(i)ntza (liburuzaintza: 7.2/64-69)
 zakar≈ontzi (11.1/77)
 zakur≈andana (11.2.1/78-80)
 zakur galgo (12/78-80)
 zalantza≈bide (11.2.5/79-80)
 zaldi≈erosle (7.1/64-69)
 zaldi≈tropel (11.2.1/78-80)
 zaldikume (11.2.5/79-80)
 -zale (bakezale: 8/70-71)
 zalu-zalua (1.3/50-52)
 zalu-zalukara (1.3/50-52)
 zango•makur (3/56-57)
 zapal-zapal egin (1.3/50-52)
 zapataundi (3/56-57)
 zarpa≈jario (7.1/64-69)
 -zati (lukainka≈zati: 11.2.1/78-80)
 zati≈potenzia (11.1/77)
 zehatz-mehatz (16/99-100)
 zelulabakar (3/56-57)
 Zenbaki zenbaki(zko) kontrola (14.3/95-96)
 zentzudun (7.1/64-69)
 zentzugabe (5/60-61)
 zer-nola(ko) (2/53-55)
 zer-nori-nork (2/53-55)
 zerbitzuburu (11.2.5/79-80)
 zerbitzugune (11.2.5/79-80)
 zerga≈biltzaile (7.1/64-69)
 zerra≈fabrika (11.1/77)
 zerrama (12/78-80)
 zeru-lur-itsasoak (2/53-55)
 zeru-lurrak (2/53-55)
 zibilizazio≈era (11.2.4/79-80)
 zikin-estali (3/56-57)
 zikiro≈jate (7.2/64-69)
 zikloka-zikloka (1.2/49-50)
 zin eragin (6/62-63)
 zin-zinez (1.3/50-52)
 Zinema Jaialdia (11/82)
 zinemaldi (11.2.5/79-80)
 zingulu-zangulu (16/99-100)
 zintz egin (6/62-63)
 zipli-zapla (16/99-100)
 zirriborro (16/99-100)
 zirriki-zarraka (16/99-100)
 zirti-zarta (16/99-100)
 zisterna≈kamioi (12/78-80)
 ziur-ziur (jakin) (1.3/50-52)
 ziurtagiri (10/74-76)
 zizka-mizka (16/99-100)
 zokogune (11.2.5/79-80)
 zordun (7.1/64-69)
 zorikabe (5/60-61)
 zorion≈agur (11.1/77)
 zorion bila (7.3/65-69)
 zorion-nahi (8/70-71)
 zoro-zoro (egon) (1.3/50-52)
 zorroztarri (10/74-76)
 zortzi-hamar (kilometro) (2/53-55)

zortzi-hamar-hamabi (urte) (2/53-55)

zoru≈garbigailu (7.1/64-69)

zozkatu berri (9/72-73)

zubipe (11.2.6/80)

zulatu berri (9/72-73)

zurgin (7.1/64-69)

zuri-beltz (2/53-55)

zuri-gorri (2/53-55)

zuri-gorri-berde (zinta) (2/53-55)

zuri-zuri egin (1.3/50-52)

zurrumurru (16/99-100)

zuzen-gose (8/70-71)

zuzen-zuzen (1.3/50-52)

zuzen-zuzenean (1.3/50-52)

zuzendariorde (11.2.5/79-80)

zuzengabe (5/60-61)

Hirugarren zatia

EUSKALTZAINDIAREN GOMENDIO-ARAUAK

(Euskaltzaindiak 1992ko ekainaren 26an onartuak)

SARRERA

Maiz gertatzen da kontzeptu, gogamen, tresna edo jarduera berriak adierazi behar izatea. Bide egokia du horretarako euskarak, beste hainbat mintzairak bezala, hitz-elkarketa. Horrela eratuak dira, adibidez, *lege-gordailu*, *aditz-erro*, *barne-araudi*, *Foru Aldundi*, *irradi-entzule*, *bozeramale*, *idazmakina*, *ziurtagiri*, *zelulabakar* eta beste mila. Ondoko hizkuntzetan sintagma zabalagoen bidez adierazten dena azaltzeko ere baliabide erosoak dugu hitz-elkarketa: *osaba-ilobak (zina joan dira)*, *(autobusa) bete-betea (dator)*, *etxez etxe(ko postaritze)*, ... Arrazoi sendoak ditugu, beraz, hitz elkartuen osaera-idazkerak ongi ikasi eta zuzen erabiltzen jakiteko.

Arreta bereziaz aztertu izan du Euskaltzaindiak hitz-elkarketaren esparru hau. 1971n emanak ditu, azkenekoz, hitz elkartuen idaztarauak. Geroztik ikusi ahal izan denez, gomendio-arau haiek ez dute behar adina argibide eskaintzen eta aski neurri mugatuan betetzen dira. Hori dela eta, hitz-elkarketaren azterlan zabal bat egin du Euskaltzaindiak, LEF batzordearen bidez, 1986tik honakoan. Langintza horren azken emaitza gisa, eta hainbat euskalduni iritzia eskatu ondoren, *Hitz Elkartuen Osaera eta Idazkera* izeneko txostena aurkeztu berri du LEF batzordeak.

Txostena berariaz aztertu du Euskaltzaindiak, Euskara Batuko batzordean eta osoko bilkuretan. Kontuan izan dira, horrekin batera, zenbait euskaltzainen ohar idatziak. Eta azkenik, guzti horren ondorioz, honako erabaki hauek hartu dira: *Hitz Elkartuen Osaera eta Idazkera* argitara ematea eta idazki horren laburpenezko gomendio-erabakia, orain eratzten diren hitz elkartuen oinarri-oinarrizko idaztarauak biltzen dituen, luze-zabal ezagutaraztea.

Hori guztia kontuan izanik, eta lehendik emandako pausoen ildotik, hitz elkartuei buruzko argibide eta gomendio-arau hauek eskaini nahi ditu Euskaltzaindiak.

I. IRIZPIDE NAGUSIAK

I.1. Hitz elkartuen erabilpen-eremua

Baliabide indartsua da hitz-elkarketa, erdarazko hainbat hitzarte euskaraz eroso eta labur azaltzeko. Erdal izen-komplementazio askoren ordaina, esate baterako, horrela ematen du euskarak: *guraso-elkarte*, *telefono-zenbaki*, *garapen-maila*, *zerga-biltzaile*. Aukera paregabea eskaintzen du, orobat, erdal “izen + adjektibo erreferentzial” egiturak ordezkatzeko: *esku-lan (trabajo manual/travail manuel)*, *aho-literatura (literatura oral/littérature orale)*, *ekonomi teoria (teoría económica/théorie économique)*, etab. Bide honi eutsi behar litzaioke orain ere, ahal den guztian, erdal hitz-moldaera arrotzen menpekoegi bihurtu nahi ez badugu.

Era berean, bikoteak izendatzeko dvandva-elkarteak ditugu egokienak: erdarazko *los hijos/les enfants*, *los reyes/les rois* edo *los padres/les parents* esamoldeen (hau da,

bikotea izendatzen duten hitzen) ordain jatorrak *seme-alabak*, *errege-erreginak* eta *aita-amak* (edo *gurasoak*) dira euskaraz; inoiz horien lekuan agertzen diren *erregeak*, *aitak* bezalakoak ez dira onargarriak.

Askotan eta egoki balia daitekeen hitz-elkarketak ere baditu, ordea, bere mugak. Osagaien arteko erlazio ilunak direla medio, mezu-hartzailearentzat ulergaitz gerta daiteke hainbat kasutan hitz elkartua. Hobe da kasu hauetan eraikuntza sintaktiko libreetara jo, argitasunaren mesedetan: *unibertsitateko irakasleak*, *merkatuaren bilakaera*, *udaletxeen antolamendua* edo *elizbarrutiko museoa* esan eta idatz dezagun halakoetan, *unibertsitate-irakasleak*, *merkatu-bilakaera*, *udaletxe-antolamendua* edo *elizbarruti-museo* modukoetara lerratu gabe.

I.2. Hitz-junturako hots-aldaketak: hots-legeak

Hitz elkartuen junturako hots-aldaketak corpus zabal batean ikertu ondoren argi ikusten da lehen osagaiaren azken bokala erori eta ondorioz gertatzen diren kontsonante-aldaketak edo azken bokalaren aldaketak zenbait izenetara mugaturik egon direla. *Begi*, *ardi*, *argi*, *beso*, *etxe*, *arto*, *idi...* > *bet-*, *art-*, *art-*, *besa-*, *etxa-*, *arta-*, *it...* forman aurkitzen dira euskal lexikoan aspaldidanik txertatuak ditugun izenetan: *betile*, *artizar*, *iteuli*, *artaburu*, *besamotz*, *etxalde...* Baina hauen ondoan hor ditugu era berean *begi-keinu*, *begi-kolpe*, *begi-azal*, *argi-txinta*, *argi-izpi*, *ardi-txabola*, *ardi-gazta*, *ardi-sail*, *arto-erregutada*, *arto-jale*, *arto-alor*, *beso-lan*, *beso-giharre*, *etxe-erretze*, *etxe-gain*, *etxe-bizitza...* Emaizta desberdin hauen aurrean, ondoko puntuok zehaztu beharra ikusten da:

a) Orain eratzekoak diren elkarteetan ez da komeni behinolako hots-aldatze legeak, aspaldisko galdurik daudenak, berpizten jardutea: *txistulari-elkartea*, *botikari-lana*, *safari-bidaia*, *kultur(a) astea* esan eta idatz dezagun beraz, eta ez *txistulal elkartea*, *botikal lana*, *safal bidaia*, *kultul astea* eta abar.

b) Aipamen berezia zor zaie azken urteetako *unibertsital*, *monetal*, *medikal*, *nekazal* eta antzekoei. Guztiak dira erdal adjektibo erreferentziala ordezkatzeko erabili direnak: *ámbito universitario* = *unibertsital esparrua*, *política monetaria* = *monetal politika*, *examen médico* = *medikal azterketa*, *ayuda financiera* = *finantzal lagunta...* ikusi eta irakurtzen ditugu gero eta maizago. Bide zuzena, hitz-elkarketaz baliatzekotan, *unibertsitate-esparrua*, *moneta-politika*, etab. erabiltzea da.

c) Era berean, aparteko aipamena merezi du >a<itsatsiaren galerak: ikus I.3.

I.3. Lehen osagaiaren amaierako >a<: galdu ala ez

Bada adibide zaharrik, bokal-kontrakzioa gertatu delako edo beste zerbaitengatik lehen osagaiaren amaierako >a< hori ageri ez duenik: *Elizondo*, *Elizmendi*, *Elejoste*, *eskolemaile*, etab. Halakoetan ere ez da falta izaten, ordea, bokalari bere horretan eutsi izanaren lekukotasunik: *Elizagarai*, *Elizabeherea*, *Elejabeitia*, *eskola-emaile*, etab.

Puntu horietan desadostasun bat baino gehiago agertzen den arren, ez da hori gaur eguneko auzi-iturri nagusia. Esparru jakin-mugatu horretatik gainezka eginez, izan ere, bestelako hedadura eta agerpen-maiztasuna eskuratu du bokal-galera honek XX. mendean: 1950etik honakoan ugarituz joan diren *kultur hizkuntza*, *literatur tradizio*, *hizkuntz egoera*, *ortografi arau*, *teknologi maila* modukoetan bereziki. Gaur egun nahaste-borraste handia dago, puntu honi dagokionez, euskal idazleen (eta are, zenbaitetan, hiztunen) artean.

Hori guztia kontuan izanik, Euskaltzaindiak honako bide hau hobesten du:

1. Bukaeran >ia< duten hitzak lehen osagai edo mugatzaile gisa dihardutenean, >a< hori kenduta nahiz kendu gabe erabili: *biologi azterketa*, *geologi irakaslea*, *pedagogi berrikuntza*, *ortografi arauak*, *erreferentzi puntua*, *diplomazi falta*, *bidai agentzia*, *Filosofi Fakultatea*, *Euskal Autonomi Elkarte*, edota *biologia(-)azterketa*, *geologia(-)irakaslea*, *pedagogia(-)berrikuntza*, *ortografia(-)arauak*, e.a. Hala ere, >a< kenduta erabiltzeari ematen zaio lehentasuna.

2. Lehen osagaia *eliza*, *burdina*, *hizkuntza*, *kultura*, *natura* edo *literatura* hitza (eta sei hitz hauek bakarrik) duten elkarteetan *eliz*, *burdin*, *hizkuntz*, *kultur*, *natur*, *literatur* forma >a<-gabeak zein *eliza-*, *burdina-*, *hizkuntza-*, *kultura-*, *natura-*, *literatura-* >a<-dunak berdin onargarri dira. Ongi emanak daude, beraz, bai *eliz agintaria*, *burdin fabrika*, *hizkuntz gaitasuna*, *kultur emankizuna*, *natur zientziak*, *literatur tradizioa* modukoak eta bai *eliza(-)zerga*, *burdina(-)saltzailea*, *hizkuntza(-)eskola*, *Kultura Saila*, *naturazalea*, *literatura(-)joera* gisakoak. Lehen osagaiari berezko >a< hori kentzen zaionean, marrarik ez erabili (edota loturik) eman, bigarren osagaia erdi-atzizki duten *burdingintza* modukoetan).

3. Gainerako elkarte berri guztietan debeku da lehen osagaiaren amaierako >a< kentzea. Beraz *eskola(-)liburua*, *iraultza(-)giroa*, *jaiotza(-)kontrola*, *plangintza(-)arduraduna*, *fonetika(-)legea*, *gramatika(-)araua*, *kutsadura(-)arriskua*, *ohitura(-)aldaketa*, *Medikuntza Fakultatea*, *hezkuntza(-)alorra*, *finantza(-)egitura*, ... idatz bedi, eta ez *eskol liburua*, *iraultz giroa*, *jaiotz kontrola*, *plangintz arduraduna*, *kutsadur arriskua*, *ohitur aldaketa*, *Medikuntz Fakultatea*, *hezkuntz alorra*, *finantz egitura*, ...

I.4. Berrelkarketa

Atal biko sintagma izan ohi da, normalean, hitz-elkatea: *zuzen-zuzenean*, *seme-alabak*, *muturzikin*, *meza-emaile*, *diru eske*, *ikasgela*, *zikin-fama*, *baratxuri-zopa*, *ardi-gazta* edo *bibliografi ohar* elkarteek, horrela, bina hitz dituzte.

Duda-mudak sortzen dira hitz bi baino gehiagoko elkarteetan. Ez da garbi ikusten, halakoetan, hitz-elkarketaz baliatzea egoki den ala izen-sintagma zabalagoetara jotzea komeni den. Irizpide nagusi gisa honako puntuok dira gaur-gaurkoz seguruentzat eman daitezkeenak:

1. Beharrik ez dagoenean ez gaitezen *euskal aldizkari-zuzendari-bilera*, *Mendibilgo udal-kirol-patronatua* edo *soinu-uhin-hedapen-bidea* modukoak sortzen ibili. Hobe da, horrelakoetan, sintagma-erabide desberdinak konbinatuz *euskal aldizkari(etako) zuzendarien bilera*, *Mendibilgo udalaren kirol-patronatua*, *soinu-uhinen hedapen-bidea* gisakoak osatzea.
2. Tartean adjektiboren bat sartzen denean hitz-elkarketarik ez egin: *hautagai-zerrenda* baina *hautagai berrien zerrenda* (ez *hautagai berri zerrenda*); *lan-eguna* baina *lan gogorreko eguna* (ez *lan gogor eguna*).
3. Guztiarekin ere, berrelkarketa askoz onargarriago gertatzen da ondoko kasu hauetan:
 - 3.1. Mugatzailea *euskal*, *erdal*, *frantses*, ... dutenak: *euskal musika-taldea*, *euskal kultur mintegia*, *euskal liburu-sorta*, *erdal joskera-moldea*, *frantses lege-araudia*.
 - 3.2. Aposizioak. Inon baino sarriago ageri dira hemen, agian, berrelkarteak: *Elai Alai dantza-taldea*, *Ama Lur filmea*, *Joanak Joan eleberria*, *Urola-Kosta eskualdea*, *Bilb(a)o-Behobia autobidea*, *Goiz-Argi aldizkaria*.
 - 3.3. Mugatzailearen koordinazio-hedapenak: *emakume- eta haur-taldeak*, *ebazpen-eta jarraipen-batzordea*, *edari- eta izozki-saltzailea*, *galdera- eta harridura-markak*, *Hezkuntza*, *Unibertsitate eta Ikerketa Saila*.
 - 3.4. *Eguzki-lore* gisakoen alorreko *irizpen-*, *multzo-*, *zati-* eta *mota-elkarteak*. Beste gehienek baino askatasun handixeagoa dute hauek honelako hedapenetarako: *butano-saltzaile itxura*, *kafe erre usaina*, *zakar-biltzaile taldea*, *orein-haragi zatia*, *perpau subordinatu motak*.
 - 3.5. *Jarleku* moduko hitz elkartuak ere sarritxo agertzen dira mugatzaile gisa: *deklinabide-atzizkia*, *geltoki-garbitzailea*, *aztergai-zerrenda*, *ikasliburu-saltzailea*, *logela-aldaketa*.

II. BANAN-BANAKO IDAZTARAUAK

Orain eratzen diren hitz elkartuak bereiz, marrarekin ala loturik idatzi behar diren argitzen da atal honetan. Elkarte-mota batzuetan gauzak aski argi daudela ikusi du Euskaltzaindiak: adostasun handia dago elkarte-modu horien idazmoldeaz. Gomendio-arau zehatza ematen da, ondorioz, elkarte horietarako. Beste zenbait elkarte-modutan, aldiz, ez da maila bereko adostasunik ageri: idazkera bi utzi dira, horietarako, aukeran.

Arau nagusiak ematen ditu Euskaltzaindiak oraingoan. Zehaztasunak, salbuespenak eta bestelako argibideak nahi dituenak jo beza *Hitz Elkartuen Osaera eta Idazkera* liburura: bertako bigarren zatian, *Atalez ataleko azalpenean* (aurrerantzean AAA) aurkituko ditu xehetasun horiek.

II.1. Bereiz idaztekoak diren hitz elkartuak

- a) Aposizioak: *Bidasoa ibaia, Aralar mendia, Larramendi kalea, Arriaga antzokia, Axular liburutegia, Euskalzale albistaria, Auspoa liburutegia, Gerediaga elkartea, Xalbador ikastegia, Uztapide bertsolaria; izeba Maria, aitona Domingo, arreba Klara, maisu Juan; B eredu, D dokumentua*. Zehaztasun gehiagotarako, ikus AAren 14. atala.
- b) **egin, eragin, eman** eta **hartu**-rekin osatzen diren aditz-elkarteak: *lo egin, negar egin, barre egin, oihu egin, berba egin; negar eragin, barre eragin, leher eragin; beldur eman, hitz eman, kontu eman, su eman; min hartu, kargu hartu, parte hartu, kontu hartu*. Loturik idazten diren salbuespenetarako, ikus AAren 6. atala.
- c) **etxez etxe** moduko bikoiztapenak (lehen osagaia deklinaturik, bigarrena biluzik): *aurrez aurre, gainez gain, gizaldiz gizaldi, herriz herri, parez pare, pausoz pauso, ...; adarrik adar, bazterrik bazter, eskurik esku, kalerik kale, sasirik sasi, ...; menderen mende, bururen buru, ...* Ikus AAren 1.1. atala.
- d) **egin berri** modukoak: *amaitu berri, esan berri, hasi berri, sartu berri*. Loturik idazten diren **ezkonberri** modukoak salbuespen dira: ikus AAren 9. atala.
- e) **mahai gainean, etxe aurretik** gisako posposizioak: *esku artean, gerra aurretik, aste barruan, hiri barnera, ikastetxe mailan, geltoki ondora, kable bidez; Urola aldeko (herriak), eskualde mailako (zerbitzua), denda osteko (almazena)*. Loturik ematen diren **nazioarteko, jendaurreko, prentsaurreko, ...** formetarako ikus AAren 11.5. atalean eta ondoren, idazkerari buruzkoetan, esaten dena.
- f) Bigarren osagaia **bila, eske** edo **falta** duten elkarteak: *ur bila, bake bila, ardo bila, ogi bila; diru eske, barkamen eske, argibide eske, aholku eske; egur falta, harreman falta, lo falta, batasun falta*.
- g) Lehen osagaia **erdal, euskal, giza, itsas** duten elkarte berriak: *erdal gramatika, erdal itzulpena, euskal olerkiak, euskal idazleak; giza zientziak, giza adimena; itsas garraioa, itsas ekologia* (forma zahar-ihartuetarako, ikus hiztegia).
- h) Lehen osagaiaren amaierako >a< galtzen denean. Ikus, horri buruz, gomendiozko idaztarau hauen I.3. atala.

II.2. Marrarekin idaztekoak diren hitz elkartuak

- a) **gorri-gorri(a)** moduko bikoiztapen indargarriak (lehen osagaia deklinabide-atzizkirik gabe dutenak): *labur-labur (azaldu), adi-adi (egon), erne-erne (gidatu), ozta-ozta (entzun); (hitzaldi) luze-luzea, (egun) argi-argia, (euskaldun) garbi-garbia, (bazkari hau) arin-arina (da); alfer-alferrik (saiatu), gazte-gazterik (hil), zabal-zabalik (utzi), doi-doia (jasan), gaur-gaurkoz, zuzen-zuzenean, azken-azkenean, bete-bete, bihotz-bihotzetik, hasiera-hasieratik, zin-zinez, gain-*

-*gainera*; *gehien-gehiena(k)*; *asper-asper egin*, *dagoen-dagoen(ean)*. Ikus AAren 1. atala.

b) *apurka-apurka* moduko bikoiztapenak (bi osagaiek atzizki berbera): *tarteka-tarteka*, *banaka-banaka*; *launaka-launaka*; *aldian-aldian*, *ezarian-ezarian*; *egunero-egunero*; *astero-astero*; *emeki-emeki*, *polito-polito*, *astiro-astiro*. Ikus AAren 1. atala.

c) *seme-alabak*, *zuri-gorri* moduko elkarteak: *senar-emazteak*, *zeru-lurrak*, *galde-erantzunak*, *maisua-maistrak*, *izen-deiturak*; *txuri-urdirin*, *gazi-geza*, *luze-zabal*, *argi-ilun*; *han-hemen*, *ezker-eskuin*, *harat-honat*, *laztan-musuka*, *negar-zotinka*; *sartu-irten*, *joan-etorri*; *hamar-hamaika (lagun)*, *gutxi-asko*. Ikus AAren 2. atala.

d) *barra-barra*, *plisti-plasta* eta *zehatz-mehatz* modukoak: *bor-bor*, *kili-kili*, *mara-mara*, *pil-pil*, *txin-txin*, *txio-txio(ka)*; *binbi-banba*, *dinbili-danbala*, *hinki-hanka*, *kili-kolo*, *tirriki-tarraka*, *zirti-zarta*; *auzi-mauzi*, *duda-muda*, *erran-merran*, *handi-mandi*, *nahas-mahas*, *tarteka-marteka*. Ikus, salbuespenetarako bereziki, AAren 16. atala.

e) *Ezki-Itsaso* moduko leku-izen elkartuak: *Abahto-Zierbena*, *Gernika-Lumo*, *Lasarte-Oria*, *Biurun-Olkoz*, *Etxarri-Aranatz*, *Arratzu-Ubarrundia*, *Iruraitz-Gauna*, *Ainhize-Monjolose*, *Ürrüxtoi-Larrabile*. Ikus AAren 12.2. atala.

Besterik dira itzulpenezko *Lizarra/Estella*, *Arrasate/Mondragón*, *Vitoria/Gasteiz*,... elkarteak. Ikus AAko 13. atala.

II.3. Loturik idaztekoak diren hitz elkartuak

a) *jarleku* moduko elkarteak (aditz-erro + izen): *egongela*, *aldagela*, *abiaburu*, *helmuga*, *idazmakina*, *mintzapraktika*, *salneurri*, *irakasmala*; *agerbide*, *eskabide*, *jokabide*, *komunikabide*; *agerraldi*, *egonaldi*, *emanaldi*; *galdegai*, *irakurgai*, *osagai*; *pausaleku*, *sorleku*; *biltoki*, *geltoki*, *erakustoki*; *jokamolde*, *pentsamolde*; *aztergune*, *lehiakide*, *sortalde*, *idazlan*, *ikerlan*; *ikasgela*, *ikastetxe*. Salbuespenetarako, ikus AAren 10. atala.

b) *aldagaitz* moduko izaera-elkarteak (aditz-erro + izenondo): *konformagaitz*, *pairagaitz*, *uxagaitz*, *herdoilgaitz*; *asmaezin*, *nekaezin*, *bateraezin*, *pentsaezin*; *ulerterraz*, *moldaerraz*; *isurbera*, *minbera*.

c) *odulustu* moduko aditz-elkarte arruntak: *indargaldu*, *uranditu*, *gaitzetsi*, *antzaldatu*, *biziberritu*, *indargabetu*; *azpimarratu*, *aurr(e)ikusi*.

d) Bigarren osagaia *-gin*, *-gile*, *-zain*, *-zale*, *-dun*, *-gabe* edota *-gintza*, *-za(i)ntza* duten elkarteak: *hargin*, *zurgin*, *uztargin*; *bertsogile*, *eltzegile*, *langile*; *mugazain*, *diruzain*, *bidezain*, *atezain*; *bertsozale*, *haragizale*, *aurrerazale*, *neskazale*; *dirudun*, *arduradun*, *bizardun*; *lotsagabe*, *mugagabe*, *zentzugabe*; *gatzagintza*, *barkugintza*,

burdingintza; egurgite, etxegite, talogite; gaixozaintza, ertzaintza, liburuzaintza.
Ikus AAAren 5., 7. eta 8. atalak.

e) Bigarren osagaia **-aldi, -buru, -gizon, -(g)une, (k)ide, -(k)ume, -orde** duten izen-elkarteak: *agintealdi, belaunaldi; batzordeburu, sailburu; legegizon, elizgizon; argiune, zerbitzugune; baliokide, solaskide; kalekume, bulegokume; izenorde, sailburuorde.* Loturik idazten dira orobat bigarren osagaia **-gai** edo **-alde** duten hainbat elkarte: *abadegai, erregegai, aztigai* modukoak edota *industrialde, eskualde, lurralde, hegoalde, iparralde, ekialde* gisakoak. Salbuespenetarako ikus AAAren 11. atala.

f) Lehen osagaia **aurre-, azpi-** eta **gain-** duten izen-elkarteak: *aurrekontu, aurrelan, aurreproiektu; azpiegitura, azpimarra, azpimultzo; gainazal, gainbalio, gainkarga.* Ikus AAAren 11. atala.

g) **lauburu** moduko elkarteak (zenbatzaile + izen): *hiruadar, bostortz, hamalauzango, ehunzango; adarbakar, asmobakar, begibakar, zelulabakar.*

II.4. Marrarekin edo bereiz idatz daitezkeen hitz elkartuak

a) **eguzki-lore** moduko izen-elkarte arruntak. Hemen sartzen dira, bereziki, hitzunak edo idazleak unean-unean eratzen dituen izen-elkarte berri, bizi, ugariak: *akordeoi-soinu* edo *akordeoi soinu, lan-hitzarmen* edo *lan hitzarmen, batzorde-atal* edo *batzorde atal, arau-proposamen* edo *arau proposamen, merkatari-mundu* edo *merkatari mundu, gizarte-bizitza* edo *gizarte bizitza, arazo-iturri* edo *arazo iturri, sakontze-ikastaro* edo *sakontze ikastaro, osasun-egoera* edo *osasun egoera, elebitasun-formula* edo *elebitasun formula, garapen-maila* edo *garapen maila, ikastetxe-mota* edo *ikastetxe mota, eskabide-orri* edo *eskabide orri.* Zehaztasun gehiagotarako, ikus AAAren 11. atala.

b) **kale-garbitzaile, adar-jotze** edo **ate-joka** moduko elkarte sintetiko arruntak (bigarren osagaia aditz-izenkia dute, eta lehena bigarrenaren osagarri zuzen). Hauek ere oso ugariak dira:

- egile-elkarteak: *kale-garbitzaile* edo *kale garbitzaile, bide-urratzaile* edo *bide urratzaile, harri-jasotzaile* edo *harri jasotzaile; odol-emaile* edo *odol emaile, soinu-jole* edo *soinu jole, eguraldi-iragarle* edo *eguraldi iragarle; aho-gozagarri* edo *aho gozagarri, bihotz-hunkigarri* edo *bihotz hunkigarri, begi-mingarri* edo *begi mingarri; euri-neurgailu* edo *euri neurgailu, orri-zulagailu* edo *orri zulagailu; behor-gidari* edo *behor gidari, erbi-ehiztari* edo *erbi ehiztari.*

- ekintza-elkarteak: *adar-jotze* edo *adar jotze, zikiro-jate* edo *zikiro jate, odol-isurtze* edo *odol isurtze, denbora-galtze* edo *denbora galtze; diru-bilketa* edo *diru bilketa, adimen-azterketa* edo *adimen azterketa; txosten-prestaera* edo *txosten*

prestaera, hitz-osaera edo *hitz osaera*; *fede-ukapen* edo *fede ukapen*, *lan-eskaintza* edo *lan eskaintza*.

- *jardun-elkartek*: *ate-joka* edo *ate joka*, *aho-zabalka* edo *aho zabalka*, *errosario-esaka* edo *errosario esaka*; *kantu-kantari* edo *kantu kantari*, *kontu-kontari* edo *kontu kontari*.

Ikus, zehaztasun gehiagotarako, AAren 7. atala.

Oharra: osagai biak letra larriz hasten direnean hobe da hitz elkartua marrarik gabe idaztea. Errotuluetan, zenbait titulutan eta izendapenetan agertzen da hori batez ere: *Eusko Jaurlaritza*, *Foru Aldundia*, *Kultura eta Turismo Saila*, *Garraio Zuzendaritza*, *Medikuntza Fakultatea*, *Bertsolari Txapelketa*, *Zinema Jaialdia*, *Ur Kirolak* eta abar.

II.5. Marrarekin edo loturik idatz daitezkeen hitz elkartuak

sudur-luze moduko elkarte arruntak: (*neska*) *sudur-luze* edo *sudurluze*, (*zezen*) *adarmotz* edo *adarmotz*, (*agure*) *buru-soil* edo *burusoil*, (*mutiko*) *musu-gorri* edo *musugorri*, (*marinel*) *odol-bero* edo *odolbero*, (*adiskide*) *esku-zabal* edo *eskuzabal*, (*esparru*) *angelu-zuzen* edo *angeluzuzen*, (*teilatu*) *punta-zorrotz* edo *puntazorrotz*.

Eraskina

GALDEKETA IGORRI ZAIEN IDAZLEAK

- "TXILIKU" - Euskaldunon Egunkaria
 "TXILIKU" - Elkar
 ADURIZ, Itziar - Uzei
 ADURIZ ZABALA, Jose Antonio - Euskaltzaindia.
 LEF batzordea
 AGIRRE, Joxean - EGIN
 AGIRRE, Jabier - UZEI
 AGIRRE, Inaxio - Euskararen Udal Patronatoa
 AGIRRE BEGIRISTAIN, Jose Antonio - Donostia-
 ko Udala
 AGIRRE GARAI, Jon - HAEE-IVAP
 AGIRREBALTZATEGI KORTABARRIA, Paulo -
 UZEI-EUSENOR
 AGIRREGABIRIA AGIRRE, Juan María -
 EHU/UPV - Zientzi Fakultatea
 AIZPURUA, Xabier - Eusko Jaurilaritza - HPIN
 AIZPURUA, AGIRRE, Martxel
 AKESOLO, Lino
 ALBERDI, Mirari - Eusko Jaurilaritza-HPIN
 ALBISU, Iñaki - Eusko Jaurilaritza
 ALDAI, Nikolas - Euskadi Irratia
 ALDAMIZ-ETXEBERRIA LEIZAOLA, Jone - Bara-
 kaldoko Udala
 ALFARO "Lantziri", Gexan
 ALKORTA, Kaxildo - HAEE-IVAP
 ALTONAGA SUSTATXA, Kepa - EHU/UPV - Zien-
 tzi Fakultatea
 ALTUNA, Patxi - Euskaltzaindia
 ALVAREZ ENPARANTZA, Jose Luis - EHU/UPV -
 Filosofi Fakultatea
 AMUNDARAIN, Dionisio - HAEE-IVAP
 AMURIZA, Xabier
 APELLANIZ INGUNZA, Estibalitz - EHU/UPV -
 Zientzi Fakultatea
 ARANA MARTIJA, Jose Antonio - Euskaltzaindia
 ARANBARRI "Amatiño", Luis Alberto - DEIA
 ARANBURU, Antton - Euskadi Irratia
 ARANBURU, Pedro Jose - Maizpide Euskaltegia
 ARANZABAL, Jose - Arrasate Press
 ARBELBIDE, Xipri - Gure Irratia
 AREJITA, Adolfo - Labayru
 ARRARTE, Iñaki - Euskal Herriko Agintaritzaren
 Aldizkaria
 ARREGI, Joseba - Eusko Jaurilaritza - Kultura Sai-
 la
 ARREGI, Joxe - Elizarteko Biblia
 ARREGI LIZARRAGA, Jesus Mari - EHU/UPV -
 Zientzi Fakultatea
 ARRIETA UGARTETXEA, Joxe Agustin -KUTXA
 ARRIOLABENGOA, Eduardo - Gasteizko Udala -
 Hezkuntzarako Udal Institutua
 ARROJERIA, Eustakio - Elhuyar
 ARTZE, Joxan
 ATXAGA, Mikel - DEIA
 ATXAGA, Bernardo
 AURREKOETXEA, Gotzon - Euskaltzaindia/Atlas
 AUZMENDI, Txema - Herri Irratia
 AZKUNE MENDIA, Iñaki - ELHUYAR
 AZPIRI EGUREN, Begoña - Eibarko Udala
 AZURMENDI OTAEGI, Joxe
 BADIOLA, Rikardo - Euskaltzaindia/Argitarapenak
 BARAIAZARRA, Luis - *Bostak Bat* lantaldea
 BARANDIARAN, Gaizka
 BARRENETXEA, Tere - Elhuyar
 BASTERRA, Jon - Ikastolen Federazioa - "Ikasto-
 la" aldizkaria
 BELOKI, Julian - Euskadi Irratia
 BELOKI, Jose Ramon - DEIA - Egunero
 BERASATEGI, Jose Ignazio - HAEE/IVAP
 BERASATEGI, Joxe Mari - Eusko Jaurilaritza -
 Hezkuntza Saila
 BERGARETXE, Jon - Jakin
 BERISTAIN, Iñaki
 BERRIOZABAL, Roman - Eusko Jaurilaritza -
 HPIN
 BILBAO, Jose Ramon - Bilbao-Bizkaia-Kutxa
 BUTRON, Joseba - EGA
 CAJARAVILLE BEREZIARTUA, Miren - EHU/UPV
 - Zientzi Fakultatea
 CASENAVE-HARIGILE, Junes
 CHARRITTON, Piarres - Euskaltzaindia
 DAVANT-IRATZABAL, Jean Louis - EUSKAL-
 TZAINDIA
 DIAZ DE TUESTA MARTINEZ, Jose Felix - Arra-
 sateko Udala
 DIHARCE "Iratzeder", Xabier - Euskaltzaindia
 EGAÑA, Andoni
 EGAÑA, Miren - Nafar Gobernua - Hizkuntza Poli-
 tikarako Zuzendaritza
 EGIA GOIENETXEA, Gotzon - Gipuzkoako Foru
 Diputazioa
 EGIBAR, Eloi - Gipuzkoako Foru Diputazioa

- EGUZKITZA, Andolin - EHU/UPV
 EIZAGIRRE LANDA, Xabier - IRALE - Donostia
 EIZMENDI, "Basarri", Iñaki - El Diario Vasco
 ELOSEGI ALDASORO, Antton - EHU/UPV - Zuzenbide Fakultatea
 ENSUNZA LEKUNBERRI, Martxel - EHU/UPV - Zientzi Fakultatea
 EPALZA RUIZ DE ALDA, Aingeru - Nafarroako Gobernu - Hizkuntz Politikarako Zuzendaritza
 ERKIAGA, Eusebio - Euskaltzaindia
 ERKIZIA ITOIZ, Joseba - Gipuzkoako Foru Diputazioa
 ESNAL, Pello - HABE
 ESTONBA REKALDE, Andone - EHU/UPV - Zientzi Fakultatea
 ETXAIDE, Jon
 ETXANIZ, Maite - Zarauzko Udala
 ETXEBARRIA, Jose M. - EUTG
 ETXEBARRIA, Jon Gotzon - Batxilergo Institutua
 ETXEBARRIA, Jose Ramon - EHU/UPV
 ETXEBARRIA, Martin - HABE
 ETXEBARRIA, Elixabete - Elhuyar
 ETXEBARRIA, Pilartxo - EHU-UPV / Filosofia Fakultatea
 ETXEHANDI, Marzel
 ETXENAGUSIA, Karmelo - Elizbarrutiko itzulpenak
 ETXEZHARRETA, Luzien - Euskaldunon Egunkaria
 ETXEZHARRETA, Eustasio - Elizbarrutiko itzulpenak
 ETXEZHARRETA, Ramon - Gipuzkoako Foru Diputazioa
 GALLASTEGI - Bilboko Udala - Euskara Zerbitzua
 GAMINDE, Iñaki - AEK - ELE
 GARATE, Gotzon - Deustuko Unibertsitatea
 GARDNER, Nicholas - Eusko Jaurlaritza - Hezikuntza Saila
 GARMENDIA, Xalbador - EGIN
 GARMENDIA, M. Karmen - Eusko Jaurlaritza - HPIN
 GARZIA, Joserra - Euskal Telebista
 GAZTAÑAGA, Jesus
 GEREÑO, Xabier
 GOENAGA MENDIZABAL, Patxi - EHU-UPV / Filosofia Fakultatea
 GOIRIENA CAMARA, Iñaki - IRALE
 GONZALEZ TXABARRI, Joxe Juan - HABE
 GURRUTXAGA, Antton - Elhuyar
 HARANBURU ALTUNA, Luis - Kriselu argitaletxea
 HARITSCHELHAR, Jean - Euskaltzaindia
 HEGUY, Txomin - Euskal Kultur Erakundea - EKE
 HERNANDEZ, Mikel - Irakasle Eskola
 HERNANDEZ, Juankar - IRALE
 HERNANDEZ ABAITUA, Mikel
 IBARGUTXI, Felix - Diario Vasco
 IÑIGO, Andres - Hizkuntz Eskola
 INTXAUSTI REKONDO, Joseba
 IÑURRIETA LABAIEN, Iñaki
 IRAOLA, Rufino - El Diario Vasco
 IRASTORTZA, Tere - UNED
 IRASTORTZA, Xabier - Liturgia
 IRAZABALBEITIA, Iñaki - Elhuyar - HET
 IRAZOLA, Jose Mari - Hizkuntza Eskola
 IRIARTE, Maddalen - Euskal Telebista
 IRIGOIEN, Juan M.
 IRIGOYEN, Alfonso - Euskaltzaindia
 IRIONDO UNANUE, Joxe Mari - EITB
 IRURETAGOIANA, Xanti - UZEI
 ITURBE, Jazinto - EHU/UPV - Zientzi Fakultatea
 ITURRIA, Karmelo - Frantzişkotarrak (Arantzazu)
 ITZAINA, Mikel - Euskaltzaindia/Literatura
 IZAGIRRE, Koldo
 IZTUETA ARMENDARIZ, Paulo - EHU-UPV - Filosofia Fakultatea
 JAUREGI, Jose Bernardo - CIES
 JAUREGI, Marije - Elhuyar
 JUGO ORRANTIA, Begoña - EHU/UPV - Zientzi Fakultatea
 KALTZADA, Julen - Kalegana
 KANBLONG, Ramuntxo - Euskal Kultur Erakundea - EKE
 KINTANA URKIAGA, Xabier - EHU-UPV - Euskararako Kabinetea
 KNÖRR BORRAS, Endrike - Euskaltzaindia
 KORTABITARTE, Koldo - Kutxa
 KORTAZAR, Jon - EHU-UPV - Historia eta Geografia eta Filologia
 KRUTWIG SAGREDO, Federiko - Euskaltzaindia
 LAKARRA, Joseba Andoni - EHU-UPV - Historia eta Geografia eta Filologia
 LARRAÑAGA, Gurutz - HABE

- LARRARTE, Jose Mari - Euskaltzaindia-LEF
 LARRE, Emile - Euskaltzaindia
 LASA ALEGRIA, Mikel - Euskaltzaindia-EEBS
 LEGARRETA, Josu - Eusko Jaurjaritza - Kultura Saila
 LEKUONA, Juan Mari - Euskaltzaindia
 LERTXUNDI, Anjel
 LETAMENDIA, Juan Antonio
 LETE, Xabier
 LIZARRALDE, Elene - Euskal Telebista
 LIZARRALDE OLABARRIA, Marian - Oñatiko Udala
 LOBERA REVILLA, Anjel
 LOIDI BIZKARRONDO, Jose Antonio
 LOINAZ, Miel - UZEI
 MARIGOMEZ ALLENDE, Ionan - EHU/UPV - Zientzi Fakultatea
 MARTINEZ, Alfontso - EHU/UPV - Filosofi Fakultatea
 MENDIGUREN, Xabier - Itzultzaile Eskola
 MENDIGUREN, Iñaki - Udala
 MENDIGUREN ELIZEGI, Xabier - Elkar
 MENDIZABAL, Zuriñe - Ikastolen Federazioa - "Ikastola" aldizkaria
 MENDIZABAL MUJIKA, Fernando - UZEI
 MENDOZA, Jose Luis - Nafarroako Gobernua - Hizkuntz Politikarako Zuzendaritza
 MOYUA PINILLOS, Adela - EHU/UPV - Zientzi Fakultatea
 MOZOS MUJIKA, Iñaki - IRALE
 MUJIKA, Alfonso - ELHUYAR - HET
 MUJIKA, Luis Mari - Euskaltzaindia/LEF
 MUNIATEGI, Abel - Euskaltzaindia/Literatura
 MURUA, Mitxel - EREIN
 NAVARRO, Koro
 NAZABAL JAKA, Gotzon - UZEI
 ODRIOZOLA, Jose Manuel
 ODRIOZOLA PEREIRA, Juan Karlos - Euskaltzaindia/LEF
 OIHARZABAL, Beñat - Euskaltzaindia
 OLARRA, Xabier - Nafarroako Gobernua - Hizkuntz Politikarako Zuzendaritza
 OLAZIREGI, Ibon - Eusko Jaurjaritza - Hezkuntza Saila
 ONAINDIA, Xanti
 OÑATIBIA, Iñaki - SASKI-NASKI
 OÑATIBIA, Manu - SASKI-NASKI
 ONDARRA, Francisco - Euskaltzaindia
 OÑEDERRA OLAIZOLA, Lurdes - EHU/UPV - Historia eta Geografia eta Filologia
 ORBE MONASTERIO, Martin
 OREGI, Eneko - EHU/UPV
 OREGI, Josu
 ORMAZABAL, Joxantonio - ELKAR
 OSA, Eusebio - EHU/UPV
 OTAEGI, Karmelo - Herria Irratia
 OTAEGI, Lurdes - Euskaltzaindia-LEF
 OTERMIN, Jose Mari - Euskadi Irratia
 PAGOLA, Rosa Miren - Deustuko Unibertsitatea
 PAGOLA, Ines - EHU/UPV - Historia eta Geografia eta Filologia
 PEILLEN, Txomin - Euskaltzaindia
 PEÑAGARIKANO, Nekane - Euskadi Irratia
 PEREZ GAZTELU, Elixabete - EUTG
 PETRIZAN, Estebe - Nafarroako Gobernua - Hizkuntz Politikarako Zuzendaritza
 PIKABEA, Iñaki - EHU-UPV /Informatika Fakultatea
 PITARKE DE LA TORRE, Jose M. - EHU/UPV - Zientzi Fakultatea
 PLAZAOLA, Estepan - Bergarako Udala
 PLAZAOLA MUGURUZA, Fernando - EHU/UPV - Zientzi Fakultatea
 REY ESCALERA, Fernando - Nafarroako Gobernua - Hizkuntz Politikarako Zuzendaritza
 RUIZ DE MUNIAIN MARKAIDA, Koldo - IRALE
 SAGARNA IZAGIRRE, Andoni - UZEI
 SAIZARBITORIA, Ramon
 SALABURU, Pello - Euskaltzaindia
 SALCEDO LARRALDE, Isabel - EHU/UPV - Zientzi Fakultatea
 SAN MARTIN, Juan - Euskaltzaindia
 SARASOLA, Ibon - Euskaltzaindia
 SARASOLA, Jose Antonio - K-2000
 SARRIEGI ESKISABEL, Andoni - Beasaingo Udala
 SATRUSTEGI, Jose Maria - Euskaltzaindia
 SEGUROLA, Iñaki - Orotariko Euskal Hiztegia
 SETIEN, Jazinto - Hernaniko Udala
 TAPIA, Koldo - Santurtziko Udala.
 TELLERIA, Pello - Eusko Jaurjaritza - Hezkuntza Saila

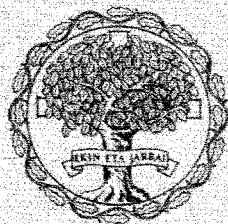
- TOLEDO LEZETA, Ana Maria - EUTG
 UGALDE, Iñaki - HABE
 UGALDE, Mikel - Eusko Jauriaritza - HPIN
 UGALDE, Martin
 UNANUE, Jon - Andoaingo Udala
 URANGA SEGUROLA, Juan Jose - IRALE
 URGELL, Blanka - Orotariko Euskal Hiztegia
 URIA ZUBIARRAIN, Edorta
 URIARTE ORMAETXE, Javier - Hizkuntza Eskola
 URIBARREN, Patxi - Euskaltzaindia-LEF batzordea
 URIBEETXEBARRIA, Tomas - Bizkaiko Foru Di-
 putazioa
 URKAREGI ETXEPARE, Arantza - EHU/UPV -
 Zientzi Fakultatea
 URKIA, Mirian - UZEI
 URKIZU, Boni - HABE
 URKIZU, Patri - Euskaltzaindia/LEF
 URRUJULEGI AGIRRE, Jon - Pasaiaiko Udala
 URRUTIA BADIOLA, Andres - Euskaltzaindia-
 EEBS batzordea
 VIDEGAIN, Charles - Euskaltzaindia-Hizkuntz
 Atlas
 VILLASANTE KORTABITARTE, Luis - Euskal-
 tzaindia
 YURRAMENDI, Felipe - EUTG
 ZABALA UNZALU, Igone - EHU/UPV - Zientzi Fa-
 kultatea
 ZABALA UNZALU, Nerea - EHU/UPV - Zientzi Fa-
 kultatea
 ZABALETA, Pello - Euskadi Irratia
 ZABALETA, Patxi - Euskaltzaindia
 ZABALETA, Josu
 ZALBIDE, Mikel - Euskaltzaindia-LEF batzordea
 ZARATE AZKUNA, Maria Jose - EHU/UPV - Zien-
 tzi Fakultatea
 ZARRAOA, Iñaki - Eusko Jauriaritza - Kultura
 Saila
 ZATARAIN, Ambrosio
 ZAVALA, Antonio - Euskaltzaindia
 ZELAIETA, Anjel
 ZUAZO, Koldo - EHU/UPV - Historia eta Geografia
 eta Filologia
 ZUBELDIA, Iñaki - ELKAR
 ZUBIAGA, Felix - Lauaxeta Ikastola
 ZUBIKARAI, Augustin
 ZUBIZARRETA MUJIKA, Iñaki - Eresoinka, S.A.
 ZUPIRIA, Bingen - Lehendakaritza
 ZURUTUZA, Jose Luis - Frantziskotarrak (Aran-
 tzazu)

LEF batzordearen lanak:

- 1. Hitz-elkarketa / 1*
- 2. Hitz-elkarketa / 3*
- 3. Hitz-elkarketa / 4*

Hurrengo liburukia:

Hitz-elkarketa / 2

EUSKALTZAINDIA

REAL ACADEMIA DE LA LENGUA VASCA
ACADÉMIE DE LA LANGUE BASQUE